

genootschap
voor

124

1987/3-4

geschiedenis
handelingen

BIJDRAGEN

-
- C. VREUGDE, *De schoolstrijd in het administratief arrondissement Brugge (1878-1884)* 157-190
- D. DALLE, *Nieuwpoort 1576-1601. Topografie van armoede en rijkdom (deel 1)* 191-258

OORKONDEN EN MEDEDELINGEN

-
- S. VANDENBERGHE, *Drie herbruikte grafzerken uit de O.-L.-Vrouwekerk te Brugge* 259-265

BOEKBESPREKINGEN

-
- L. PIRSON, *Elisabeth de Robiano, Madame Lecandèle barones de Ghysegghem 1773-1864*, Asse, 1987 (B. Janssens de Bisthoven) 267-268
- Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, Jaarboeken 1-2-3* (L. Valcke) 268-270
- M. CONSTANDT, *100 jaar toerisme — een eeuw vakantie — in West-Vlaanderen* (F. Welvaert) 270-271
- G. MACOURS (ed.), *Cornua legum. Actes des journées internationales d'histoire du droit et des institutions*, Antwerpen, 1987 (R. Opsommer) 272-274
- Handelingen I (en) II (van het) Tweede Kongres van de Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België* (J. Mertens) 274-275

-
- KRONIEK 277-296

-
- BOEKENSCHOUW 297-364
-

DE SCHOOLSTRIJD IN HET ADMINISTRATIEF ARRONDISSEMENT BRUGGE (1878-1884)

C. VREUGDE^o

Inleiding¹

In de 19de eeuw werd de Belgische politiek gekenmerkt door een hevige strijd tussen katholieken en liberalen om een maatschappij tot stand te brengen die op hun idealen gebaseerd zou zijn. Om hun doel te bereiken legden zij een grote belangstelling aan de dag voor het onderwijs en vooral voor het lager onderwijs of volksonderwijs, omdat — zoals iedereen weet — de jeugd van vandaag de maatschappij van morgen is.

Gedurende de eerst twee decennia van het onafhankelijke België konden de katholieken en de liberalen het, dank zij compromissen, goed met elkaar vinden. Een van de laatste compromissen van het zogenaamde unionistisch tijdperk was de schoolwet van 23 september 1842. In het kort bepaalde deze wet dat de gemeente verplicht was een school te bouwen of te onderhouden, maar zij mocht ook bestaande scholen aannemen. Godsdienst werd een verplicht vak en de scholen stonden onder geestelijk en burgerlijk toezicht. De behoeftige kinderen hadden recht op gratis onderwijs. De onderwijzer moest een pedagogische opleiding genoten hebben. Pedagogische conferenties voor onderwijzers werden ingericht en twee officiële kweekscholen gebouwd : één in Vlaanderen en één in Wallonië².

Heel vlug bemerkten de liberalen dat deze wet eigenlijk de clerus bevoordeelde en de Staat de rol van geldschietter overliet. Daarom

^o Lic. geschiedenis. Mutsaardlaan 78, bus 43, 1020 Brussel.

1. Samenvatting van een gedeelte van onze licentiaatsverhandeling *La guerre scolaire dans la région de Bruges, 1878-1884*, 3 delen, Louvain-La-Neuve, 1984.

2. LORY (J.), *Libéralisme et instruction primaire (1842-1879). Introduction à l'étude de la lutte scolaire en Belgique*, Leuven, 1979, dl. I, p. 1-125.

eisten zij, namens de vrijheid van onderwijs door de grondwet gewaarborgd, voor de Staat het recht op om eveneens scholen op te richten. In 1846 maakten zij van de herziening van de wet van 1842 één van de hoofdpunten van hun politiek programma. In het begin beschikten de gematigde liberalen niet over de middelen om de schoolwet te herzien maar ze wijzigden haar telkens zij weer aan de macht kwamen.

Over het algemeen hadden de katholieken vertrouwen in deze wet, maar toen zij de nakende dreiging van het staatsmonopolie betreffende het onderwijs gewaar werden, besloten zij op de Congressen van Mechelen van 1863, 1864 en 1867 zo vlug mogelijk een volledig vrij en katholiek schoolnet op te richten.

Vanaf de jaren 1860 kwam er een kentering in de strijd, omdat de extremisten van beide partijen meer en meer op het voorplan traden en de strijd radicaliseerden. De katholieke ultramontanen eisten met klem een christelijke maatschappij gebaseerd op de Syllabus Errorum van paus Pius IX (1864) ; hun strijdkreet was "l'Etat hors de l'école"³. De radicale liberalen daarentegen vroegen de scheiding tussen Kerk en Staat en dus de secularisering van de maatschappij en op de eerste plaats van de scholen. Hun bekende drukkingsgroep was de "Ligue de l'Enseignement" die vanaf zijn ontstaan in 1864 propaganda had gevoerd voor de daadwerkelijke herziening van de schoolwet van 1842. Deze twee uitersten leverden onder de regering-Malou een hevige strijd tegen elkaar en deze mondde uit in de schoolstrijd onder de liberale regering van 1878-1884.

Het geo-politiek kader van dit artikel is het administratief arrondissement Brugge, dat op het vlak van het onderwijs uiteenvalt in twee schoolkantons : Brugge en Oostende.

In het eerste gedeelte zullen wij het hebben over de economische, scolaire, religieuze en politieke situatie in het administratief arrondissement Brugge. Vervolgens zullen wij de verkiezingen van 11 juni 1878 en de voorbereidingen tot de schoolstrijd onder de loep nemen. Daarna zullen wij de verschillende facetten van het katholiek verzet beschrijven en de reacties van de liberale regering hierop behandelen. En tot slot maken wij een kwantitatieve en kwalitatieve vergelijking tussen het vrij en het officieel onderwijs.

3. LAMBERTS (E.), *De Kruistocht tegen het liberalisme. Facetten van het ultramontanisme in België in de 19de eeuw*, in *Kadoc Jaarboek 1983*, Leuven, 1984.

De algemene toestand in het arrondissement Brugge vóór de schoolstrijd

Tijdens het laatste kwartaal van de 19de eeuw heerste er in West-Vlaanderen en ook in het Brugse een zware economische crisis. Hij trof niet alle takken van de nijverheid even fel. De landbouw leed weliswaar, maar dank zij een grondige restructurering van de landbouwondernemingen en van de produktie kwam hij er goed uit⁴. De huisnijverheid, vooral het kantwerk, werd eveneens getroffen, omdat de vraag naar deze produkten was gedaald.

De kleine en middelgrote ondernemingen en de tertiaire sector deden het redelijk goed, wegens de toeloop van arbeidskrachten, die kwamen uit landbouw en huisnijverheid⁵. De stad Brugge had eveneens te lijden onder de crisis vooral na het plotse faillissement van de Bank Dujardin⁶. Zij zag een mogelijke redding in het ontwerp "Brugge-zeehaven", maar moest twintig jaar wachten vooraleer de regering haar akkoord gaf om de werken te starten⁷.

De visserij, de derde lokale industrie na de landbouw en de K.M.O.'s, bood maar weinig werk. Haar produktie bleek niet aan de nationale vraag te voldoen, want de invoer van vis overtrof de uitvoer⁸.

De toestand van het lager onderwijs in het Brugse zag er als volgt uit. Tussen 1842 en 1860 bouwden de meeste gemeentebesturen vrijwillig gemeentescholen en vooral gemeentelijke jongensscholen. Maar na 1860 was het gemeentelijk onderwijs kwijnend, zodat de regering-Rogier-Frère-Orban moest ingrijpen. Zij voerde een politiek van "administratieve correctie" in, die tot doel had het aannemen van

4. CRAEYBECKX (J.), *De agrarische depressie van het einde der XIXde eeuw en de politieke strijd om de boeren*, in *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1973, dl. III, p. 191-230.

5. VERHAEGEN (B.), *Contribution à l'histoire économique des Flandres*, Leuven-Parijs, 1961, dl. I, p. 256-263.

6. Zie hierover MAERTENS (A.), *Leven en dood van een bank in de 19de eeuw*, Antwerpen, 1949.

7. Zie verder VAN EENOO (R.), *Het ontstaan van Brugge-zeehaven*, in *Brugge en de zee*, Brugge, 1981, p. 199-228.

8. *Exposé de la situation générale du Royaume de 1876 à 1900*, Brussel, 1912, dl. III, p. 390-392.

De schoolstrijd te Brugge (1878-1884)

vrije scholen te verbieden en het aantal gemeentelijke meisjesscholen op te voeren⁹. In het Brugse wierp deze politiek blijkbaar vruchten af. Het aantal meisjesscholen verdubbelde tussen 1860 en 1871 (2 tot 4). Het aantal aangenomen scholen verminderde sterk, zoals bijvoorbeeld te Blankenberge¹⁰ en te Brugge¹¹, waar er respectievelijk één en vijf aangenomen scholen voor meisjes “gedegradeerd” werden tot vrije scholen. Als gevolg hiervan waren er in 1878 20 gemeentelijke jongens-, 9 meisjes- en 8 gemengde scholen en zes aangenomen scholen voor meisjes en één voor jongens¹².

Onrechtstreeks vermeerderde deze politiek het aantal vrije scholen in het Brugse. Vóór de schoolstrijd telde Brugge alléén al 17 vrije instellingen, meestal voor meisjes, alsmede de Bogarden- en de St.-Elizabethschool die beide in de XVIde eeuw tot stand kwamen¹³.

Wat de bewaar- en adultenscholen (of zondagsscholen) betrof, waren die uit het vrije schoolnet kwantitatief de meerdere. Te Brugge bijvoorbeeld, waren er 39 vrije bewaarscholen waarvan vijf door de “Dames de la commission des écoles gardiennes libres” bestuurd werden en door de gemeente ondersteund waren¹⁴. In het Brugse waren er ook nog 18 zondagsscholen¹⁵. Om voor de vrije scholen niet onder te doen, opende het toenmalig liberaal gemeentebestuur van Brugge vijf adultenscholen. Vermoedelijk werden zij in 1876, na de stevige katholieke overwinning, op aanvraag van de bisschop gesloten, omdat hij geen concurrentie tegen zijn zondagsscholen duldde.

Brugge telde ook nog twee kweekscholen : een rijksnormaalafdeling en de vrije normaalschool van de Zusters van St.-Andreas ; deze

9. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. I, p. 211.

10. BOTERBERGE (R.), *100 jaar St.-Pieterscollege Blankenberge 1879-1979*, Blankenberge, 1979, p. 65-66.

11. BAB, B 361 : Registre contenant la liste des enseignants dans les paroisses du diocèse, milieu du XIXème siècle.

12. Ibidem, B 365 bis : Beschrijving van de schoolstrijd in elke parochie van het bisdom, 1903 ; ABW, ..., 1879, n° 585, schoolrekening.

13. LESCOUHIER (D.), *Geschiedenis van het kerkelijk en godsdienstig leven in West-Vlaanderen*, Brugge, 1926, p. 357-359.

14. DE MEESTER (A.), *Het honderdjarig bestaan van de eerste bewaarschool te Brugge*, 1941, p. 5.

15. BAB, B 346 : Adultenscholen.

laatste werd op 24 december 1870 door de katholieke regering-d'Anethan officieel erkend¹⁶.

De kwaliteit van het lager onderwijs was niet erg schitterend. Dit kan men o.m. afleiden uit het feit dat het leerprogramma niet werd opgevolgd : de catechismuslessen werden slecht gegeven en het taalonderwijs verdrong in vele scholen de les gewijde geschiedenis¹⁷. Daarbij liet de schoolinspectie, zowel de geestelijke als de burgerlijke, te wensen over : de parochiepriesters bezochten heel zelden de gemeentelijke jongensscholen en kwamen nooit in de gemeentelijke meisjesscholen. Toch was de schoolmeester niet vrij ; hij was moreel en financieel van de clerus afhankelijk¹⁸.

Een ander bewijs voor het lage peil van het onderwijs was de hoogbloeï van het analfabetisme. Dit bleek uit vier onderzoeken : het examen voor miliciens, het aantal vrouwen die tussen 1876 en 1880 getrouwd waren en die hun huwelijksakte konden ondertekenen¹⁹, de wedstrijden tussen de hoogste klassen van de lagere scholen²⁰ en de telling van de schoolbevolking in de gerechtelijke kantons van West-Vlaanderen²¹. De voormalige hoofdinspecteur van West-Vlaanderen, Germain²², onderscheidde vier oorzaken voor dit analfabetisme : de economische, de scolaire, de aardrijkskundige en de psycho-sociale. Volgens hem was de laatste factor (d.w.z. de onverschilligheid, de tradities, de hebzucht van de ouders en de slechte wil van de openbare overheid) de voornaamste oorzaak²³.

16. *Les religieuses de Saint André du XIII^e au XX^e siècle*, Rijsel-Parijs, 1908, p. 198.

17. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. I, p. 18-19.

18. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. I, p. 63 ; Getuigenis van de directeur-generaal over het lager onderwijs Germain, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 65.

19. *Ibidem*, dl. I, p. 79-99.

20. DISCAILLES (E.), *Histoire des concours généraux de l'enseignement primaire, moyen et supérieur en Belgique (1840-1881)*, Brussel-Bergen, 1882, dl. II, p. 154-155.

21. R.T., 1873-1875, p. LI-LIII.

22. (1834-1905). Diploma van eerste graad van de rijksnormaalschool te Nijvel (1854). Leraar aan de middelbare school te Rochefort (1854-1855). Leraar middelbaar onderwijs, regent aan de middelbare school te Torhout, leraar aan de rijksnormaalfdeling te Brugge (1861), provinciaal schoolinspecteur (1868-1878) van West-Vlaanderen en directeur-generaal over het lager onderwijs, zie *l'Avenir*, 6 januari 1884, p. 2 ; *Bibliographie nationale. Dictionnaire des écrivains belges et catalogue de leurs publications, 1830-1880*, Brussel, 1892, dl. II, p. 124.

23. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. I, p. 99-124.

Enkele gemeenten van het arrondissement Brugge beleefden schooltwisten. Te St.-Andries²⁴ en te Brugge bood de clerus weerstand tegen het openbaar onderwijs en het liberaal gemeentebestuur. Te Brugge hadden vermoedelijk de Broeders Xaverianen 91 leerlingen van de gemeentelijke jongensschool naar hun nieuwe school gelokt. Het liberaal gemeenteraadslid Boyaval²⁵ vroeg om een onderzoek. Het openbaarde dezelfde ongeregeldheden als het grote schoolonderzoek van 1880 tot 1884, maar ze werden door het katholieke gemeentebestuur doodgezwegen²⁶. Te Heist, Knokke en Ramskapelle verzette de openbare overheid, meestal het katholieke provinciebestuur, zich tegen het officieel onderwijs ; zij kantte zich vooral tegen de bouw van gemeentelijke meisjesscholen. Alléén Ramskapelle kreeg haar zin²⁷.

In die tijd werd het bisdom Brugge bestuurd door de gematigde bisschop Joannes-Josephus Faict (1813-1894)²⁸. Het geloof bloeide in het arrondissement Brugge zoals blijkt uit twee feiten. Ten eerste, er waren heel weinig paasverzuimers op het platteland (0,16 % in 1878) ; hun aantal was weliswaar groter in de stad Brugge (zo telde St.-Anna, de armste parochie van de stad, tussen 10 en 20 % paasverzuimers), langs de kust en langs de Frans-Belgische grens. De politiek speelde slechts een bescheiden rol want de liberalen waren minder antikatholiek dan de socialisten²⁹. Ten tweede, het aantal religieuze congregaties was groot. Het waren vooral vrouwelijke

24. VAN OUTRYVE d'YDEWALLE (St.), *Geschiedenis van de parochie St.-Andries*, Brugge, 1951.

25. (1814-1879) Gemeenteraadslid (1846), schepen (1848-1878), burgemeester van Brugge (1854-1875), senator (1859-1867 ; 1878-1879), zie verder ROTSAERT (K.), *Apologie van senator Boyaval (1814-1879)*, in *Biekorf*, 1986, jg. 86, p. 358-370.

26. SAB Instruction primaire ; 1866-1871, Enquête scolaire : querelle entre l'école communale n° 2 et l'école des "Broertjes", 1876, p. 38 ; P.B.C.W.-VI. te Brugge, 95 AD 1 (6),... ; BOYAVAL (J.), *Aan de Heeren der Liberale en Grondwettelijke Vereeniging van Brugge. Aan de Heeren voorzitter en leden der "Liberale Vlaamsche Bond" te Brugge. Aan de Heeren voorzitter en leden der Liberale Vereeniging van Thourout*, Brugge, 12 juli 1879.

27. ABW,..., 1880, n° 632, Knokke, Heist en Ramskapelle.

28. VAN STEELANDT (A.), *Mgr Faict*, in CLOET (M.), JANSSENS de BISTHOVEN (B.) en BOUDENS (R.), *Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen*, Brugge, 1984, p. 365-372.

29. ROMBAUTS (W.), *Het paasverzuim in het bisdom Brugge (1840-1911)*, I.C.H.G. n° 62, Leuven-Parijs, 1971, p. 85-128.

congregaties die zich toelegden op liefdadigheidswerk en pas daarna op onderwijs (kantwerkscholen). Alleen de congregatie van de H. Familie uit Tielt hield zich uitsluitend bezig met het onderwijs³⁰.

De hevige polieke strijd barstte pas in 1860 los, wanneer de katholieken eindelijk een politieke pressiegroep hadden opgericht, de "Union constitutionnelle et conservatrice", om met gelijke wapens de liberalen te kunnen bestrijden. Na hun nederlaag in 1864, richtten de katholieken een nieuwe kiesvereniging op, de "Association constitutionnelle et conservatrice", die gesteund werd door de katholieke krant *La Patrie*³¹. Deze wijziging maakte de katholieken blijkbaar strijdlustiger, want vanaf 1867 tot in 1878 stuurden zij ononderbroken een katholiek naar de Senaat en vanaf 1870 drie vertegenwoordigers naar de Kamer. Sedert 1864 hadden ze reeds elf zetels bekleed in de provincieraad, terwijl de liberale meerderheid jaar na jaar achteruitging. Teleurgesteld gaven de liberalen in 1876, 1877 en 1878 de strijd op. Vanaf 1872 waren er katholieke gemeenteraadsleden en in 1876, na het ontslag van burgemeester Boyaval, kregen zij het gehele gemeentebestuur in handen³². De nieuwe burgemeester werd de katholiek Visart³³.

Tussen 1857 en 1877 werd West-Vlaanderen bestuurd door de liberale gouverneur Vrambout³⁴. Toen het tij in 1864 keerde, kreeg hij het moeilijk met de katholieke provincieraad, vooral op het vlak

30. JACOBUS (A.), *De vrouwelijke religieuze roepingen in het bisdom Brugge, 1801-1914. Evolutie en herkomst*, in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis "Société d'Emulation"*, Brugge, 1979, dl. CXVI, p. 17-86.

31. Zie over deze krant VAN EENOO (R.), *De pers te Brugge (1792-1914). Bouwstoffen*, I.C.H.G. n° 20, Leuven-Parijs, 1961, p. 126-128 ; GUNDERBEEK (J.), *La Patrie de 1857 à 1870*, Leuven, 1965 (licentiaatsverhandeling).

32. BEYAERT (K.), *Histoire des élections à Bruges, depuis 1830*, Brugge, 1908, p. 15.

33. (1835-1924). Doctor in de rechten. Katholiek volksvertegenwoordiger (12 januari-11 augustus 1864 ; 9 juni 1868-18 november 1923), gemeenteraadslid (1875) en burgemeester (1876), zie COPPIETERS 't WALLANT (R.), *Notices généalogiques et historiques sur quelques familles brugeoises*, Brugge, 1942, p. 255.

34. (1816-1877). Doctor in de rechten. Gemeenteraadslid van Poperinge (1842), liberaal provincieraadslid (1848), lid van de Bestendige Deputatie (1849), interim gouverneur (1857-1859) en gouverneur van West-Vlaanderen (1859-1877), zie SCHEPENS (L.), *De provincieraad van West-Vlaanderen (1836-1921). Socio-politieke studie van een instelling en haar leden*, Tielt-Amsterdam, 1976, dl. I, p. 396-398 ; VAN EENOO (R.), *Vrambout*, in *N.B.W.*, 1966, dl. II, kol. 924-925.

van het onderwijs³⁵. Na zijn dood werd hij opgevolgd door een katholiek, ridder Ruzette³⁶.

Vorbereidingen tot de schoolstrijd

Voor de verkiezingen traden de liberalen met twee programma's op. Het eerste was van Goblet d'Alviella³⁷, doch het was te radicaal (volledige scheiding tussen Kerk en Staat) en werd verworpen. Het tweede was van de hand van Frère-Orban³⁸ en had meer succes. Hij had het namelijk over de verdediging van de nationale instellingen en van de grondwet tegen de ultramontanen. Maar hij repte — heel handig — met geen woord over de herziening van de schoolwet van 1842³⁹.

Om de partij niet te verdelen, werd te Brugge een oudgediende, Boyaval, de enige kandidaat voor de liberalen⁴⁰. Hij had geen eigen programma nodig, hij nam dat van Frère-Orban over. Zijn tegenstander was eerst baron van Caloen de Gourcy⁴¹, die vrijwillig (?) zijn plaats liet aan L. van Ockerhout⁴², die in zijn programma de

35. SCHEPENS (L.), *Op. cit.*, dl. I, p. 277.

36. (1836-1901). Arrondissementscommissaris van Ieper (1870-1877). Gouverneur ad interim en gouverneur (1877-1878 ; 1884-1900). Gemeenteraadslid van Brugge (1878-1884), zie SCHEPENS (L.), *Op. cit.*, dl. I, p. 393-395 ; VAN EENOO (R.), *Ruzette*, in *N.B.W.*, 1964, dl. I, kol. 905-906.

37. (1846-1925). Doctor in de rechten, in de letteren en in de wijsbegeerte en in de Staatswetenschappen. Eerste titularis van de leerstoel voor godsdienstgeschiedenis aan de V.U.B. (1884). Rector (1896-1898) en prorector (1898-1900) van de V.U.B. Liberaal provincieraadslid van Brabant (1872-1878), volksvertegenwoordiger (1878-1884), senator (1892-1894 ; 1900-1925), minister zonder portefeuille (1914-1918) en minister van Staat (1914). Vrijmetselaar, zie LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 590-591.

38. (1812-1896) Advocaat, gemeenteraadslid (1840). Minister van Openbare Werken (1847) en van Financiën (1848), kabinetchef (1857-1870 ; 1878-1884), zie verder voor een uitgebreide bibliografie LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 605-606.

39. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 591 en 595.

40. *Journal de Bruges*, 12/13 mei 1878, p. 1, kol. 2-5 ; p. 2, kol. 1.

41. (1815-1890). Katholiek provincieraadslid (1864) en senator (1867-1877). Erevoorzitter van het Centraal comité van St.-Pieterspenning voor het bisdom Brugge (1865), zie SCHEPENS (L.), *Op. cit.*, dl. I, p. 575-576.

42. (1829-1919). Doctor in de rechten en in de letteren en in de wijsbegeerte. Voorzitter van de "Association constitutionnelle et conservatrice". Senator van Diksmuide (1874-1878) en van Brugge (1879-1912), zie VERVENNE (A.), *van Ockerhout*, in *N.B.W.*, 1977, dl. VII, kol. 675-677.

verdediging van de belangen van de godsdienst en van Brugge prioritair stelde⁴³.

Zelfverzekerd trokken de katholieken ten strijde maar ze werden door de liberalen verslagen. Boyaval had echter een Pyrrhusoverwinning behaald, want hij had slechts één stem meer dan zijn tegenstander (1472 tegen 1471) ! De katholieken waren getraumatiseerd : zonder bewijzen aan te voeren beweerden zij dat een bende liberale “deugnieten” de gouverneur hadden bedreigd⁴⁴. Mgr. Faict kwam ook tussenbeide en stak een riem onder het hart van de ongelukkige kandidaat⁴⁵.

Er waren veel oorzaken van de katholieke nederlaag ; de voornaamste waren : de ultramontaanse propaganda, de katholieke machtsmoeheid, de liberale propaganda en, te Brugge, de economische crisis en de vlaamsgezinde houding van de liberalen⁴⁶. Om een nieuwe nederlaag te voorkomen, stichtten de katholieken op 8 juli 1878 hun politieke steungroep : de Katholieke Burgersgilde⁴⁷.

Eenmaal aan de macht, begonnen de liberalen hun ideeën toe te passen. Zo ontstond het Ministerie van Openbaar Onderwijs dat onder leiding van Van Humbeéck⁴⁸ werd gesteld. Om hun politiek door te voeren hadden zij allereerst de hulp nodig van gewillige ambtenaren. Daarom ontsloeg de minister van Binnenlandse Zaken twee gouverneurs, o.m. die van West-Vlaanderen, en zes arrondissementscommissarissen⁴⁹. De regering kon kiezen onder drie kandidaten, waaronder één Bruggeling⁵⁰. Jammer voor Brugge koos zij de

43. *La Patrie*, 27/28 mei 1878, p. 1, kol. 4.

44. *Ibidem*, 14 juni 1878, p. 1, kol. 4.

45. BAB, Acta Faict, 15 juni 1878, brief van Mgr. Faict aan L. van Ockerhout.

46. LORY(J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 600-606.

47. DE SMET (J.), *De eerste jaren van de Katholieke Burgersgilde*, in *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Gent, 1961, p. 108-111.

48. (1829-1890). Advocaat (1851), voorzitter van de liberale vereniging van Brussel, volksvertegenwoordiger, kamerondervoorzitter (1869-1870). Miniszer van Openbaar Onderwijs (1878-1884), zie VAN KALKEN (F.), *Van Humbeek*, in *N.B.*, 1936-1937, dl. XXVI, kol. 438-440 ; LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 606.

49. LERMYTE (J.-M.), *Voor de ziel van het kind. De schoolstrijd in het klerikale arrondissement Roeselare 1878-1887*, Brugge, 1985, p. 44.

50. ARB, Papieren Frère-Orban, n° 667, brief van Boyaval aan Frère-Orban, 15 juni en 12 juli 1878.

weinig populaire liberaal Heyvaert⁵¹, de toekomstige “vecht-gouverneur”.

Naar de ware reden voor het ontslag van de Westvlaamse gouverneur gist men nog altijd⁵² : in feite hadden de twee partijen een heel andere kijk op de rol van de gouverneur. Volgens de liberalen was de gouverneur een gepolitiseerde ambtenaar die aan de Staat en aan zijn politieke partij gehoorzaamheid verschuldigd was. De katholieken daarentegen waren van mening dat hij de belangen van het volk en van de koning moest behartigen⁵³.

Ondertussen bespraken de liberalen de afschaffing van de wet van 1842. De radicalen en de doctrinairers waren het eens over de pedagogische hervormingen. Het aantal kweek- en gemeentescholen moest vermeerderd worden en de rijksnormaalschool van Brugge moest er eindelijk komen. Het schooltoezicht moest uitgebreid en verbeterd worden. Aandacht moest ook geschonken worden aan de materiële en morele bescherming van de gemeentelijke leerkrachten⁵⁴. De *Journal de Bruges*⁵⁵ stelde nog drie andere hervormingen voor : schooluitstappen, deeltijds schoolgaan en secularisering van het onderwijs in de lagere scholen⁵⁶.

De liberale partij was verdeeld over de wijze waarop zij de schoolwet zou herzien. Aan de ene kant had men de voorstanders van de priesters als leerkracht in de school en aan de andere kant de voorstanders van de “priester buiten de school”⁵⁷. Om de gemoede-

51. (1834-1907). Advocaat, plaatsvervangend rechter bij de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (1862), substituut (1866) en procureur des Konings (1870-1878). Gouverneur van West-Vlaanderen (1878-1883) en van Brabant (1883-1884), zie SCHEPENS (L.), *Heyvaert*, in *N.B.W.*, 1977, dl. VII, kol. 374-376.

52. SCHEPENS (L.), *op. cit.*, dl. I, p. 287.

53. Zie KERVYN de LETTENHOVE (J.B.M.C.), *Notes et souvenirs (1817-1891), réunis par un de ses enfants*, Brugge, 1900, dl. I, p. 91sq.

54. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 667-670 ; ALDEMAR [VANDER CRUYSSSEN (A.C.)], *De herziening der wet van 1842 op het lager onderwijs in België*, in *Het Nederlandsch Museum*, 1878, dl. II, p. 101-107.

55. VAN EENOO (R.), *Op. cit.*, p. 37-92.

56. *Journal de Bruges*, 10 juli 1878, p. 1, kol. 3 ; 25 juli 1878, p. 1, kol. 2-5 ; 28 september 1878, p. 1.

57. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 646 ; 654-656.

ren te bedaren vroeg de *Journal de Bruges* aan de radicalen water in hun wijn te doen⁵⁸ en dat lukte min of meer.

De liberale politieke verenigingen gaven ook hun opinie. De vereniging "Brugge-Vooruit" nam een radicale positie in — de enige trouwens in het Brugse — als zij, in naam van alle gemeentelijke leerkrachten en van de Staat, vroeg om de priester uit de school te verwijderen⁵⁹.

Toen de katholieken de inhoud van de troonrede van 12 november 1878 vernamen, — waarin onder meer werd aangekondigd dat het onderwijs van de burgerlijke overheid moest afhangen, — waren de bisschoppen de eersten om het verzet in te luiden. In hun herderlijke brief van 7 december 1878 veroordeelden ze gezamenlijk de laïcisering van het onderwijs en brachten de gelovigen op de hoogte van wat er allemaal te Brussel bekokstoofd werd⁶⁰. De leken volgden pas later met hun oproep tot de huisvaders, waarin zij de bescherming van de ziel van het kind en van de gemeentelijke autonomie eisten⁶¹.

Op 21 januari 1879 legde de minister van Openbaar Onderwijs zijn wetsontwerp aan de Kamer voor. Het omvatte centraliserende, laïciserende en pedagogische elementen. De Staat gebood dat iedere gemeente minstens één gemeenteschool zou bezitten en verbood het aannemen van vrije scholen. Hij bepaalde verder het aantal scholen, klassen en leerkrachten. Alléén leerkrachten, houder van een staatsdiploma, mochten in het officieel onderwijs les geven. De godsdienstles maakte geen deel meer uit van het officieel leerprogramma. Artikel 4 liet het godsdienstonderricht over aan de gezinnen en aan de bedienaars van de verschillende erediensten. Als de priester het wenste, mocht hij in een speciaal lokaal, vóór en na de lessen, godsdienst onderwijzen. Indien hij weigerde, mochten de leerkrachten zelf dit vak onderwijzen, maar zonder hiertoe verplicht te zijn. De geestelijke schoolinspectie werd afgeschaft. De burgerlijke schoolinspectie werd door schoolcomités bijgestaan. Op pedagogisch vlak werden nieuwe vakken op het officiële leerprogramma gezet⁶².

58. *Journal de Bruges*, 19 november 1878, p. 1.

59. *Ibidem*, 14 december 1878, p. 1, kol. 2.

60. SIMON (A.), *Réunions des évêques de Belgique, 1868-1883. Procès-verbaux*, C.I.H.C. n° 17, Leuven-Parijs, 1961, p. 115.

61. *Journal de Bruxelles*, 1 februari 1879, p. 1, kol. 4-6.

62. LORY (J.), *Op. cit.*, dl. II, p. 629-785.

Toen de Belgische bisschoppen het wetsontwerp doorgelezen hadden, publiceerden zij op 31 januari 1879 een nieuwe herderlijke brief, waarin zij de huisvaders waarschuwden. Deze brief werd besloten met het beroemde gebed : “Van scholen zonder God en meesters zonder geloof, verlos ons Heer !”⁶³

Dit was het startsein voor veel meetings en petitiees. Zoals elders in het land kwam er ook een katholieke volksvertegenwoordiger naar Brugge om de mensen op de hoogte te stellen van wat er ging gebeuren en om ze aan te sporen deel te nemen aan het groot katholiek verzet⁶⁴. Hierop doorkruisten lokale topfiguren hun streek. Deze meetings schenen niet overal zoveel succes te kennen als de katholieken het wilden doen geloven, zoals blijkt uit de verklaringen van een Zedelgemse ooggetuige⁶⁵. Mgr. Faict trad op als coördinator van het “passieve” verzet. Hij spoorde de redenaars tot spoed aan⁶⁶ en vroeg aan de Brugse parochiepriesters de dames van de burgerij te willen helpen bij het verzamelen van handtekeningen die naar de koningin zouden gestuurd worden. De Brugse dames wisten lijsten op te stellen met 4.000 handtekeningen, maar ze werden niet door de koningin in audiëntie ontvangen⁶⁷.

Om tegen deze vloed van meetings en vlugschriften te reageren, vroeg de minister van Binnenlandse Zaken aan de gouverneurs zijn omzendbrief van 7 maart 1879 in alle gemeenten te laten aanplakken. Het Brugse gemeentebestuur weigerde deze propaganda voor artikel 4 aan het volk kenbaar te maken⁶⁸. De gouverneur wilde te ver gaan, maar de minister bracht hem tot kalmte om geen onnodige problemen te scheppen. Dit was de eerste overwinning van het Brugse gemeentebestuur⁶⁹.

63. LORY (J.), *La résistance des catholiques belges à la “loi de malheur”, 1879-1884*, in *Revue du Nord*, 1985, dl. LXVII, p. 732.

64. *'i Jaer* 70, 15 februari 1879, p. 1, kol. 4 ; p. 2, kol. 1.

65. *Journal de Bruges*, 19 maart 1879, p. 1, kol. 2-3.

66. BAB, Acta Faict, 12 maart 1879, brief van Mgr. Faict aan de dekens.

67. Ibidem, 12 april 1879, brief van Mgr. Faict aan de Brugse parochiepriesters ; BAB, B 347, 14/15 april 1879, antwoord van de Brugse parochiepriesters ; *Journal de Bruges*, 2 mei 1879, p. 1.

68. SAB, Schepencollege, zitting van 4 april 1879.

69. ABW, ..., 1879, n° 601, verschillende zaken, 25 juni 1879, brief van minister Rolin aan gouverneur Heyvaert.

Het wetsontwerp werd uiteindelijk in de Kamer besproken, maar de stemming kwam pas na twee maanden discussie. Op 6 juni 1879 werd de wet door de Kamer goedgekeurd en — dank zij de aanwezigheid van een doodzieke Boyaval — op 18 juni door de Senaat⁷⁰. Intussen hadden de bisschoppen een derde herderlijke brief doen verschijnen. Deze bevatte richtlijnen bestemd voor de clerus en voor de gelovigen⁷¹. Toen de wet door de koning op 1 juli 1879 werd ondertekend, barstte de schoolstrijd los !

Het katholiek verzet

Inmiddels hadden alle bisschoppen van België maatregelen getroffen om weerstand te bieden. De bisschop van Brugge riep een reeks organisaties in het leven om het vrij onderwijs geldelijk te ondersteunen, uit te breiden, te verdedigen en op peil te houden. Aan het hoofd van het bisdom had men het bisschoppelijk schoolcomité, voorgezeten door de bisschop en door ridder Ruzette ; in ieder decanaat was er een decanaal comité en in iedere parochie een parochiaal comité. Ieder comité bestond uit geestelijken en leken. Na enkele maanden hard labeur en herhaaldelijk aandringen van de bisschop bij de dekens, waren alle katholieke schoolcomités van het arrondissement Brugge op 29 november 1879 opgericht⁷².

Op 4 september 1879 publiceerde de bisschop van Brugge zijn “Instructiones practicae” die zonder genade alle gemeentescholen, hun leerkrachten, hun leerlingen en de ouders die hun kinderen aan die scholen toevertrouwden veroordeelden en slechts in enkele gevallen dispensaties toelieten. De bisschop vroeg niettemin aan zijn clerus ermee op te houden de regering, de wet en de leerkrachten van op de kansel aan te vallen om, nu de wet gestemd was, het risico niet te lopen op basis van artikel 268 van het strafwetboek veroordeeld te worden⁷³.

70. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 29.

71. LORY (J.), *Art. cit.*, p. 733.

72. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 61-63.

73. *Collectio epistolarum pastoralium instructionum et statutorum... Rev. Domini J.J. Faict (1877-1880)*, Brugge, 1881, p. 257 : “Praecipimus ut caveatis ne... de belgica lege scholari verba faciatis.”

De schoolstrijd te Brugge (1878-1884)

Andere bewijzen van zijn bisschoppelijke mildheid : hij wilde niet onmiddellijk het huwelijk en de communie weigeren aan onderwijzers en onderwijzeressen en andere sympathisanten⁷⁴. Om geen risico te nemen vroeg de bisschop om raad aan de paus⁷⁵, die blijkbaar zijn houding goedkeurde. In zijn brief aan de dekens van 20 februari 1880 vroeg de bisschop aan zijn clerus om het huwelijk en de communie in sommige omstandigheden niet te weigeren⁷⁶.

Om de gemoederen te bedaren publiceerden de bisschoppen op 25 juni 1880 een tweede reeks "Instructiones practicae" die wat milder waren dan die van september 1879. De onderwijzers, de leerlingen van de rijksnormaalscholen en hun ouders mochten eerst na toestemming van de bisschop tot de sacramenten worden toegelaten ; katholieken mochten schoolinspecteur worden als dit hun geloof niet in gevaar bracht. Alleen de kinderen die op tijd voor de voorbereidingen op de eerste communie waren ingeschreven, mochten hun eerste communie doen⁷⁷.

De getuigenissen van het parlementair schoolonderzoek, dat op 27 en 28 september en op 7 oktober 1880 te Brugge gedaan werd⁷⁸, geven ons een idee van het heftig verzet van de priesters en van de toepassing van de "Instructiones practicae" in de verschillende parochies van de streek.

Over het algemeen paste de clerus de instructies goed toe, maar zoals elders in het land overdreven ook zij. In hun sermoenen waren zij niet mild ; de priester van Dudzele bijvoorbeeld maakte de onderwijzer uit voor moordenaar, dief, schurk en schismaticus en werd veroordeeld tot het betalen van 50 fr. boete en tot 15 dagen gevangenisstraf⁷⁹. Verder probeerden zij hun scholen te bevolken door de kinderen op te hitsen tegen hun ouders en de vrouwen tegen hun echtgenoten. De priesters van de Brugse parochies St.-Gillis en St.-Jacob drongen zelfs in de gemeentelijke meisjesschool binnen,

74. BAB, Acta Faict, 22 oktober 1879, brief van Mgr. Faict aan de bisschop van Luik.

75. Ibidem, 27 oktober 1879, brief van Mgr. Faict aan de bisschop van Gent.

76. *Collectio epistolarum pastolarium... (1877-1880)*, Brugge, 1881, p. 300.

77. Ibidem, p. 317-318.

78. *Chambre des Représentants. Enquête scolaire*, Brussel, 1881, dl. I, p. 525-609.

79. *La Belgique judiciaire, jaargang 1880*, kol. 167-168.

maar in deze laatste parochie liep de priester de kantonnale schoolinspecteur tegen het lijf en de priester werd prompt buitengezet⁸⁰.

Sommige priesters weigerden ook de sacramenten. De leerkrachten en de sympathisanten van het openbaar onderwijs mochten niet trouwen in de kerk of peter worden⁸¹, leerlingen van de officiële scholen werden niet toegelaten tot de eerste communie, alhoewel de bisschop van Brugge zijn toestemming hiertoe gegeven had⁸². Het ergste wat zij konden doen, was aan iemand de kerkelijke begrafenis weigeren. Dit overkwam een oud-lid van het officiële schoolcomité van Jabbeke, De Lorge, maar door de tussenkomst van familieleden en van de gouverneur werd hij toch in gewijde grond begraven⁸³. De mensen die, naar het oordeel van de priester, te veel weerstand boden werden in hun beroep getroffen. Aan de handelaars, ambachtslieden en herbergiers onttrok hij het katholiek cliënteel⁸⁴. Soms hitste hij de leerlingen tegen de gemeentelijke onderwijzer op of zette hij ze tot herrieschopperij aan met het opzet ze naar de katholieke school te lokken⁸⁵.

Als gevolg van de strenge toepassing van de “Instructiones practicae” nam het aantal paasverzuimers op het platteland sterk toe, minder in de steden. Na 1884 daalde het aantal nooit onder het peil van 1878. Het bolwerk van de “non-paschantes” lag in het Brugse, te Blankenberge en rond Brugge⁸⁶.

De clerus kreeg van de bisschop de opdracht “ut unusquisque

80. SAB, Instruction primaire, affaires diverses 1879-1885, brief van de gouverneur Heyvaert aan het stadsbestuur, 26 en 28 juni 1879 en antwoord van hetzelfde stadsbestuur, 10 juli 1879.

81. Damme, getuige 12 ; Oostkamp, get. 42, zie *Enquête scolaire*, dl. I, p. 532-533 ; 558.

82. BAB, F 421 parochie Zedelgem, 14 december 1879, brief van de parochiepriester aan Mgr. Faict.

83. *La Patrie*, 4 januari 1882, p. 1, kol. 3-4 ; 5 januari 1882, p. 1, kol. 3-4 ; 7/8 januari 1882, p. 1, kol. 2.

84. Blankenberge, get. 54 ; Zerkegem, get. 55 ; Brugge, get. 58, 62, 66 ; St.-Andries, get. 93 en 96, zie *Enquête scolaire*, dl. I, p. 568-569 ; 571-572 ; 577 ; 595 ; 598-599.

85. Knokke, get. 24 ; Zedelgem, get. 78, zie *Enquête scolaire*, dl. I, p. 544-545 ; 586-587.

86. ROMBAUTS (W.), *Op. cit.*, p. 93.

parochus suam habeat scholam”⁸⁷. In augustus 1879 legde de bisschop de priesters het verbod op om nog verder de gemeentescholen te bezoeken⁸⁸. Alleen de parochiepriester van Beernem aarzelde even⁸⁹. Hierop konden de meesten onder hen een vrije school oprichten. De parochiepriesters van Ramskapelle en van St.-Anna te Brugge slaagden er niet in vrije scholen te openen. In de eerste parochie was het om gezondheidsredenen en omdat de parochianen er niets voor voelden en in de tweede was het omdat er geen geld genoeg was om een vrije school voor meisjes bij te bouwen⁹⁰.

De anderen openden vrije scholen met de hulp van de adel, van de goeode burgerij en van het gewone volk. De plaatselijke edellieden, zoals graaf d’Ursel⁹¹ te Oostkamp, van Ockerhout te Dudzele, van Caloen de Basseghem te Brugge, graaf du Bus de Gisignies⁹² te Jabbeke, mevrouw de Valenzy de Maulde de la Tourelle te Blankenberge en barones de ’t Serclaes de Wommersom te Moerkerke, stonden terreinen af om er schoolgebouwen op te trekken. De goeode burgerij uit het Brugse zamelde geld in, bijgestaan door katholieke organisaties, zoals bijvoorbeeld de Katholieke Burgersgilde, de Katholieke Schoolpenning, de St.-Amandsgilde en de “Comité des dames de la paroisse Notre-Dame”, die concerten, theatervoorstellingen, Vlaamse kermissen, enz. organiseerden⁹³. Zij kregen zelfs de steun van rijke buitenlandse vakantiegangers die aan de Belgische kust kwamen uitrusten⁹⁴. Het gelovige volk van het

87. *Collectio epistolarum pastoralium... (1881-1887)*, Brugge, 1888, p. 112.

88. BAB, Acta Faict, 11 augustus 1879, brief van Mgr. Faict aan het Brugse gemeentebestuur.

89. ABW, ... , 1879, n° 604, Rapport van Emile Jooris aan Heyvaert, 27 oktober 1879.

90. BAB, F 294 parochie Ramskapelle, 21 november 1881, de parochiepriester aan Mgr. Faict ; BAB, F 54, 192 parochie St.-Anna, 27 en 30 november 1881, brief van de parochiepriester aan Mgr. Faict.

91. (1809-1886). Senator, volksvertegenwoordiger, zie *Annuaire de la noblesse de Belgique*, Brussel, 1898, p. 2374-2375.

92. (1845-1883), zie *Annuaire de la noblesse de Belgique*, Brussel, 1890, dl. II, p. 321.

93. DE SMET (J.), *Art. cit.*, p. 108-122 ; VAN SEVEREN (A.), *Schets en geschiedenis van de toneelgilde “Kunst-Adelt”*, in *Jaarboek 1966. Heemkundige Kring Bos en Beverveld*, 1966, p. 23-30.

94. *La Patrie*, 9/10 augustus 1879, p. 2, kol. 3.

arrondissement hielp zoals het kon : de ene stond een deel van zijn loon af, de andere stak een handje toe bij de bouw van een vrije school op zijn parochie⁹⁵.

Om de leerlingen van de vrije scholen te begeleiden had de clerus leerkrachten nodig. Hij deed hiervoor vooral een beroep op religieuzen in wie de mensen meer vertrouwen stelden, maar als het niet anders kon, spoorde hij lekenonderwijzers en lekenonderwijzeressen aan om les te geven. In West-Vlaanderen waren het vooral vrouwen die naar het vrij onderwijs overliepen, omdat de meeste aangenomen scholen, die hun statuut opzegden, door vrouwelijke religieuzen bestuurd waren⁹⁶. Maar heel vlug ontstonden er in het Brugse problemen met het rekruteren van zusters. Om dit probleem op te lossen zond de bisschop in 1880, met de toestemming van de moeder-overste van de Zusters van St.-Andreas, lekedochters naar haar vrije kweekschool. Dit hielp niet veel en de diocesane hoofdinspecteur Th. Luysen⁹⁷ stelde voor om zusters in te schakelen die belangstelling hadden voor het onderwijs⁹⁸.

De mannelijke religieuzen hadden andere problemen. Te Brugge kregen de Broeders van Liefde het aan de stok met de gouverneur, die ze, volgens een omzendbrief van de minister van Justitie van 23 oktober 1879, uit een bijgebouw van de godshuizen, waar zij een school geopend hadden, moest verdrijven. Dit gebeurde niet zonder verzet van de godshuizen en van de Broeders van Liefde. Er werden twee contracten opgesteld : het eerste tussen de bijzondere commissaris, door de gouverneur benoemd, en de directeur van de Broeders van Liefde en het tweede tussen de godshuizen en de Broeders van Liefde. Volgens het eerste contract moesten de Broeders de school verlaten hebben vóór het einde van het schooljaar 1879-1880 en volgens het tweede zouden zij op 1 oktober 1880 de gebouwen verlaten. Door een misverstand heeft de gouverneur de Broeders

95. VERHAEGEN (P.), *La lutte scolaire en Belgique*, 2de ed., Gent, 1906, p. 128.

96. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 87.

97. (1842-1910). Ere-kanunnik van de kathedraal van Brugge. Diocesane hoofdinspecteur over het vrij onderwijs. Directeur van de Zusters van St.-Andreas te Brugge, zie BAB, N 66.

98. BAB, Acta Faict, 23 december 1880, brief van Mgr. Faict aan de moeder-overste van de Zusters van St.-Andreas ; BAB, B 347, 11 juni 1881, brief van inspecteur Luysen aan Mgr. Faict.

verdreven. Door zijn actie joeg hij het Brugse gemeentebestuur en de bevolking in het harnas. Het geval kwam zelfs in de Kamer ter sprake (4 februari 1881). Twee jaar later werden de Broeders ook uit het oudemannenhuis en uit het klooster van Hemelsdale verdreven. Uiteindelijk kregen zij een onderdak en sloten zij met de godshuizen een contract dat door de bisschop bekrachtigd werd. Na dit incident werd iedere congregatie die in hetzelfde geval verkeerde verplicht een contract met het bisdom af te sluiten⁹⁹.

De meeste lekenonderwijzers en lekenonderwijzeressen die naar het katholiek onderwijs overstapten, deden het uit geloofsovertuiging en zeer zelden uit winstbejag. Wie teleurgesteld was, keerde naar het officieel onderwijs terug. Over het algemeen waren deze vrije leerkrachten, zowel religieuzen als leken, niet gediplomeerd : in de schoolkantons Brugge en Oostende waren er in 1881 op 399 religieuze en lekenleerkrachten slechts 49 gediplomeerd of 12,28 %¹⁰⁰. Ondanks deze jammerlijke toestand was de geestelijke schoolinspectie over het algemeen altijd tevreden¹⁰¹.

Zoals onder de wet van 1842 leden de leerkrachten onder het gezag van de parochiepriesters. In Damme bijvoorbeeld werd een zeer bekwame onderwijzeres door een jongere vervangen, omdat zij bij de parochiepriester meerdere malen gesmeekt had om een hulponderwijzeres die haar werk zou verlichten¹⁰². Sommigen onder hen deden hun werk niet goed. Te Blankenberge bijvoorbeeld poogde de bisschop tevergeefs de hoofdonderwijzer af te zetten, omdat hij meer met zijn hotel bezig was dan met zijn school. Zijn hulponderwijzer deed niet veel beter. Hij kon zich niet verstaanbaar maken voor zijn leerlingen, omdat hij altijd Limburgs sprak¹⁰³.

99. *Geschiedenis van de Broeders van Liefde*, s.l.n.d., dl. II, p. 39-44.

100. *Chambre des Représentants. Commission d'enquête scolaire. Statistiques des écoles primaires officielles et privées au 31 décembre 1881*, p. 270-273 ; *Chambre des Représentants. Enquête scolaire*, Brussel, 1881, dl. I, p. 525-609 ; BAB, B 365 bis, de schoolstrijd in het bisdom Brugge ; VERSCHUERE (A.), *De Zusters van O.L.V. van VII Weeën van Ruiselede*, Tielt, 1946.

101. BAB, B 347, Rapport van de diocesane hoofdinspecteur Luyssen, 13 oktober 1880.

102. BAB, F 71 parochie Damme, 27 juli 1881 en 8 augustus 1882, brief van een parochiaan aan Mgr. Faict ; 25 augustus 1882, de parochiepriester aan Mgr. Faict.

103. BOTERBERGE (R.), *Op. cit.*, p. 134-135.

De katholieke gemeentebesturen en het katholieke provinciebestuur van West-Vlaanderen bestreden het openbaar onderwijs met alle mogelijke middelen. Zoals op andere plaatsen in de provincie, pasten de katholieke gemeentebesturen uit het Brugse dezelfde tactiek toe, maar zij vervielen hierbij soms in overdrijving¹⁰⁴. Om de gemeentescholen te ontvolken, gebruikte het Brugse gemeentebestuur allerhande kneepjes. Eerst probeerde het tot tweemaal toe het schoolgeld voor betalende kinderen te verhogen tot 2,50 fr. in 1879 en tot 1,50 fr. in 1880¹⁰⁵. Deze beslissing werd prompt vernietigd¹⁰⁶, maar tevergeefs. Onmiddellijk daarna besloot het niet-Brugse kinderen en kinderen jonger dan 6 en ouder dan 14 jaar aan de deur te zetten. Zoals gewoonlijk werd deze beslissing teniet gedaan, maar het Brugse gemeentebestuur had er nog iets op gevonden : kinderen ouder dan 14, die zich voor het onderwijs bestemden, werden verplicht een bewijsbriefje op zak te hebben¹⁰⁷. Nog later probeerde het alle kinderen van de wijk "Fort-Lapin", tussen Koolkerke en Brugge gelegen, op straat te zetten, om de eenvoudige reden dat iedere gemeente voor zijn eigen kinderen moest zorgen. De regering verenigde de twee gemeenten, maar het baatte niet. De stad Brugge weigerde halsstarrig de onkosten te betalen voor de niet-Brugse kinderen ; uiteindelijk gehoorzaamde ze met tegenzin aan de provincieraad die 12 fr. per leerling voorstelde¹⁰⁸.

Het gemeentebestuur spaarde ook de behoeftige kinderen uit de gemeentescholen niet. Het maakte hun inschrijving heel moeilijk door aan het armenbestuur te vragen of ze wel recht hadden op gratis onderwijs¹⁰⁹.

Om de gemeentescholen hun neutraal karakter te geven, paste het Brugse stadsbestuur art. 4 in zijn radicaliteit toe. Zo verbood het de

104. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 96-99 ; 125-155.

105. *Bulletin communal de la ville de Bruges*, Brugge, 1880, zittingen van 29 augustus en 20 september 1879, p. 829-830 ; 842-843 en 1881, zitting van 31 december 1880, p. 568-571.

106. *Ibidem*, Brugge, 1881, zitting van 30 januari 1880, p. 59-64.

107. ABW, ..., 1881, n° 691, K.B. van 31 oktober 1880 ; SAB, Schepencollege, zitting van 12 november 1880, p. 186.

108. *Bulletin communal...*, Brugge, 1883, zittingen van 14 januari en 22 april 1882, p. 47-48 ; 275-283 ; *Journal de Bruges*, 17 juli 1883, p. 1, kol. 3.

109. *Ibidem*, Brugge, 1881, zittingen van 14 augustus, 25 september en 4 december 1880, p. 389-394 ; 421-424 ; 529-536.

gemeentelijke leerkrachten nog verder godsdienst en catechismus te onderwijzen zonder de toestemming van de Kerk¹¹⁰. Omdat zij geen godsdienst en geen gewijde geschiedenis meer mochten onderwijzen, was het ook niet meer nodig voor die vakken leerboeken te kopen. Een enkel katholiek gemeenteraadslid vocht deze beslissing aan, omdat deze boeken onder de wet van 1842 het imprimatur van de bisschoppen hadden gekregen¹¹¹. Deze twee beslissingen werden prompt bij K.B. tenietgedaan¹¹².

Het gemeentebestuur had steeds de benoeming van de leden van de officiële schoolcomités op de lange baan geschoven. Ten einde raad benoemde de minister ze van ambtswege¹¹³.

Het provinciebestuur steunde het verzet van de katholieke gemeenten tegen de regering en tegen het openbaar onderwijs. Zulks verklaart waarom, na de benoeming van een nieuwe gouverneur, het verzet onverminderd voortging¹¹⁴. Vanaf het begin van de schoolstrijd had de Bestendige Deputatie haar principes vastgelegd. Ze werden bij K.B. van 10 december 1880 vernietigd. Hiervoor verwijzen wij naar de werken van J.-M. Lermyte en L. Schepens¹¹⁵.

Verder paste de Bestendige Deputatie nog andere principes toe. Eerst was ze tegenover het officieel onderwijs echt vijandig, later gaf zij de indruk mee te willen werken. Dit blijkt vooral in kwesties zoals de betaling en de benoeming van leerkrachten, het subsidiëren van pedagogische conferenties en het benoemen van de leden van de examenjurs¹¹⁶.

Het neteligste probleem was wel dat van de studiebeurzen. Elk jaar

110. SAB, Schepencollege, zitting van 27 september 1879.

111. *Bulletin communal* ..., Brugge, 1880, zitting van 5 november 1879, p. 955-968 ; het gaat hier om M. Van Hee.

112. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 630.

113. *Bulletin communal* ..., Brugge, 1881, zittingen van 10 en 31 januari en 14 februari 1880, p. 44-52 ; 71-72 ; 97-98 ; 112.

114. Na vijf jaar wachten kon Heyvaert eindelijk gouverneur van Brabant worden en hij werd door een Oostendse liberaal, de Brouwer (1849-1892), vervangen, zie LUBELSKI-BERNARD (N.), *Léopold II et le cabinet Frère-Orban (1878-1884). Correspondance entre le roi et ses ministres*, C.I.H.C. n° 95, Leuven-Parijs, 1983, dl. I, p. 506-507.

115. SCHEPENS (L.), *Op. cit.*, dl. I, p. 289-292 ; LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 45-47.

116. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 626-628.

deed de gouverneur een beroep op de regering die met K.B.'s antwoordde. In 1880 werden er liefst 4 K.B.'s uitgevaardigd. Eerst weigerde de Bestendige Deputatie studiebeurzen aan Westvlaamse leerlingen die buiten de provincie gingen studeren¹¹⁷, daarna stelde zij een onderzoek in naar de financiële toestand van de ouders van deze leerlingen. Resultaat : slechts vijf studiebeurzen werden toegelaten. Zij hervatte haar onderzoek en dit keer weigerde zij 24 studiebeurzen¹¹⁸. Uiteindelijk kende zij aan iedere student 50 fr. toe. In 1881 bleek een lid van de Bestendige Deputatie de obstructiepolitiek beu te zijn. Hij stelde een soort "staakt-het-vuren" voor, maar zijn collega's verwierpen zijn voorstel en aangezien er in West-Vlaanderen te veel leerkrachten waren, kon de Bestendige Deputatie geen studiebeurzen uitkeren¹¹⁹.

De Bestendige Deputatie was ook kieskeurig wat betreft de schoolgebouwen en de schoolmeubelen. Zij betaalde niets uit als de gemeente reeds een school bezat, wanneer de uitgaven de inkomsten van de gemeente overtroffen (bv. te Heist en te Blankenberge), wanneer de gemeente onwillig was geweest en wanneer zij achtte dat de geldelijke toestand van de gemeente voldoende gezond was. Na enige tijd gaf zij in een eerste fase 2/15 en in een tweede 1/15¹²⁰.

Op zijn beurt bood de provincieraad weerstand. Hij telde alleen de opcentiemen op, wat slechts 67.000 fr. per jaar opbracht om het staatsonderwijs te bekostigen. Om alles weer vlotter te laten verlopen, gebruikte de gouverneur allerhande kneepjes ten nadele van andere kredieten, zoals bv. de wegebouw¹²¹.

In 1880 wilde de provincieraad een soort katholiek schoolonderzoek instellen om het aantal leerlingen per gemeente te kennen. Hij benoemde daartoe enkele leden en maakte daarvoor een subsidie van 500 fr. vrij. De gouverneur vernietigde deze beslissingen¹²².

De provincieraad deinsde voor niets terug. Hij verminderde het

117. ABW, ..., 1881, n° 696, Normalscholen.

118. *Ibidem*, 1881, n° 700, principes van de Bestendige Deputatie van 1 juli 1879 tot en met 1 februari 1881 ; ABW, ..., 1882, n° 756, Rapport Liebaert, 13 januari 1882.

119. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 620-622.

120. *Ibidem*, dl. V, p. 609-610.

121. *Ibid.*, dl. V, p. 615.

122. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 101-104.

budget van 30.000 fr. bestemd voor de vijftigste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid met 17.000 fr., zijnde de som der achterstallige betalingen voor het onderwijs¹²³.

Erger nog, de provincieraadsleden weigerden te zetelen in tegenwoordigheid van de gouverneur, tijdens het banket georganiseerd naar aanleiding van het huwelijk van prinses Stefanie¹²⁴.

Onder voorwendsel het aantal gemeentescholen te vermeerderen en de schoollasten drastisch te verminderen, wilde de gouverneur de onderwijsstichtingen, die onder de wet op de studiebeurzen van 19 december 1864 vielen, "reorganiseren"¹²⁵. Zo dacht hij eraan de stichtingen Capron-De Zuttere, d'Hanins de Moerkerke-de Bie en de eeuwenoude Bogarden- en St.-Elizabethscholen aan de stad te schenken om er een officiële school te vestigen.

De eerste dezer stichtingen werd in 1845 opgericht, toen priester L. Capron en juffrouw C. De Zuttere een gebouw aan de kerkfabriek van St.-Salvator schonken. Aan de gouverneur, die meende dat de stichters een adultenschool hadden willen oprichten, antwoordden de kerkfabriek en het Brugse gemeentebestuur dat die stichting niet tot het lager onderwijs behoorde en alleen jonge mensen opnam die hun lagere studies hadden voltooid. De opzet ervan bestond erin de jongelui een gezonde en godsdienstige ontspanning te bezorgen¹²⁶. Dit antwoord volstond niet in de ogen van de gouverneur, hij spoorde het Brugse stadsbestuur aan de kerkfabriek een proces in kortgeding aan te doen. Om de boze plannen van de gouverneur te verijdelen, zorgde het stadsbestuur ervoor dat het zijn eigen proces verloor en het weigerde vervolgens in beroep te gaan¹²⁷. Beledigd dwong de gouverneur het stadsbestuur beroep aan te tekenen en dit keer won het zijn proces en de priester moest de gebouwen ontrui-

123. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 613.

124. (1864-1945) Dochter van Leopold II en Maria-Hendrika. Zij trouwde in 1881 met de aartshertog Rodolf, erfprins van Oostenrijk-Hongarije. Dit huwelijk duurde tot in 1889, toen ontstond het geval Mayerling, dat het leven kostte aan de aartshertog, zie TERLINDEN (C.), *Prinses Stefanie*, in N.B. 1973-1974, dl. XXXVI-II, kol. 744-748.

125. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 653.

126. *Bulletin communal ...*, Brugge, 1881, zitting van 4 december 1880, p. 525-528.

127. *La Belgique judiciaire, jaargang 1881*, Brussel, 1882, kol. 714-716 ; 1256-1257.

men. Hij gehoorzaamde en deed zijn intrede in een andere school¹²⁸.

Als de zaak Capron-De Zuttere pas begonnen was, vernam de koning dat men de Zusters van St.-Vincentius-a-Paulo uit de gebouwen van de stichting d'Hanins de Moerkerke-de Bie¹²⁹ wilde verjagen. Hij vroeg aan de minister van Justitie gematigd te zijn en niet te hardhandig op te treden, wat deze dan ook deed¹³⁰.

In 1881 pakte de gouverneur die stichting toch aan. Hij zag ze verkeerdelijk voor een bewaarschool aan, omdat men er jonge Brugse behoeftige kinderen tussen 2 en 7 jaar verzorgde. Daarbij kwam nog dat hij het testament ongeldig liet verklaren, omdat de godshuizen het recht niet hadden om kleren en voedsel aan behoeftige kinderen uit te delen en omdat een religieuze congregatie, die geen rechtspersoonlijkheid bezat, het recht niet had te erven¹³¹. Tegen haar zin in kreeg de stad Brugge het beheer over de gebouwen door het K.B. van 17 juni 1881. De zusters, door symphathisanten begeleid, verlieten zonder slag of stoot de gebouwen op 10 juli 1881¹³². Hierop volgde ook een proces dat, zoals voor het geval van de stichting Capron-De Zuttere, tot in 1884 zou duren¹³³.

De derde stichting die “gereorganiseerd” werd, waren de Bogarden- en St.-Elizabetscholen die beide uit de XVIde eeuw dateerden. Zij werden gesticht om werkgelegenheid en onderwijs te verschaffen aan landlopers, wezen en werklozen en ze stonden onder het beheer van de godshuizen¹³⁴. De gouverneur die het verzet van de Brugse katholieken beu begon te worden en die zo vlug mogelijk de “stedemeisjesschool” in een kweekschool voor meisjes wilde veranderen, riep de hulp van de regering in. Bij K.B. van 16 mei 1881 werden de twee scholen aan de stad Brugge overhandigd, maar deze

128. *Bien public*, 20 augustus 1881, p. 1, kol. 2 ; 20 augustus 1882, p. 1, kol. 3 : *De Zondagsbode van het Bisdom van Brugge*, 19 november 1882, p. 564-565.

129. De onderwijsstichting d'Hanins de Moerkerke-de Bie werd genoemd naar de naam van de stichters van 1851 : Louis d'Hanins de Moerkerke en zijn vrouw Maria de Bie.

130. LUBELSKI-BERNARD (N.), *Op. cit.*, dl. II, p. 630-632.

131. *Bulletin communal* ..., Brugge, 1882, zittingen van 22 januari en 2 juli 1881, p. 77-84 ; 484-492.

132. *Journal de Bruges*, 9 juli 1881, p. 1, kol. 3.

133. *Bulletin communal* ..., Brugge, 1884, zitting van 16 juni 1883, p. 282-285.

134. *Ibidem*, Brugge, 1880, zitting van 5 november 1879, p. 916-936.

verwierp het K.B. uit respect voor het privé-bezit en uit medelijden voor de wezen die op straat zouden worden gezet. Zij verbood aan de godshuizen de gebouwen te ontruimen¹³⁵. Een bijzondere commissaris werd benoemd en het proces begon in 1882. De rechtbank gaf de gouverneur gelijk en de gebouwen moesten ontruimd worden¹³⁶. De Bogardenschool werd in 1883 ontruimd en de St.-Elizabethschool één jaar later¹³⁷.

Zoals elders in West-Vlaanderen hadden de burelen van weldadigheid, zowel de katholieke als de liberale, materiële druk uitgeoefend op behoeftige ouders. Het Brugse bureel van weldadigheid had daarbij nog een hekel aan de officiële schoolcomités. Eerst besloot het vier armenmeesters, die leden waren van de Brugse schoolcomités, af te danken maar zijn opzet slaagde niet. Het K.B. van 7 december 1880 vernietigde deze beslissing¹³⁸. Hierop weigerde het bureel hulp te verlenen aan de schoolcomités van de stad die behoeftige kinderen van de gemeentescholen steunden¹³⁹.

Reactie van de liberalen

Om het staatsonderwijs tegen de katholieken te beschermen, reageerden de liberalen op twee vlakken. Enerzijds versterkten zij het openbaar onderwijs en anderzijds bestrafden zij de katholieken.

Over het algemeen gehoorzaamden de liberale gemeentebesturen, ondanks het katholiek verzet, gedwee aan de regering. Zo openden zij vrijwillig gemeentelijke meisjes-, bewaar- en adultenscholen. Zij ondersteunden actief hun leerkrachten door hun de wettelijke wedde

135. SAB, Schepencollege, zitting van 4 juli 1881, p. 104.

136. *Bulletin communal* ..., Brugge, 1884, p. CLXXXVII-CXCI.

137. O.C.M.W., Procès-verbaux de la Commission des hospices civils, 1879-1884, zitting van 29 november 1883; O.C.M.W., Correspondance de la Commission des hospices civils, série S (1883-1884), brief van het Brugse stadsbestuur, 30 april/1 mei 1884.

138. O.C.M.W., Procès-verbaux du bureau de bienfaisance, 1879-1884, zitting van 26 november 1880; O.C.M.W., Correspondance du bureau de bienfaisance, 1879-1884, brief aan het schepencollege, 13 december 1880.

139. O.C.M.W., Procès-verbaux du bureau de bienfaisance, 1879-1884, zittingen van 30 oktober 1880, 7 februari 1881, 5 maart, 2 april, 5 en 15 november en 3 december 1883.

uit te betalen en door ze volgens de richtlijnen van de regering te benoemen¹⁴⁰. Zij organiseerden godsdienstlessen en hiervoor betaalden ze een vergoeding van 100 fr. Normaal mocht deze vergoeding niet van de wedde worden afgetrokken, maar Blankenberge dacht er anders over¹⁴¹. Sommige liberale gemeentebesturen maakten zelfs propaganda voor art. 4 van de nieuwe organieke wet van 1 juli 1879¹⁴². Veertig Westvlaamse gemeenten, waaronder één katholieke, bezorgden gratis onderwijs maar zij moesten alle onkosten voor de school zelf dragen. Dit was natuurlijk een zware dobber voor de armste poldergemeenten. Verder waren ze verplicht een lijst op te stellen van de behoeftige kinderen om problemen met de minister van Openbaar Onderwijs te voorkomen¹⁴³.

Voorts ondersteunde de liberale burgerij het officieel onderwijs geldelijk of door het uitdelen van voedsel en kleren aan behoeftige kinderen via stichtingen, zoals o.a. die van Boyaval (1868), van Van Kerkhove (1878) en van Meyne (1881), en via maatschappijen, zoals het “Van Gheluwe’s Genootschap”, de “Schamele armen” en de “Dames de la bienfaisance”¹⁴⁴.

Van haar kant stelde de liberale regering een onderzoek in naar de zedelijke en stoffelijke toestand van het lager onderwijs in België, naar de uitslagen van de wet van 1879 en naar de middelen gebruikt om de uitvoering ervan te dwarsbomen. Door de schuld van de katholieken, die elke medewerking weigerden, werd het schoolonderzoek een liberale inquisitie tegen de katholieke clerus. De verschillende subcommissies bezochten alle hoofdplaatsen van de Belgische gerechtelijke kantons. Zo kwamen ze te Brugge op 27 en

140. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 606-610.

141. ABW, ..., 1880, n° 625, schoolbegroting van Blankenberge en ABW, ..., 1880, n° 658, brief van de onderwijzeressen O. Adam en M. Wallaert aan Van Humbeek, 27 juli 1880.

142. BOTERBERGE (R.), *Op. cit.* p. 109-114 ; RAB, Oostkamp, lager onderwijs, n° 288, vlugschrift van 9 november 1879.

143. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 627. ABW, ..., 1882, n° 728, Heyvaert aan Van Humbeek, 25 augustus 1882 en rapport Vander Cruysen, s.d.

144. SAB, Instruction primaire 1861-1903, enz. ; ABW, ..., 1882, n° 730 ; MICHIELS (G.), *Uit de wereld der Brugse mensen. De fotografie en het leven te Brugge, 1839-1918. Met een bijdrage over de vrijmetelarij door W.P. Dezutter*, Brugge 1978, p. 186-187.

28 september en op 7 oktober 1880. Naast dit politiek onderzoek was er nog een pedagogisch onderzoek naar de kwaliteit van het vrij en het officieel onderwijs. Het ging van start in 1882, eerst te Brussel, in het Paleis der Natie, waar belangrijke personen werden onderzocht, zoals gouverneur Heyvaert, enkele gemeentelijke onderwijzers, die vóór 1878 aan vrije normaalscholen hadden gestudeerd, de directeur van de vrije normaalschool van Torhout en het hoofd van het katholieke schoolcomité van het bisdom Brugge, ridder Ruzette¹⁴⁵. In januari 1883 ging de pedagogische onderzoekscommissie ter plekke, maar haar eerste uitstap, namelijk te Brugge, werd een flop zoals we het verder zullen zien.

Gesterkt door de klachten bij dit schoolonderzoek geuit en om de macht van de clerus te verminderen, besloot de regering de wedden van de geestelijken af te schaffen en het aantal vicariaten te beperken. Dit laatste plan mislukte¹⁴⁶. Van zijn kant besloot de gouverneur het Groot Seminarie van Brugge te sluiten. Uit vrees voor de komst van een bijzondere commissaris besloot de bisschop de huur van 5.000 fr. te betalen en in 1887 kocht hij de gebouwen op¹⁴⁷.

De andere organisatoren van het vrij onderwijs kregen het eveneens aan de stok met de regering en met gouverneur Heyvaert. De edellieden van de Katholieke Burgersgilde moesten zelf instaan voor de bewaking tijdens de H. Bloedprocessie, omdat de minister van Oorlog het leger verboden had nog verder aan deze processie deel te nemen¹⁴⁸. Dank zij de tussenkomst van de koning werd het verbod om de H. Sacramentsprocessie te houden vernietigd¹⁴⁹. De overgelopen leerkrachten verloren het recht op pensioen en moesten hun studiebeurzen terugbetalen. In het begin kregen de leerkrachten gelijk, maar het Hof van Cassatie verbrak de vorige vonnissen en ze

145. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 67-69 ; LORY (J.), *L'Enseignement libre vu par les libéraux dans l'Enquête scolaire parlementaire de 1880-1884*, in *Eglise et enseignement. Actes du colloque du Xème anniversaire de l'Institut d'histoire du christianisme de l'Université Libre de Bruxelles*, 22-23 avril 1977, Brussel, 1977, p. 223-239.

146. *La Patrie*, 4 mei 1883, p. 1, kol. 3 ; *De Zondagsbode* ..., 6 mei 1883, p. 221-222.

147. HODUM (A.), *Het Groot Seminarie van Brugge van 1833 tot 1933*, in *Collationes Brugensis*, 1934, dl. XXXIV, p. 310-331.

148. DE SMET (J.), *art. cit.*, p. 114-115.

149. LUBELSKI-BERNARD (N.), *Op. cit.*, dl. I, p. 523-524.

werden verplicht de studiebeurzen terug te betalen. Door de katholieke stembusoverwinning van 1884 kreeg het vonnis echter geen uitwerking¹⁵⁰. Voorts had de regering besloten de provinciewet van 1836 zodanig te hervormen, dat de provinciebesturen bijna alle macht ontnomen werden. Door de verdragingspolitiek van de katholieke politici kwam van dit plan niets in huis¹⁵¹.

Kwantitatieve en kwalitatieve vergelijking tussen het vrij en het officieel onderwijs

In West-Vlaanderen waren er tijdens de schoolstrijd twee schoolnetten en dus ook twee types van schoolinspectie.

De vrije schoolinspectie van het bisdom Brugge werd op 16 januari 1880 door Mgr. Faict gereorganiseerd. De algemene schoolinspecteur was Th. Luysen. Per decanaat waren er twee geestelijke schoolinspecteurs, behalve in het aartsbischopendom Brugge (stad), waar er maar één was. De bisschop had ook leken aangeduid die instonden voor 3 of 4 decanaten¹⁵².

Tegenover de vrije schoolinspectie stond de officiële, die uit twee inspectiebestekken bestond : Kortrijk en Brugge. De hoofdinspecteur van het bestek Brugge was Vander Cruyssen¹⁵³. De schoolkantons Brugge en Oostende werden geïnspecteerd respectievelijk door

150. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 93-94.

151. WOESTE (Ch.), *Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique*, Brussel, 1927, dl. I, p. 208-213.

152. Voor Brugge-stad, Brugge-Noord en Brugge-Zuid waren de titularissen respectievelijk : Pater Schipman (1821-1886), directeur van de Broeders van Liefde ; EE. HH. Monstrul (1838-1900), priester te Brugge en Delbaere (1833-1887), priester op St.-Jacob ; De Leyn (1839-1902), oud-principaal van het St.-Lodewijkscollege en Coppieters (1846-1917), onderpastoor op St.-Walburga. De twee leken inspecteurs waren Aug. Machiels (1837-?), oud-gemeentelijk onderwijzer uit Gistel voor Brugge-stad en L. Hoste (1837-?), oud-gemeentelijk onderwijzer uit Oostende voor Brugge, Torhout en Oostende, zie *Collectio epistolarum pastoralium, ... (1877-1880)*, Brugge, 1881, p. 334-336.

153. (1836-1926). Onderwijzer, kantonnale schoolinspecteur over het kanton Tielt (1869). Hoofdinspecteur van West-Vlaanderen. Provincieraadslid van Antwerpen, zie MELIS (R.-M.), *Geschiedenis van de inspectie over het lager onderwijs 1879-1895*, Leuven, 1974, p. VIII B 23 (licentiaatsverhandeling).

Mortier¹⁵⁴ en Vanneste-Vitse¹⁵⁵. Zij werden bijgestaan door vrouwelijke schoolinspecteurs die instonden voor het meisjesonderwijs. Over de specifieke taak van de vrije en officiële schoolinspecteurs verwijzen wij naar J.-M. Lermyte¹⁵⁶. Sommige kantonnale inspecteurs gingen hun boekje te buiten en werden berispt, zoals Mortier die uit eigen beweging de Bogardenschool wilde bezoeken¹⁵⁷.

In theorie werden zij door de "speurhonden" van de lokale schoolcomités gesteund maar in de praktijk was het niet het geval. Als gevolg van een succesvolle katholieke propaganda waren de schoolcomités zelden voltallig. Tot in 1883 was de werking van enkele schoolcomités effectief, zoals te Blankenberge en te Brugge, maar daarna vervielen ze in lethargie¹⁵⁸.

Het vrij onderwijs was kwantitatief het beste. In 1880 hadden de katholieken 476 scholen, waaronder 171 jongens-, 205 meisjes- en 100 gemengde scholen¹⁵⁹. In hetzelfde jaar telde het openbaar onderwijs slechts 193 scholen en dit aantal nam geregeld toe. Dit was vooral het geval voor de meisjes-, gemengde, bewaar- en adultenscholen, terwijl de jongensscholen terrein verloren¹⁶⁰.

Op enkele uitzonderingen na waren de katholieke scholen niet zo voorbeeldig als ridder Ruzette het wilde doen geloven. In Damme bijvoorbeeld, had de kleine school een volume van 124 m³ voor 124 leerlingen, wat ver van de opgelegde 4 m³ per leerling lag¹⁶¹ ! De

154. (1829-1908). Kantonnale schoolinspecteur over het kanton Brugge (1867-1892). Auteur van verschillende leesboeken, zie MELIS (R.-M.), *Op. cit.*, p. VIII A 29-30.

155. (1819-?). Niet-gediplomeerde onderwijzer uit Oostende. Kantonnale schoolinspecteur over het kanton Oostende. Hij trok zich in 1885 terug, zie MELIS (R.-M.), *Op. cit.*, p. VIII A 41.

156. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 51-56 ; LERMYTE (J.-M.), *Onderwijs, sociale werken en Katholieke Actie - het lager onderwijs (1834-1914)*, in CLOET (M.), JANSSENS de BISTHOVEN (B.) en BOUDENS (R.), *Het bisdom Brugge (1559-1984). Bisschoppen, priesters, gelovigen*, Brugge, 1984, p. 478.

157. ABW, ..., 1880, n° 642, de regent aan het Brugs gemeentebestuur, 19 oktober 1880.

158. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 56-61.

159. *La Patrie*, 29 oktober 1880, p. 1, kol. 3-4.

160. R.T., 1879-1881, p. 36-39 ; 60-63 ; 78-79 ; R.T., 1882-1884, p. 258 ; 262 ; 266 ; 430 ; 432 ; 434 ; ABW, ..., n° 623, rapport Vander Cruyssen, 3 juli 1880.

161. Getuigenis van ridder Ruzette, zie *Enquête scolaire*, dl. II, p. 484 ; *Damme*, gemeenteraadszitting van 6 januari 1885.

gemeentescholen waren daarentegen veel grootser opgevat : in de klassen van de gemeentelijke meisjesschool van Blankenberge beschikten de leerlingen over 5,16 m³¹⁶².

De vrije scholen telden ook meer leerlingen dan de officiële. In het schoolkanton Brugge was er in 1880, 1882 en 1883 respectievelijk 79,45 %, 79,42 % en 76 % van de totale schoolbevolking in de vrije scholen en 91,76 %, 81,65 % en 82 % in de vrije bewaarscholen. In het schoolkanton Oostende lagen de cijfers wat lager : 63,6 % - 64 %, 56 % - 64,43 % en 58 % - 62,32 %¹⁶³. Voor de bevolking van de adulten- en zondagsscholen beschikken wij niet over voldoende betrouwbare gegevens. De statistieken zijn natuurlijk met een korreltje zout te nemen, maar het is een feit dat het gemeentelijk onderwijs verliezen heeft geleden. Twee voorbeelden uit honderden zullen volstaan om dit duidelijk te maken. De zeven Brugse gemeentescholen hadden tussen 1878 en 1884 om en bij de 772 leerlingen verloren. De gemeenteschool van Blankenberge was te groot voor het aantal leerlingen, zodat ze tijdens de zomervakantie als hotel dienst deed¹⁶⁴.

Op kwalitatief vlak was het anders gesteld. In de gemeente-, bewaaren adultenscholen waren de mannelijke leerkrachten gediplomeerd voor 70 à 93 % en de vrouwelijke voor 70 à 84 %. Het aantal gemeentelijke onderwijzers daalde lichtjes tussen 1881 en 1884, terwijl dat van de onderwijzeressen lichtjes steeg¹⁶⁵. Deze slechte

162. ABW, ..., 1880, n° 768, zitting van de Blankenbergse gemeenteraad, 13 mei 1880.

163. *Recensement de la population des écoles primaires et gardiennes au 15 décembre 1880. Résultats constatés et contrôlés par les soins des inspecteurs civils et ecclésiastiques des écoles catholiques, coordonnés et résumés par J. Malou, mars 1881*, Brussel 1881, p. 15 ; ABW, ..., 1880, n° 642, rapport Vander Cruyssen, 1880 ; ABW, ..., 1881, n° 691, rapport Vander Cruyssen, 1881 ; ABW, ..., 1883, n° 798, rapport Vander Cruyssen, 1883 ; *St.-Gregoriusblad*, 1883, n° 9 ; p. 34-35, 1884, n° 9.

164. VERHAEGEN (P.), *Op. cit.*, p. 142-154 ; *Commission d'enquête scolaire. Recensement de la population des écoles officielles au 13 et au 31 décembre 1883*, in *Documents parlementaires. Chambre des Représentants, session 1883-1884*, n° 206, zitting van 13 mei 1884, Brussel, 1885, p. 22.

165. R.T., 1879-1881, p. 411 ; 448-449 ; R.T., 1882-1884, p. 246-251 ; 258-259 ; 262-263 ; 266-267 ; 430 ; 432-434 ; *Tableau indiquant le nombre, les diplômés et les cumuls des membres du personnel enseignant au 31 décembre 1881*, Brussel, 1882, p. 273.

resultaten waren te wijten aan het feit dat de rijksnormaalschool van Brugge niet genoeg mannelijke leerkrachten “kweekte” en er tegelijk een gebrek was aan vrouwelijke kandidaten¹⁶⁶. Een diploma was vereist, de taal van de streek moest gekend zijn. Een hulponderwijzeres die te Brugge les gaf, beantwoordde niet aan de vereisten, maar om politieke redenen liet de minister haar onbemoeid¹⁶⁷.

In het openbaar onderwijs waren de nevenbetrekkingen een dergelijke plaag geworden, dat de minister van Openbaar Onderwijs reeds in 1878 een lijst van verboden bijbaantjes liet opstellen. Wie een nevenbetrekking had die op de lijst voorkwam, moest kiezen en als hij voor het onderwijs koos, kreeg hij een vergoeding die zijn bijverdienste compenseerde. Als de onderwijzer zijn lessen verwaarloosde, werd deze vergoeding voorgoed afgeschaft¹⁶⁸.

Onder de gemeentelijke leerkrachten waren er ook moeilijke gevallen. Te Brugge waren er vier bekend. Het eerste betrof een jonge onderwijzeres die de gebruiken nog niet goed kende en raad ging vragen aan het katholieke gemeentebestuur om te weten waar zij boeken kon kopen voor de prijsuitdeling. Zij werd onmiddellijk door de minister van Openbaar Onderwijs op het matje geroepen¹⁶⁹. Een ander had iets misdaan — de aard van het vergrijp hebben wij niet kunnen achterhalen — en hij werd door de minister voor 14 dagen geschorst¹⁷⁰. Verder ontstond er ruzie in de gemeentelijke meisjesschool n° 1 tussen de directrice, door het katholieke stadsbestuur benoemd, en de onderwijzeressen van ambtswege benoemd. Er werd een onderzoek ingesteld en de gemeenteraad, die het met de directrices van de gemeentelijke meisjesscholen n° 1 en 2 eens was, ruidde de drie herrienschapsters tegen drie “deftige” leerkrachten van

166. Getuigenis van gouverneur Heyvaert, zie *Enquête scolaire*, dl. V, p. 621.

167. ABW., ..., 1883, n° 796, de Brouwer aan de minister van Openbaar Onderwijs, 26 november 1883.

168. LERMYTE (J.-M.) *Op. cit.*, p. 196-197 ; ABW., ..., 1882, n° 760, inspecteur Mortier aan Em. Jooris over de onderwijzer uit Zedelgem, 19 september 1882.

169. ABW., ..., 1881, n° 691, brief van de hoofdinspecteur en van de minister van Openbaar Onderwijs, 5 februari 1881.

170. *Ibidem*, 1880, n° 628, Ministerieel besluit van 26 november 1879 ; SAB, Instruction primaire. Ecoles communales de garçons, 1897-1898, gemeenteraadszittingen van 4 en 6 december 1879, 12 januari en 2 februari 1880.

de school n° 2. Alles bleek toen geregeld¹⁷¹. Een onderwijzer dacht dat hij schaamteloos zijn oversten mocht beoordelen, maar hij werd door de hoofdinspecteur berispt.

Het programma van de vrije scholen was in grote trekken identiek aan dat van 1842, maar wij weten niet in hoeverre het bisschoppelijk leerprogramma van 26 februari 1880 gevolgd werd. Met de toestemming van de schoolinspectie mochten enkele nieuwe vakken ingelast worden, zoals turnen, natuurkunde, gezondheidsleer, de tweede landstaal, enz.¹⁷². In de gemeentescholen was het programma veel zwaarder en veel uitgebreider¹⁷³. De godsdienstles werd behouden maar niet alle leerkrachten gaven deze les¹⁷⁴.

Het lesgerief was bijna nergens volledig : de meest ontbrekende voorwerpen waren : een aardbol, geometrische vormen, tekengerief, illustratiemateriaal voor de natuurwetenschappen en voor de Froebel-methode¹⁷⁵.

Hoe hoog was het peil van het onderwijs in de vrije scholen ? Dat is moeilijk te achterhalen. De regering probeerde tot tweemaal toe daar achter te komen, het was tevergeefs. Eerst wilde de pedagogische onderzoekscommissie in 1883 de vrije school van de Broeders van Liefde bezoeken en de leerlingen overhoren maar de onderzoekers keerden onverrichter zake terug, want de leerlingen van alle Brugse vrije scholen hadden die dag verlof gekregen¹⁷⁶. Daarna besloot dezelfde commissie, na Pasen, een examen te organiseren voor de leerlingen van de lagere gemeentescholen om de leerlingen die van de vrije scholen waren overgelopen te testen. Al bij al waren

171. SAB, Instruction publique. Ecole communale pour filles, 1873-1885, de Brugse gemeenteraad aan de schoolhoofden Pectoor en Engels, 24 februari 1880.

172. LERMYTE (J.-M.), *Op. cit.*, p. 203.

173. *Commission d'enquête scolaire. Rapport de M. Vander Kindere, membre de la Chambre des Représentants sur l'état de l'enseignement primaire public et privé, in Documents parlementaires. Chambre des Représentants, Session 1883-1884, n° 109, zitting van 4 maart 1884, Brussel, 1885, p. 42-44.*

174. *St.-Kruis*, gemeenteraadzitting van 31 januari 1880.

175. *Commission d'enquête scolaire. Rapport de M. Vander Kindere ...*, p. 24-25 ; R.T., 1879-1881, p. 402.

176. *Rapport sur les travaux de la Commission d'enquête scolaire du 31 mai 1880 au 31 décembre 1883. Etats détaillés et nominatifs de tous les frais, indemnités et dépenses payés pendant la même période, in Documents parlementaires. Chambre des Représentants, session 1883-1884, n° 121, zitting van 14 maart 1884, Brussel, 1885, p. 1-51.*

De schoolstrijd te Brugge (1878-1884)

de resultaten niet ergenderend¹⁷⁷.

Het peil van het gemeentelijk onderwijs in de schoolkantons Brugge en Oostende was tussen 1879 en 1884 niet hoogstaand. Het aantal leerlingen dat recht had op een eindejaarscertificaat lag ver beneden de 50 %¹⁷⁸.

Conclusie

In het laatste kwartaal van de 19de eeuw kende de Brugse economie een zware crisis die vooral de huisnijverheid en de landbouw trof en in veel mindere mate de K.M.O.'s, de tertiaire sector en de visserij.

Het peil van het lager onderwijs was in het arrondissement Brugge niet erg schitterend. Ondanks de politiek van de “administratieve correctie”, door de liberale regering tussen 1857 en 1870 doorgevoerd, — waardoor het aantal aangenomen scholen verminderd was —, was er toch nog steeds een groot tekort aan gemeentelijke meisjes-, bewaar- en adultenscholen. Dit gemis ligt voor een gedeelte aan de basis van het analfabetisme, dat in dit Vlaams arrondissement nog altijd in hoge mate voorkwam. De schoolstrijd was er ook latent aanwezig en brak vanaf 1865 sporadisch los te Brugge, Heist, Ramskapelle en St.-Andries.

Het bisdom Brugge, dat toen door Mgr. Faict bestuurd werd, was zeer gelovig. Dit kan men afleiden uit het geringe aantal paasverzuiers en uit het groot aantal religieuze congregaties.

Op politiek vlak slaagden de Brugse katholieken tussen 1860 en 1878 erin hun kandidaten naar het Parlement te sturen en de liberale meerderheid in het provinciebestuur en in het stadsbestuur omver te werpen.

Aan de vooravond van de schoolstrijd veranderde de politieke kleur van het arrondissement. In juni 1878 werd de liberale oud-burgemeester, Boyaval, met een meerderheid van één stem verkozen. Twee maanden later werd de katholieke provinciegouverneur, ridder Ruzette, door de liberale regering aan de dijk gezet en door

177. *Commission d'enquête scolaire. Rapport de M. Vander Kindere ...*, p. 33-35.

178. DISCAILLES (E.), *Op. cit.*, dl. III, p. 441 ; ABW, ..., 1879, n° 600 ; 1880, n° 641 ; 1881, n° 690 ; 1882, n° 761 ; 1883, n° 784 ; 1884, n° 853.

een strijdlustige liberaal, Heyvaert, vervangen. Van in het begin kreeg hij het aan de stok met het katholieke provinciebestuur.

Terwijl de herziening van de schoolwet van 1842 vorderde, maakten de katholieken en de liberalen zich klaar om strijd te leveren. De liberalen debatteerden over het seculariseren van het lager onderwijs. De bisschoppen waren de eersten die hard reageerden met drie herderlijke brieven (7 december 1878, 31 januari en 12 juni 1879).

Nadat, op 21 januari 1879, de minister van Openbaar Onderwijs zijn wetsontwerp aan de Kamer had voorgelegd, kwamen de katholieken in beweging. De Brugse politici, door een katholieke volksvertegenwoordiger aangespoord, reisden het hele arrondissement af om de mensen te waarschuwen. Mgr. Faict was bijzonder waakzaam en gaf raadgevingen aan redenaars en aan petitieschrijvers. De katholieken kwamen op om de ziel van het kind te beschermen en de gemeentelijke autonomie te handhaven. Het was om deze reden dat het Brugse gemeentebestuur de omzendbrief van de minister van Binnenlandse Zaken niet wilde aanplakken.

De zgn. "ongelukswet" werd uiteindelijk op 6 juni 1879 door de Kamer en op 18 juni 1879 door de Senaat goedgekeurd. De koning ondertekende de wet op 1 juli 1879.

De schoolstrijd brak toen los. De clerus gehoorzaamde aan de bisschoppelijke "Instructiones practicae" en leidde het verzet. Om de vrije scholen te bevolken, oefenden de geestelijken psychische en materiële druk op hun parochianen uit. Dit had een gevoelige stijging van het paasverzuim tot gevolg.

De clerus riep de financiële hulp in van de adel en van de burgerij om scholen te bouwen en te onderhouden. Hij deed ook een beroep op de religieuze congregaties, hoofdzakelijk de vrouwelijke en op de overgelopen lekenleerkrachten. Hij kreeg bovendien onrechtstreekse hulp van het provinciebestuur, - het strijdlustigste van het gehele land —, en van de katholieke gemeentebesturen die doeltreffend weerstand boden aan de liberale regering en aan het openbaar onderwijs door onder meer de schoolbegrotingen te wijzigen, door het leven van de gemeentelijke leerkrachten en leerlingen zuur te maken en door het weigeren scholen te bouwen. De provincieraad viel zelfs de persoon van de gouverneur aan.

De burgerlijke godshuizen en het armenbestuur van Brugge boden weerstand, op hun manier, door de processen te doen vertragen die

de onderwijsstichtingen Capron-De Zuttere, d'Hanins de Moerkerke-de Bie als ook de Bogarden- en St.-Elizabetscholen moesten "reorganiseren".

De regering en haar militanten sloegen onmiddellijk met alle middelen terug, zelfs onwettige, maar tevergeefs.

Gedurende de schoolstrijd was het peil van het lager onderwijs in het arrondissement Brugge niet veel hoger dan vroeger. Het vrij onderwijs versterkte zijn kwantitatieve superioriteit ten nadele van de kwaliteit. Het openbaar onderwijs daarentegen, was kwalitatief het beste, maar dat was schijn. Het burgerlijk schooltoezicht was op peil, maar dat gold niet voor de schoolcomités.

Lijst der gebruikte afkortingen

- ABW = Archief Beveren-Waas, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Brugge en Oostende, 4de afdeling.
- ARB = Algemeen Rijksarchief te Brussel.
- BAB = Bisschoppelijk archief Brugge.
- B.N. of N.B. = Biographie nationale of Nationale biografie.
- C.I.H.C. = Centre interuniversitaire d'histoire contemporaine.
- I.C.H.G. = Interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis.
- K.B. = Koninklijk besluit.
- K.M.O. = Kleine en middelgrote ondernemingen.
- N.B.W. = Nationaal Biografisch Woordenboek.
- O.C.M.W. = Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn.
- P.B.C. W.-VI. = Provinciale Bibliotheek en Cultuurarchief West-Vlaanderen.
- RAB = Rijksarchief Brugge.
- R.T. = Rapport triennal sur la situation de l'enseignement primaire en Belgique.
- SAB = Stadsarchief Brugge.

NIEUWPOORT 1576-1601 TOPOGRAFIE VAN ARMOEDE EN RIJKDOM

G. DALLE°

Inleiding

Het uitgangspunt van deze studie is het kohier van de 10de penning anno 1576. Genoemd jaar was voor Nieuwpoort een niet onbelangrijk jaar. In het kader van de vredesbesprekingen die tot de Pacificatie van Gent zouden leiden — de akte van Pacificatie werd op 8 november 1576 te Gent ondertekend — werd Nieuwpoort als garantieplaats in pand gegeven aan de Prins van Oranje. De pacificatie werd te Nieuwpoort op 4 december door de plaatselijke overheid afgekondigd. De voorwaarden van de overdracht van de stad in handen van de Prins bepaalden :

- dat de Prins, zo hij dit nodig achtte, de stad en de haven mocht versterken,
- dat de openbare uitoefening van de hervormde godsdienst zou verboden worden aan de garnizoensoldaten,
- dat eenmaal de vrede hersteld, de stad overgedragen zou worden aan de Spaanse vorst¹

Het eindpunt van de studie is een belasting van 20 stuivers per haardstede, waartoe besloten werd op 12 augustus 1600, d.i. een goeie maand na het beleg van de stad door Prins Maurits. Op 2 juli versloeg Maurits het leger dat, onder bevel van aartshertog Albrecht en Mendoza, de stad poogde te ontzetten. De Prins kon geen voordeel halen uit wat de Nederlanders een schitterende overwinning blijven heten.

° Dr. geschiedenis, ere-leraar ; Leopold II laan 8, bus 4, 8470 De Panne.

1. D. Van der Bauwhede, *Nieuwpoort in de Geuzentijd*, Torhout, 1986, p. 32.

Heel in het begin van de inbezitting van de stad door Willem van Oranje, hebben een paar garnizoenssoldaten gepoogd de katholieken te intimideren². De Prins die zich aan de overeenkomst wenste te houden, vroeg om uitleg en drukte erop dat hij desnoods de schuldigen zou straffen³. Uit enkele posten van de stadsrekeningen blijkt dat hij het garnizoen terupriep⁴ en dat de bewaking van de stad toevertrouwd werd aan de “hellebardiers van de poorterie”⁵. Zij traden bij beurtrol op⁶ onder leiding van een kapitein⁷. Zij die van wacht waren moesten zich voorzien van een hellebaard of van “een roer, cruyt, loot ende lonten”⁸.

Toen vanaf eind 1578, na de afkondiging van de godsdienstvrede, de greep van het Calvinistische Gent op Vlaanderen sterker werd, verhoogde ook te Nieuwpoort de druk van de hervormingsgezinden en trad de predikant Mr. Pieter Everaerd in het openbaar op⁹. Op 15 februari 1580 werd te Gent de katholieke godsdienst verboden. Dit ging niet onopgemerkt voorbij in de IJzestreek. Reeds op 3 maart organiseerden de geuzen te Veurne een zuiveringsactie : de meest onbetrouwbare elementen werden van hun bed gelicht en uit de stad verbannen, de magistraat werd vernieuwd, de katholieke

2. *Ibidem*, p. 33.

3. *Ibidem*, p. 33.

4. R.A.Br. (= Rijksarchief te Brugge), *Nieuwpoort*, stadsrekening 1577, f. 36, “een bode naer Brugge betreffende het vertrek van het garnizoen van de Prince van Oraigne” ; f. 44, “Hendrik Lhermite, van verteerde kosten toen commissarissen kwamen omme te doen vertrekken de soldaten van minheere de Prince van Oraignen” ; f. 36 v^o, de stadsbode begeleidt de soldaten van de Prins bij hun vertrek.

NB. Aangezien heel het oud-archief van Nieuwpoort te Brugge in depot gegeven werd, zal ik dit fonds verder als “Nieuwpoort” aanduiden.

5. *Nieuwpoort*, stadsrekening 1577, f. 46 v^o, “hellebardiers bij de wet opgenomen tot bewaernisse vander stede”.

6. *Nieuwpoort*, stadsrekening 1577, f. 44, “Walraeve de Feu van een banket tsijnen huuse bij die van de wet als zij gedresseert hadden de rollen van de wachten van de poorterie...”.

7. *Ibidem*, stadsrekening 1577, f. 47, “capiteins van de poorterie ende waeke van deser stede : Ghelein van Stapele, Frans Demyster, Pieter Vannoort, Matheus Dangreau ; Balten Maertens en Jan Pleyte.” ; zie ook stadsrekening 1578, f. 22.

8. *Nieuwpoort*, reg. 447, f. 45, Ordonnantie van de wacht 1580.

9. *Nieuwpoort*, nr. 3151, kerkrekening 1 februari 1580-31 januari 1581, uitgaven, post 12, “aen Mr. Pieter Everaerd menyster, een jaar pensioen gevallen baefmisse 1579, 728 pd. par.”.

godsdienst verboden¹⁰. Ook te Nieuwpoort werd de katholieke godsdienst verboden¹¹ en op 12 juni werd de magistraat voor het eerst vernieuwd, niet door commissarissen van de Koning van Spanje, maar door commissarissen aangesteld door de Generale Staten. D. van der Bauwhede meent te mogen stellen dat “vanaf dit ogenblik sprake is van een vernieuwing in hervormingsgezinde zin”¹². Bij nazicht blijkt dat het merendeel van de in 1580 aangestelde magistraten reeds vroeger in het stadsbestuur zetelden¹³.

magistraat 1580	vroegere magistraatsjaren				
<i>Burgemeesters :</i>					
Corn. Inghelant	—	—	—	1578	1579
Jac. de Wavrans	1575	1576	1577	1578	—
<i>Schepenen :</i>					
Pieter Adriaens	1575	1576	1577	1578	1579
Jan Depoorter	1575	—	1577	1578	1579
Mores Denaghele	1575	—	—	1578	1579
Ant. v. Wynter	—	1576	1577	—	1579
Jac. Meunynck	—	—	—	—	1579
Pieter Oornewede	—	—	—	—	—
Pieter Jaecx	—	—	—	—	1579
Daniël Denaghele	—	—	—	—	1579
Joos Desmidt	—	—	—	—	—

Uit de tabel blijkt dat in 1580 alleen Pieter Oornewede en Joos Desmidt voor het eerst als schepenen werden aangesteld. Joos Desmidt was een hervormde, hij wordt in 1581 als ouderling vermeld en woonde in genoemd jaar, samen met predikant Pieter Everaerd, de classicale vergadering te Duinkerke bij¹⁴. Nieuwpoort was sinds 4

10. P. Heinderycx, *Jaerboeken van Veurne en Veurnambacht*, uitgegeven door E. Ronse, Veurne, 1853, dl. III, p. 167-168.

11. *Nieuwpoort*, nr. 3151, kerkrek. 1580-81, uitgaven, post 1 : “wijn gebruikt door de priesters int zusterhuis omme te celebreren hunl. dienst beginnende van de 1ste sporcle 1580 geduerende totter tijt dat heml. dienst veboden was.” De katholieke godsdienst werd te Nieuwpoort waarschijnlijk op 3 juni 1580 verboden (zie noot 20).

12. D. Van der Bauwhede, *a.w.*, p. 37.

13. *Nieuwpoort*, 91.

14. *Nieuwpoort*, nr. 3151, kerkrekening 1581-82, uitgaven, post 8.

november 1579 door de Oostvlaamse synode verheven tot classis¹⁵, d.i. in de hervormde kerk, een vereniging van een aantal in elkanders nabijheid gelegen gemeenten met het oog op de uitoefening van het kerkelijk bestuur.

Dat er in 1580 in de magistraat slechts twee nieuwkomers waren wijst er op dat de invloed van de hervormden in het stadsbestuur, althans sinds 1579, voldoende sterk was¹⁶. Vanaf 1580 kwam de classis Nieuwpoort tot grotere bloei, dit blijkt o.a. uit de aanstelling van een tweede predikant, Mr. Bernard Faellie¹⁷ en ook uit het feit dat in 1581 het consistorium van Nieuwpoort, d.i. het vertegenwoordigend en leidinggevend lichaam van de gemeente, door de kerkgemeenten van het Westkwartier afgevaardigd werd naar Middelburg om er de bijdrage van de kerk van genoemd kwartier af te leveren¹⁸. In 1580 woonden de predikant B. Faellie en de ouderling Pieter Deceunynck de vergadering van de classes bij te Veurne, terwijl predikant Pieter Everaardt vergezeld van Geraart Deceunynck naar een classisvergadering te Duinkerke trok¹⁹. Sinds 1580 ook was in de Grote School de Roomsgezinde Mr. Rafaël Canisius door de hervormde Mr. Pieter Ente vervangen²⁰.

Op 20 juli 1583 gaf het garnizoen van Nieuwpoort zich zonder slag of stoot over aan Alexander Farneze. De capitulatievoorwaarden stipuleerden dat de inwoners dienden terug te keren in de schoot van de

15. D. Van der Bauwhede, *a.w.*, p. 38.

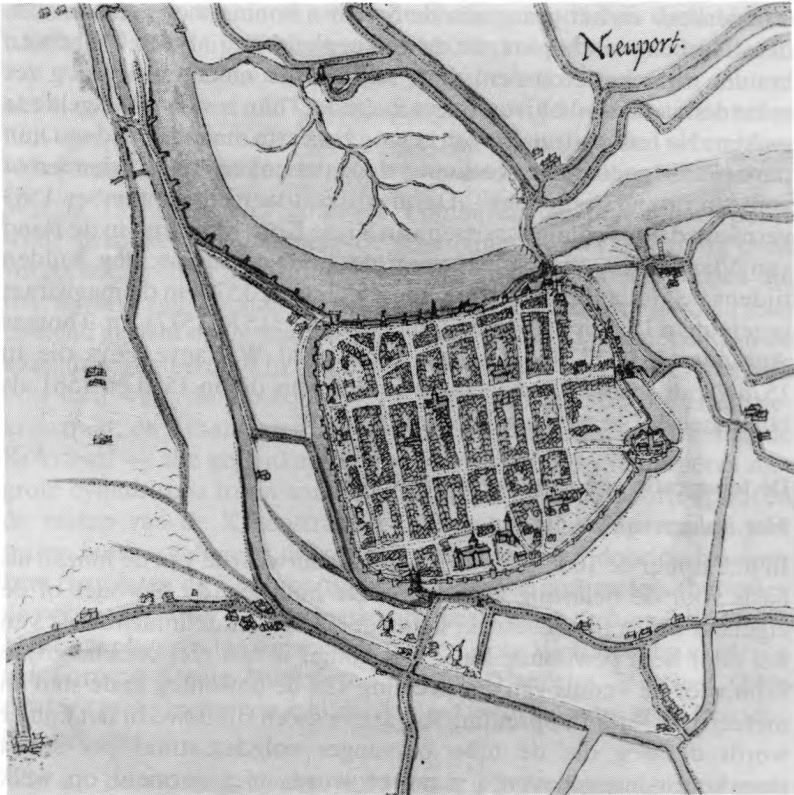
16. Ook Antoon van Wynter die reeds in 1576, 1577, en 1579 in de magistraat zetelde was een hervormde. Hij woonde in 1580 de vergadering van de classes bij te Diksmuide (*Nieuwpoort*, nr. 3151, uitgaven post 12.) Over de gezindheid van de andere leden van de magistraat 1579, heb ik geen informatie.

17. *Nieuwpoort*, nr. 3151, kerkrekening 1580-1581, uitgaven, post 12, "Bernaardt Faellie oock ministere, 3 maanden pensioen gevallen 31 december 1580, 200 pd."

18. *Ibidem*, nr. 3151, kerkrekening 1581-82, uitgaven, post 8.

19. *Ibidem*, nr. 3151, kerkrekening 1580-81, uitgaven, post 8.

20. *Ibidem*, kerkrekening 1580-81, uitgaven, post 12, "Pieter Ente schoolmeester van onderwezen te hebben de jonckheyd 6 maanden 90 pd." ; kerkrekening 1581-82, uitgaven post 7, "Mr. Rafaël Canisius wijlent schoolmeestere van de grote schole deser stede..." ; "Mr. Pieter Ente schoolmeester van de groote schoole deser stede ende dit over een jaer pensioen van de jonckheid onderwesen te hebben ende dit voor den termijn van eenen jaere (3 dec. 1580 tot 2 december 1581) 180 pd." Pieter Ente trad blijkbaar in dienst op 3 juni 1580., d.i. meen ik de datum waarop de uitoefening van de katholieke godsdienst te Nieuwpoort verboden werd. Mr. R. Canisius wordt als schoolmeester vermeld o.a. in de stadsrekening van 1575, f. 38.



Jacob van Deventer (ca. 1510/15 - 9 mei 1575)
Plan van de stad Nieuwpoort

Ongeveer evenwijdig met de kaai : het dwarsstraatje dat de Noordstraat met de Kokstraat verbond, de Langestraat, de Ankerstraat, de Handwerkersstraat, het Marktplein en de Potterstraat.

Ongeveer loodrecht op genoemde straten, van west naar oost :

- a. ten noorden van de Langestraat : de Kokstraat met de Dishoek, de Garnaartstraat, de Kopingstraat, de Kraanstraat, de Houtbrekersstraat en de Noordstraat.
- b. ten zuiden van de Langestraat : de Klekerstraat, de Kokstraat, de Hoogstraat, de St.-Mariestraat, de Marktstraat, de Mandenmakersstraat en de Eendenpoel.
- c. ten zuiden van de Handwerkersstraat : heette het gedeelte ter hoogte van de Klekerstraat, de Wagenaarshoek. Het verlengde van de Kokstraat werd soms de Keernemelkstraat genoemd en heette het verlengde van de Hoogstraat de Vilderstraat.

moederkerk en het gezag van de Spaanse koning moesten aanvaarden. De hervormden kregen de gelegenheid met al hun hebben en houden naar het Noorden uit te wijken. Ze mochten wel nog zes maanden in de stad blijven om er eventueel hun goederen te gelde te maken. Na hun vertrek kregen ze nog zes extra maanden tijd om hun onroerende goederen te verkopen door tussenkomst van vrienden of van een procuratiehouder²¹. De magistraat werd in september 1583 vernieuwd door commissarissen van Zijne Kon. Majesteit in de Raad van Vlaanderen. Slechts twee van de nieuwe aangestelden hadden tijdens de Hollandse bezetting, maar dan vóór 1579, in de magistraat gezeteld, n.l. de schepenen Jan Vanslype (1576-1577) en Thomas Aernout (1576-1578). Het jaar erop werd Walraeve Feys die in 1576-78 als schepenen, en Jacques de Wavrans die in 1580 en 1581 als burgemeester gezeteld had, weer opgevestigd²².

De topografie van armoede en rijkdom

Het kohier van de 10de penning, 1576

In het kohier de 10de penning werd de huurwaarde van de huizen als basis voor de belasting genomen²³. De huurder, de bewoner of de eigenaar die het huis betrof, betaalde 10 % van de huurwaarde van het door hem bewoonde huis. Het kohier is een niet onbelangrijke bron voor de kennis van de spreiding van de bewoning in de stad en meteen ook voor de spreiding van armoede en rijkdom. In het kohier wordt de weg die de teller-ontvanger volgde, straat per straat nauwkeurig aangegeven²⁴, maar er wordt niet vermeld op welk ogenblik de telling van de andere zijde van de straat aanvangt. Ook de punten waar de van oost naar west lopende, de van zuid naar noord lopende straten kruisen, worden niet aangeduid. Bij nazicht blijkt ook dat de openbare gebouwen (stadhuis, griffie, gevangenis, halle), de kerk, de kloosters en de scholen niet vermeld worden. Ze worden in de tabel in bijlage tussen rechte haakjes aangegeven. Om

21. D. Van der Bauwhede, *a.w.*, p. 41.

22. *Nieuwpoort*, nr. 91.

23. L. Van Werveke, *Stad Nieuwpoort. Inventaris van het archief van het oud regime*, 1937, nr. 2989.

24. Vb. "De Craenestraete beginnende ande noordoosthoek bij de caeye, zuidwaarts totte Langhestraete, commende op de westzijde naer de caeye en keerende tot de Copynckstraete."

de ontbrekende elementen te achterhalen en ook om de betrouwbaarheid van de lijst te testen werden de koopakten geconsulteerd van huizen en erven vermeld in de schepenkennissen en andere akten over de periode 1571-1583. Ze gaven de zekerheid dat de teller huis per huis noteerde en in veel gevallen liet de vermelding “hoekhuis” toe de in een straat uitmondende zijstraat te lokaliseren.

Wie in 1576, komend langs de Lombardzijdestraat, Nieuwpoort wilde bezoeken en vooraleer de stad binnen te trekken, nog even verpoosde op de Palingbrug — een brug over de oude Ieperlee die ten westen van de stad in de havengeul uitmondde²⁵ — had een boeiend gezicht op de stad. Op de voorgrond de haven met de aan de kaaimuur gemeerde schepen en de noordelijke stadsmuur, met van oost naar west, de Noordpoort, de havenpoorten vóór de Houtbrekersstraat, de Kraanstraat, de Kopingstraat, de Garnaartstraat en de Kokstraat — alle geflankeerd door torens — en de Stegerpoort met grote cilindrische toren aan de zuidzijde. Tegen de poorten, boven de vesten van de Kraanstraat en zelfs onder de trap van de vest waren huisjes gebouwd die gebruikt werden hetzij door de bierwerkers (bewesten de Kraanpoort), hetzij door de zoutmeters (beoosten de poort tegenover de Kopingstraat), hetzij door “schamel lieden”²⁶. Meer naar het westen ontwaarde hij de Grote Vierboete en verderop het Fort de Kleine Vierboete. Het aan Lancelot Blondeel (1496 (?)-1561) toegeschreven schilderij in het stadsmuseum geeft een idee hoe het was.

Wie uit de richting Veurne kwam zag schuin links de genoemde vierboeten en pal voor zich de Onze-Lieve-Vrouwewerk, de halletoren en het klooster van de Nieuw-Grauwzusters. Helemaal rechts aan de oostzijde van de stad trok de citadel zijn aandacht. Filips de Stoute had het versterkt kasteel in 1385 rond de toren van de afgedankte Sint-Laurentiuskerk laten bouwen. Het kasteel was de residentie van de militaire bevelhebber die de vorst er plaatste²⁷.

De omgeving van de stad binnen de “riole” — een vaart die vanaf

25. Zie plan Jacob van Deventer in : Lt.-Generaal Woumermans, *Atlas des villes de la Belgique au XVIe siècle*, Bruxelles, Institut Nat. de Géographie, afl. 12 (1891).

26. *Nieuwpoort*, stadsrekening 1575.

27. R. Degryse, *Nieuwpoort, Belgische Steden in reliëf, in plannen opgenomen door Franse militaire ingenieurs, XVIIe-XIXe eeuw*, Pro Civitate, Brussel, 1965, p. 113. Verder aangeduid als R. Degryse, *Nieuwpoort*.

Monnikenhuis tot aan de Grote Vierboete de stad beschermde — was weinig bewoond. Op het plan van Deventer worden enkele huisjes getekend rond Monnikenhuis, waarschijnlijk de in het kohier vermelde brouwerij van Jan Decaestickere (huurwaarde 5 pd.gr.) en het huisje van Bastiaan Decantere (huurwaarde 7 s.6 gr.). Het is niet uitgesloten dat Jan Decaestickere dit huisje in 1579 aankocht. Het wordt in de koopakte omschreven als liggende “op de oosterse Veurneambachtse sluis”²⁸. Ten westen van de stad worden op het plan van Deventer een paar huisjes west van de Stegerpoort getekend. Volgens het kohier van 1576 stonden aldaar twee uitgebrande draaiplaatsen en twee “smouthuizen”. Een van de smouthuizen was vervallen, het andere was eigendom van Willem Decorte en werd getaxeerd op 26 s.gr.²⁹. Buiten de Zuidpoort vermeldt het kohier twee windmolens, twee huisjes met een huurwaarde van 5 s., acht met een huurwaarde van 10 s. en twee met een huurwaarde van 1 pd.gr.³⁰. Deze huisjes zouden volgens het plan van Deventer bestaan hebben aan de bocht van de “riole” waar in 1269 een stenen brug gebouwd werd en langs de straat naar Diksmuide.

De molen ten oosten van de straat van de Zuidpoort naar de Zuidrioolbrug was eigendom van Michiel Patijn, die ten westen van de straat van Jan Devynck. De molens hadden — het molenhuis inbegrepen — een huurwaarde van 8 pd.³¹. Laatstgenoemde molen was een “oliestampmolen”³². Ten noorden van de stad stond ten zuidwesten van de Palingbrug de molen uitgebaat door Klaas en Jan Deroo³³.

Binnen de stadsmuren stonden vijf molens. Ten zuidoosten van de Noordpoort stond de Dismolen die Aernoudt de Notre in mei 1575 kocht van Jan Maerten. Hij betaalde voor de molen en het molenhuis 144 pd. gr.³⁴. Het molenhuis stond aan de westkant van de Noordstraat, op de zuidoosthoek van het dwarsstraatje dat later de

28. *Nieuwpoort*, nr. 3975, f. 63 v° - kostprijs 7 pd. 10 s. groot.

29. *Ibidem*, nr. 2989, f. 33.

30. *Ibidem*, f. 32 v°.

31. *Ibidem*, nr. 2989, f. 32 v°.

32. *Ibidem*, nr. 3974, f. 168 en 3975, f. 13.

33. *Ibidem*, nr. 3975, f. 214.

34. *Nieuwpoort*, nr. 3974, f. 129 v° ; nr. 2993, park 1, de molenwal had een oppervlakte van 60 roeden.

St.-Antoniusstraat zal genoemd worden en dat de Noordstraat verbond met de Houtbrekersstraat. Tussen de Noordpoort en de Oostpoort waren de kinderen Vandamme eigenaar van de Oostmolen³⁵. Tussen de westmuur van de stad en de Klekerstraat worden op het plan van Deventer drie molens getekend. Halverwege, tussen Handwerkersstraat en de Kleine Klekerstraat, de Zuidmolen — niet te verwarren met de buiten de stad gelegen Grote Zuidmolen — en, dichterbij de Langestraat, de Middenmolen. Jacob Devliegher kocht de helft van de Zuidmolen van Ingel Depape voor 125 pd. gr.³⁶. Hij was ook eigenaar van de Middenmolen en moet kort na de aankoop van de Zuidmolen overleden zijn. Zijn weduwe verkocht laatstgenoemde molen aan Chr. Perceval³⁷. De derde molen, de Stegerpoortmolen, stond ten noorden van de Langestraat, hij wordt ook de Bordeelmolen genoemd³⁸. Benevens de molens worden binnen de stadsmuren meerdere draaiplaatsen vermeld : tussen Noordpoort en Oostpoort, ten noorden van het doel van de busschietters, achter de kerk en bezuiden de Stegerpoortmolen³⁹.

Het stratenpatroon is sinds de stichting van de stad door Filips van de Elzas (1163), regelmatig en ordelijk in de vorm van een dambord geschikt. In het noorden wordt het stadsplan beheerst door de Langestraat, in het zuiden door het marktplein met westwaarts de Handwerkersstraat en oostwaarts de Potterstraat. Evenwijdig met genoemde straten liepen ten zuiden van de Langestraat, een reeks straatjes die vandaag de Ankerstraat vormen. Ten noorden van de Langestraat werd de Noordstraat (Ieperstraat) door een reeks dwarsstraatjes verbonden met de Kokstraat. Genoemde straten werden van zuid naar noord doorsneden door zeven parallel lopende straten. Van west naar oost waren dit in 1576, tussen de Handwerkersstraat (Kerkstraat), het Marktplein en de Potterstraat enerzijds en de Langestraat anderzijds, de Klekerstraat (Astridlaan), de Kokstraat, de Hoogstraat, de St.-Mariestraat (Recollectenstraat), de Markt-

35. *Ibidem*, nr. 3974, f. 57 v° ; nr. 2993, park 1, de molenwal had een oppervlakte van 212 r.

36. *Ibidem*, nr. 3974, f. 203, nr. 2993, de molenwal had een oppervlakte van 70 r.

37. *Ibidem*, nr. 3974, f. 258 v° (inbegrepen een groot huis).

38. *Ibidem*, nr. 3974, f. 278 ; nr. 3685, f. 27 ; nr. 2993, park 33 ; oppervlakte molenwal 60 r.

39. *Ibidem*, nr. 3663, stadsrekening 1576.

Lancelot Blondeel (Poperinge 1496 - Brugge 1561)

Nieuwpoort gezien vanuit het noorden :



1. de goederenhaven ter hoogte van de Kraanstraat en de Kopingstraat.



2. de vissershaven ter hoogte van de Kokstraat en meer naar rechts de grote en de kleine vierboete.

straat, de Mandenmakersstraat (Schipstraat) en de Eendepoel (Arsenaalstraat). De Klekerstraat liep niet verder zuidwaarts dan de Handwerkersstraat. De hoek ten zuiden van laatstgenoemde straat was de Wagenaarshoek. Het verlengde van de Kokstraat naar het zuiden toe wordt in enkele akten als de Kernemelkstraat (Duinkerkestraat) aangeduid. Het verlengde van de Hoogstraat ten zuiden van de Handwerkersstraat was de Vilderstraat (Onze-Lieve-Vrouwstraat). De huidige St.-Sebastiaanstraat werd bij de oostzijde van het marktplein gerekend. Het verlengde van de huidige Kokstraat ten noorden van de Langestraat wordt in 1576 als Kokstraat aangeduid. De straat die van de Kokstraat naar de Stegerpoort liep wordt in het kohier de Dishoek geheten⁴⁰. Ten noorden van de Langestraat heette het verlengde van de Hoogstraat, de Sint-Mariestraat, de Marktstraat, de Mandenmakersstraat en de Eendepoel respectievelijk Garnaartstraat (Kaaistraat), Kopingstraat (Valkestraat), Kraanstraat (Oostendestraat), Houtbrekers- of Schipwerkersstraat (St.-Jacobstraat), en Noordstraat (Ieperstraat).

Op het linkerzijpaneel van het reeds genoemde drieluik toegeschreven aan Lancelot Blondeel, worden de Kraanpoort en de Kleine Kaaipoort afgebeeld met ervoor de Kraan en een kogge die zopas gelost werd. Op het rechterluik komt het gedeelte van de kaai voor van de Garnaartstraat tot de Stegerpoort met in de verte de twee vierboeten. Aan de kaaimuur zijn een drietal visserssloepen gemeerd. Op de kaai zelf zijn lossers in de weer met bennen. De tegenstelling tussen de deftig geklede heren op het linkerluik en de vissers op het rechterluik, wijst op het bestaan van twee aanlegplaatsen: een voor de aanvoer van handelsgoederen en een voor de aanvoer van vis. De haringklok of het visklokje wordt door Woumermans^{40 bis} langs de kaai ter hoogte van de Kokstraat gesitueerd. Hij situeert de Koping tegenover de Kopingstraat.

In het totaal worden in het kohier, binnen de stadswallen, 765 huizen en 7 niet bebouwde erven en schuren vermeld. Drieënvijftig huizen krijgen de vermelding “vervallen”. Hiervan zijn er negen waarvan expliciet gezegd wordt dat ze onbewoond zijn⁴¹ en drieënveertig die

40. *Nieuwpoort*, nr. 447, f. 156 v^o, “de straete genaemd dishoek lopende naar de Stegerpoort”.

40 bis. Zie noot 25.

41. Bijlage, nrs 31, 266, 269, 390, 424, 425, 426, 427, 428.

vrijgesteld zijn van belasting. Van deze drieënveertig zijn er vijf⁴² die bewoond zijn door “schamel lieden” en vier die als “geruineert” vermeld worden⁴³. Voor de andere vierendertig⁴⁴ is het niet duidelijk of ze al dan niet bewoond zijn. Het huis 170⁴⁵ wordt als vervallen vermeld, maar wordt wel belast. Tien niet-vervallen huizen⁴⁶ zijn onbewoond maar worden wel belast. Rekening houdend met wat hiervoor gaat, waren minimum 708 en maximum 742 van de huizen bewoond.

Om op grond van de gegevens van het kohier de topografie van armoede en rijkdom in de stadsruimte te kunnen bestuderen, moet eerst uitgemaakt worden hoeveel de leden van de verschillende sociale klassen konden besteden aan huishuur. Uit enkele gegevens in de stadsrekeningen en in de bewijsstukken van die rekeningen⁴⁷ blijkt dat omstreeks 1576 volgende daglonen (in s. par.) aangerekend werden :

schaliedekkers :	20	—	16	—	—	—	08	—	—
timmerlui :	—	18	16	14	12	10	—	—	—
metselaars :	—	—	—	14	12	—	—	—	04
dijkwerkers :	—	—	—	—	—	10	08	07	—

De meester mocht twee s. per dag van het loon van z'n knechten afhouden⁴⁸. Vele knechten verdienden nauwelijks meer dan een dagloner. Rekening houdend met de verletdagen en de zon- en feestdagen telde het kalenderjaar slechts 210 arbeidsdagen. Dit betekent dat hierbovenstaande loonschalen overeenkwamen met een jaarinkomen van (in d. gr.) :

4200	3780	3360	2940	2520	2100	1680	1470	840
------	------	------	------	------	------	------	------	-----

42. Bijlage, nrs 81, 82, 83, 84, 762.

43. Bijlage, nrs 129, 265, 348, 440.

44. Bijlage, nrs 125, 231, 254, 264, 271, 272, 309, 322, 332, 374, 375, 376, 377, 378, 382, 399, 400, 401, 402, 403, 405, 406, 407, 420, 421, 435, 436, 437, 438, 488, 688, 701, 714, 722.

45. Bijlage.

46. Bijlage, nrs. 16, 39, 53, 275, 294, 330, 413, 477, 648, 666.

47. *Nieuwpoort*, stadsrekening 1568 tot 1576 en nr. 3885.

48. *Nieuwpoort*, nr. 447, ord. 1.2.1580, art. 214.

Op deze basis berekend bedroeg de huurwaarde uitgedrukt in kalenderdagen :

jaarloon	huurwaarde van de huizen				
	-10 s.gr.	11-15 s.	16-20 s.	21-30 s.	31-40 s.
4200	10	16	21	31	42
3780	12	17	23	35	46
3360	13	20	26	39	52
2940	15	22	30	45	59
2520	17	26	35	52	70
2100	21	31	42	63	83
1680	26	39	52	79	105
1470	30	45	60	90	120
840	52	78	104	156	209

Aangenomen wordt dat het type-gezin (echtpaar en drie minderjarige kinderen) 5 à 15 % van het jaarloon, d.i. het inkomen van 18 à 35 kalenderdagen, opzij legde voor huishuur⁴⁹. Dat de lagere inkomensgroepen eerder geneigd waren de uitgave tot 5 à 10 % te beperken ligt voor de hand. Uit de tabel kan afgelezen worden dat wie een jaarkomen had van 2940 d. gr. en meer, zich een huis met een huurwaarde van 21 à 40 s. gr. kon permitteren, en dat de inkomensgroep van 2100 à 2520 d. gr. bij machte was een huis met een huurwaarde van 11 à 20 s. te bewonen. Wie minder dan 2100 d. gr. verdiende moest zich tevreden stellen met een huis met een huurwaarde van maximum 15 s. gr.

In navolgende tabel betreffende 150 gezinshoofden in het kohier 1576 vermeld en waarvan het beroep of de bedrijvigheid gekend is⁵⁰ werd het percentage gezinshoofden berekend dat voor elke beroeps-klasse een huis met een huurwaarde van -10 s., 11-20 s., 21-40 s. en meer dan 40 s. betrok.

49. E. Scholliers, *De levensstandaard in de XVe en XVIe eeuw te Antwerpen*, Antwerpen, 1960, p. 167.

50. Gegevens geput uit de stadsrekeningen en voor wat betreft de reders, vissers en mandendragers uit de rekeningen van het ambacht van de visverkopers en de mandendragers (*Nieuwpoort*, bundels 3455 en 3456).

huurwaarde huis	-10 s.	11-20 s.	21-40 s.	+ 40 s.
Arbeiders	29 %	43 %	14 %	14 %
Ambachtslui	—	24	48	28
Bedienden	13	25	50	12
Reders	—	8	9	73
Visserverkopers + mandenmakers	5	26	26	43
Pachters ⁵¹	9	18	9	64

Steunend op bovenstaande tabel meen ik te mogen aannemen dat ongeveer 3/4 van de ambachtslui en bedienden een huis van 11 à 40 s. (huurwaarde) bewoonden. De arbeiders waren minder welstellend, ongeveer 3/4 betrok een huis met een huurwaarde van maximum 20 s.. 73 % van de reders en 64 % van de pachters betrokken een huis met een huurwaarde van meer dan 40 s. en 69 % van de visserverkopers en mandenmakers een huis van meer dan 21 s.

Volgens de huurwaarde van de huizen kan de bevolking van Nieuwpoort anno 1576 als volgt ingedeeld worden : (*zie volgende blz.*)

51. Pachters van een polder (5), een draaiplaats (1), een wijschroederij (5), de dubbelschool (1), de houtkaai (1). De vijf pachters van een polder bewonen een huis met een huurwaarde van meer dan 40 s.

52. Wagenaarshoek inbegrepen.

53. Vilderstraat inbegrepen.

straat	huurwaarde van de huizen						Tot.			
	tot 10 s.		11-20 s.		21-40 s. + 40 s.					
	a.	%	a.	%	a.	%	a.	%		
Langestraat	10	13	15	20	25	33	26	34	76	100
Noordstraat	11	26	20	46	5	12	7	16	43	100
Houtbrekersstraat	10	22	19	42	12	27	4	9	45	100
Kraanstraat	3	12	0	0	6	24	16	64	25	100
Kopingstraat	0	0	4	20	4	20	12	60	20	100
Garnaartstraat	1	6	4	25	2	12	9	57	16	100
Kokstraat	38	32	38	32	26	22	17	14	119	100
Dishoek	15	68	5	23	2	9	0	0	22	100
Klekerstraat ⁵²	53	84	7	11	2	3	1	2	63	100
Handwerkersstraat ⁵³	1	4	3	12	9	38	11	46	24	100
Hoogstraat	21	34	29	48	9	15	2	3	61	100
Marktplein	4	11	8	22	9	24	16	43	37	100
St.-Mariestraat	9	18	21	41	20	39	1	2	51	100
Marktstraat	5	9	5	9	26	45	21	37	57	100
Potterstraat	2	14	4	29	7	50	1	7	14	100
Mandenmakersstraat	18	33	21	38	12	22	4	7	55	100
Eendepoel	10	71	1	8	3	21	0	0	14	100
Totaal aantal	211	28	204	28	179	24	148	20	742	100

Berekend op 73 gevallen⁵⁴ is de verhouding huurwaarde/koopwaarde ongeveer 5 %. Alhoewel de berekening op slechts 10 % van het totaal aantal huizen steunt is genoemde verhouding m.i. aanvaardbaar.

Het aantal huizen bewoond door een huurder bedraagt 32 %, als volgt verdeeld over de verschillende waardeklassen :

t. en m. 10 s.	11-20 s.	21-40 s.	+ 40 s.
26,5 %	34 %	36 %	38 %

Dit betekent dat naarmate het huis duurder was, er meer huurhuizen waren. Dat 73,5 % van de bewoners van een huis met een huurwaarde tot 10 s. er eigenaar van waren is wel verassend vooral als men bedenkt dat een arbeider of knecht die 10 s. par. per dag verdiende 25 jaar lang 5 % van zijn jaarloon moest sparen om een huisje met een huurwaarde van 10 s. gr. te verwerven. Uit verschillende koopakten blijkt wel dat de betaling van de koopsom in meerdere gevallen over 5 en zelfs 10 jaar gespreid werd⁵⁵. De betrekkelijke korte levensduur van de ouders verhoogde ook de kans op het vroegtijdig verwerven van een erfenis, eventueel een huis of een deel van een huis. Het is ook niet uitgesloten dat arbeiders, met de hulp van buurlui, hun eigen huis optrokken.

De huizen met een huurwaarde tot en met 10 s. (28 %), waren ongetwijfeld voor een merendeel eenkamerwoningen waarin alles gedaan werd. Hun bewoners moeten tot de allerarmsten gerekend worden. Ze waren in sterke mate geconcentreerd in de Klekerstraat, het huidige Ankerstraatje, de Eendepoel en de Dishoek, waar respectievelijk, 84, 83, 71 en 68 % van de bevolking in zo'n stulp woonde. Het armoedig uitzicht van de Klekerstraat, de Dishoek en de Ankerstraat werd nog geaccentueerd door het groot aantal vervallen huizen : 31 % in de Klekerstraat en in het Ankerstraatje, 23 % in de Dishoek. Onder de economisch zwakkeren moeten niet alleen de "schamel lieden" gerekend worden maar ook de vele

54. Ik beperkte mij tot de huizen vermeld in koopakten daterend uit de periode 1573-1576. De huizen waarover het gaat zijn de huizen in bijlage nrs. 11, 17, 26, 29, 31, 42, 43, 48, 57, 65, 73, 74, 98, 104, 105, 106, 115, 118, 127, 131, 134, 142, 166, 167, 184, 186, 189, 191, 193, 195, 197, 199, 215, 216, 218, 228, 229, 232, 237, 243, 245, 255, 261, 263, 288, 304, 313, 314, 321, 327, 356, 357, 360, 362, 368, 385, 408, 412, 446, 458, 473, 476, 479, 525, 528, 533, 560, 562, 625, 633, 645, 669, 679.

55. Zie o.a. huizen Bijlage, nrs. 562, 625, 633, 645.

arbeiders die op de grens van de armoede leefden. De bewoners van een huis met een huurwaarde van 11 tot 20 s. (28 %) waren neem ik aan, arbeiders en ambachtslui die in de fleur van hun leven waren, over al hun lichamelijke krachten beschikten en regelmatig werk hadden, vissers en ongetwijfeld ook leden van de lagere middenstand. De bewoners van een huis met een huurwaarde van 21 tot 40 s. (24 %) waren de meesters-ambachtslui, de vissers met ervaring, de visverkopers en de hogere middenstand. De meer welstellenden (20 %) bewoonden een huis met een huurwaarde van meer dan 40 s.

Het rijkste en ook het meest drukke kwartier van de stad was het gedeelte tussen de kaai en de Langestraat, van de Kraanstraat tot de Garnaartstraat, waar 60 % van de huizen een huurwaarde hadden van meer dan 40 s.. In de Kraanstraat waren zeven huizen met uithangbord : “de Craene” (160 s., eigenaar J. de Wavrans - huurder C. Mussche), “t Beerken” (150 s., eigenaar J. de Moucheron - huurder J. Van de Walle), de “Gouden tafel” (90 s., eigenaar G. Demuldere), de “Lanteern” (alhoewel vervallen toch nog 60 s., eigenaar C. Inghelant), de “Gespleten Arent” (60 s., eigenaar J. de Wavrans), “St.-Franchois” (60 s., eigenaar J. Van de Walle) en de “Halve mane” (50 s., eigenaar M. Delanoye). In de Kopingstraat verhuurde J. Delarue de “Gouden Ring” (180 s.) aan M. van Coudenbergh. Laatstgenoemde was eigenaar van de “Zeemeeuw” (100 s.) die uitgebaat werd door C. Rooryck en Th. Aernout. Aernout was eigenaar van het er naast gelegen “Dobbelcruys” (80 s.). Jan Decaestickere verhuurde “St.-Christoffel” (60 s.) aan Jan Schotman. De dicht bij de kaai gelegen “Hanebilk” (30 s.), de “Meulesteen” en de “Wilde Zee” (20 s.) langs de kaai waren kleinere herbergen maar ze droegen bij tot de drukte in het kwartier. Buiten het hoekhuis “Oostenrijk” (60 s.) door R. Paet verhuurd aan Joos Strevin, was de Garnaartstraat een stille deftige straat. Het gedeelte van de Langestraat tussen Marktstraat (Kraanstraat) en Kokstraat sloot qua rijkdom aan bij het zojuist besproken kwartier, maar was minder druk. 66 % van de huizen werden er op meer dan 40 s. getaxeerd. Willem De la Salle was er eigenaar van het “Gouden Peert” (80 s.), dat hij door aankoop van een ernaast gelegen huisje in juli 1575, had uitgebreid. Het “Fransche Schilt” (200 s.) was eigendom van Jan Decaestickere maar werd in 1576 door W. de la Salle uitgebaat. Op de noordoosthoek van de St.- Mariestraat stond de “Sterre” (70 s.), eigendom van A. Meunynck, en verder tussen

Hoogstraat en Kokstraat de “Gouden Leeuw” (80 s.), eigendom van Joos De Bode. Aan de noordkant van de Langestraat was het “Gouden Hoofd” tussen Kokstraat en Garnaartstraat (150 s.) eigendom van Ritsaert Hampton. Het huis “St.-Anna” (50 s.) op de zuidoosthoek van de Garnaartstraat was eigendom van wed. Jacob Demeyere en werd uitgebaat door Jacob Clou. G. Danarice was eigenaar van het op de zuidwesthoek van de Kopingstraat gelegen “Ingelsche Schilt” (100 s.). Op de zuidwesthoek van de Kraanstraat was Jan Willems eigenaar van “St.-Joris” (40 s.)

Minder rijk, maar toch nog welstellend was het kwartier gevormd door het Marktplein, de Handwerkersstraat en de Marktstraat, met respectievelijk 43,39 en 50 % huizen met een huurwaarde van meer dan 40 s.. De “Wijngaert” (160 s.) op de hoek van het Marktplein en de Handwerkersstraat, was eigendom van Jan Delarue, de “Gecroonde Naeme Jezus” (100 s.) aan de westkant van het plein, verhuurde D. Maertens aan B. Demystere. De “Hazewind” (140 s.) en de “Hert” (60 s.) aan de noordkant van het Marktplein, was eigendom van D. Maertins en van M. Dehaze, Maertins verhuurde “De Hazewind” aan A. Ryckaert. Aan de oostkant was de “Papegaaï” (200 s.) eigendom van H. Hermyte, de “Rode Hoed” (80 s.) van de reeds genoemde D. Maertins. Op de hoek van de Handwerkersstraat en de Vilderstraat was de “Gouden Eenhoorn” (90 s.) eigendom van de kinderen A. Erbout die de zaak aan J. Vanstabele verhuurden. De “Berg van Sion” (100 s.) aan de noordkant van de Handwerkersstraat was eigendom van Fr. Pelgrim. Aan de westkant van de Marktstraat was J. Vandermeersch eigenaar van de “Keyser” (180 s.), C. Inghelant, verhuurde de “Ingehele” (45 s.) aan A. Melicant. Ook aan de oostkant van de Marktstraat worden slechts twee huizen met uithangbord vermeld: het “Gouden Hoofd” (100 s.) en het “Groot Swart Leeuw” (huurder Valeraan) (60 s.), respectievelijk eigendom van J. Adriaens en van Kl. Demystere.

50 % van de eigenaars van huizen met een huurwaarde van meer dan 40 s., bezat meer dan één huis en speelde, zowel op politiek als op economisch gebied, een niet onbelangrijke rol in de stad. Een paar voorbeelden. Jacob de Wavrans (4 huizen met een totale huurwaarde van 320 s.), was schepen van de stad in 1570, 1571 en 1575, burgemeester van de corpse in 1576, 1577 en 1578, burgemeester van schepenen in 1580, 1581 en 1582. Als schepen zetelde hij in 1570 en 1571 in de voogdijraad van de Grauwzusters - Boven, in 1575 in de

voogdijraad van het Begijnhof. Hij maakte in laatstgenoemd jaar deel uit van de Eed van de kaakharing en in 1572 van de Eed van de droge haring. Hij wordt ook als reder vermeld en levert op een bepaald ogenblik een partij schaliën aan de stad. Cornelius Inghelant (7 huizen met een totale huurwaarde van 275 s.) was van 1571 tot 1573 een van de tesoriers van de stad en zetelde in 1575 als dismeester, in 1576 als kerkmeester. In 1578 is hij tweede schepen, in 1579 en 1582 burgemeester van schepenen, in 1580 burgemeester van de corpse. Willem Decorte (4 huizen en een smouthuis met een totale huurwaarde van 235 s.) maakt in 1576 en 1579-1580 deel uit van de Eed van de kaakharing. Lauwers Pit (5 huizen - 215 s.), dismeester van 1570 tot 1572, wordt in 1574 en 1575 burgemeester van schepenen. In 1577 wordt hij vermeld als taxateur van de 5de penning, in 1578 als eerste schepen. Reynout Paet (4 huizen - 190 s.) bekleedt in 1576 en 1577 de achtste schepenzetel. Ook hun namen vonden wij terug in de rekeningen van het ambacht van de viskopers en mandendragers⁵⁶.

Thomas Aernout (1 huis van 80 s. en mede eigenaar van een huis van 100 s. huurwaarde) wordt in 1576 als pachter van een polder vermeld en was in 1575 kerkmeester⁵⁷. Willem de la Salle (2 huizen - 90 s.) wordt in 1578 vermeld als bedienaar van het officie van de marktschepenen en als pachter van een wijnschroederij⁵⁸. Pieter Reyniersche (3 huizen - 140 s.) was tesorier in 1574 en 1575 en zetelde in 1571 in de voogdijraad van het Begijnhof. De man van weduwe Pieter Speelman maakte tijdens z'n leven deel uit van de Eed van het laken (1570), de man van weduwe Bernard Eeckbartshe (2 huizen - 110 s.) was lid geweest van de voogdijraad van het Gasthuis⁵⁹. Jan Delarue (4 huizen - 420 s.) en Balthasar Maertens (3 huizen - 185 s.) waren in 1578 kapitein van de poorterij⁶⁰. Denis Maertens (4 huizen - 260 s.) hielp in 1572 over de kwaliteit van het vlees waken⁶¹ en fungeerde van 1576 tot 1578 als schepen⁶². Mores Denaghele (2

56. *Nieuwpoort*, nr. 91 en bundels 3455-3456.

57. *Ibidem*, nr. 91 en stadsrekening 1576.

58. *Ibidem*, stadsrekening 1577 en 1578.

59. *Ibidem*, nr. 91.

60. *Ibidem*, stadsrekening 1578.

61. *Ibidem*, nr. 91.

62. *Ibidem*, nr. 91.

huizen - 135 s.) zetelde, met uitzondering van 1577, van 1575 tot 1581 onafgebroken als schepen en had voordien ervaring opgedaan als kerkmeester en als dismeester⁶³. Meerdere van genoemden hadden belangen in het visserijbedrijf, zo Jacob de Wavrans, Thomas Aernout, Reynout Paet, Jacob Vergothe, Maillaert Verhamme, Pieter Reynierssche en Jan Vandewalle hetzij als weerd (= reder), hetzij als ontvanger van een corfhot^{63bis}.

De hierboven niet besproken straten brengen wij samen in navolgende tabel :

Straat	Huurwaarde van de huizen			
	t/m 10 s.	11-20 s.	21-40 s.	+40 s.
Potterstraat	14%	29%	50%	7%
St.-Mariestraat	18	41	39	2
Houtbrekersstraat	22	42	27	9
Noordstraat	26	46	12	16
Kokstraat	32	32	22	14
Mandenmakersstraat	33	38	22	7
Hoogstraat	34	48	15	3

De Potterstraat die op het marktplein uitgeeft sluit qua rijkdom bij dat plein aan. De andere in de tabel voorkomende straten waren bewoond door de middenklasse.

Het register ontvangst “'s Gravenschuld 1590-1608”⁶⁴ — een belasting van 1 d./roede te betalen door de eigenaar of gebruiker van huizen en gronden⁶⁵ — geeft een idee van de grootte van de erven. Steunend op het kaartje door B. De Meyer-W. Prevenier gepubliceerd⁶⁶ en op gegevens van het belastingkohier van 1576, reconstrueerde ik voor het zojuist genoemde jaar de parken. De gegevens kunnen als volgt worden vergeleken :

63. *Ibidem*, nr. 2974 en 3455.

63 bis. Tuin waarin de bennen gestapeld worden.

64. *Nieuwpoort*, nr. 2993.

65. Voor de oorsprong en het karakter van de belasting zie B. De Meyer-W. Prevenier, *De bevolking van Nieuwpoort in de 14de en 15de eeuw*, in *Studia Historica Gandensia*, nr. 200, p. 247-275 (p. 248-249).

66. *Ibidem*, p. 260.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Park	1447 aantal erven	1576	1590-1608	Park	1447 aantal erven	1576	1590-1608
1	22	24	24	18	11	11	14
2	3	13	10	19	18	18	17
3	7	0	11	20	28	33	34
4	34	12	14	21	37	37	41
5	22	31	20	22	20	19	24
6	35	47	36	23	51	45	57
7	7	9	8	24	29	43	36
8	6	7	5	25	13	18	14
9	39	29	23	26	16	4	17
10	49	41	42	27	15	9	13
11	26	27	32	28	10	32	8
12	24	23	20	29	35	55	45
13	0	0	0	30	32	27	35
14	34	29	31	31	15	16	15
15	50	40	40	32	9	11	6
16	20	17	21	33	20	19	14
17	9	11	10	41	0	7	0
					746	746	740

Uit de tabel blijkt dat in 1447, 1576, en 1590-1608 respectievelijk 746, 764 en 740 erven belast werden. De soms sterke afwijkingen tussen de cijferreeksen in meerdere parken geven de indruk dat de parken in genoemde jaren niet volledig samenvallen. Hiermee rekening houdend beperkte ik mij tot het berekenen van de gemiddelde grootte van de percelen :

	%		%
1-5 roeden (16 à 78 m ²) ⁶⁷	86	51-55 r. (795-857)	15
6-10 r. (94-156)	294	56-60 r. (873-935)	18
11-15 r. (171-234)	242	61-65r. (951-1013)	6
16-20 r. (250-312)	138	66-70 r. (1029-1091)	7
21-25 r. (327-390)	68	71-75 r. (1107-1169)	6
26-30 r. (405-468)	37	86-90 r. (1341-1403)	2
31-38 r. (483-546)	22	91-95 r. (1419-1481)	4
36-40 r. (561-624)	20	96-100 r. (1497-1559)	1
41-45 r. (639-702)	13	+ 100 r. (+ 1560)	9 ⁶⁸
46-50 r. (717-780)	12		

67. In de kasselrij Veurne was de roede 15,59 m².

68. Percelen van respectievelijk 102, 111, 115, 150, 154, 204, 212, 600 en 1950 r.

Uit de tabel blijkt dat 83 % van de huizen gebouwd waren op een perceel kleiner dan 26 r. (405 m²), de percelen 6 à 15 r. (94 à 234 m²) zijn het sterkst vertegenwoordigd. In 26/34 parken ligt de gemiddelde grootte van de erven lager dan 26 r.. De parken met een hoger gemiddelde (parken 1, 2, 3, 8, 11, 41) zijn, met uitzondering van park 11, op de grens van de stad gelegen. In park 1 (gem. grootte 47,8 r.) stonden twee molens (60 en 212 r.), een brouwerij (204 r.) en lag ook het St.-Jorishof (276 r.). In park 2 (gem. grootte 104 r.) lag een onbebouwd stuk grond van 600 r., in park 3 (gem. grootte 40,9 r.) stond het Zusterhuis ter Burg (345 r.), in park 8 (gem. grootte 28 r.), een brouwerij (136 r.). Park 41 (gem. grootte 236 r.) was de wijk van de grote school, de halle, de pastorij en het kerkhof — het kerkhof had een oppervlakte van 725 r. — In park 11⁶⁹ lag een onbebouwde oppervlakte van 1950 r.. Zonder dit stuk bedroeg de gemiddelde oppervlakte van de erven er slechts 13 r.

Het register 20ste stuiver 1601⁷⁰

Op 12 augustus 1600 verkreeg de stad de toelating van de Staten van Vlaanderen een belasting te innen van 20 st. per haardstede. Het register der heffingen is gedateerd 4.6.1601. Zoals in 1576 werden de belastingsplichtigen straat per straat opgetekend. In tegenstelling tot de lijst van 1576 werden in 1601 de openbare gebouwen, de scholen, de kloosters en de huizen van de geestelijkheid opgenomen en belast⁷¹. In volgende vergelijking werden deze gebouwen niet meegeteld :

	1576	1601	verschil in aantal	in %
Langestraat	80	75	- 5	- 6
Noordstraat	43	32	- 11	-26
Houtbrekersstraat	46	28	- 18	-39
Kraanstraat	25	24	- 1	- 4
Kopingstraat	20	18	- 2	-10
Garnaartstraat	16	14	- 2	-13

69. Park 11 gelegen tussen Marktstraat en Mandenmakersstraat en tussen Ankerstraat en Potterstraat.

70. *Nieuwpoort*, nr. 2992.

71. Het betreft de huizen (lijst 1601) nrs. 16, 25, 47, 61, 72, 376, 379, 446, 454, 455, 456, 457 en 618.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

	1576	1601	verschil in aantal	in %
Kokstraat	126	80	- 46	-37
Dishoek	22	3	- 19	-86
Klekerstraat + Wagenaarshoek	71	42	- 29	-41
Handwerkersstraat	24	25	+ 1	+ 4
Hoogstraat	62	65	+ 3	+ 5
Marktplein	37	33	- 4	-11
St.-Mariestraat	51	48	- 3	- 6
Marktstraat	59	48	- 11	-19
Potterstraat	14	11	- 3	- 21
Mandenmakersstraat	55	44	- 11	-20
Eendepoel	14	23	+ 9	+64
	765	613	-152	-20

In de lijst 1601 worden 152 huizen d.i. 20 % minder vermeld dan in 1576. Het aantal huizen is het sterkst verminderd in de Dishoek (-86 %), de Klekerstraat (-41 %), de Houtbrekersstraat (-39 %), de Kokstraat (-37 %), de Noordstraat (-26 %) en de Mandenmakersstraat (-22 %) d.w.z. in de armenwijk en in de arbeiderswijken⁷². In de Eendepoel is het aantal huizen met 64 % toegenomen.

Van het huis Kokstraat nr. 266 wordt gezegd “afgetrokken in het beleg”, 5 andere huizen krijgen de vermelding “vervallen”. In de geraadpleegde koopakten komen 13 vermeldingen voor van vervallen huizen waarvan acht in koopakten die van vóór het beleg van Nieuwpoort dateren en die niet in de lijst van 1601 voorkomen. Of de 152 huizen die in vergelijking met 1576 in de lijst van 1601 niet meer voorkomen afgebroken of vervallen zijn doet niets ter zake : het is duidelijk dat de stad in het laatste kwart van de 16de eeuw er op achteruit gegaan is . Zoals hoger vermeld was de verpaupering reeds in 1576 begonnen.

Van de 613 in bovenstaande lijst opgenomen huizen zijn er 102 d.i. 17 % door soldaten bezet. Het grootste aantal soldaten was geconcentreerd in de Eendepoel waar 42 % van de huizen door soldaten betrokken waren, de Noordstraat (32 %), de Mandenmakersstraat

72. Zie hierboven, blz. 207.

(28 %), de Houtbrekersstraat (25 %) en de Garnaartstraat (21 %), d.w.z. aan de noord- en de oostkant van de stad waar een eventuele nieuwe aanval of uitval van uit Oostende, dat door de geuzen bezet was, kon verwacht worden. In de lijst komen verder nog 11 huizen voor die of vervallen waren of als schuur (stal) gebruikt werden. Dit alles betekent dat na het beleg van de stad er slechts 521 d.i. 82 % van de huizen door burgers bewoond waren tegenover 742 in 1576⁷³.

De vergelijking van de verdeling van armoede en rijkdom in de stadsruimte in 1576 en 1601, wordt bemoeilijkt door het feit dat in 1601 de inwoners op een andere basis belast werden dan in 1576. Uit de vergelijking van 262 gevallen waarvoor met voldoende zekerheid kan aanvaard worden dat het om hetzelfde huis gaat⁷⁴ blijkt dat het aantal haardsteden sterk, maar niet uitsluitend bepalend was voor de vaststelling van de huurwaarde.

huurwaarde 1576	aantal haardsteden 1601										Tot.
	1		2		3		4		5 en +		
	a.	%	a.	%	a.	%	a.	%	a.	%	
0-10 s.	17	36	8	11	2	4	—	—	—	—	27
11-20 s.	21	45	34	46	11	19	1	2	2	3	69
21-30 s.	4	8	21	28	15	26	7	17	1	2	48
31-40 s.	3	7	6	8	7	12	10	24	2	3	28
+ 40 s.	2	4	5	7	22	39	24	57	37	92	90
	47	18	74	28	57	22	42	16	42	16	262

81 % van de huizen (1601) met één haardstede had in 1576 een huurwaarde van maximum 20 s., 74 % van de huizen met 2 haardsteden een huurwaarde van 11 à 30 s., 77 % van de huizen met 3 haardsteden een huurwaarde van 21 s. en meer, 81 % van de huizen met 4 haardsteden werd voor meer dan 31 s. verhuurd, de huizen met 5 haardsteden en meer hoorden thuis (92 %) in de hoogste prijsklasse. Dat de ligging van het huis een niet onbelangrijke rol speelde bij het bepalen van de huurwaarde kan afgeleid worden uit de vergelijking huurwaarde/aantal haardsteden in de in het commercieel centrum gelegen Kraanstraat enerzijds en in de Kokstraat anderzijds (in %) :

73. Zie hierboven, blz. 207-208.

74. Wij steunden op de naam van de eigenaar en op de ligging van het huis.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

	1576 1601	-20 s. 1+2 h.	21-40 s. 3+4 h.	+ 40 5 en meer h.
Kraanstraat 1576		12	24	64
Kraanstraat 1601		12,5	25	62,5
Kokstraat 1576		64	22	14
Kokstraat 1601		56	34	10

In de Kraanstraat is er in 1601 een evenwicht tussen het aantal haardsteden en de huurwaarde van een huis, in de Kokstraat is dit evenwicht zoek.

De verdeling van het aantal huizen (1601) steunend op het aantal haardsteden geeft volgend resultaat (in percenten)⁷⁵ :

	1+2 haarden		3+4 haarden		5 en meer haarden	
	A	B	A	B	A	B
Langestraat	46	39	28	32	26	29
Noordstraat	50	45	44	45	6	10
Houtbrekersstraat	79	86	18	10	4	4
Kraanstraat	13	14	25	27	62	59
Kopingstraat	6	7	50	50	44	43
Garnaarstraat	36	20	36	40	28	40
Kokstraat	56	56	34	33	10	11
Dishoek	34	0	33	100	33	0
Klekerstr. + Wagenaarshoek	96	97	4	3	0	0
Handwerkersstraat	47	48	40	39	13	13
Hoogstraat	78	72	18	21	4	7
Marktplein	30	28	53	53	17	19
St.-Mariestraat	61	61	30	32	9	7
Marktstraat	31	32	48	46	21	22
Potterstraat	64	60	36	40	0	0
Mandenmakersstraat	77	77	21	20	2	3
Eendepoel	70	64	26	31	4	16
Totaal	56	53	30	31	14	16

75. A : berekend op het totaal aantal huizen, B : berekend op de door burgers bewoonde huizen.

De vergelijking van de bekomen resultaten (totaal) met de verdeling steunend op de 262 hierboven genoemde gevallen (respectievelijk 46, 38, 16 %) toont aan dat laatstgenoemde percentages niet voldoende representatief zijn om de huizen anno 1601 per huurwaarde in te delen. Er blijft niets anders over dan de verdeling van de welvaart in de stadsruimte (1601) op het aantal haardsteden te baseren. Uit hierbovenstaande tabel (kolom A) blijkt dat, in volgorde, de Kraanstraat, de Kopingstraat, de Garnaatstraat, de Langestraat, de Marktstraat gevolgd door het Marktpllein en de Handwerkersstraat de rijkste kwartieren gebleven zijn.

(Tweede deel in jg. 125, 1988)

BIJLAGE. De bewoning van de stad Nieuwpoort in 1576¹

LANGESTRAAT, zuidkant, van oost naar west.	huurwaarde
<i>Van de Oostpoort tot de Eendepoel</i>	
1. Wed. Klaas Vandevichte (vervallen en onbewoond)	0 s.
2. Pieter Deceunynck, de dis en Colaert Hemmels	10 s.
3. Antoon Hericourt	20 s.
4. Passchier Angilles	20 s.
5. Kinderen Jan Vandamme (molen benoorden Oostpoort + huis) ²	250 s.
6. klein huisje bij nr. 5	10 s.
7. Malen Kempe	10 s.
8. Joris Vanslype (Pieter Tolline) ³	24 s.
9. Jacob Hooft, brouwerij "de Slotete"	160 s.
10. Louis Ghysele	40 s.

1. *Nieuwpoort*, Reconstructie structiesteunend op nr. 2989, 10de penning : "gedaen bij gecommiteerden gestelt van weghe de vier leden van Vlaenderen, uut crachte van de lettren van octroye vande selve staeten verleent vanwege vanwege Co. Maj., dezelve te lichten over 't jaer 1576". De totale opbrengst : 156 pd. 6 s. gr.

* Tussen haakjes () vermelding van de eventuele huurder of gebruiker ; tussen rechte haakjes [] de openbare gebouwen die niet belast werden.

2. *Ibidem*, nr. 3975, f. 57v^o, Jan Vandamme koopt van Jan Temmerman deel van een huis zuidzijde Langestraat, bewesten Passchier Angilles, beoosten wed. Jan Maerten (19.3.1579).

3. *Ibidem*, nr. 4740, Wed. Pieter Vanslype bewesten Malen Kempe, beoosten Jacob Hellacker (26.12. 1573).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Van de Eendepoel tot de Mandenmakersstraat

- | | |
|--|-------|
| 11. Pieter Allaert (Jan Cortijn) = hoekhuis ⁴ | 50 s. |
| 12. Mahieu Meunynck | 50 s. |
| 13. Antoon Heyns | 60 s. |
| 14. Mathys Dynoor (Adriaan Dynoor) ⁵ | 60 s. |
| 15. Jan Sonderlynck | 30 s. |
| 16. Corn. de Gramme (onbewoond) = hoekhuis ⁶ | 80 s. |

Van de Mandenmakersstraat tot de Marktstraat

- | | |
|--|-------|
| 17. Claude Inghelandt, “de Gouden Cop” = hoekhuis ⁷
[gevangenis] | 80 s. |
| 18. Robert Willems ⁸ | 40 s. |
| 19. Pieter Everaert d’oude | 30 s. |
| 20. Jacob Verburch
[loge stad] | 30 s. |

Van de Marktstraat tot de St.-Mariestraat

- | | |
|---|--------|
| 21. Wed. Joos Herrewijn | 50 s. |
| 22. huisje bij nr. 23. | 10 s. |
| 23. Willem dela Salle “het Peerdeken” ⁹ | 80 s. |
| 24. Jan de Caestickere c.s., “Fransche Schilt”
(W. dela Salle) ¹⁰ | 200 s. |
| 25. Mr. Vig. Debomere (Vincent Schelve) | 20 s. |

4. *Ibidem*, nr. 3974, f. 288v^o, G. Delange koopt van Jan Depoorter en Pieter Allaert een huis zuidzijde Langestraat ; het is een hoekhuis strekkende aan de Aendepoel beoosten M. Meunynck.

5. *Ibidem*, nr. 2718, f. 41, Kinderen A. Dynoor, beoosten Jan Sonderlynck, bewesten Ant. Heyns (15.5.1585) ; zie ook f. 74.

6. *Ibidem*, nr. 2718, f. 26, huis oostzijde Mandemakersstraat komende in de Langestraat bewesten Jan Sonderlynck.

7. *Ibidem*, nr. 3974, f. 201, Cl. Inghelant koopt van J. Christiaens een half huis, zuidzijde Langestr., beoosten de gevangenis = hoekhuis de Gouden Cop. (7.4.1576 n.s.).

8. *Ibidem*, nr. 4740, Robert Willems, huis bewesten de gevangenis en beoosten Pieter Everaert = de “Helme” (26.12.1573).

9. *Ibidem*, nr. 3974, 144, Willem dela Salle koopt van Pieter Vergoothe huis zuidzijde Langestraat, beoosten W. dela Salle (zie huis 24), bewesten Joos Herrewijn (14.7. 1575) ; f. 60, Pieter Adriaen de jonge en Ghelein Blauvoet kopen van W. dela Salle, het Peerdeken (vroeger twee huizen), bewesten Maerten Herrewijn, beoosten het “Fransche Schilt” (8.4.1579).

10. *Ibidem*, nr. 3974, f. 290, Willem dela Salle koopt van Gilles Braem een half huis, het “Fransche Scilt”, bewesten W. dela Salle (25.6.1577).

26. Ant. Meunynck, hoekhuis “De Sterre”¹¹ 70 s.

Van de St.-Mariestraat tot de Hoogstraat
[St.-Janshospitaal]

27. Cornelis Goossins 80 s.
28. Vincent Camen 100 s.

Van de Hoogstraat tot de Kokstraat

29. Pieter Vergoothe (Jacob Pauwels) = hoekhuis¹² 80 s.
30. Joris Weynen 30 s.
31. Mr. Joos de Bode, “de Gouden Leeuw”¹³ 80 s.
32. Jacob Vanrakeghem¹⁴ 25 s.
33. Victor Jaecx 70 s.

Van de Kokstraat tot de Klekerstraat

34. Mr. Charles Ghysbrecht (Jan Coeman)¹⁵ 200 s.
35. Jan Lievens 10 s.
36. Jan Lievens (David den Schotman) 30 s.
37. Wed. Vincent Cupers 68 s.
38. Gilles Waghenaeere 68 s.

LANGESTRAAT, noordkant, van west naar oost.

Van de Klekerstraat tot de Kokstraat

39. Wijlent Frans Baert (onbewoond) 10 s.
40. Passchier Angilens (huis + molen) (Perchival) 340 s.
41. Joris Dehaze (Jan Boels) 30 s.
42. Wed. Jan Dedromere¹⁶ 20 s.

11. *Ibidem*, nr. 3974, f. 5lv^o, Ant. Meunynck koopt van Dierick, huis zuidzijde Langestraat, bewesten “Franse Schilt” ende is een hoekhuis de Sterre (15.8.1573) ; zie ook f. 298 en 3975 f. 12 (1.3.1578)

12. *Ibidem*, nr. 3975, f. 108, Jacob Pauwels koopt van Wed. Pieter Vergoothe huis zuidzijde Langestraat, beoosten Joris Meynen “ende is een hoekhuis strekkende in de Hoogstraat” ; zie ook 4740, 23.5.1570.

13. *Ibidem*, nr. 3974, f. 117, Mr. Joris de Bode koopt van Jan Vandegenachte huis zuidzijde Langestraat, bewesten Joris Meynen, beoosten Jacob Vanrijckeghem (7.3.1574) ; nr. 2718, f. 37, de Gouden Leeuw, bewesten wed. Gilles Meynen (a^o 1584).

14. *Ibidem*, nr. 4740, Vandaele J. eigenaar van een half huis zuidzijde Langestraat, bewesten de Gouden Leeuw, beoosten Victor Jaecx, (18.12.1571).

15. *Ibidem*, nr. 4740, A. Deruddere eigenaar half huis aan de westzijde van de Kokstraat (zie nr. 344) bezuiden Ch. Ghysbrecht (16.12.1569).

16. *Ibidem*, nr. 3974, f. 113v^o, Jan Dedromere koopt van Jacob Dedromere huis noordzijde Langestraat, bewesten B. Everaert, beoosten J. Dehaze.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

43. Wed. Jan Ackaert ¹⁷	20 s.
44. Jacob Vrome	20 s.
45. Jacob Carpenter	40 s.
<i>Van de Kokstraat tot de Garnaartstraat</i>	
46. Cornelis Frederycx ¹⁸	30 s.
47. Wed. Jan Cant	30 s.
48. Ritsaert Hamton, "Gouden Hoofd" ¹⁹ [Armenschool]	150 s.
49. Omaer Coolen (Wed. Willem Clou)	40 s.
50. Omaer Coolen (Baljuw Oct. Declercq)	130 s.
<i>Van de Garnaartstraat tot de Kopingstraat</i>	
51. Wed. Jacob Demeyere, "St.-Anne" (Jacob Clou) ²⁰	50 s.
52. Jacques de Wavrans	90 s.
53. huisje bij 52 (onbewoond)	10 s.
54. Wed. Jacob Seu	20 s.
55. Cornelius Jansse	30 s.
56. Wed. Denys Streeck ²¹	20 s.
57. Gilles Danarice, "de Ingelsche Schilt" = hoekhuis ²²	100 s.
<i>Van de Kopingstraat tot de Kraanstraat</i>	
58. Jan Simoenssche = hoekhuis, bakkerij ²³	40 s.

17. *Ibidem*, nr. 3974, f. 286, P. Everaert koopt van Adr. Everaert en Frans Ackaert, (voogden kinderen Jan Ackaert) huis noordzijde Langestr. bewesten Jacob Menteel, beoosten Jan Dedromere.

18. *Ibidem*, nr. 4172, het huis eigendom van Wed. C. Frederycx ligt bewesten Jan Cant (11.7.1581).

19. *Ibidem*, nr. 3974, f. 234, Richard Hampton koopt van wed. Pieter Devos huis noordzijde Langestraat (Gouden Hoofd), bewesten Armenschool, beoosten Wed. Jan Decant ; nr. 4740, wed. Pieter Devos eigenares huis bewesten armenschool, beoosten Jan Cant (december 1574).

20. *Ibidem*, nr. 3974, f. 252v°, Jacob Clou en wed. Jacob Demeyere verpachten aan Jacob Clou 3/4 huis, noordwestzijde Langestraat, bewesten Jacob De Wavrans (9.10.1576) ; zie ook 3974, f. 246 en 254.

21. *Ibidem*, nr. 3974, f. 189, Cornelius Janssche koopt van F. Streeck (of Staelen ?), huis noordzijde Langestraat, beoosten Leynken Letten bewesten Gilles Danarijn (14.2.1576).

22. *Ibidem*, nr. 3974, f. 272, Gilles Danarijn koopt van Jacob van Waescappele en wed. Fr. Ryckaert het Engelse Schilt, noordzijde Langestraat tegenover het gasthuis, wezende een hoekhuis strekkende noord en west (21.3.1577) ; zie ook f. 271v° ; nr. 3975, f. 1v° en f. 70v°.

23. *Ibidem*, nr. 3974, f. 238, Jan Simoensse koopt van Jan Tilleboom huis noordzijde Langestraat., beoosten 'Het Inghelsche Schilt' = hoekhuis (4.8.1576).

59. Jan Decaestickere (Adriaan Vermeulen) (poort) ²⁴	200 s.
60. Pieter Decroock	20 s.
61. Zuster Jehenne Meynens (Barth. Christiaens)	25 s.
62. Jan Willemse, "St.-Joris" ²⁵	40 s.
63. huisje bij 62	40 s.

Van de Kraanstraat tot de Houtbrekersstraat

[Stadhuis en griffie]

64. Mr. Vigoureux Debomere	40 s.
65. Jan Reynout geseyt Cleylant ²⁶	15 s.
66. Wed. Geraert Andoore (Corn. Stamp)	40 s.

Van de Houtbrekersstraat tot de Noordstraat

67. Willem Stabels (G. Devisch) ²⁷	40 s.
68. Jan Van Bouchoute ²⁸	20 s.
69. Kinderen Hubrecht Heyns (Pieter Janes), "De verkeerde wereld" ²⁹	20 s.
70. Willems Stapele ³⁰	30 s.
71. Cornelius Pleyte (Jan van Biesbroeck)	40 s.
72. Jeroen Hughenesse, geseyt Pauwels	20 s.
73. Pieter Alaert (Corn. Pleyte) ³¹	85 s.

24. *Ibidem*, nr. 3974, f. 235v°, Jan Decaestickere verpacht aan A. Vermeulen, huis bewesten P. Croock, beoosten J. Simoenssche (24.7.1576).

25. *Ibidem*, nr. 3975, f. 121, Joos Demol koopt van Willems Jan, huis noordzijde Langestraat, beoosten Jeanneke Meynen, = hoekhuis gaande benoorden naar de kraan, en liggende zuid van het huis van Jaspas Verstraete (zie huis 180) ; nr. 4740, huis van de kruisboog (18.1.1571).

26. *Ibidem*, nr. 3974, f. 121v°, Jan Reynoodt koopt huis noordzijde Langestraat, bewesten G. Andoore, beoosten Vig. Debomere.

27. *Ibidem*, nr. 3975, f. 114, betwisting tussen Willem en Roeland de Stapbele betreffende huis noordzijde Langestraat, bewesten Jan Bouchoute "ende is een hoekhuis strekkende in de Schipwerkersstraat, naar het huis van Pieter Pauwels" (huis nr. 146).

28. *Ibidem*, nr. 3975, f. 12, Jan van Bouchoute koopt van M. Kempe, deel huis noordzijde Langestraat, beoosten Jan Willems, bewesten Hubrecht Heyns (23.1.1578).

29. *Ibidem*, nr. 2718, f. 71, Kinderen Hubrecht Heyns kopen deel huis noordzijde Langestr., beoosten Jan van Bouchoute, bewesten de Verkeerde wereld (a° 1589).

30. *Ibidem*, nr. 3975, f. 120v°, Roeland Stabele koopt van Willem Stabele half huis noordzijde Langestraat, bewesten C. Pleyte, beoosten H. Heyns, (18.2.1580).

31. *Ibidem*, nr. 3974, f. 8v°, kinderen P. Alaert verpachten huis noordzijde Langestraat, beoosten J. Pauwels, = een hoekhuis (28.2.1571) ; f. 145v°, dezelfde verpachten het huis aan Corn. Pleyte, het huis ligt bezuiden Gerard Trompe.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Van de Noordstraat tot de Oostpoort

74. Pieter Demeyere ³²	30 s.
75. Frans Verstraete	140 s.
76. Wed. Lauwers Schaep (Pieter Claussche)	20 s.
77. Wed. Antoon Verstraete	15 s.
78. Michel Herpijn ³³	10 s.
79. Steven Vanbouchoute	10 s.
80. Wed. Adriaan de Waghemaeker	10 s.

NOORDSTRAAT, oostkant, van noord naar zuid.

Van de Noordpoort tot de Langestraat

81-84. huisjes van de stad bewoond door schamel lieden	0 s.
85. Aernout Ghelein, brouwerij St.-Aernout ³⁴	280 s.
86. Gheleyn Rabaut	110 s.
87. huisje bij 86	10 s.
88. Mahieu Groenrys, “de roo leeuwe”	22 s.
89. Jacob Bloyaert ³⁵	15 s.
90. Thomas van Stapele ³⁶	20 s.
91. Jacob Vandaele ³⁷	20 s.
92. Christiaan Lampsins (Hubrecht Hendrickx)	40 s.
93. Hubrecht Warre (Hubrecht Hendrickx)	20 s.
94. Charles Levred (Ant. Bussche)	20 s.
95. Wed. Claes Verdieu ³⁸	25 s.

32. *Ibidem*, nr. 3974, f. 13, Pieter Demeyere koopt van Gilles Winnock een hoekhuis aan de oostzijde van de Noordstraat, bezuiden het huis van Adr. van Wijnsberghe (zie huis 97) (8.5.1572) ; zie ook f. 263v°.

33. *Ibidem*, nr. 3974 f. 255v°, Michiel Herpijn koopt van Ant. Ellevinck deel huis, noordzijde Langestr., aan de oostpoorte beoosten en bewesten Antoon de bierwerker (25.10.1576).

34. *Ibidem*, nr. 3974, f. 1, Aernout Gheleyn pacht een brouwerij van wed. H. Hubrechtsonne, gelegen Noordstraat (21.2.1569) ; f. 95, Aernout Gheleyn koopt van wed. Corn. Janssens een huis en brouwerij gelegen oostzijde Noordstr. strekkende aan de molenwal (dismolen) en het huis van Gh. Rabaut (16.9.1574).

35. *Ibidem*, nr. 3975, f. 86, Gh. Th. Stabele koopt van Jan Stabele, huis oostzijde Noordstr., bezuiden “de roo leeuwe”, benoorden D. Depottere (12.10.1579).

36. *Ibidem*, nr. 3975, f. 54, P. Depottere koopt van Thomas Stabele, huis oostzijde Noordstraat, bezuiden Jan van Stabele benoorden Jacob van Daele (19.2.1579).

37. *Ibidem*, nr. 3278, Jacob Vandaele woont bezuiden Th. van Stabele, benoorden Chr. Lampsins (post erfelijke renten)(1579).

38. *Ibidem*, nr. 3875, f. 64, Maerten Vandenberghe koopt van wed. Cl. Verdieu, huis oostzijde Noordstraat, bezuiden A. Bussche, benoorden Jacob van Viaene (4.5.1579) ; zie ook f. 64, M. Vandenberghe verkoopt het huis aan Cornelius Zwane (7.5. 1579).

96. Jacob van Viaene	10 s.
97. Adriaan van Wijnsberghe	15 s.
NOORDSTRAAT, westkant, van zuid naar noord.	
<i>Van de Langestraat tot het dwarsstraatje</i>	
98. Victor Quartier ³⁹	50 s.
99. Aernout Mackstaert	20 s.
100. Adriaan Desmit, kuiper ⁴⁰	20 s.
101. Adriaan Vandamme	15 s.
102. Jan Bussche	15 s.
103. Jan Andries	15 s.
104. Geraart Weghers ⁴¹	10 s.
105. Louis Pieren ⁴²	20 s.
106. Lenaert Heyneman ⁴³	20 s.
107. Wed. A. Valcke	60 s.
108. Walrave Feys	50 s.
109. huisje bij 108	10 s.
110. Geraart Joris	20 s.
111. Jan Willems (Jan Herrewijn) ⁴⁴	50 s.
112. Cornelius Valckenier ⁴⁵	20 s.
113. Claes Thuyn	25 s.
114. Pieter Benty	10 s.
115. Roeland Blangy (Desangher) ⁴⁶	20 s.
116. Pieter Vandamme (dismolen)	280 s.
<i>Van het dwarsstraatje tot de kaai</i>	
117. Jan Houten (Pieter Menteele)	20 s.

39. *Ibidem*, nr. 3974, f. 290v°, Jan Herwijn koopt van wed. Victor Quartier, huis westzijde Noordstraat, bezuiden A. Mackstaert, benoorden Pieter Alaert (huis 73) (27.6.1577).

40. *Ibidem*, nr. 3976, f. 265, Vincent Valcke koopt van A. Busschop, huis benoorden A. Mackstaert, bezuiden Adriaan Vandamme (11.2.1593).

41. *Ibidem*, nr. 3974, f. 201, Gheraert Waeghe (?) koopt van Jan de Grave en Jan Lieverinck, huis westzijde Noordstr., benoorden L. Pieren, bezuiden Jan Andries (8.4.1576 n.s.).

42. *Ibidem*, nr. 3974, f. 110v°, L. Pieren koopt van Jacob Pieren, huis westzijde Noordstr., bezuiden Lenaert de Wielmaker, benoorden Omaer Lens (z.d.).

43. *Ibidem*, nr. 3974, f. 164v°, L. Heyneman koopt van Jan Bart, 1/8 huis westzijde Noordstr., bezuiden A. Valcke, benoorden L. Pieren (27.10.1575).

44. *Ibidem*, nr. 3975, f. 49, Jan Joye fs. Joos koopt van Jan Willems, huis westzijde Noordstraat, bezuiden C. Valckenier, benoorden Geert Joris (17.1.1579).

45. *Ibidem*, nr. 4740, 23.5.1570.

46. *Ibidem*, nr. 3974, f. 57, R. Blangy koopt van B. Christiaens, huis westzijde Noordstr., bezuiden Jan Maerten (molenaar), benoorden P. Benty, (24.10.1573).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

118. Wed. Joos Pieren ⁴⁷	10 s.
119. Antoon Kille (Ant. Elvisch)	20 s.
120. Jan Houten	80 s.
121. Jan Houten ⁴⁸	10 s.
<i>Kaai tussen Noordstraat en Houtbrekersstraat</i>	
122. Wed. Andries Vanroo (Lieven Claeys)	11 s. 8 d.
123. Jan Curvoghe	20 s.

HOUTBREKERSSTRAAT of SCHIPWERKERSSTRAAT,

oostkant van noord naar zuid.

Van de kaai tot het dwarsstraatje

124. Mr. van Devynck, "het Bilken" ⁴⁹	60 s.
125. huisje bij 124 (vervallen)	0 s.

Van het dwarsstraatje tot de Langestraat

126. Jacob Devisch	20 s.
127. Joos Vanmeenen ⁵⁰	40 s.
128. Wed. Ant. Clement	20 s.
129. Wed. Jan Hooft (geruineert en gans vervallen)	0 s.
130. Wed. Jan Willaert	30 s.
131. Dierick Hemmels ⁵¹	25 s.
132. Ghysbrecht Wallaert (Wed. Pieter Pillaert) ⁵²	40 s.
133. Wed. Ant. Block	10 s.
134. Joris Paige ⁵²	15 s.
135. Jacob Devos	20 s.
136. Wed. Corneluis Nave	10 s.

47. *Ibidem*, nr. 3974, f. 269, Pieter... koopt van wed. Joos Pieren, huis westzijde Noordstr., bezuiden Ant, Kille, benoorden Jan Houten.

48. *Ibidem*, nr. 106, Lauwers Pit + wezen Chr. Clarysse + Jan Depoorter verpachten aan Jan Houten, twee huizen, waarvan één hoekhuis tegenover de vesten (26.1.1576).

49. *Ibidem*, nr. 3974, f. 191, Jan Devynck koopt van Geert Deraet huis oostzijde Houtbrekersstr. + het huis beoosten genoemd huis, bezuiden het huis van de comparant en benoorden het straatje dat loopt naar de Noordstraat (16.2.1576) ; nr. 3975, f. 171v°, Frans Pelgrim koopt de huizen 124 en 125 (13.3.1578).

50. *Ibidem*, nr. 3974, f. 219v°, Joos Vanmeenen koopt van Joos Relvis, huis oostzijde Houtbrekersstraat, benoorden wed. Ant. Clement, bezuiden Jacob Devisch (26.5.1576) ; zie ook nr. 4740 (3 wedemaand 1568).

51. *Ibidem*, nr. 3974 f. 30v°, A. Hemmels koopt van D. Hemmels half huis, oostzijde Houtbrekersstr., bezuiden J. Willaert, benoorden Gh. Wallaert (7.7.1576).

52. *Ibidem*, nr. 3974, f. 200, Joris Paige koopt van Frans Eeckhout half huis oostzijde Houtbrekersstr., benoorden Jacob Devos bezuiden Ant. Block (2.4.1576) ; zie ook f. 48 en 175.

137. Joos Winnock ⁵³	10 s.
138. Jacob Naghels	10 s.
139. Wed. Jacob Bay	30 s.
140. Frans Roelins (Jacob Tollone) ⁵⁴	20 s.
141. Dierick Verschore (E. Vandewaterere)	30 s.
142. Geert Jacobs ⁵⁵	15 s.
143. Joos Relvis, geseyt Peere	30 s.
144. Lauwers Pit (Geert Deraet)	40 s.
145. Adriaan Vanleene	20 s.
146. Pieter Pauwels fs. Michiel	45 s.

HOUTBREKERSSTRAAT westkant, van zuid naar noord.

Van de Langestraat tot het dwarsstraatje

147. Wed. Geert Ondoire (Andries Block)	20 s.
148. Andries Valckenier	20 s.
149. Frans Staelen (Frans Pit)	30 s.
150. Kinderen Noë Jaecx (Tanneke Lauwers) ⁵⁶	10 s.
151. huisje bij 150 (Corn. Thuyn)	15 s.
152. Kinderen Victor Devisch (Jan Devisch)	10 s.
153. Jan Morlet	15 s.
154. Wed. Jacob Meynen (Willem Thieren)	15 s.
155. Pieter Maes	15 s.
156. Joos Relvis, alias Peere	15 s.
157. Kinderen Mathys Dynoor (twee personen)	40 s.
158. Jan Clement	20 s.
159. Thomas Block	8 s. 4 d.
160. Jan Desmit (Jacob Ryckewaert) ⁵⁷	40 s.
161. Jan Desmit (Corn. Beudens)	20 s.

53. *Ibidem*, nr 3975, f. 57, Joos Winnock schuldig aan Andries Vandam voor het metsen en maken van een huis oostzijde Houtbrekersstr., wed. de Grave, benoorden Jacob Naghele.

54. *Ibidem*, nr. 3974, f. 291, Frans Roelins koopt huis oostzijde Schipwerkersstr., bezuiden Jacob Bay, benoorden D. Verschore (17.7.1574).

55. *Ibidem*, nr. 3974, f. 87, Geert Jacobs koopt van J. Buns, huis oostzijde Houtbrekersstr., benoorden Jan Peere, bezuiden D. Verschoore, (17.7.1574).

56. *Ibidem*, nr. 3975, f. 23, J. Schuteman koopt van Pieter Demeyere twee huisjes palende aan elkaar, westzijde Houtbrekerstr., bezuiden Jan Devisch, benoorden Frans Staelen (25.4.1578).

57. *Ibidem*, nr. 3975, f. 100, Pieter Demeyer koopt van Jan Desmidt een deel van twee huisjes eigendom van Jan Devynck, westzijde Houtbrekersstraat, benoorden Pieter Demeyere, bezuiden wed. Cant.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

162. Kinderen Pieter Cant (Pieter Verweerde)⁵⁸ 60 s.
163. Jacob Pieren 30 s.

Van het dwarsstraatje tot de kaai

164. Guillaume Abordijn (Jan Valckeniere)⁵⁹ 20 s.
165. Guillaume Abordijn, brouwerij “St.-Jacob” 160 s.

Kaai van Houtbrekersstr. tot Kraanstraat

166. Hendrik Kelewaert⁶⁰ 20 s.
167. Frans Meese, “Het Haeselaerken”⁶¹ 20 s.
168. huisje 8 s.
169. huisje 5 s.

KRAANSTRAAT, oostkant, van noord naar zuid.

Van kaai tot dwarsstraatje

170. Cornelius Inghelandt, “De Lantaarn”
(vervallen hoekhuis)⁶² 60 s.

Van het dwarsstraatje tot de Langestraat

171. Michiel Delanoye, “de Halve Maene”⁶³ 50 s.
172. Joos Clou 40 s.
173. Joos Clou (Joris Vermeersch) 60 s.
174. Cornelius Drietsaert 50 s.
175. Wed. Pieter Speleman⁶⁴ 90 s.
176. Wed. Jan Gilles 45 s.

58. *Ibidem*, nr. 3975, f. 53v°, kinderen Pieter Cant verpachten aan Cornelius Speleman huis westzijde Houtbrekersstraat, bezuiden Jacob Pieren, benoorden Pieter Demeyere (17.2.1579).

59. *Ibidem*, nr. 3974, f. 237v°, Guillaume Abordijn koopt van Mr. Jan Devynck huis en brouwerij westzijde Houtbrekersstraat, bezuiden de muren van de stad, benoorden het straatje van het huis van Jacob Pieren, (30.7.1576).

60. *Ibidem*, nr. 3974, f. 174v°, H. Kelewaert koopt van Frans Ryckewaert huis zuidzijde straatje jegens de kaai, beoosten Frans Meese, bewesten brouwerij G. Abordijn (15.11.1575).

61. *Ibidem*, 3975, f. 84v°, Frans Valcke koopt van Frans Meese huis + zoutkete, zuidzijde straatje, beoosten Jan Meroux, bewesten Fr. Kelewaert.

62. *Ibidem*, nr. 3975, f. 59v°, Jan Meroux koopt van Corn. Inghelant huis oostzijde Craenestraat, de Lanteerne, benoorden Michel Delanoye, een hoekhuis strekkende oostwaarts naar het huis van wijlent Frans Meese (zie huis 169) (23.3.1579).

63. *Ibidem*, nr. 3975, f. 78, Adriaan Thomas verpacht aan Michel Delanoye een half huis “De halve Maene”, oostzijde Craenestraat, benoorden Joos Clou, bezuiden Jan Meroux (1.3.1580) ; *Ibidem*, nr. 2718, f. 17, het huis “de Halve Maene”, gelegen aan de noordzijde van het straatje lopende van de Craenestraat naar de Houtbrekersstraat (z.d.).

64. *Ibidem*, nr. 3974, f. 91v°, Pieter Speleman koopt van wed. Antoon Dewinter huis oostzijde Craenestraat, benoorden C. Dutsaert, bezuiden Jan Gilles (26.8.1574).

177. Sr. Jehan de Moucheron, “’t Beerken” (Jan Vandewalle) ⁶⁵	150 s.
178. Pieter Reynierssche	80 s.
179. Jan dela Rue (Chr. Verlinde) ⁶⁶ [Retorieke]	40 s.
Westkant, van zuid naar noord.	
<i>Van de Langestraat tot het dwarsstraatje</i>	
180. Jaspas Verstraete	25 s.
181. Wed. Jan Heyns ⁶⁷ [Duinenhuis]	50 s.
182. Christoffel Lampsins (Jan Pieters) ⁶⁸	140 s.
183. Joos Vanslype fs. Pieter ⁶⁹	140 s.
184. Roeland van Stapele, “St.-Franchois” (Jacob Rabaut) ⁷⁰	60 s.
185. Pieter Pauwels, kuiper ⁷¹	40 s.

65. *Ibidem*, nr. 3974, f. 8v° Jan de Moucheron eigenaar huis 't Beerken, oostzijde Craenestraat, benoorden Pieter Reynierssche, bezuiden Jan Gilles (26.2.1571) (het huis heeft een poort in de Houtbrekersstraat). Zie ook : nr. 4740 : 17.12.1568.

66. *Ibidem*, nr. 3975, f. 91v°, Jan Delarue 26 pond bezet op huis westzijde Craenestraat bezuiden Pieter Reynierssche, benoorden het huis de Retoryke (12.11.1579).

67. *Ibidem*, nr. 3975, f. 119, Hubrecht Heyns koopt van Hosten Heyns een deel van een huis westzijde Craenestraat, bezuiden de poort van het huis van Duinen, benoorden het huis van Jaspas Verstraete (20.2.1580).

68. *Ibidem*, nr. 3974, f. 122, Chr. Lampsin verpacht aan Jan Pieters huis westzijde Craenestraat, bezuiden Joos Vanslype, benoorden huis toebehorende de heren van de wet.

69. *Ibidem*, nr. 3975, f. 38, Joos vanslype verpacht aan Jan Loy een huis westzijde Craenestraat, bezuiden Roeland Van Stabele, benoorden huis Chr. Lampsin (7.8.1578).

70. *Ibidem*, nr. 3975, f. 42v°, Jan Lievens de jonge koopt van Roeland van Stabele 1/8 huis westzijde Craenestraat, bezuiden Pieter Pauwels, benoorden Joos Vanslype (16.10.1578) ; f. 68, Jan Lievens de jonge koopt van Frans Haeghebaert 1/8 huis westzijde Craenestraat (St.-Franchois), bezuiden Pieter Pauwels, benoorden Joos Vanslype (6.6.1579).

71. *Ibidem*, nr. 3975, f. 26, Pieter Pauwels consenteert dat Victor Jaecx zal mogen verkopen een huis westzijde Craenestraat, bezuiden Guillaume Demulder, benoorden R. Van Stabele (13.5.1578).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

186. Guillaume Demulder, “De gouden Tafel”⁷² 90 s.
187. huisje bij 186 10 s.

Van het dwarsstraatje tot de kaai

188. Jacob Deraedt 30 s.
189. Frans Bricquet, bakker⁷³ 60 s.
190. Karel Anegheer, schaliedekker⁷⁴ 40 s.
191. Jacob de Wavrans, “De Craene”, (C. Mussche)⁷⁵ 160 s.

Kaai van Kraanstraat tot Kopingstraat

192. Jacob de Wavrans, “De Gespleten Haerent”⁷⁶ 60 s.
193. Jan Provendier⁷⁷ 10 s.
194. Wed. Jan Valckenier 10 s.

72. *Ibidem*, nr. 3974, f. 84 v^o, Ritschaert Hampton koopt van J. Vande merre een deel van een huis westzijde Craenestraat, bezuiden huis gemenen armen, benoorden Pieter Pauwels (19.6.1574) ; f. 128v^o, R. Hampton koopt van Chr. Staelen huis westzijde Craenestraat, bezuiden Hampton, benoorden Pieter Pauwels (14.5.1575) ; nr. 3975, f. 74v^o, J. Van Acker koopt van Guillaume Demulder huis westzijde Craenestraat (de Gouden Taefel), bezuiden G. Demulder, benoorden Pieter Pauwels (29.7.1579) ; nr. 3974, f. 200v^o, Ritsaert Hampton verpacht aan Guillaume Bossaert een geheel huis met erf, drie coutsen in de achtercamer, met een couter ende seysen hieraen staende ende in de voorcamere een coutse, een harderoop en een ront scapraie (9 pd./jaar). Het huis ligt westzijde Craenstraat benoorden Pieter Pauwels, bezuiden Jacob Deraedt (3.4.1576 n.s.).

73. *Ibidem*, nr. 3974, f. 46, Francoos Brycquet koopt van Anzeel de Zeelander 1/2 huis westzijde Craenestraat (bakkerij), benoorden Jacob Deraedt, bezuiden Pieter Adriaenszoon (21.7.1573).

74. *Ibidem*, nr.2718, f. 22v^o, Dochter Carel Anegheer verkoopt aan Corn. Valckeniere de jonge, een huis westzijde Craenstraat, benoorden wijlent Bricquet, bezuiden de Craene (18.2.1593).

75. *Ibidem*, nr. 3974, f. 197v^o, Jacob de Wavrans koopt van Jan Tevelijn en Jacob Sannekin voogden kinderen Andries De Cerf en wezen Jacob Sannekin, een huis westzijde Craenestraat, benoorden Karel Anegheer (schaliedekker), “ende is een hoekhuis genaempt de Craene” (27.3.1578).

76. *Ibidem*, nr. 3975, f. 87v^o, Joris Vermeer koopt van Jacob De Wavrans huis “de Haerent” liggende tegenover de caye vesten bewesten het huis de Craene, beoosten de Gouden Valcke (15.10.1579).

77. *Ibidem*, nr. 3974, f. 53, Jan Proffythier koopt van Victor Jaecx en Joris Meyne voogden Kinderen Pieter Cant, huis neffens de vesten tegenover de kraene, bewesten het huuseke van de bierwerker ende is een hoekhuis (17.9.1573) ; f. 274, Stoffel Mattheus koopt van Jan Provendier een huis liggende aan de vesten van de caye, neffens 't bierwerkershuis, tegenover de craene, wesende een hoekhuis (14.3.1577). Dit huis lag aan de noordkant van de kaai(straat).

KOPINGSTRAAT, oostkant, van noord naar zuid.

Van de kaai tot het dwarsstraatje

195. Jan Pleyte fs. Gilles, “De Valcke”⁷⁸ 60 s.
 196. Philip Clou (Wed. Mathys Drabbe) 40 s.
 197. Ghysbrecht de Wymere⁷⁹ 60 s.
 198. Mathys Dynoor 70 s.

Van het dwarsstraatje, tot de Langestraat

199. Mathys Vancoudenberghe (Cl. Roorycx
 en Th. Aernout) “de Zeemeeuw”⁸⁰ 100 s.
 200. Thomas Aernout, “het Dobbelcruys” 80 s.
 201. concierge van de Duinen 120 s.

Westkant, van zuid naar noord.

Van de Langestraat tot het dwarsstraatje

202. Jan Decaestickere, St.-Christoffel (Jan de Schotman) 60 s.
 203. Wed. Pieter Waelle (Pieter Devriendt) 40 s.
 204. Wed. Pieter Waelle (Willem Cloux, schotman)⁸¹ 12 s.
 205. Reynout Paet 100 s.
 206. Jan Delarue + keete (M. Stewijn) 40 s.
 207. Jan Delarue (Mathys Vancoudenberghe),
 “de Gouden Ring” 180 s.

Van het dwarsstraatje tot de kaai

208. Bernard Eeckbartse (Hubrecht Cuucq), “de Hanebilk” 30 s.
 209. Bernard Eeckbartse (Adriaan Antheunis) 80 s.

De Kaai, van Kopingstraat tot Garnaartstraat

210. Lauwers Pit, hoekhuis “de coopinck” 80 s.
 211. Willem Decorte (Jacob Thiersin), “de Meulesteen”⁸² 20 s.
 212. Jan Assele⁸³ 20 s.

78. *Ibidem*, nr. 3974, f. 160, Jan Pleyte koopt van Jan Baeke (voogd kinderen Jan de Penne) huis oostzijde Coopynckstraet, benoorden Pieter Clou ende is een hoekhuis de Valcke (8.10.1575).

79. *Ibidem*, nr. 3974, f. 43, Gh. Dewymere koopt van Jacob Waghe een huis oostzijde Coopynckstraat bezuiden Pieter Clou, benoorden Mathys Dynoor (z.d.).

80. *Ibidem*, nr. 3974, f. 285v°, Mathys Vancoudenberghe koopt huis van Jan Vigoureux, oostzijde Coopynckstraat, benoorden Thomas Aernout, bezuiden Mathys Dynoor (z.d.).

81. *Ibidem*, nr. 2718, f. 24, dochter Jan Devos eigenares huis bezuiden Reynout Paet, benoorden erfgenamen Pieter de Waele (18.1.1584).

82. *Ibidem*, nr. 3974, f. 33v°, Willem Decorte koopt van Pieter Clou huis aan havendam ten westen van Lauwers Pit, beoosten Jan Assele (12.3.1572).

83. *Ibidem*, nr. 3975, f. 41, Jan Assele koopt van Pieter Vermeye huis zuidzijde Coopynckstraat (= kaai) beoosten Willem Decorte, bewesten Lauwers Pit (30.9.1578).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

213. Willem Decorte (Pieter Cabant)	80 s.
214. Vincent Boudins, “de Wilde Zee”	20 s.
GARNAARTSTRAAT, oostkant, van noord naar zuid.	
<i>Van de Kaai tot het dwarsstraatje</i>	
215. Reynout Paet (Joos Strevin) ⁸⁴ , “Oostenrijk”	60 s.
216. Frans Vanmeerbeke ⁸⁵	30 s.
217. Pieter Raes	20 s.
218. Willem Decorte ⁸⁶	80 s.
<i>Van het dwarsstraatje tot de Langestraat</i>	
219. Wed. Antoon Massacle (Jan Vanslype)	80 s.
220. Wed. Michiel Weynssche	90 s.
221. huisje bij 220	10 s.
222. Pieter Reynierssche (Reuben Verhaeghe)	60 s.
223. Wed. Jan Hooft (zijzelf + Barth. Everaert)	60 s.
Westkant, van zuid naar noord.	
<i>Van de Langestraat tot het dwarsstraatje</i>	
224. Wed. Jacob Demeyere (Cornelius Cant)	15 s.
225. Cornelius Leynsche	20 s.
226. Joos Capers	20 s.
227. Kinderen Jan Dejaeghere (A. Mol) ⁸⁷	40 s.
<i>Van het dwarsstraatje tot de kaai</i>	
228. Jacob Vergoothe ⁸⁸ + corfhuis (zie noot 89)	80 s.
229. Jacob Dewaghenaere ⁸⁹	60 s.
<i>De Kaai, van de Garnaartstraat tot de Kokstraat</i>	
230. Maillaert Verhamme	90 s.

84. *Ibidem*, nr. 3974, f. 39v°, Reynout Paet koopt van Mores Denaghele, 1/2 huis noordoosthoek, benoorden Klaas Hillout (zie noot 85), “ende is een hoekhuis”, (14.5.1573).

85. *Ibidem*, nr. 3974, f. 184, frans van Meerbeke koopt van Klaas Hellout huis, oostzijde Garnaartstraat, bezuiden Pieter Paet, benoorden Pieter Raes.

86. *Ibidem*, nr. 3974, f. 43v°, Willem Decorte koopt van Wed. Jan Devynck, huis oostzijde Garnaartstraat bezuiden Pieter Raes, “is een hoekhuis van het sijstraatje” (29.6.1573).

87. *Ibidem*, nr. 2718, f. 65, Kinderen Jan Dejaeghere eigenaars huis westzijde Garnaartstraat, bezuiden Jacob Vergoothe, benoorden Joos Capers.

88. *Ibidem*, nr. 3974, f. 89v°, Pieter Vergoothe koopt van Mr. Jan Devynck huis westzijde Garnaartstraat, bezuiden Jacob de Waghenaere, benoorden straatje lopende naar de Kokstraat (7.8.1574).

89. *Ibidem*, nr. 3974, f. 225 v°, Jacob Dewaghenaere koopt van Gilles..., 1/2 huis westzijde Garnaartstraat, bewesten Jacob Vergoothe, bezuiden het corfhuis van Pieter Vergoothe (7.6.1576).

KOKSTRAAT, oostkant, van noord naar zuid.

Van de kaai tot het dwarsstraatje

231. Hubrecht Meynen (modo P. Vergoothe) (vervallen)⁹⁰ 0 s.

Van het dwarsstraatje tot de Langestraat

232. Pieter Vergoothe, hoekhuis⁹¹ 60 s.

233. Pieter Vergoothe 60 s.

234. Pieter Vergoothe
(corfhof commende in de Garnaartstraat) 40 s.

235. Joos Desmit 40 s.

236. Kinderen Frans Codt (Joos Desmit)⁹² 50 s.

237. Pieter Vergoothe (Clement Herrewijn)⁹³ 20 s.

238. Bartholomeus Robijn 30 s.

239. Pieter Vergoothe 15 s.

240. Pauwel Reubins 40 s.

241. Michiel Demeyere 40 s.

Van de Langestraat tot het Stooftstraatje (Ankerstraat)

242. Pieter Verhamme (Philip Waeghe), "De Vis" 50 s.

243. Jacob Betten⁹⁴ 20 s.

244. Lieven Devlieghere 30 s.

245. Wed. Clays Demystere (Jacob Coolen)⁹⁵ 15 s.

246. Wed. Pieter Aernout (A. Dehaese) 30 s.

247. Wed. Denys Halebaert 20 s.

248. Pauwel Reuben (S. Jonckheere) 20 s.

249. Frans Hemmelynck⁹⁶ 20 s.

90. *Ibidem*, nr. 3974, f. 68v°, Pieter Vergoothe koopt van Hubrecht Meynen (Merry) huis zuidzijde klein straatje tussen Kokstraat en Garnaartstraat, tegenover de vesten ; bewesten Maillaert Verhamme, beoosten Pieter Vergoothe.

91. *Ibidem*, nr. 3974, f. 41, Pieter Vergoothe koopt van Sr. Alonce de Castille, huis oostzijde Kokstraat, benoorden Pieter Vergoothe, bewesten Pieter Vergoothe (zout-kete), "ende is een hoekhuis".

92. *Ibidem*, nr. 3974, f. 57v°, Wed. Frans Codt verpacht aan Joos Desmit, huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Joos Desmit, benoorden Pieter Vergoothe, 24.10.1573.

93. *Ibidem*, nr. 3974, f. 65v° Pieter Vergoothe koopt van H. Russche 1/2 huis, oostzijde Kokstraat, bezuiden Wed. Fr. Codt, benoorden Barth. Robijn (30.1.1573).

94. *Ibidem*, nr. 3974, f. 112v°, Jacob Betten koopt van Isabeau Barbara Wed. Willem Zeger, Pauwel Zorghe, huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Maillaert Verhamme, benoorden Lieven Devliegher (3.2.1574).

95. *Ibidem*, nr. 3974, f. 275v°, Aernout Remy koopt van Wed. Klaas de Myster, huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Lieven Devliegher, benoorden Cornelius Frederickx (18.3.1577).

96. *Ibidem*, nr. 3974, f. 272, P. Reuben koopt van Frans Hemmelynck huis oostzijde Kokstraat, benoorden Pieter Coeman, bezuiden Cornelius Meynen (7.3.1577).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

250. Wed. Pieter Coeman ⁹⁷	20 s.
251. Wed. Pieter Oudegodt ⁹⁸	20 s.
252. Frans Aernoudt	20 s.
253. Victor Sonderlynck ⁹⁹	20 s.
254. Victor Sonderlynck (vervallen) ¹⁰⁰	0 s.
255. Maerten Proot ¹⁰¹	15 s.
256. Wed. Pieter Waelle	25 s.
257. Joos Streven	20 s.
258. Wed. Paschier Capers	15 s.
259. Wed. Jan Aernoudts	20 s.
260. Aernout Neyrynck	15 s.
261. Pieter Willaert ¹⁰²	15 s.
262. Wed. Steven Lettynck	25 s.
263. Hendrik Meese ¹⁰³	10 s.

STOOFSTRAATJE, noordkant, van west naar oost.

264. Pieter Vergoothe (geruïneert en vervallen)	0 s.
265. Wed. Steven Lettynck (vervallen)	0 s.
266. Victor Jaecx (vervallen en onbewoond)	0 s.

STOOFSTRAATJE, zuidkant van oost naar west.

267. Jacob Lincke	10 s.
268. Wed. Ph. Degryse ¹⁰⁴	20 s.
269. Pieter Vergoothe (onbewoond en geruïneert)	0 s.

97. *Ibidem*, nr. 3974, f. 283, Barth. Vanderhelst verbindt in handen van Mayken Coeman 3/4 van een huis oostzijde Kokstraat, benoorden Wed. Pieter Oude godt, bezuiden Frans Hemmelynck.

98. *Ibidem*, nr. 3975, f. 103v^o, Frans Cuyck koopt van Pieter Croock huis oostzijde Kokstraat ; benoorden Frans Aernout, bezuiden Coeman (4.1.1580).

99. *Ibidem*, nr. 4740, eigendom Victor Sonderlynck, benoorden D. Baete, bezuiden Frans Aernoudt (25.5.1574).

100. *Ibidem*, nr. 3974, f. 271, Jan Reynout koopt van Jacob Sonderlynck huis oostzijde Kokstraat, benoorden Wed. Maerten Proot, bezuiden Victor Sonderlynck ; *Ibidem*, nr. 3975, f. 2v^o, Jan Baert koopt van Jan Reynout huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Victor Sonderlynck, benoorden M. Proot, (12.10.1577).

101. *Ibidem*, nr. 3975, f. 47, Pieter Everaert koopt van Wed. Maerten Proot, 1/2 huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Jan Baert (stuurman), benoorden Wed. Pieter Waelle (15.1.1579).

102. *Ibidem*, nr. 3975, f. 32, Pieter Willaert koopt van Denis Albaert, huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Aernout Nerynck, benoorden Adriaan Peene (26.6.1578).

103. *Ibidem*, nr. 3974, f. 83, Hendrik Meese koopt van Adriaan Hemmels huis oostzijde Kokstraat, benoorden Stooftstraatje, bezuiden Joos Demoor (14.7.1574).

104. *Ibidem*, nr. 3975, f. 96v^o, Maillaert Reynout koopt van wed. Pieter Degryse huis zuidzijde Stooftstraat, bewesten Chr. Brune, beoosten W. Mattemaeker (14.12.1579).

270. Christoffel Brune 15 s.
 271. Wed. Pieter Wale (vervallen) 0 s.
 272. Corn. Inghelandt (vervallen) 0 s.

Van het Stoofstraatje tot de Handwerkersstraat

273. Michiel Stael 10 s.
 274. Wed. Joos Bus 10 s.
 275. Jan Devynck (onbewoond) 10 s.
 276. Andries Aernout (Cornelius Cornelissen) 8 s. 4 d.
 277. Wed. Antoon Cruuck 30 s.
 278. Andries Vandencoornhuysse 10 s.
 279. Jacob Moenaert 10 s.
 280. Wed. Jan Dromers 10 s.
 281. Jan Inghelraeve 10 s.
 282. Pieter Adaems 10 s.
 283. Jacob Petewijn, “de Drie Haringen” 10 s.
 284. Joris Cant¹⁰⁵ 10 s.
 285. Jacob Maertins d’oude, hoekhuis 10 s.

KEERNEMELKSTRAAT (= verlengde Kokstraat), oostzijde,
 van noord naar zuid.

286. Antoon Sonderlynck 10 s.
 287. Vincent Ryckwaert 10 s.
 288. Wed. Roeland Vanhoecke¹⁰⁶ 10 s.
 289. Jan Sonderlynck d’oude 10 s.
 290. Pieter Meyne de jonge¹⁰⁷ 10 s.
 291. Wed. Jan Witroot 20 s.
 292. Zeger Vanslype¹⁰⁸ 40 s.
 293. Pieter Cornelissche 30 s.

KEERNEMELKSTRAAT (= verlengde van Kokstraat), westkant,
 van zuid naar noord.

294. Jan Depoorter (onbewoond) 40 s.
 295. Lauwers Rambout (G. Peneel) 60 s.

105. *Ibidem*, nr. 3974, f. 150v°, huis Kokstraat, bezuiden de drie haeringhen en benoorden hoekhuis Maertens.

106. *Ibidem*, nr. 3974, f. 238v°, Josyne Paelinck wed. Roeland Vanoucke koopt van Wed. Jan Demoor huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Vincent Ryckewaert, benoorden Jan Sonderlinck (4.8.1576).

107. *Ibidem*, nr. 3974, f. 274v°, Pieter Meynen + Chr. Sonderlinck kopen van Jacob Bouden, deel huis oostzijde Kokstraat, bezuiden Jan Sonderlinck, benoorden Jan Witroot (16.3.1577).

108. *Ibidem*, nr. 3975, f. 76, Adr. Cools koopt van Kinderen Vanslype huis Kernemelkstraat, bezuiden Corn. Paelinck, benoorden Pieter Cornelis (13.8.1579).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

296. Osten Heyns	40 s.
297. Pieter Hoornewee, "Het Gulden Vlies" ¹⁰⁹	40 s.
298. Jan Depoorter ¹¹⁰	60 s.
299. Jan Sauvage	50 s.
300. Aeldingen Jan Wijts (Frans Depoorter)	60 s.
301. Wed. Govaert de Wielmaker	45 s.
302. Jan Dupont gehuwd met wed. P. Lespinoy	40 s.
303. Simon Laforge	60 s.
304. Clays Sybrants ¹¹¹	70 s.

KOKSTRAAT, westkant.

Van de Handwerkersstraat tot het Klein Klekerstraatje

305. Wezen Pier Coeman (Pieter Devynck)	100 s.
306. Wezen Pieter Coeman (Lauwers Rambout) ¹¹²	100 s.
307. Wezen Pieter Coeman (Lauwers Rambout)	15 s.
308. Balthasar Coeman	10 s.
309. Lauwers Rambout (vervallen) ¹¹³	0 s.
310. Jan Oudegodt (Jaspar Meynen)	20 s.
311. Andries Cock ¹¹⁴	20 s.
312. Jan Declerck	40 s.
313. Denis Slinders ¹¹⁵	15 s.

109. *Ibidem*, nr. 3974, f. 147, Pieter Hoornewede koopt van Jan Adaens twee huizen waarvan één aan westzijde Kernemelkstraat, benoorden Jan Poorter, bezuiden Osten Heyns (11.8.1575) ; nr. 3975, f. 112v°, voogden Kinderen Lauwers kopen van Mores Denaghele, 1/2 huis westzijde Kernemelkstraat, bezuiden Osten Heyns, benoorden Jan Depoorter (22.2.1580).

110. *Ibidem*, nr. 3974, f. 256v°, Frans Depoorter koopt van Lysbet wed. Jan Heinderycx 3/8 huis, westzijde Kernemelkstraat (huis waarin Depoorter woont), bezuiden Jan Sauvage, benoorden het huis het Gulden Vlies (20.11.1576).

111. *Ibidem*, nr. 3974, f. 37v°, Klaas Sybrants koopt van Mores Denaghele 1/2 huis oostzijde (sic) Kernemelkstraat, benoorden Simon Delaforge, is een hoekhuis vroeger beoond door Klaas Sybrants (27.4.1573).

112. *Ibidem*, nr. 3975, f. 2v°, Lauwers Dejaegher koopt van voogden kinderen Pieter Coeman, huis westzijde Kokstraat, bezuiden Pieter Vyncke, benoorden Klaas Meerlebecque (12.10.1577).

113. *Ibidem*, nr. 3974, f. 168v°, Lauwers Rambout koopt van Louis Deneckere, huis westzijde Kokstraat, bezuiden Jaspar Meynen, benoorden Barth. Francke (17.11.1575).

114. *Ibidem*, nr. 3975, f. 23v°, Pieter Meynan koopt van Maerten Snouck, huis westzijde Kokstraat, bezuiden Jan Declerck, benoorden Jan Oudegodt (april 1578).

115. *Ibidem*, nr. 3974, f. 124, Denis Slinders koopt van Jan Dedromere 3/4 huis westzijde Kokstraat, bewesten (sic) Jan Cock, benoorden Jan Declerck (3.12.1577).

314. Jan Cock ¹¹⁶	15 s.
315. Ghysbrecht Crieck (Crispijn Vandaele)	15 s.
316. Cornelius Goossins (O. Van Ginderdeure)	15 s.
317. Wed. Christiaens Riebens	20 s.
318. Antoon Joos	15 s.
319. Jacob Deboodt, "De Pelikaan" (Jan Baert) ¹¹⁷	30 s.
320. Wed. Michiel Proost (B. Clement)	40 s.
321. Bartholomeus Robijn (Chr. Coolen) ¹¹⁸	20 s.
KLEIN KLEKERSTRAATJE, zuidkant.	
322. Tanneke Dromers (vervallen)	0 s.
323. Oudaert Crieck noordkant	10 s.
324. Corn. Driptaert (Adriaan Oudegodt)	10 s.
325. Lauwers Rambout (Pieter Vanbelle) ¹¹⁹	10 s.
326. Pieter Palync ¹²⁰	10 s.
<i>Van het Klein Klekerstraatje tot de Langestraat</i>	
327. Hubrecht Cardinael ¹²¹	40 s.
328. Jan Ghovaert	20 s.
329. Jacob Ackaert (twee schamel weduwen)	8 s. 4 d.
330. Jan Devynck, molenmaker (onbewoond)	20 s.
331. Wed. Vincent Capers de jonge	10 s.
332. Thomas Dyckers (vervallen)	0 s.
333. Wed. Adam Waghe (M. Paelync)	20 s.

116. *Ibidem*, nr. 3974, f. 12, Jan Cock koopt van Vincent Cock, 1/2 huis westzijde Kokstraat, bezuiden Jan Dedromere, benoorden Ghysbrecht Cruck.

117. *Ibidem*, nr. 3975, f. 3, Jan Reynout koopt van Pieter Weymere 1/4 huis, westzijde Kokstraat, bezuiden Michel Proost, benoorden Ant. Joos (12.10.1578) ; *Ibidem*, f. 17v^o, Simon Hancke koopt van Vigor Debomere deel huis westzijde Kokstraat, (De Pelikaan), benoorden Ant. Joos, bezuiden M. Proost (1.3.1578) ; f. 23v^o, Simon Hancke koopt van Jan Reynout een geheel huis westzijde Kokstraat, bezuiden M. Proost, benoorden Ant. Joos.

118. *Ibidem*, nr. 3974, f. 264, Jacob Brune koopt van Bart. Robijn huis westzijde Kokstraat benoorden Michel Proost, bezuiden Hubrecht Cardinael ; nr. 3975, f. 218, Aernout Remy koopt van Jacob Brune huis westzijde Kokstraat, bezuiden H. Cardinael "ende is een hoekhuis gaande naer de Clekerstraat" (17.6.1581).

119. *Ibidem*, nr. 3975, f. 89, Clement Bart koopt van Lauwers Dejaeghere huis noordzijde Klein Klekerstraatje, beoosten Corn. Driptaert, bewesten Pieter Paelync (29.10.1579).

120. *Ibidem*, nr. 4740, 22.12.1570.

121. *Ibidem*, nr. 3974, f. 148v^o, Mores Denaghele, Joos Adriaens, wed. Jacobssche kopen van Gilles Wagheman, 1/2 huis westzijde Kokstraat bezuiden Jan Govaert, benoorden het straatje dat loopt naar de Klekerstraat (27.8.1575).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

334. Wed. Adam Waghe (bij haar bewoond)	30 s.
335. Victor Blyde	35 s.
336. Kinderen en wed. Joos valcke	10 s.
337. Wed. Jacob Dromere ¹²²	10 s.
338. Victor Devynck (L. Alaert)	30 s.
339. Wed. Adriaan Manghelaere	15 s.
340. Filip Dewymere (Pieter Everaert de jonge)	30 s.
341. Kinderen Jacob Oudegodt (Jacob Janssens) ¹²³	20 s.
342. Cornelius Meynen	25 s.
343. Willem Baert (L. Penceel)	20 s.
344. Wed. Antoon Deruddere	10 s.
345. Hubrecht Cuucq en Jeroen Pauwels	60 s.
<i>Van de Langestraat tot de Dishoek</i>	
346. Jan Lievens	20 s.
347. Frans Demystere	100 s.
348. Gilde St.-Jacobs (geruïneerd)	0 s.
349. huis St.-Jacobs (M. Verhamme) “Het Masthuis”	10 s.
350. Jan Boutsins (Frans Boutsins) + hof	30 s.
351. Aernout Remy, “Het Schaeck”	100 s.
352. Joos Desmit ¹²⁴	60 s.
353. Jacob Beunaert	40 s.
354. Joris Meune (M. Cocx)	20 s.
355. Frans Ryckewaert, zeeman	15 s.
356. Hendrik Ruusche ¹²⁵	8 s. 4 d.
DISHOEK (straat van Kokstraat naar Stegerspoort).	
westkant	
357. Erfg. Hubrecht Meynen ¹²⁶	8 s. 4 d.
noordkant	
358. Ursule Croocq (Jan Gheeraert)	8 s. 4 d.
359. Jacob Ram (Pieter Teerlynck)	10 s.

122. *Ibidem*, nr. 3975, f. 114, Jan Dromere koopt van wed. Pieter Vergoothe, huis westzijde Kokstraat, bezuiden V. Vynck, benoorden wezen Joos Valcke (1580).

123. *Ibidem*, nr. 3975, f. 128, Jacob Janssen koopt van Jacob Oudegodt, een vierde huis westzijde Kokstraat, bewesten De Wymere, benoorden Corn. Meynen (1580).

124. *Ibidem*, nr. 3974, f. 165, Pieter Vergoothe koopt van Aernout (Th. en A), huis westzijde Kokstraat (+ southuis), bezuiden Jacob Beunaert en benoorden Aernout Remy (20.10.1575).

125. *Ibidem*, nr. 3974, f.66v°, Hendrick Russche koopt van Ryckewaert, huis westzijde Dishoek, beoosten Frans Ryckewaert, bewesten G. Meerlynck (11.2.1573).

126. *Ibidem*, nr. 3974, f. 71, Hubrecht Meynen koopt van H. Meese, huis westzijde dishoek, aan de vesten “neffens de Stegherspoorte, commende aan Jacob Carpentiers draeyhuus”, (13.3.1573).

360. Wed. Jan Devos ¹²⁷	10 s.
361. Jacob Laureyns	10 s.
362. Gilles Riebens ¹²⁸	10 s.
363. Gheleyn Beutz	15 s.
364. Pieter Devynck (Clays Decorte)	20 s.
365. Frans Hemmelynck (K. Delanghe)	20 s.

zuidkant

366. Ancheel Zeelander	40 s.
367. Hof St.-Jacobsgilde (Ancheel Zeelander)	10 s.
368. Maillart Verhamme (Wed. Jan Lettaert) ¹²⁹	20 s.
369. Inghel Vanoosten ¹³⁰	10 s.
370. Ghysbrecht Meynen	30 s.
371. Pieter Vermerre	20 s.
372. Wed. Jacob Rieben ¹³¹	10 s.
373. Wed. Bartholomeus Lamins	10 s.
374. Frans Lamins (vervallen)	0 s.
375. Michiel Vanmarcke (vervallen)	0 s.
376. Ghysbrecht Crieck (vervallen)	0 s.
377. Jan Gheeraert (vervallen)	0 s.
378. Jacob Beke (vervallen)	0 s.

KLEKERSTRAAT, westkant beginnende achter de huizen van Klaas Sybrants = (huis 304)

(= Waghenaershoek) ten zuiden van de Handwerkersstraat.

379. Klaas Sybrants	10 s.
380. Klaas Sybrants	8 s. 4 d.
381. Andries Meroux	20 s.
382. Pauwels Mouchet (vervallen) ¹³²	0 s.

127. *Ibidem*, nr. 3974, f. 35, Jacob Moenaert koopt van P. Oliviers, half huis noordzijde Dishoek, bewesten Jacob Laureyns, beoosten Jan Devos (15.3.1572).

128. *Ibidem*, nr. 3975, f. 135, wed. Pieter Vergoothe, koopt van wed. Riebens, huis noordzijde St.-Jacobshoek, bewesten L. Beutz, beoosten Jacob Laureyns.

129. *Ibidem*, nr. 3974, f. 138, Jan Lettaert koopt van M. Verhamme, huis zuidzijde Dishoek, beoosten Anceel de Zeelander, benoorden Inghel Vanoosten (13.6.1574).

130. *Ibidem*, nr. 3974, f. 109, Inghel Vanoosten koopt van Corn. Piessens, huis zuidzijde Dishoek, beoosten Ghysbrecht Meynen, bewesten M. Verhamme (27.1.1574).

131. *Ibidem*, nr. 3975, f. 104v°, Gabriel Ryckewaert koopt van Jacob Rieben huis zuidzijde dishoek, bewesten Pieter Vermerre, beoosten Denys Ruussche (16.1.1580).

132. *Ibidem*, nr. 3974, f. 243v°, Boudewijn Clement koopt van Pauwel Mouchet, huis zuidzijde Waghenaershoek, bewesten A. Meroux, beoosten Jan Vanloo (22.9.1576); zie ook f. 255v°, Clement verkoopt het huis aan Jan Goossens (4.11.1576).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

383. Wed. Jan Vanloo	10 s.
384. schuur A. Meroucx ¹³³	10 s.
<i>Van de Handwerkersstraat tot de Ankerstraat,</i> westkant, van zuid naar noord	
385. Ruge Verloot ¹³⁴	20 s.
386. Kinderen Frans Dharde (N. Croocq)	10 s.
387. Pieter Vergoothe (Pieter Mabuse) ¹³⁵	10 s.
388. Gheleyn Stabels (H. Delooze)	10 s.
389. Joos Coolen d'oude (A. Deram)	10 s.
<i>Van het dwarsstraatje tot de Langestraat</i>	
390. Andries Meroucx (onbewoond en vervallen) ¹³⁶	0 s.
391. Jacob Ram (Pieter Crocq de jonge) ¹³⁷	10 s.
392. Jacob Hendrickx	10 s.
393. Frans Robijn	10 s.
394. Cornelius Oudegheer	10 s.
395. Cornelius Namins	8 s. 4 d.
396. Wed. Hendrik Vanhespe	15 s.
397. Wed. Jacob Petewijn	10 s.
398. Antoon Paeleman	6 s. 8 d.
399. Jan Vandewalle (vervallen)	0 s.
400. Pieter Baert (vervallen)	0 s.
401. Mr. Jan Devynck (vervallen)	0 s.
402. Jacob Devlieger (vervallen)	0 s.
403. Pieter Fricx (vervallen)	0 s.
404. Jacob Devliegher, huis + middenmolen ¹³⁸	240 s.

133. *Ibidem*, nr. 3975, f. 6v^o, Jan Willems koopt van A. Meroucx schuur westzijde Klekerstraat, bij de vesten, commende aan de Waghenershoeck, bezuiden Roger Verloot (15.2.1577).

134. *Ibidem*, nr. 3974, f. 82, Roger Verloot koopt huis aan zuidzijde Clekerstr., neffens de vesten, bezuiden Frans Arde.

135. *Ibidem*, nr. 3975, f. 129, Corn. Blaeren koopt van Pieter Vergoothe, huis westzijde Klekerstr., benoorden kinderen Dharde, bezuiden de molen (4.4.1580).

136. *Ibidem*, nr. 3974, f. 270v^o, A. Meroucx koopt een vervallen huis westzijde Klekerstr., tegenover een ander aan de oostzijde (huis 436) en het zijn hoekhuizen (21. 2. 1577).

137. *Ibidem*, nr. 3975, f. 69v^o, Jac. Vandevelde koopt van Jacob Ram, huis westzijde Klekerstr., benoorden Jacob Meroucx, bezuiden wijlent Th. Verdieu, (15.6.1579).

138. *Ibidem*, nr. 3974, f. 258v^o, Chr. Perchevalle koopt van Jacob de Vliegheer middenmolen + groot huis + klein huis gaande met de molen aan westzijde Klekerstr., het groot huis bezuiden Lauwers Devliegher, het klein huis beoosten de dishuizekens (26.11.1576). Percevalle verkoopt de molen en huis aan Pieter Verstrae-te (*Ibidem*, nr. 3975, f. 43).

405. Lauwers Devliegher (vervallen)	0 s.
406. Lauwers Devliegher (vervallen)	0 s.
407. Lauwers Devliegher (vervallen)	0 s.
408. Frans Pelgrim, "t Sluuzeken ¹³⁹	60 s.

Verlengde van de Klekerstraat ten noorden van de Langestraat
[Hof Busschieters + Molen]

409. Wed. Bieke Sonderlynck (N. Devliegher)	20 s.
---	-------

Klekerstraat oostkant, ten zuiden van de Langestraat tot Klein
Klekerstraatje

410. Wed. Accaert (Cl. Boudens)	10 s.
411. Pieter Vergoothe (Cl. Reuben)	10 s.
412. Kinderen Reynout Paet (Jan Decuyper) ¹⁴⁰	10 s.
413. Jacob Carpentier (onbewoond)	5 s.
414. Pieter Meyne (Jacob Beke) ¹⁴¹	10 s.
415. Jan Waire en wezen (J. Crock)	10 s.
416. Wed. Jacob Coolen (Cl. Delegher)	6 s.
417. Clays Erbout (A. Jonckheere)	10 s.
418. Gheleyn Stapels (B. Sonderlynck)	10 s.
419. Boudewijn van Caloen (Denis Ruusche) ¹⁴²	10 s.
420. Wed. Willem Heyns (vervallen)	0 s.
421. Jan de Moucheron en Jan Desmit (vervallen)	0 s.
422. Joos Caroen	10 s.
423. Andries Aernout (J. Danckaert)	10 s.
424. Pieter Baert (onbewoond en vervallen) ¹⁴³	0 s.
425. Wed. Jacob Coppins (onbewoond en vervallen)	0 s.
426. Andries Aernout (onbewoond en vervallen)	0 s.
427. Pieter Reyniersche (onbewoond en vervallen)	0 s.

139. *Stadsrekening*, nr. 1575, f. 7v^o-8, Frans Carpentier westzijde Klekerstr. bezuiden het huis van de lichte vrouwen ; *Nieuwpoort*, nr. 3974, f. 48, Frans Pelgrim koopt van stad Nieuwpoort, huis Klekerstr. benoorden Lauwer Devliegher (het is een hoekhuis) ; f. 77v^o Frans Pelgrim koopt van stad huis westzijde Klekerstr., benoorden L. Devliegher (= hoekhuis "t Sluuzeke") (24.4.1574) ; *Stadsrek.*, 1573-74, f. 11 "thuis lichte vrouwen bij die van de wet verkocht aan Fr. Pelgrim".

140. *Nieuwpoort*, nr. 3975, f. 99v^o, vrouw Jacob Beele koopt van erfgenamen R. Paet, huis oostzijde Klekerstraat, benoorden Jacob Carpentier, bezuiden wed. P. Vergoothe (19.12.1579).

141. *Ibidem*, nr. 2718, Kinderen Pieter Meynen eigenaars huis oostzijde Klekerstr., bezuiden Jacob Carpentier (1587).

142. *Ibidem*, nr. 3975, f. 109v^o C. Weysten koopt van B. van Caloen, huis oostzijde Klekerstr., bezuiden Gheleyn Stabele, benoorden Sacharia Deporne (21.1.1580).

143. *Ibidem*, nr. 3974, f. 299v^o, Jan Budien koopt van kinderen P. Baert, huis oostzijde Klekerstr., bezuiden...., benoorden Pieter Aernout (24.8.1579).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

428. Frans Codt (onbewoond en vervallen) ¹⁴⁴	0 s.
429. Jan Decaestickere (Ch. Janssche)	10 s.
430. Wed. Outer Jacobsche (A. Dewulf)	10 s.
431. Wed. Jan Lammins	8 s. 4 d.
432. Pieter Cuuck	10 s.
433. Zuster Margriet Herrewijn (Jan Coolen)	10 s.
434. Wed. Jan Ghovaertsche	15 s.
435. Wed. Pieter Proost (vervallen)	0 s.
436. Andrie Mereocx (vervallen) ¹⁴⁵	0 s.

Van het Klein Klekerstraatje tot de Handwerkersstraat

437. Cornelius Devriendt (vervallen)	0 s.
438. Willem Meynen (vervallen) ¹⁴⁶	0 s.
439. Wed. Frans Eeckhoute	10 s.
440. Mr. Vigoureux Debomere (geruïneerd) ¹⁴⁷	0 s.
441. Joris Withoghe	10 s.
442. Ingel Depape + windmolen "Zuidmolen" ¹⁴⁸	300 s.
443. Wed. Denis Everaert, tuin	20 s.
444. schuur van Jan Sauvage	5 s.

WAGENAERSHOEK

noordkant van west naar oost.

445. Andries Meroux (Ch. Baye)	10 s.
446. Andries Meroux (Jan Sauvage) ¹⁴⁹	10 s.
447. Cornelius Baert	5 s.
448. Joos Baert (Jan met de Stilte)	10 s.
449. Joos Baert (Cornelius Ghysbrecht)	38 s.

144. *Ibidem*, nr. 3974, f. 203v°, Frans Codt koopt van Chr. Vocht, huis oostzijde Klekerstr., bezuiden Pieter Druve, benoorden Jan Decaestickere (28.4.1576 n.s.)

145. Zie noot 136.

146. *Ibidem*, nr. 3974, f. 284, Fr. Eeckhoute koopt van Chr. Sonderlynck en Pieter Meynen, vervallen huisje, oostzijde Klekerstr., bezuiden Corn. Vrients, benoorden Frans Eeckhoute.

147. *Ibidem*, nr. 3975, f. 17, Symoen Hancke koopt van Vig. Debomere, vervallen huis, oostzijde Klekerstr., bezuiden wed. Jan Coolen, benoorden wed. Jan Devisch (1.3.1578).

148. *Ibidem*, nr. 3974, f. 203, Jacob Devliegher koopt van Ingel Depape, de zuidmolen + molenhuis staande aan de oostzijde van de Klekerstr. bezuiden Joris Withoghe, benoorden hof van Denys Everaert (14.4.1576 n.s.)

149. *Ibidem*, nr. 3975, f. 6, Jan Sauvage koopt van wed. Andries-Meroux en kinderen Meroux, twee huizen met hovingen noordzijde Waghenaershoek, bewesten Corn. Baert, beoosten de vesten, (hoekhuis).

VILDERSTRAAT, westkant, van zuid naar noord.	
450. Kinderen Cornelius Adaems, modo Pieter Hoornwee ¹⁵⁰	10 s.
451. Huis St.-Janshospitaal (Frans Coppens), “de Proostdie”	20 s.
HANDWERKERSSTRAAT, zuidkant, van oost naar west.	
<i>Van de Vilderstraat tot de Keernemelkstraat</i>	
452. Kinderen Antoon Erbout (Jan Vanstabele), “Gouden Eenhoorn” ¹⁵¹	90 s.
453. Maillaert Verhamme (wed. Pieter Courcelles)	40 s.
454. Jacob Tryoen	36 s.
455. Mr. Joris Lievens (Jacob Tryoen)	70 s.
456. Frans Ryckewaert	90 s.
457. Aernout Vermerre	40 s.
458. Jan Tollen ¹⁵²	20 s.
459. Cornelius Palinck ¹⁵³	20 s.
460. Cornelius Palinck	60 s.
Noordkant, van west naar oost.	
<i>Van de Kokstraat tot de Hoogstraat</i>	
461. Wed. Antoon Massacle (J. Wymeersch) ¹⁵⁴	60 s.
462. Daneel Denaghele	40 s.
463. Kinderen Frans Darde (Jan Darde)	30 s.
464. Mr. Joris Lievens	30 s.
465. Frans Pelgrim (Hubrecht Valckenaere) ¹⁵⁵	48 s.
466. Frans Pelgrim (Willem Herrewijn)	60 s.
467. Frans Pelgrim, “Berg van Sion”	100 s.
468. Frans Pelgrim (Klaas Herrewijn)	70 s.

150. *Ibidem*, nr. 3974, f. 147, Pieter Hoornwee koopt van Adaems, huis westzijde Vilderstraat tegenover de kerk, bezuiden het huis van de dis, benoorden de vesten (11.8.1575) ; nr. 3278, rek. 1579, post huishuren.

151. *Ibidem*, nr. 3974, f. 69, Reynout verhuurt aan Jan Stabele, huis Handwerkersstraat, “den gouden Eenhoorn” (15.3.1573) ; nr. 3975, f. 77v°, Jan van Stabele koopt van Albrecht Reynout, huis zuidzijde Handwerkersstraat (hoekhuis) tegenover de kerke, beoosten M. Verhamme (3.9.1579).

152. *Ibidem*, nr. 3974, f. 46, Jan Tollen koopt van Roeland van Stabele, huis zuidzijde Handwerkersstr., beoosten C. Palinck, bewesten A. Vermerre (21.7.1573).

153. *Ibidem*, nr. 3975, f. 90, Corn. Palinck koopt van Jan Palinck, huis zuidzijde Handwerkersstraat, bewesten Jan Tollen, beoosten Corn. Palinck.

154. *Ibidem*, nr. 3975, f. 101, Mathys Proost koopt van Jan van Slype en Frans de Myster, huis noordzijde Handwerkersstraat (hoekhuis) bewesten Daneel Naghele (23.12.1579).

155. *Ibidem*, f. 84v°, Jan Devynck koopt van kinderen Fr. Pelgrim, huis noordzijde Handwerkersstraat, bewesten Frans Pelgrim, beoosten Mr. Joris Lieven (2.10.1579).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Van de Hoogstraat tot het marktplein.

469. Leynaert Negheman	60 s.
470. Jan Lievens de jonge ¹⁵⁶	40 s.
471. Kinderen Frans de Harde	60 s.
472. Frans Peere ¹⁵⁷	30 s.
473. Cornelius van Bouchoute ¹⁵⁸	30 s.

HOOGSTRAAT, westkant, van zuid naar noord.

Van de Handwerkersstraat tot de Ankerstraat

474. Frans Pilgrim (W. Vandergracht), "de calveren dans"	10 s.
475. Frans Pelgrim (Jan Devos)	30 s.
476. Jan Bart ¹⁵⁹	30 s.
477. Jan Bart (onbewoond) ¹⁶⁰	10 s.
478. Pieter Pauwels fs. Michiel (Jan Viaene)	40 s.
479. Jan Bart (Jan Denys) ¹⁶¹	40 s.
480. Vincent Cock	10 s.
481. Jan Snouck	10 s.
482. Quinten Hughe	10 s.
483. Degryse (L. Denecker) ¹⁶²	30 s.
484. Louis Denecker	60 s.
485. Klaas Bart	10 s.
486. Wed. Jan Aernout (Corn. Aernout)	10 s.
487. Pieter Vergoothe (Wed. H. Bouden) ¹⁶³	10 s.

156. *Ibidem*, nr. 4172, Lievens de jonge, bewesten Dharde, beoosten Negheman (6.11.1584).

157. *Ibidem*, nr. 2718, f. 20, kinderen Fr. Roelox eigenaar huis noordzijde Handwerkersstr., bewesten Corn. Bouchoute, beoosten G. Dewee (15. 11.1573).

158. *Ibidem*, nr. 3974, f. 38v°, C. van Bouchoute koopt van C. Speelman, huis bewesten den Wijngaart, beoosten J. Peere (7.4.1573) ; zie ook nr. 4740, C. Speelman eigenaar huis bewesten Wijngaart (18.12.1571).

159. *Ibidem*, nr. 3974, f. 21v°, Jan Baert koopt van Guilleman, huis westzijde Hoogstraat, bezuiden Jan Bart, benoorden Jan F. Pelgrim (29.9.1572) ; nr. 3975, f. 59, P. Vansteenkiste koopt van Jan Bart, caetsspel vroeger twee huizen bezuiden Jacob Brune, benoorden F. Pelgrim.

160. *Ibidem*, nr. 3974, f. 23, Pleyte koopt van Jan Bart, huis westzijde Hoogstr. benoorden Pieter Pauwels, bezuiden Jan Baert voornoemd.

161. *Ibidem*, 3974, f. 118v°, Jan Baert koopt van Pieter Pauwels fs. Michiel huis westzijde Hoogstraat, bezuiden V. Cock, benoorden Jacob Brune (23.3.1574).

162. *Ibidem*, nr. 3975, f. 72, Frans Maes koopt van wed. P. de Gryse, huis westzijde Hoogstr., bezuiden L. Deneckere, benoorden. Cl. Bart.

163. *Ibidem*, nr. 3975, f. 105, Jacob Devos koopt van Wed. P. Vergoothe, huis westzijde Hoogstr., benoorden Barbele Lauwers, bezuiden Corn. Cl. Bart (15.1.1580).

488. Mr. Charles Ghysbrecht (vervallen)	0 s.
489. Antoon Lamins de oude	15 s.
490. Klaas Coolen	10 s.
491. Jacob Deram	10 s.

Van de Ankerstraat tot de Langestraat

492. Ingel Decorte	15 s.
493. Adriaan Vroome	15 s.
494. Maillaert Brune	15 s.
495. Willem Herrewijn ¹⁶⁴	15 s.
496. Jacob Sonderlinck ¹⁶⁵ [Begijnhof]	15 s.
497. Antoon Lammins de jonge	
498. Joos Coolen [Oude Zusters St.-Franciscus]	15 s.
499. Jan Vandewalle (Antoon Neyrink) ¹⁶⁶	20 s.
500. Kinderen Hendrik Boudens (Frans Capers) ¹⁶⁷	15 s.
501. Wed. Klaas Riebens (Jacob Maertens de jonge)	15 s.
502. Mores Denaghele (Corn. Voorburch)	15 s.
503. Bartholomeus Everaert	10 s.
504. Gilles Meynen	13 s.

Oostkant, van noord naar zuid.

Van de Langestraat tot de Ankerstraat

505. Vincent Camen + tuin ¹⁶⁸	30 s.
506. Mr. Jan Devynck (P. Aernout de jonge)	20 s.
507. Pieter Dehaze (Corn. Pierson)	20 s.
508. Pieter Dehaze	20 s.
509. Jan Oudegodt ¹⁶⁹	20 s.

164. *Ibidem*, nr. 2718, f. 37, kinderen Jacob Wiens eigenaars huis westzijde Hoogstraat, benoorden P. ..., bezuiden Jacob Sonderlinck (1584).

165. *Ibidem*, nr. 2718, f. 38, kinderen G. Sonderlinck eigenaars half huis, westzijde Hoogstraat, benoorden erf. Willem Herrewijn, bezuiden begijnhof (1584).

166. *Ibidem*, nr. 3278, Frans Cuuck erfgenaam J. Vandewalle, benoorden poort Oude Zusters, bezuiden B. Verhelst (erf. renten 1579).

167. *Ibidem*, B. Verhelst, benoorden Fr. Cuuck, bezuiden Klaas Rieben. *Ibidem*, nr. 3975, f. 121, Hendrik Boudens koopt van Fr. Capers e.a., voogden kinderen Tanneken Boudens, half huis westzijde Hoogstr. bezuiden Kl. Riebens, benoorden Jan Vandewalle (21.3.1580).

168. *Ibidem*, Vincent Camen is ook eigenaar van het hoekhuis aan Langestraat, nr. 28.

169. *Ibidem*, nr. 3975, f. 5, Vincent Vrylaet koopt van Jan Oudegodt, huis oostzijde Hoogstraat, benoorden Symoen Inghelaere, bezuiden Piet Dehaze (9.11.1577) ; f. 81, V. Vrylaet koopt van Pieter Vergoothe, huis bezuiden Pieter Dehaze, benoorden S. Inghelaere (sept. 1579).

510. Simon Inghelaere	20 s.
511. Maerten Herrewijn	15 s.
512. Klaas Rieben ¹⁷⁰	20 s.
513. Wed. Jan Manghelaere	15 s.
514. Frans Vroome	10 s.
515. Wed. Jacob Meyne (Jan Druve)	10 s.
516. Wed. Jacob Naghele	10 s.
517. Wed. Denis Everaert (Joris Debruyne)	10 s.
518. Antoon Lemins (Firmijn Boudens)	15 s.
519. Pauwel Aernout (Hubrecht Coopal)	40 s.
520. Kinderen Cornelius Nys	20 s.
521. Willem Jacobssche (Jacob Douburch) ¹⁷¹	11 s.
<i>Van de Ankerstraat tot de Handwerkersstraat</i>	
522. Wed. Klaas Janssche	5 s.
523. Jacob Heyns	10 s.
524. Wed. Bieke Legast, modo Jan Snouck	10 s.
525. Joos Strevin ¹⁷²	10 s.
526. Victor Lybaert (Jan Deram)	15 s.
527. Wed. Antoon Massacle (B. De Leertouwer), "De Bolle" ¹⁷³	60 s.
528. Pieter Diericks ¹⁷⁴	20 s.
529. Kinderen Adriaan Everaert, "St.-Antonius" ¹⁷⁵	30 s.
530. Jacob Decostere	20 s.
531. Kinderen Frans Dharde (Gilles Couche)	20 s.
532. Kinderen Gomaert Dewielmaeker (Wed. L. Vereecke)	15 s.
533. Osten Heyns (Vincent Everaert) ¹⁷⁶	30 s.

170. *Ibidem*, nr. 3975, f. 96v°, Daneel Machtelynck koopt van Cl. Riebens huis oostzijde Hoogstraat, bezuiden Maarten Herrewijn, benoorden Jacob Manghelaere (14.12.1579).

171. *Ibidem*, nr. 3974, f. 187v°, Willem Jacobssche verkoopt huis Hoogstr. aan Tanneke Sonderlyncck, bezuiden C. Nys, benoorden straatje (1576).

172. *Ibidem*, nr. 3974, f. 117v°, G. Deroeck koopt van J. Bloyaert, half huis bezuiden Lagast, benoorden A. Aernout (8.3.1574).

173. *Ibidem*, nr. 3975, f. 78v°, huis "de Bolle" benoorden Pieter Dierickx (10.9.1579).

174. *Ibidem*, nr. 3974, f. 3, Pieter Diericks koopt van Govaert, benoorden huis Sint-Antonius, bezuiden Adr. de Leertouwer.

175. *Ibidem*, f. 119, A. Everaert koopt huis benoorden Jacob Decostere bezuiden Pieter Dierickx ; zie ook nr. 3975, f. 60v° en 73.

176. *Ibidem*, nr. 3974, f. 261v°, Jan Rudscheer koopt van Jan Depoorter, Oste Heyns, e.a., huis oostzijde Hoogstraat, benoorden Gheleyn Negheman, bezuiden wed. Govaert de Wielemaker (14.12.1576).

534. Kinderen Hendrik Lammens, modo Leynaert Negheman 10 s.
 535. Kinderen Lammens, modo Leynaert Negheman 10 s.

MARKTPLEIN

Westkant, vanaf het hoekhuis aan de Handwerkersstraat

536. Jan Delarue, "De Wijngaert"¹⁷⁷ 160 s.
 537. Wed. Frans Inghelraeve¹⁷⁸ 30 s.
 538. Kinderen Jacob Nay (Adriaan Dezwane) 30 s.
 539. Wed. Jan Deconinck 50 s.
 540. Balthasar Maertens (B. Demystere),
 "de gecroonde naeme Jezus"¹⁷⁹ 100 s.
 541. Pieter Adriaens¹⁸⁰ 60 s.

Noordkant, vanaf de St.-Mariestraat tot de Marktstraat

542. Jan Depottere, bakkerij 80 s.
 543. Jacob Muus (Fr. Nave)¹⁸¹ 40 s.
 544. Pieter Deceuninck 50 s.
 545. Denis Demystere 30 s.
 546. Mores Denaghele (Guillaume Demuldere)¹⁸² 120 s.
 547. Jan Maertins (Lauwer Gheeraert) 30 s.
 548. Denis Maertins (Aernout Ryckaert), "de Hazewind" 140 s.
 549. Maertens Dehaze, "de Hert"¹⁸³ 60 s.

177. *Ibidem*, nr. 3975, f. 297v°, Jan Delarue koopt van Adriaan van Thienen, huis westzijde Markt "de Wijngaert", bezuiden wed. Frans Inghelaere, (-.9.1582).

178. *Ibidem*, nr. 3278, rek. gasthuis 1579, Frans Inghelaere, benoorden de Wijngaert, bezuiden Maerten Errewijn.

179. *Ibidem*, nr. 3974, f. 104, Balth. Maertins verpacht aan Demystere, huis de Gecroonde naeme Jezus, westzijde Markt (6.12.1574).

180. zie voetnoot bij huis 573 ; nr. 3974 ; f. 18v°.

181. *Ibidem*, nr. 3974, f. 90, wed. Jan Devred vervreemt in handen van Pieter Reyniers, 3/4 huis noordzijde Markt, beoosten Jan Depotter, bewesten Pieter Deceunynck ; f. 202, Jacob Moenen koopt van Andries Lauwers en kinderen Jan de Vred, huis noordzijde Markt, beoosten Jan Depottere, bewesten Pieter Deceunynck (14.4.1576 n.s.).

182. *Ibidem*, nr. 3974, f. 54, Mores Denaghele verpacht aan G. Demuldere, huis noordzijde Markt, beoosten Denys Demystere, bewesten Jan Maertins (1573).

183. *Ibidem*, nr. 3974, f. 119v°, Maerten Dehaze koopt van Jan Balde, 1/5 huis noordzijde Markt, beoosten de Hazewind, "ende is een hoekhuus de Hert" (16.2.1576) ; zie ook f. 231.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Oostkant, vanaf zw-hoek van de Potterstraat

550. wezen Michiel Hoornewee (L. Hooft) ¹⁸⁴	80 s.
551. Louis Hooft ¹⁸⁵	20 s.
552. Hendrik Hermyte, “de Papegaai” ¹⁸⁶	200 s.
553. Pieter Heyneman	15 s.
554. Denis Maertins, “de rode Hoed”	80 s.
555. Wed. Cornelius Censeman ¹⁸⁷	80 s.
556. Karel Minne (E. Vanhille)	90 s.
557. Karel Minne	20 s.
558. Antoon Declerck	15 s.
559. Wed. Cornelius Censeman (H. Hubrecht)	20 s.
560. Jacob Reynout (Andries geseyt Voetkin) ¹⁸⁸	20 s.
561. Gilles Reynout	20 s.
562. Kinderen Hendrik Lippens (postmeester) ¹⁸⁹ [Hof St.-Sebastiaen]	30 s.
563. Maerten Vandenberghe	10 s.
564. Wed. Frans Gheeraert ¹⁹⁰	10 s.
565. Maerten Vandenberghe	8 s.

Zuidkant, vanaf de Halle

[Halle]

566. Jacob Dehoyere (Tanneke Hulletorre)	8 s. 4 d.
567. Jan Herrewijn (Neele Devisch)	11 s.

184. *Ibidem*, nr. 3974, f. 90v°, Jacob De Poorte van Brugge verpacht aan Jan de la Rue, 1/2 huis, oostzijde Markt, is een hoekhuis bewoond door Louis Hooft + twee helfscheden van twee huizen daar neffens staende in de Potterstraete, gemeene de voors. huizen Jan Delarue.

185. *Ibidem*, nr. 3974, Louis Hooft koopt van Michiel Hoornwede 1/2 huis oostzijde Markt, neffens de Papegaai “ende is het huis daarin L. Hooft woont, neffens de Papegaai”. (14.1.1576).

186. *Ibidem*, nr. 3974, f. 252v°, Pieter Lhermite koopt van Pieter Heyneman 9/10 van een huis en stallingen, oostzijde Markt, bezuiden Louis Hooft, benoorden Pieter Heyneman, “ende is een herberghe de Papegaai” (11.10.1576).

187. *Ibidem*, nr. 3975, f. 54v°, Louis Walcrave koopt van Jacob Haghebaert, huis oostzijde Markt, bezuiden Denis Maertens, benoorden Karel Minne ; f. 75v°, Pieter Lievens koopt van L. Gheeraert 1/6 huis oostzijde Markt, bezuiden Denys Maertens, benoorden Karel Minne.

188. *Ibidem*, nr. 3974, f. 128, Jacob Reynout koopt van Corn. Devos, huis bachten de halle, bezuiden Corn. Censeman, benoorden Gilles Reynout (10.5.1575).

189. *Ibidem*, f. 108, Hendrik Lippens koopt van wed. Pieter Aernout, huis bachten de halle, bezuiden Gilles Reynout, benoorden Hof St.-Sebastiaen (13.1.1574).

190. *Ibidem*, nr. 3975, f. 82, Joos de Dyvere, koopt van A. Paradys en Lauwer Gheeraert, huis bachten de halle, oostzijde straat, bezuiden A. Dewilde, benoorden Jacob Cleylant (17.7.1579).

568. Jan Herrewijn (Klaas Adriaens) + beuterhuuzeke ¹⁹¹	50 s.
569. Pieter Rys en Jan Baele (Jan Baele) ¹⁹²	130 s.
570. Jan Baele (Antoon Declerck)	38 s.
571. Wed. Jan Hooft (Pieter Beke)	23 s.
572. Kerkhuis (David Cousin)	40 s.

ST.-MARIESTRAAT, westkant.

Vanaf het marktplein tot Ankerstraat

573. Wed. Jan Adriaens ¹⁹³	20 s.
574. Wed. Lambrecht Everaert	10 s.
575. Wed. Klaas Vanvichte (B. Paet) ¹⁹⁴	20 s.
576. Wed. Gilles Pleyte (Desmit)	30 s.
577. Wezen Hendrik Decaerle (K. De Hondt)	20 s.
578. Wed. Denis Everaert	25 s.
579. Wed. Lauwers Vanhove ¹⁹⁵	25 s.
580. Wed. Denis Everaert	10 s.
581. Wed. Jan Cant (P. Claves)	30 s.
582. Lauwers Pit (Jacob Codt) ¹⁹⁶	30 s.
583. Pieter Clou	25 s.
584. Bernardijn Arders "De Woeker" ¹⁹⁷	80 s.

191. *Ibidem*, nr. 3975, f. 3 Jan Herrewijn verpacht aan Pieter Vrients, huis zuidzijde Markt, beoosten Jan Baele + beuterhuiseke daarmede gaende.

192. *Ibidem*, nr. 2718, Kinderen Jan Baele eigenaars 1/2 huis zuidzijde Markt bewoond door de moeder en van een huisje er naast aan de westzijde, beoosten wed. A. Clement (13.7.1589).

193. *Ibidem*, nr. 3974, f. 18^v, Jan Adriaens huis westzijde St.-Mariestraat benoorden Pieter Adriaens, bezuiden Wed. Lambrecht Everaert (16.8.1572) f. 247^v, wed. Jan Adriaens westzijde St.-Mariestraat, benoorden Pieter Adriaens, bezuiden wed. Lambrecht (13-9-1576).

194. *Ibidem*, nr. 3974, f. 58, Clays van Vichte verpacht a. wed. Sal. Pillyser en Chr. Clement huis westzijde St.-Mariestraat, benoorden Wed. Lambrecht Everaert, bezuiden wed. Gillis Pleyte (24.10.1573).

195. *Ibidem*, nr. 3975, f. 14^v, Steven Cane koopt van Wed. Lauwers, Vanhove, huis westzijde St.-Mariestr., benoorden wed. D. Everaert, bezuiden wed. Jan Cant.

196. *Ibidem*, nr. 3975, f. 27, Frans Codt koopt van Lauwers Pit huis westzijde St.-Mariestr., bezuiden Pieter Clou, benoorden wed. en kinders Jan Candt, (15.5.1578).

197. *Ibidem*, nr. 3974, f. 34, Bernardijn Arder koopt van Jacob de Lombaert huis westzijde St.-Mariestr. benoorden P. Clou, bezuiden Mayken Platteel (14.3.1572) ; nr. 3239, (1579, Gasthuis erfelijke renten), Pieter Clou bezuiden de Woeker dezer stede en benoorden Lauwers Pit.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Vanaf de Ankerstraat tot de Langestraat

585. Jan Provendier ¹⁹⁸	25 s.
586. Gilles Peneel (P. Beke), "De drie Schabellen" ¹⁹⁹	20 s.
587. Thomas Letten	25 s.
588. Wed. Pieter Clou	15 s.
589. Wed. Victor Lauwers	15 s.
590. Jan Desmit ²⁰⁰	15 s.
591. Jan Vandewalle (Pieter Betkins)	15 s.
592. Wed. Vincent Clou (M. Snouck)	25 s.
593. Corn. Inghelant (Jan Vermerre) ²⁰¹	40 s.
594. Wed. Cornelius Deruddere (huis van de Graubroers)	15 s.
595. Wezen Hendrik Lamins (Gillis Pape) ²⁰²	30 s.
596. Joos Cuvelier	20 s.
597. Joos Cuvelier	10 s.
598. Frans Baert	20 s.

Oostkant, van de Langestraat tot de Ankerstraat

599. Pieter Dierycxss. (Adr. Vandenbussche) ²⁰³	15 s.
600. Lauwers Pit (J. Vandegenachte)	40 s.
601. Wed. Claes Everaert	15 s.
602. Christiaan Coopman	15 s.
603. Frans Baert de Jonge	15 s.

198. *Ibidem*, nr. 3974, f. 247^v, Jan Provendier, koopt van Jan Sonderlyncx en wed. Matheus Arder huis westzijde St.-Mariestr. bezuiden de drie scabellen, benoorden Bernardijn Arden (22.9.1576) ; f. 91, Jan Vanderhelst koopt v. Jan Proventier huis westzijde St. Mariestr. bezuiden de drie scabellen, "ende is een hoekhuis benoorden de Lombaerd".

199. *Ibidem*, nr. 3975, f. 30, Jan Reynout koopt van Pieter Meynen huis westzijde St. Mariestr., bezuiden Thomas Letten, benoorden Jan Provendier (9.6.1578) ; f. 54, Christiaan Verstreck koopt van Jan Reynault (alias Cleylant) huis westzijde St. Mariestr., (drie scabellen), bezuiden Thomas Letten, benoorden Jan Provendier (17.2.1579).

200. *Ibidem*, nr. 3975, f. 41, Omaer Antheunis koopt van Jan De Smit, huis westzijde St. Mariestr., benoorden wed. Victor Lauwers, bezuiden Jan Vandewalle (2.10.1578).

201. *Ibidem*, nr. 3975, f. 44, Mr. Geeraert Lambrecht Vanhillen koopt van Corn. van Inghelant huis westzijde St. Mariestr. bezuiden Bruinevisch, benoorden Maerten Snouck (21.5.1578).

202. *Ibidem*, nr. 3975, f. 110^v, Maerten Snouck koopt van voogden kinders Hendrik Lauwers huis westzijde st.-Mariestr. bezuiden de huizen van de gasthuizen, benoorden huis graubroers (25.1.1580).

203. Antoon Meunynck kocht in 1573 het huis op de hoek van de Langestraat van Pieter Dieryckx (zie noot 30). Wij veronderstellen dat het huis 599 naast genoemd huis lag.

604. Lauwers de Coornewynde (G. Damarie) ²⁰⁴	25 s.
605. Michel Anegheer (Jan Brune)	15 s.
606. Michel Baert	10 s.
607. Mr. Grysoldus Vanparis (A. Codt)	25 s.
608. Lauwers Sondelynck	10 s.
609. Wed. Jan Vrome (B. David) ²⁰⁵	10 s.
610. Wed. Frans Clou ²⁰⁶	20 s.
611. Wed. Michiel Zwane	20 s.
612. Willem Decorte (T. Fetuz) ²⁰⁷	30 s.

Vanaf de Ankerstraat tot het Marktplein

613. Wed. Antoon Massacle (M. Coeman)	30 s.
614. Pieter Verschelde (D. Machtelinck)	25 s.
615. Jacob Lauwers (Jan Violiers)	36 s.
616. Jan Chrispijn	15 s.
617. Pieter Vicquet	10 s.
618. Huis St.-Janshospitaal (Pieter Parmentier)	15 s.
619. Pieter Dieryckxs (Frans De Inghele)	25 s.
620. Pieter Maes	15 s.
621. Jacob Waghenaeere (A. Hughesoone)	30 s.
622. Pieter Beke	10 s.
623. Pieter Beke ²⁰⁸	10 s.

MARKTSTRAAT, westkant.

Van het marktplein tot de Ankerstraat

624. Ghysbrecht Wallaert "De Roskam"	25 s.
625. Jan Vande Clichtove ²⁰⁹	25 s.
626. Boudewijn van Calcoen	40 s.

204. *Ibidem*, nr. 3974, f. 260, Jacob Claeys koopt van Joos Outerloot, Joos Caymaker en Joos Meeseman huis oostzijde St. Mariestr. bezuiden Frans Baert, benoorden Michel Anegheer.

205. *Ibidem*, nr. 3975, f. 120v°, Pieter Croock en Lauweryns de Myster kopen van Jacob Vroome en Adr. Vroome huis (1/4) oostzijde St. Mariestraat benoorden Pieter Claeys bezuiden Lauwers Sonderlync.

206. *Ibidem*, nr. 3975, f. 99, Pieter Claeys koopt van voogden kinders Frans Clou huis oostzijde St. Mariestr. bezuiden La. de Myster bezuiden Lauwers Sonderlync.

207. *Ibidem*, nr. 3975, f. 94, Hubrecht Coopal koopt van W. Decorte huis oostzijde St. Mariestraat., bezuiden Beelken Zwaene, "ende es en hoekhuis strekkende naar 't Woekerstraatje" (22.9.1579).

208. *Ibidem*, nr. 3975, f. 22v°, Huisvrouw Pierter Beke eigenares van huis oostzijde St. Mariestr., benoorden de bakkerij, bezuiden Pieter Parmentier, schoenlapper.

209. *Ibidem*, nr. 3974, f. v°, Jan Vandelichtove koopt van Ch. Verstraete huis westzijde Marktstr., bezuiden B. Van Caloen, benoorden Gh. Wallaert (5.4.1574) ; nr. 4172, (14.6.83).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

627. Jan Reynault ²¹⁰	45 s.
628. Wed. Mr. Cornelius Addiers ²¹¹	15 s.
629. Geeraert Deceuninck	40 s.
630. Antoon Bruneel	30 s.
631. Pieter Nys	25 s.
632. Wed. Andries Clement	25 s.
633. Wed. Andries Clement (Ch. Pennewijn) ²¹²	50 s.
<i>Van de Ankerstraat tot de Langestraat</i>	
634. Wed. Mathys Arders, Hoekhuis ²¹³	50 s.
635. Wed. Adriaan Debie	35 s.
636. Pieter Dekeysere ²¹⁴	25 s.
637. Jan Codt	25 s.
638. Everaert Stock ²¹⁵	25 s.
639. Jan Maertens	40 s.
640. Maerten Gheeraert (Vandevoort)	30 s.
641. Joost Decoussemaker ²¹⁶	40 s.
642. Wed. Antoon Decoussemaker	20 s.

210. *Ibidem*, nr. 3974, f. 185v°, Jan Reynout eigenaar huis en erve westzijde Marktstr., benoorden B. Van Caloen, bezuiden Mr. Coen. Adden (5.1.1576) ; *Ibidem*, nr. 3975, f. 95v°, Guill. Herrewijn koopt van kinderen Jan Reynout huis westzijde Marktstr., benoorden B. Van Caloen, bezuiden Pieter (de) Nys.

211. *Ibidem*, nr. 3975, f. 50v°, Pieter Nys koopt van A. de Cale, Hubrecht Everaert, Joos v. Loo, Wed. Cl. de Clerck huis westzijde Marktstr., bezuiden Geert Deceuninck, benoorden Jan Reynout (25.1.1579).

212. *Ibidem*, nr. 3974, f. 55v°, Lauwerijn Deceunynck en wed. Andries Clement kopen van Bieke Clou huis westzijde Marktstr., bezuiden Mathys Arders en benoorden Andries Clement en kinders Timmerman (15.10.1573) ; nr. 3975, f. 106, Joris Basees koopt van Andries Clement (wed.) voogd van kinderen Jacob Timmerman huis westzijde Marktstraat, benoorden Andries Clement (wed.) "ende es een hoekhuis", bezuiden wed. Mathys Arders (19.1.1580).

213. *Ibidem*, nr. 3975, f. 292v°, Joris Dynoor koopt van Bern. Arden (voogd kinderen Mathys Arden) huis westzijde Marktstr., bezuiden wed. Adr. Devree "ende is een hoekhuis" (11.8.1582).

214. *Ibidem*, nr. 3974, f. 275v°, Pieter Dekeysere koopt van Mr. Rafael De Hondt enz. voogden Kinderen Gilles Barbier de jonge, huis westzijde Marktstraat, bezuiden Jan De Cadt, benoorden wed. Andriaen De Vree (18.3.1577) ; nr. 3975, f. 90v°, Pieter Dekeysere koopt van voogden kinderen Jan Kekele deel huis westzijde Marktstr., bezuiden Jan De Cadt en benoorden Adriaen De Vree wed. (31.10.1579).

215. *Ibidem*, nr. 2718, kinderen Everaert Stock eigenaars 1/2 huis westzijde Marktstraat, bezuiden Maerten Gheeraert, benoorden Jacob Codt (maart 1589).

216. *Ibidem*, nr., 3974, f. 71v°, Joos Decoussemaeker koopt van wed. Ant. de Coussemaecker huis westzijde Marktstr., benoorden Maerten Gheeraert, bezuiden de wed. voornoemd (15.3.1573).

643. Valentijn Demuldere	25 s.
644. Klaas Vandekerckhove	25 s.
645. Jan Vandermeersch, "De Keyser" ²¹⁷	180 s.
646. Wed. Bernard Eeckbarts ²¹⁸	30 s.
647. Mr. Grysoldus Vanparis	30 s.
648. Corn. Inghelandt, genaamd Rebbe (onbewoond) ²¹⁹	30 s.
649. Cornelius Inghelandt, (bewoond door hemzelf)	90 s.
650. Cornelius Inghelandt, (bewoond door hemzelf)	10 s.
651. Cornelius Inghelandt (A. Melicant) ²²⁰ , "de Ingele"	45 s.
652. Omarijn Vandewatere ²²¹	25 s.
653. Mr. David Vereecke	20 s.

Oostkant,

Van de Langestraat tot de Ankerstraat

654. Cornelius Clou	50 s.
655. Ghelein Stapels ²²²	60 s.
656. Wed. Jacob France ²²³	60 s.
657. Balthazar Maertens	60 s.
658. Jan Maertens (Pieter Bolle)	25 s.

217. *Ibidem*, nr. 3974, f. 194, Jan Vermeersch koopt van Joos van de Broucke huis westzijde Marktstr., bezuiden Aern. Eeckbarts, benoorden Clays Vandekerckhove (14.3.1576) ; zie ook nr. 4172 (6.11.1584).

218. *Ibidem*, nr. 3974, f. 42, Maillaert Dynoor koopt van Jacob Cuypere huis westzijde Marktstr., benoorden Jan Vermeersch, bezuiden Grysoldus van Parijs (11.10.1578).

219. *Ibidem*, nr. 3975, f. 126 b.v°, Mr. Grysoldus Van Parys koopt van Symoen Peneel huis westzijde Marktstr. ("de Rebbe"), bezuiden Corn. Van Inghelant en benoorden Gr. van Parijs. (28.2.1580).

220. *Ibidem*, nr. 3975, f. 22, Pieter Vandernoort koopt van Corn. van Inghelant huis westzijde Marktstr., bezuiden A. Vandewatere, benoorden Corn. van Inghelant (24.4.1578).

221. *Ibidem*, nr. 3975, f. 45, Pieter Bolle koopt van Omaryn Vandewatere en Joos Herrewyn huis westzijde Marktstraat, bezuiden Mr. Jan De Vynck, benoorden Pieter Vandernoort (2.1.1579) ; nr. 3975, f. 112, Jan Timmerman koopt van Mr. Jan de Vynck huis westzijde Marktstraat, bezuiden Maerten Herrewijn, en benoorden Pieter Bolle (28.1.1580) ; zie ook nr. 4740 (23.12.1572).

222. *Ibidem*, nr. 3974, f. 278, Jacob Ogiers verpacht aan Cor. Mystere huis oostzijde Marktstr., bezuiden Corn. Clou en benoorden Jacob de France (28.3.1577).

223. *Ibidem*, nr. 3975, f. 114v°, Jacob Meunynck koopt van Jacob Ogiers deel huis oostzijde Marktstr., bezuiden Corn. Clou, benoorden wed. Jacob Franche (30.1.1580) ; nr. 4740 (18.12.1571), Jacob France eigenaar huis oostzijde Marktstr. benoorden Maertens, bezuiden Ogiers.

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

659. Jacob Ogiers (Mores Denaghele) ²²⁴	60 s.
660. Antoon Heyns (J. Hutsebout) ²²⁵	30 s.
661. Klaas Sybrandtse (A. Demeyere)	60 s.
662. Wed. Klaas Demystere (Valcraeve), “Groot Swart Leeuw” ²²⁶	60 s.
663. Jacob Haghebaert	50 s.
664. Jacob Coppins ²²⁷	50 s.
665. Maerten Gheraert	50 s.
666. Eloy Vanhille (onbewoond) ²²⁸	50 s.
667. Jan Cooppins	20 s.
668. Adriaan Vandenbussche (vervallen)	0 s.
669. Kinderen Jacob Zwane (A. Pietersse) ²²⁹	40 s.

ANKERSTRAAT, noordkant,
tussen Marktstraat en Mandenmakersstraat

670. Pieter Hoornewe (Pieter Paet), “Swart Leeuwen”	5 s.
---	------

Zuidkant

671. Jan Deraedt	8 s.
672. Jan Deraedt ²³⁰	7 s.

Oostkant Marktstraat (vervolg),
vanaf de Ankerstraat tot de Potterstraat

673. Jacob Lampsins (W. Busschaert)	100 s.
-------------------------------------	--------

224. *Ibidem*, nr. 3975, f. 113, Jan Verloot koopt van Mr. Jan de Vynck (voogd kinderen Jacob Ogiers) huis oostzijde Marktstr., bezuiden Jan Maertens, benoorden hoirs R. Heyns (30.1.1580).

225. *Ibidem*, nr. 3975, f. 113 v°, Jacob Verborre koopt van Ant. Heyns (voogd kinderen Barth. Heyns) huis oostzijde Marktstr., bezuiden Verloot (zie noot 224), benoorden Claeys Sybrants.

226. *Ibidem*, nr. 3974, f. 84, Pieter Speleman en Frans Demystere verpachten aan Vermeersch Jan huis oostzijde Marktstr., benoorden Jacob Haghebaert, bezuiden Clays Sybrants. Het is “genaemt de Groot Swart Leeuw” (11.6.1574).

227. *Ibidem*, nr. 3975, f. 120, Louis Valckenaere koopt van Wed. Jacob Coppins, Mr. Jan Ogiers voogden kinderen Joos de Corte, 3/4 huis oostzijde Marktstr., bezuiden Jacob Haghebaert, benoorden Maerten Gheraert (18.2.1580).

228. *Ibidem*, nr. 3974, f. 16v°, Joos de Loor huurt van de Moucheron huis oostzijde Marktstr., benoorden Jan Coppins, bezuiden Maerten Gheraert. *Ibidem*, nr. 3975, f. 94, Jan Coppins verpacht aan Pieter Fonteyne een halve winkel “wesende een smesse en achtercamere”.

229. *Ibidem*, nr. 3974, f. 213v°, Adr. Pietersche koopt van Jacob de Vliegheer huis oostzijde Marktstr., bezuiden Adriaen Vandenbussche “ende is een hoekhuis”; f. 281, Adriaen Pietersche koopt van Andries Hemels huis oostzijde Marktstr., benoorden Swart Leeuwen, bezuiden Adriaen Vandenbussche (2.5.1577).

230. *Ibidem*, nr. 3975, f. 110, Pieter Verlinde koopt van Jan De Raedt, huis zuidzijde van het Ankerstraatje, bewesten Jan Ghenachte (22.1.1580); zie ook f. 123v°.

674. Mr. Jan Devynck	70 s.
675. Wed. Jan Zwane (Cornelius Ysebout)	20 s.
676. Wed. Jan Zwane	30 s.
677. Lauwers Pit (P. Hoys)	25 s.
678. Mr. Ignaas Reynout, chirurg	25 s.
679. Jan Vandewalle (J. Adaens) ²³¹	50 s.
680. Wed. Antoon Vanwintere (haar zoon) ²³²	50 s.
681. Pieter Reys	30 s.
682. Joos Adriaens, "Het Gouden Hoofd" en Hoekhuis ²³³	100 s.

POTTERSTRAAT

Noordzijde,

van de Marktstraat tot de Houtbrekersstraat

683. Joos Adriaens	10 s.
684. Joos Adriaens	10 s.
685. Cornelius Weerbroeck, De croone (wed. Jacob Meynen) ²³⁴	60 s.
686. Kinderen Hendrik Decaerle (Jan Demey) ²³⁵	30 s.
687. Wed. Jacob Byne, "Gouden Handschoen" ²³⁶	25 s.
688. Adries Kille ²³⁷	25 s.
689. Wed. Jacob Verhaze, "Het Haenken" ²³⁸	20 s.

231. *Ibidem*, nr. 3974, f. 144, Jan Vandewalle koopt van Louis Valcraeve, huis oostzijde Marktstr., bezuiden Ignaas Reynoudt, benoorden Wed. Antoon Vandewintere.

232. *Ibidem*, nr. 3974, wed. Antoon Vandewintere verhuurt aan haar zoon een huis oostzijde Marktstraat, bezuiden Jan Vandewalle.

233. *Ibidem*, nr. 3974, f. 23v°, Joos Adriaens koopt van Pieter Speleman, huis oostzijde Marktstr., "ende is een hoekhuis"; f. 211, huis oostzijde Marktstr., "ende is een hoekhuis" "het gouden hoofd" bewoond door Joos Adriaens (9.5.1576).

234. *Ibidem*, nr. 3974, f. 211, huis "De crone" noordzijde Potterstraat (9.5.1576); 3975, f. 73°, voogden Pieter Speleman, eigenaars huis noordzijde Potterstraat, "De crone", beoosten Jan Adriaens, bewesten A. De Smit (18.3.1579).

235. *Ibidem*, nr. 3975, f. 58v°, A. De Smit koopt van Gilles De Kaerle een 1/2 huis beoosten "De crone", bewesten Joos Dekeysere (26.3.1579).

236. *Ibidem*, nr. 2718, f. 42, het huis "De gouden handschoe" (1593).

237. *Ibidem*, 3974, f. 81, Andries Rille koopt van Amand Valcke huis noordzijde Potterstraat, beoosten Jacob Bynghhe, bewesten "Het Haenken" (1574); nr. 3975, f. 5, Jan Adriaens koopt v. Andries koopt v. Andries Rille, huis noordzijde Potterstraat, bewesten wed. Jan Scrau, beoosten Joos Dekeysere, (22.1.1579).

238. *Ibidem*, nr. 3974, f. 303, wed. Jan Scrau koopt van Wed. Jacob De Haese, huis noordzijde Potterstraat, bewesten Louis Penaert, beoosten A. Rille (13.9.1577).

Zuidzijde,

van klooster tot Marktplein

690. Wed. Jan Waes ²³⁹ “De klok”	20 s.
691. Marcelis Maertens	30 s.
692. Kinderen Jacob Hoeck (G. Leys, “De Catte”) ²⁴⁰	30 s.
693. Arnold Blommaert (Joos Herrewijn)	40 s.
694. Joos Herrewijn (Michiel Verpoorte) ²⁴¹	30 s.
695. Klaas Sybrandts (Jan Vigoureux) ²⁴²	20 s.
696. Klaas Sybrandts (Klaas Joris)	20 s.

MANDENMAKERSSTRAAT

Westkant,

vanaf Potterstraat tot de Ankerstraat

697. Louis Coenaert, “De gouden Handschoe” ²⁴³	40 s.
698. Thomas Clayssche (Jan Demey) ²⁴⁴	10 s.
699. Klaas Joris (R. Dezanger)	15 s.
700. Boudewijn Amptijn ²⁴⁵	50 s.
701. Mr. Jan Devynck (vervallen)	0 s.
702. Jacob Denys	10 s.
703. Jan Jacobs ²⁴⁶	30 s.
704. Wed. Jan Vanslype (Pieter Notolf)	20 s.

239. *Ibidem*, nr. 3975, f. 409, J. Vanbiesbroeck koopt van wed. Albrechts een hoekhuis, zuidzijde Potterstraat, beoosten Marcelis Maertens (7.5.1595).

240. *Ibidem*, nr. 4740 (25.12.1572).

241. *Ibidem*, nr. 3974, f.63, Joos Herrewijn de jonge koopt van Barth. Goosens huis zuidzijde Potterstr., bewesten Mayken Meynen, beoosten klein huis (niet ingevuld) (9.1.1573).

242. *Ibidem*, nr. 3974, f. 66, Jan dela Rue koopt van Jan Canen huis oosthoek Markt “ende is een hoekhuis” staende naast het huis van Bartholomeus Goosens (5.2.1573) ; f. 90, Jacob van de Poorte verpacht aan Jan dela Rue oostzijde Markt een hoekhuis bewoond door Louis Hooft en “twee helftscheeden van twee huizen daarneffens staande”, in de Potterstr. “gemeene de drie voorn. huizen met Jan de lan rue”.

243. *Ibidem*, nr. 3975, f. 66v°, Loys Pennaart koopt van Joos Herrewijn hoekhuis westzijde Mandenmakersstr., bezuiden wed. Roeland de Saegher, beoosten wed. Scroo (zie noot 251).

244. *Ibidem*, nr. 3974, f. 202v°, Thomas Claeysen koopt van Maerten De Haeze huis westzijde Mandenmakersstr., benoorden Jan Goenaert, bezuiden Clays Joris.

245. *Ibidem*, nr. 3974, f. 48v°, Maerten De Haeze koopt van Jan.... huis westzijde Mandenmakersstr., bezuiden de poort van Mr. Jan Devynck, benoorden Clays Joris (10.8.1573) ; f. 212, Boudewijn Amptijn koopt van Maerten Dehaze, huis westzijde Mandenmakersstr., bezuiden de poort van Mr. Devynck, benoorden Clays Joris (10.5.1576).

246. *Ibidem*, nr. 3974, f. 136, Jan Jacobs koopt van Willem Thieren, huis westzijde Mandenmakersstraat, bezuiden Jacob Nys, benoorden Jan van Slype.

ANKERSTRAAT

Noordkant,

705. Pieter Lievens + tuin (= vroeger vervallen huis)²⁴⁷ 25 s.

MANDENMAKERSSTRAAT, westkant.

Vanaf de Ankerstraat tot de Langestraat

706. Pieter Olivier 30 s.

707. Pieter Allaert²⁴⁸ 40 s.

708. Jacob Meroucx 10 s.

709. Jacob Jansse 10 s.

710. Jacob Jansse (Jacob Ghyselen)²⁴⁹ 15 s.

711. Wed. Jacob Coppins (J. Bus) 10 s.

712. Joris Devisch 10 s.

713. Jacob Westackere, “Morjaanshoofd”²⁵⁰ 20 s.

714. Jacob Westackere, (vervallen) 0 s.

715. Pieter Paelynck (M. Meynen) 15 s.

716. Antoon Kille 30 s.

717. Joris Muls²⁵¹ 10 s.718. Omaar Lens (C. Cooten)²⁵² 20 s.

719. Joris Deraedt (Pieter Bogaert) 25 s.

720. Wed. Pieter Roelyns 15 s.

721. Jan Desmit 80 s.

722. Jan Desmit (vervallen) 0 s.

723. Jan Hals 25 s.

724. Wezen Christiaan Lambrecht (N. Pieren)²⁵³ 10 s.

247. *Ibidem*, nr 3974, f. 282v°, Pieter Schraem koopt v. Pieter Allaert huis + hoveken bewesten daeraan (vroeger vervallen huis), noordzijde straatje van 't Swart Leeuken, bewesten Pieter Ollivier, beoosten Pieter Allaert (11.5.1577).

248. *Ibidem*, nr. 3974, f. 145v°, Pieter Allaert koopt v. Jan Depoorter huis westzijde Mandenmakerstr., bezuiden Jacob Meroucx, benoorden Pieter Ollivier + twee “ander kleine huizekens upde noordzijde van het straatje dat loopt in het swart Leeuken” (11.5.1577).

249. *Ibidem*, nr. 3974, f. 67, Jacob Janssche verpacht aan Jacob Ghyselen huis westzijde Mandenmakerstr., benoorden Jacob Janssche voorn., bezuiden wed. Jacob Halve (20.2.1573).

250. *Ibidem*, nr. 3974, f. 280, Jacob van Westacker koopt van Jan Kempe, deel huis westzijde Mandenmakerstraat (Moriaenshoofd), bezuiden Jacob Van Westacker, benoorden Joris Devisch (20.4.1577).

251. *Ibidem*, nr. 3974, f. 108v°, Guillaume Bossaert koopt van Adriaan Hertoghe deel huis, westzijde Mandenmakersstr., benoorden A. Rille, bezuiden Omaer (15.1.1574).

252. *Ibidem*, nr. 3975, f. 35, wed. Omaer Lens, huis westzijde Mandenmakersstraat, bezuiden Joris De Raedt, benoorden Joris Muls (11.7.1578).

253. *Ibidem*, nr. 4740 is het huis bezuiden de “vergulde cop” (6.5.1573).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

Oostkant

van de Langestraat tot de Ankerstraat

725. Wed. Willem Menteel	10 s.
726. Jacob Craye (Vincent Maes) ²⁵⁴	10 s.
727. Jan Demey, schoenlapper ²⁵⁵	10 s.
728. Kinderen Victor Snouck (Jan Depoorter)	15 s.
729. Jan Vytens	15 s.
730. Wed. Jacob De Hertoghe	25 s.
731. Wed. Jacob De Hertoghe	25 s.
732. Wed. Jacob De Hertoghe	10 s.
733. Pieter Corneliss. (Wed. Jacob De Hertoghe)	20 s.
734. Pieter Palynck (J. Devos)	15 s.
735. Pieter Palynck (Frans Pitte)	8 s. 4 d.
736. Cornelis Pleyte (A. De Boer)	15 s.
737. Adriaan Frix (Aernout Roze)	10 s.
738. Aeld. Reynout Paet (Jan Pleyte) ²⁵⁶	20 s.
739. Steven Ryckewaert, "De Bonte Coe" ²⁵⁷	20 s.
740. Pieter Verhamme ²⁵⁸	40 s.

ANKERSTRAAT

Noordkant

741. Lauwers Meynen	20 s.
742. Wed. Adriaan Vandezande	15 s.

Oostkant Mandenmakersstraat (vervolg)

van Mandenmakersstraat tot Potterstraat

743. Maerten Vandenbergh ²⁵⁹	60 s.
---	-------

254. *Ibidem*, nr. 3974, f. 196v°, Vincent Maes koopt van Jacob Craye huis oostzijde Mandenmakersstr., bezuiden wed. Willem Menteel, benoorden Jan De Mey, schoenlapper (24.3.1576).

255. *Ibidem*, nr. 3975, f. 18, Willem Seghers koopt van Jan De Mey huis oostzijde Mandenmakersstraat, benoorden Joris De Poorter, bezuiden Vincent Maes (3.3.1578).

256. *Ibidem*, nr. 3974, f. 288, Joris De Vrient koopt van voogd kinderen Lauwers Pit huis oostzijde Mandenmakersstraat, benoorden de Bonte Coe, bezuiden Jan Pleyte (15.6.1577 n.s.).

257. *Ibidem*, nr. 3974, f. 207v°, Steven Ryckewaert koopt van Maerten de Hoossche en Jan Hoossche huis oostzijde Mandenmakersstr., benoorden L. De Poorter en bezuiden Jan Pleyte (28.4.1576 n.s.).

258. *Ibidem*, nr. 3974, f. 300, Pieter Verhamme koopt van Jan, Joos en Frans de Poorter deel huis oostzijde Mandenmakersstr. "ende es een hoekhuis strekkende naar het Casteel" en bezuiden Steven Ryckewaert (24.8.1577).

259. *Ibidem*, nr. 3974, f. 159, wed. Wouter Lyman koopt van Pauwel Pleyte huis oostzijde Mandenmakersstr., bezuiden Adr. Vandezande "ende es een hoekhuis" (3.10.1575).

744. Wed. Klaas Delanghe	20 s.
745. dis Nieuwpoort (wed. B. Inghelaere) ²⁶⁰	10 s.
746. Calle Brauwers, brouwerij "Het Schip" ²⁶¹	80 s.
747. Balten Maertins (P. Pleyte) ²⁶²	25 s.
748. Antoon Goeman ²⁶³	20 s.
749. Denis Maertins (Pieter Allaert)	20 s.
750. Denis Maertins (wed. M. Vandevelde) ²⁶⁴	20 s.
751. Antoon Geldolf ²⁶⁵	20 s.

EENDEPOEL

Westkant, van zuid naar noord

van de Potterstraat tot de Ankerstraat

752. Denis Maertins	10 s.
753. Geert De Heyre	10 s.
754. Mr. Grysoldus Vanparis (Pieter Craene) ²⁶⁶	10 s.
755. Mr. Grysoldus Vanparis, schuur (M. Vandenberghé)	30 s.
756. Zusters van Ter Burgh land (M. Vandenberghé)	13 s.
757. Zusters van Ter Burgh (land en schuur) (M. Vandenberghé)	55 s.
758. Maerten Vandenberghé (Ruge Wijts)	8 s. 4 d.
759. Maerten Vandenberghé	8 s. 4 d.
760. Maerten Vandenberghé	8 s. 4 d.
761. Jan Debeer	15 s.

260. *Ibidem*, nr. 3975, f. 58, Jan van Heybrouck koopt van dismeesters huis oostzijde Mandenmakersstr., benoorden het Schip en bezuiden Matheus... (10.4.1579).

261. *Ibidem*, nr. 3974, f. 88, wed. Corn. Jansse, brauwer, koopt van Passchier Angilles huis oostzijde Mandenmakersstr., benoorden Gilles Valckenaere, bezuiden huis eigendom van de gemeenen armen + 1/2 schuur liggende tegenover zustershuis (27.7.1574).

262. *Ibidem*, nr. 3974, f. 163v°, Pauwel Pleyte koopt van B. Maerten huis oostzijde Mandenmakersstr., bezuiden wed. Corn. Janssche, benoorden Pieter Oornewede (17.10.1575).

263. *Ibidem*, nr. 3974, f. 215v°, Ant. Goeman koopt van Pieter Hoornewede huis oostzijde Mandenmakersstr., bezuiden Pauwel Pleyte, benoorden Denys Maerten (19.5.1576).

264. *Ibidem*, nr. 3975, f. 100, Pieter Meyvaert koopt van Denys Maerten en A. Paradys huis oostzijde Mandenmakersstr., benoorden A. Gheldof, bezuiden Denys Maerten (21.12. 1579).

265. *Ibidem*, nr. 3974 f. 13v°, Antoon Gheldof koopt van Fr. Cant, Grys. van Parys en Ant. Bruneel huis oostzijde Mandenmakersstr., tegenover het zustershuis (8.5.1572).

266. *Ibidem*, nr. 3975, f. 105v°, Lambrecht Cools koopt van Grysoldus van Parys huis liggende upde.... jegens over 'tsieckhuys van nieuwe zustershuis bewesten de schuur van Calle Brauwers, beoosten Geert de Hegher (14.1.1580).

Nieuwpoort 1576-1601 - Topografie

762. Jan Vandeclichthove (pro deo bewoond)	0 s.
763. Maerten De Hoossche ²⁶⁷	25 s.
764. Maerten De Hoossche (Lauwers Seys)	10 s.
765. Schuur en land (M. Vandenberghe)	30 s.
Oostzijde Eendepoel	
766. Wed. Willem Van Maeseghem ²⁶⁸	10 s.
767. Andreaan Wouters	40 s.
768. Andreaan Wouters	10 s.
769. land Kasteelhoek (Maerten Vandenberghe)	240 s.
770. Stad Nieuwpoort (Maerten Vandenberghe) Kiekenpit	7 s. 6 d.

267. *Ibidem*, nr. 3974, f. 208 v°, Lauwers Seys koopt van Maerten de Hoossche en Steven Ryckewaert twee huizekens met toebehoorten westzijde Eendepoel tegenover de dishuizekens, staende beoosten, thuis bewoont door Clays Kempe en bezuiden de hof der stede “ende huusekens eene gemaekt van een scheure wijlent gegaan hebbende met het huis genaamd de Bonte coe” (28.4.1596).

268. *Ibidem*, nr. 3975, f. 250v°, wed. Willem van Maeseghem eigenaar huis oostzijde Eendepoel, benoorden Chr. Weyns, bezuiden de poort van Jacob Hooft (5.1.1582).

DRIE HERBRUIKTE GRAFZERKEN UIT DE ONZE-LIEVE-VROUWEKERK TE BRUGGE

S. VANDENBERGHE^o

Tijdens het verplaatsen van het praalgraf van Maria van Bourgondië van de Lanchals-kapel naar het koor van de O.-L.-Vrouwekerk waar het oorspronkelijk opgesteld was, werden drie ingekorte grafzerken ontdekt waarop de zware marmeren plaat van het mausoleum rustte¹. Daar deze zerken niet meer van nut waren bij de nieuwe opstelling, werden ze overgebracht naar de stedelijke musea, waar ze de bestaande lapidaire verzameling kwam verrijken². Deze grafzerken waren in 1806 naar aanleiding van de verplaatsing naar de Lanchalskapel in dit grafmonument verwerkt geworden³.

Het eerste exemplaar (afb. 1) is overeenkomstig de gegraveerde voorstelling van een gelobde kelk te identificeren als de grafzerk van een onbekende priester. Aanvankelijk was de grafsteen voorzien van een rechthoekige omlijsting, onderbroken door vier gepunte vierlob-

^o Lic. kunstgeschiedenis ; adjunct-conservator Stedelijke Musea, p/a Dijver 12, 8000 Brugge.

1. L. VERMEERSCH, *Het verplaatsen van de praalgraven van Maria van Bourgondië en Karel de Stoute*, in H. DE WITTE e.a., *Maria van Bourgondië. Brugge. Een archeologisch-historisch onderzoek in de Onze-Lieve-Vrouwekerk*, Brugge, 1982, p. 24. Hierin wordt alleen de grafsteen van Joris van Acker (†1720) vermeld. Zie ook L. DEVLIEGER, *Herstellingen aan de graftomben van Maria van Bourgondië en Karel de Stoute*, Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming Soc. d'Emulation te Brugge, deel CXVI, 1979, p. 132-136.

2. Inv. 81. 26-28. VI. Foto's M. Van den Bogaert. Gift kerkfabriek van O.-L.-Vrouw, 1981.

3. M. VERMEERSCH, *De praalgraven van Maria van Bourgondië en Karel de Stoute in het koor van de O.-L.-Vrouwekerk te Brugge*, Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming Soc. d'Emulation te Brugge, deel CVII, 1970, p. 152-156.

ben. De linker- alsmede de onderzijde van de steen werden volledig weggekapt en het geelkoper waarmee de verschillende delen werden opgevuld ontbreekt uiteraard volledig. De zandstenen zerk is erg verveerd, zodat de lektuur van het centraal opschrift binnen de vierlob onmogelijk is. Bewaarde afmetingen : 172,5 × 81 cm. In Brugse bedehuizen komen zerken met ingelegde koperen kelken soms voor, zoals blijkt uit de publikaties van S.E. Rigold⁴ en R. Van Belle⁵. Op basis van deze bijdragen is deze priesterzerk vermoedelijk in de eerste decennia van de 16de eeuw te dateren.

De tweede grafplaat (afb. 2) is eveneens in witte zandsteen gekapt en overeenkomstig het gehavend opschrift te identificeren als de zerk van Barbara van Grysperre. De rechthoekige steen waarvan de rechter- en de onderzijde verwijderd werden, was eveneens versierd met een geelkoperen fries, en in de vierhoeken waren andermaal gepunte vierlobben geplaatst. IJzeren verbindingstukjes en loodresten zijn de getuigen van deze omkadering. Afmetingen : 185 × 78,5 cm. Het ruitvormig wapenschild dat door een engel ten voeten uit gedragen wordt, is doorsneden en rechts gekeperd. Onderaan is het volgende opschrift ingebeiteld : “hier. licht. begrave(n)/ jonckvrauwe barbar(a)/Grisperre die overlee(t)/den. XXVIII. dach. Va(n)/...” De maand en het jaar waarin Barbara (van) Grysperre overleden is kunnen wij vervolledigen aan de hand van het verdwenen maar gepubliceerd wit marmeren graf van Willem Braxatoris, dat in dezelfde kerk lag⁶. Deze persoon was commissaris van de bisschop van Doornik († 6.1.1544 n.s.) en gehuwd met Catharina van Hecke († 10.11.1578), de dochter van Barbara (van) Grysperre († 28.6.1544).

Van de laatste zandstenen zerk (afb. 3) is het opschrift en de datum van overlijden volledig leesbaar :

VRIJE/SEPVLTVRE/VAN/S. IOORIS VAN ACKER F^S JAN/26^{EN}
FEBR. 1720/ENDE/VAN IO. MARTYNA. DE KONINCK F^A/
JOOS HVYSV^R. VAN DE VOORNOEMDE JOOS/VAN ACKER

4. S.E. RIGOLD, *Indents of chalice brasses in Bruges*, Transactions of the Monumental Brass Society, vol X, p. 283-294.

5. R. VAN BELLE, *Vier priesterzerken uit de St.-Gilliskerk te Brugge*, Het Brugs Ommeland, 22, 1982, p. 258-269. Er bevinden zich evenwel nog talrijke grafzerken in het Vlaamse land met gelijkaardige voorstelling.

6. V. VERMEERSCH, *Grafmonumenten te Brugge vóór 1578*, Brugge, 1976, dl. 3, p. 617, nr. 551 (met verdere bibliografische verwijzingen). Zie ook bijlage.



Afb. 1 — Grafzerk van een onbekende priester.

OVERL.../VOORTS/VAN HEER ENDE M^r PETRVS JOORIS/
VAN ACKER F^s IOORIS VOORSEID OVERL./THEOLOGANT
DE 17 AVGVSTI 1703/BIDT VOOR DE ZIELE/
Afmetingen : 184 × 78 cm.

Dit grafscript is reeds eerder gepubliceerd door J. Gailliard, maar de naam van Petrus Jooris Van Acker († 17.8.1703) die er later aan toegevoegd werd, ontbreekt. Gailliard vermeldt de juiste ligging van het graf in de kerk, nl. “In den Noort Ommeganck van noorden de sepulture van s^r Jacques van Toers, van oosten de sepulture van Pieter Gravier, van suyden den biechtstoel, van westen de sepulture van Dhr. Lucas van de Velde”⁷. Het jaartal van overlijden van de echtgenote van Joris van Ackere is niet ingevuld op de zerk. Aan de hand van de boedelbeschrijvingen valt op te maken dat Martine de Koninck, geboren te Beveren bij Roeselare, op 26.9.1737 overleed. Joris van Ackere, (zoon van Jan) is geboren te Moorslede bij Kortrijk en was “poorter der stede”⁸. J. Gailliard die dit grafscript gedeeltelijk in zijn boek afdrukt, vermeldt dat Joris van Ackere de concessie van zijn graf verkreeg op 8.3.1702, voor de som van 12 ponden groot⁹. De volledige transcriptie van het grafscript is weer te vinden in het handschrift 449 (Stadsbibliotheek Brugge), waaruit blijkt dat Gailliard deze bron niet heeft gebruikt, maar zich wel baseert op de Begravingboeken (Rijksarchief Brugge)¹⁰.

7. J. GAILLIARD, *Inscriptions funéraires et monumentales de la Flandre Occidentale, Arrondissement de Bruges*, t. 1, 2e partie, Bruges, 1866, p. 55.

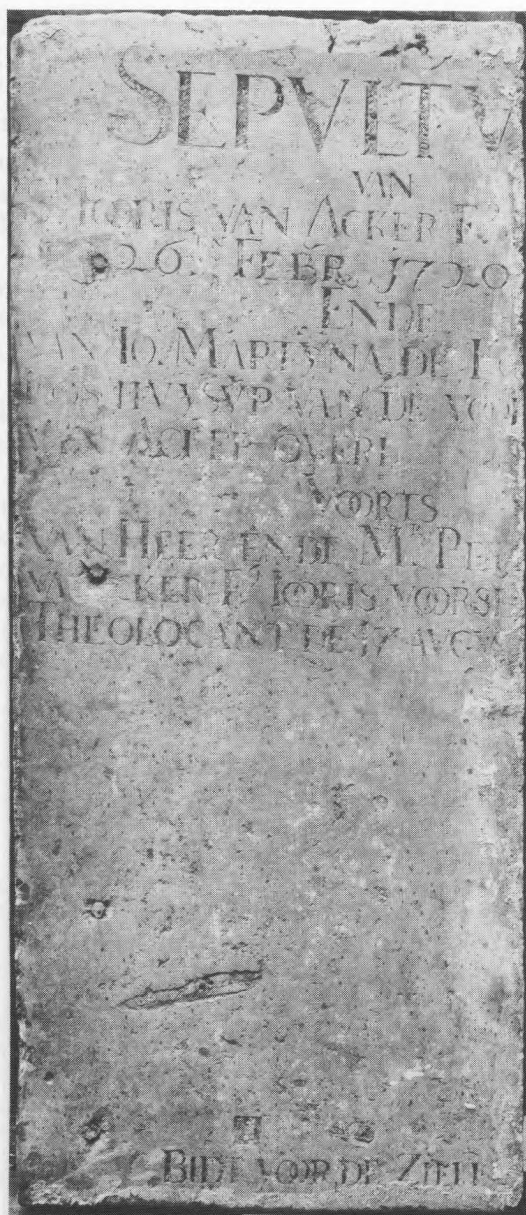
8. A. SCHOUTEET, B. WINDELS-ARICKX EN J. DE GROOTE, *Index op de boedelbeschrijvingen (staten van goed)*, tweede reeks, eerste stuk, Brugge, 1976, p. 10, nrs. 17020 en 17030.

9. J. GAILLIARD, *op. cit.*, p. 55, voetnoot 2. Hij steunt op het Begravingboek nr. 1350, fonds O.-L. Vrouwekerk te Brugge, fol. 328 v. (Rijksarchief Brugge). Met oprechte dank voor de vriendelijke medewerking van Dr. M. Vandermaesen.

10. Hs. 449 : “Verzaemlinghe van alle de sepulturen, epitaphien, besetten, waepens ende blasoenen, die gevonden worden in alle de kercken, kloosters, abdijen, capellen en godshuysen, binnen de stad van Brugghe by een vergaedert ten jaere 1698 a 1707 door M^her Ignace De Hooghe, rudder, heer van ten Heede, Baeshove, Walle, Peute, Villeck, etc. Ende ten jaere 1789 vernieuwt en gecontinueert tot desen tyde door d^heer Matt. Van Laerebeke”, 2e deel, fol. 51 r. : “Begin van den noordkant der Beucke rondom den choor...”.



Afb. 2 — Grafzerk van Barbara van Gysperre.



Afb. 3 — Grafzerk van Joris van Ackere.

BIJLAGE. Copie vander sepulture thoebehoerende joncvrau Barbere van Gryspeere ende haer naercommers, 1543.

- Rijksarchief Brugge, O.-L.-Vrouwekerk te Brugge, Begra-
vingboek nr. 1350, fol. 216 r.-v.

Wij Chaerles Micault proost ende capitel van onser vrouwe kercke in Brugge doen te wetene allen den ghuenen die dese letteren zullen zien ofte hoeren lezen, dat wij bij ripen radt ende deliberacie daer up ghehadt met Jan Ghelyaert de houde, Chaerle Panten ende Jan de Balineel, allen kercmeesters van onser voornoemde kercke, gheconsenteert hebben, ende bij dese onser letteren consenteeren Joncvrau Barbele van Gryspeere ende haer naercommers te hebbene haer sepulture binder kercke van onser vrouwe voerseyt, liggende int tsacraments capelle ande zuutsyde metten oosthende an den houc vander sepulture van meester Jacop de Blasere, ende dit mits der somme van twee ponden groot vlaemscher munte ter fabryken behouf in aelmoesene den kerc meesters ghegheven, altyts behoudende trecht van twintich schellingen parisis ernelicke rente tsaers, of twintich ponden parisis in ghereeden penninghen daer voeren die men distribuere zal naer costumen van houdts onderhouden, zoo wanneer men hiement van Joncvrouw barbels van Gryspeeres ofte haer naercommers gheslachte begraven zal, ende dat over elc persoens ghemeen jaerghetijde, zonder van dier somme hiet of te treckene, zoo wanneer eenich jaerghetijde over hemlieden zoude meughen ghefondeert worden in thoecommende tijden, voert up dat zo ghebuerde dat eenich persoens zinde vanden gheslachte boven ghenoept, wezende tsinen jaeren die begheeren zal in de zelve sepulture begraven te zijne, men die al daer begraven zal meughen mits te bethalene de regten ende costumen vanden zelve kercke, te wetene eerst over tconsent van elcx persoens sepulture twintich schellingen groten in ghereeden penninghen, ende boven dien noch twintich schellingen parisis ernelicke rente tsaers of twintich ponden parisis in ghereeden penninghen over elcx persoens ghemeene jaerghetijde die welcke men distribuere zal naer costumen van houts onderhouden, ende elcken anderen beneden zinen jaeren zinde die men onder den haerme dragen zal veertich schellingen parisis die de fabrijke alleene hebben zal zonder meer ende noch over de redemptie van een stallicht ter huutvaert of ter jaerghetijde telcken vijf schellingen groten noch over de houtten candelaers als men die bezeghen zal XXIII schellingen parisis, ende wat wij proost ende capitel boven ghenoept willen dat dese voerschreven zaken onderhouden bliven in de vorme, ende maniere boven verclaerst staende ende om te meerder versekereden van dien, zoo hebben wij proost ende capitele mitsghaders den kercmeesters boven ghenoept dese letteren bezeghel met onsen zeghelen die wij daer inne zijn ghewuenen te oerboerene. Ghegheven in onsen capitele den zevensten dach in ougust duust vijfhondert drie ende veertich.

BOEKBESPREKINGEN

Zr. Lutgardis PIRSON, **Elisabeth de Robiano, Madame Lecandèle barones de Ghyseghem 1773-1864**. Asse, 1987, 238 blz.

Met grote bewondering en eerbied voor de stichteres van haar congregatie, schreef Zuster Lutgardis van de Zusters van de H. Vincentius van Gijzegem deze merkwaardige biografie van de zeer verdienstelijke vrouw Elisabeth de Robiano, dochter van Jean en van Jeanne de Limpens, echtgenote in 1799, en weduwe in 1830, van Charles Lecandèle de Ghyseghem. Eerder zeldzaam is het feit dat een dorpsklooster gesticht werd, niet door de plaatselijke geestelijke of een religieuze, maar door de barones van het kasteel, Elisabeth de Robiano. Onder haar impuls, haar voortdurende zorg, haar geldelijke en morele steun, breidde de congregatie zich uit vanaf 1819 “en had in 1838 reeds drie armenscholen, vijf werkplaatsen, tien lagere scholen, — daarin werd meer algemeen onderricht gegeven dan in de armenscholen, — twee bewaarscholen, drie zondagsscholen, een naaiwerkplaats” (blz. 153). “Zijn waar nood is, speciaal bij de armen” was het motto, dat de stichteres aan haar geestelijke familie overdroeg. Deze religieuze levensstaat in dienst van de armen werd later door de constitutie *Conditae a Christo* (niet : *Conditio a Christo*) van 8 december 1900, definitief geregeld (bl. 111).

Elisabeth de Robanio was niet minder toegewijd voor haar eigen gezin, familieleden en verwanten, die allen mochten rekenen op haar milde gastvrijheid. “In 1804 deed ik, zo schrijft Henri de Merode, met François de Robanio het kasteel van Gijzegem aan, bij zijn zus madame Lecandèle de Ghyseghem, beminnelijk en geestig, en die ons op charmante wijze onthaalde” (blz. 28). Dergelijke vrij talrijke citaten uit brieven en andere bescheiden, telkens in keurig Nederlands vertaald, maken de biografie tot een levendig en boeiend verhaal.

Ook de beproefde en vervolgte jezuiten, de hulpbehoevende missionarissen en bisschoppen waren steeds welkom in dit toevluchtsoord van Gijzegem. De bisschop van Gent, Maurice de Broglie “had in zijn bisdom een familie die hem een oprechte en warme vriendschap toedroeg, het gezin van baron Charles Lecandèle, zijn echtgenote gravin Elisabeth de Robanio en

hun drie dochters, Octavie, Pauline en Elise. Deze familie stond open voor al wat edelmoedig en apostolisch was. Ze zou met vreugde monseigneur Du Bourg onthalen, alsook zijn latere opvolger op de bisschopszetel van New Orleans Leo de Neckere. Het hele gezin was monseigneur de Broglie werkelijk genegen en omringde de liefvallige zieleherder met de meest toegewijde attenties. Getroffen door deze welwillende blijken van sympathie gaf monseigneur zich gaarne prijs aan deze zuivere, meelijdende harten en vaak kwam hij in kommer en moeilijkheden wat weldoende verpozing zoeken in de charmante gastvrijheid van dit edele en diep godsdienstige gezin” (blz. 38). Betreffende de inzet van Elisabeth de Robanio om geld, boeken en misbenodigdheden voor de missies van Noord-Amerika te verzamelen en te verzenden, o.a. naar L. Du Bourg, kan bij de bibliografie (blz. 225-226) gevoegd worden : A.M. Melville, *Louis William Du Bourg, Bishop of Louisiana and the Floridas, Bishop of Montauban, and Archbishop of Besançon 1766-1833*, Chicago, 1986, 2 delen, 1065 blz. Men verneemt er, (blz. XV) het bestaan van een kostbaar rond doosje in buks, langs binnen met goud belegd met het inschrift : “Souvenance de Monseigneur Louis Guillaume du Bourg, né au Cap français, île de St.-Domingue, en janvier 1766, Prêtre de St.-Sulpice, sacré à Rome évêque de la Nouvelle Orléans le 2 septembre 1815, à M. Arents-Coppieters, le 26 février 1817”, waaruit blijkt dat deze bisschop het doosje schonk aan Jean Arents de Beerteghem (1777-1835), echtgenoot van Anne Coppieters (1781-1840), wonende in de Nieuwe Gentweg 53 te Brugge (herenhuis, dat in 1987 hotel De Snippe geworden is), hoogstwaarschijnlijk uit dank voor ontvangen steun en gastvrijheid.

B. JANSSENS DE BISTHOVEN

Jaarboeken van het Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek VZW.

- **Liber memorialis Leo Vanackere (jaarboek 1-1979)**. Kortemark-Handzame, Familia et Patria, 1980, 323 p.
- **Gedenkboek Michiel Mispelon (jaarboek 2)**. Kortemark-Handzame, Familia et Patria, 1982, 648 p.
- **Jaarboek 3**. Kortemark-Handzame, Familia et Patria, 1986, 128 p.

Heel wat historici, heemkundigen maar vooral genealogen kennen intussen de VZW. Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek. De instelling is momenteel gevestigd in een deel van de gerestaureerde pastorie van Handzame (Kronevoordestraat 2 A) en werd als VZW. opgericht in 1978. Naast de initiatiefnemer M. Mispelon vermeldt de oprichtingsakte nog

volgende namen : V. Arickx, C. Capelle, D. Lambrecht, P. Rock, L. Vanackere, W. Van Hille, E. Warlop en C. Wyffels.

De statuten van de VZW. vermelden onder art. 2 als doel :

1. - het oprichten en instandhouden van een openbaar wetenschappelijk centrum voor familiegeschiedenis en heraldiek ;
2. - het in alle opzichten bevorderen van de navorsing in genoemde disciplines ; het verlenen van advies en praktische hulp bij het opmaken van familiegeschiedenis ; het uitvoeren van opdrachten ter zake ;
3. - het uitgeven van mededelingen, jaarboeken en methodologische publicaties ;
4. - het organiseren van educatieve-, vormings- en vervolmakingsactiviteiten op het gebied van de familiegeschiedenis en de heraldiek.

Het centrum, dat een bezoek meer dan waard is, wil ook aan bovenstaand punt 3 iets gaan doen o.m. door de jaarlijkse publicatie van een "jaarboek" waarin, naast een werkingsverslag, ook bijdragen opgenomen worden die handelen over belangrijke bronnentypes voor de familiekunde.

Het eerste jaarboek dat aan die definitie beantwoordt (nr. 3) verscheen in 1986 en bevat, naast bedoeld werkingsverslag, twee interessante en gedegen bijdragen nl. :

- J. Mertens : Parochieregisters, akten van de Burgerlijke Stand en "Status animarum". Typologische benadering (p. 15-101).

- K. Maddens : De poorteriej en buitenpoorteriej in Vlaanderen (p. 102-128).

J. Mertens zorgt voor een doorlichting van elk van de in titel vermelde bronnen die ook, via reproductie, de visu aanwezig zijn. Op het artikel volgt een inventaris van de parochieregisters en klappers die door het centrum op microfiche werden gezet en er consulteerbaar zijn (afkomstig uit het R.A. Brugge, R.A. Gent, en S.A. Mechelen). Toch even wijzen op een spijtige zetfout op p. 17 : "De *oudste* (niet *andere*) in het rijksarchief te Brugge...".

Het tweede artikel van de hand van K. Maddens, geeft definities en terminologie in verband met de poorteriej en buitenpoorteriej in Vlaanderen. Verder worden de bronnen voor de studie over de poorteriej aangegeven, uitleg over hoe men poorter werd of het poorterschap verloor, welke voorrechten eraan verbonden waren en wat het buitenpoorterschap betekende. Het artikel sluit met een bibliografie van de uitgegeven poortersboeken.

Vóór dit Jaarboek 3 verschenen, in 1980 en 1982, twee publicaties (jaarboeken 1 en 2), gewijd aan 2 figuren die heel wat betekend hebben voor het centrum nl. Leo Vanackere en Michiel Mispelon.

Leo Vanackere, medestichter van de VZW., overleed op 18 augustus 1979, 52 jaar oud en na een ambtstermijn van 79 dagen als Westvlaams gouverneur. Op 6 februari 1980 stierf Michiel Mispelon, de eerste "ziel" van het centrum. Aan L. Vanackere werd een "Liber Memorialis", aan M. Mispelon

een "Gedenkboek" opgedragen. Beide werken bevatten heel wat leesbare bijdragen, zowel algemene als Westvlaamse.

Voor het jaarboek 1987 worden bijdragen aangekondigd van J. Roelstraete over wezerij en van V. Arickx over de demografische bronnen en tellingen.

L. VALCKE

M. CONSTANDT, 100 jaar toerisme - een eeuw vakantie in West-Vlaanderen. Tielt, Lannoo, 1986, 160 blz.

Aangezien haar 50-jarig bestaan niet onopgemerkt mocht voorbijgaan, gaf Westtoerisme in 1985 opdracht aan de auteur om tegen het einde van 1986 een publikatie voor te bereiden naar aanleiding van deze gebeurtenis. Het werd uiteindelijk een verzorgd werk, dat 4 grote delen omvat, elk met een eigen structuur en karakter. In een eerste deel wordt de 100-jarige geschiedenis van het toerisme in West-Vlaanderen bondig geschetst. Dat de Engelsen aan de wieg stonden van het toeristisch fenomeen in West-Vlaanderen (waar niet trouwens ?) zal wel niemand verwonderen. Het Engelse voorbeeld werkte stimulerend en na verloop van tijd namen anderen de fakkel over. Het toeristisch ontwikkelingspatroon speelde een fundamenteel vormende rol bij het ontstaan van een nieuwe maatschappijvorm aan de Belgische kust. De roem werd onderbroken door de oorlogshandelingen van '14-'18, maar na de feiten keerden de Engelsen massaal terug, waarbij vooral het "oorlogstoerisme" niet onopgemerkt voorbijging. Het Interbellum betekende ook het begin van de sociale doorstroming terwijl het toeristisch produkt als dusdanig geïnstitutionaliseerd werd. De tweede wereldoorlog maakte een abrupt einde aan langgekoesterde dromen, die echter na '45 in een nieuw klimaat met andere accenten optimaal gerealiseerd werden. De auteur stelt dat het toerisme drie grote verschuivingen kende :

1. de evolutie van houten gebouwen naar steen en betonconstructies ;
2. de geleidelijke overgang van elitair naar sociaal toerisme ;
3. de accentverschuiving van gezondheid naar ontspanning en plezier.

Logischerwijze wordt dit overzicht gevolgd door een korte historiek van Westtoerisme. Hieruit blijkt dat de toeristische propaganda lange tijd overgelaten werd aan private personen en/of dito instellingen. Pas op het einde van het Interbellum begon de overheid een echte rol te spelen, hetgeen o.a. resulteerde in de oprichting van Westtoerisme (1936), de Stedelijke Dienst voor Toerisme in Brugge (1937) en de start van het overkoepelend Commissariaat-Generaal voor Toerisme (1939).

In het derde luik worden een aantal thema's zoals transport, promotie,

architectuur, accommodatie, ontspanning, enz... kleurrijk uitgewerkt met een schat aan feitelijke gegevens.

Aangezien beelden meestal meer vertellen dan ellenlange beschrijvingen, omvat het laatste deel mooie, meestal onuitgegeven momentopnamen van een merkwaardig verleden. Het pleit voor de auteur dat hij eraan gehouden heeft om een uitgebreide bibliografie samen te stellen, gekoppeld aan een bondige voetnotenlijst. De waarde van dit boeiende jubileumwerk schuilt vooral in het verzamelend karakter. Nooit tevoren werd zoveel materiaal op een heldere manier samengebracht. Geen wonder dat M. Constandt wijst op het feit dat de omvang van het werk beperkt was en de opdracht beperkt in tijd.

Wellicht is de tijd nu aangebroken om met dit werk als uitgangspunt de veelheid aan gegevens in een breder, ruimer kader te interpreteren. Alhoewel dit wellicht niet tot de opdracht behoorde mist de lezer wel een hoofdstukje over de betekenis, de plaats van het Westvlaams toerisme binnen het bredere aanbod. Welke plaats moet aan de Westvlaamse toeristische industrie toegekend worden ?

De auteur stelt dat de volledige toeristische geschiedenis van West-Vlaanderen nog niet tot de mogelijkheden behoort. Heel wat deelaspecten wachten nog op basisonderzoek. De vraag kan echter gesteld worden of een in se internationaal fenomeen wel dient gesynthetiseerd te worden binnen een eng regionaal karakter. Recent zijn trouwens enkele publikaties op de markt gekomen die het toerisme in een breed kader plaatsen en zien als een dynamische kracht die in wezen tijdloos is (o.a. BERNDSEN (J) - SAAL (P) - SPANGENBERG (F). *Met zicht op zee : tweehonderd jaar bouwen aan badplaatsen in Nederland, België en Duitsland*, 's Gravenhage, 1985) ; *Badplaatsen en kuuroorden in België (XVIe-XXe eeuw)*, catalogus bij de A.S.L.K.-tentoonstelling Te Kust en te Kuur, 1987). Dergelijke discussies doen echter geen afbreuk aan de waarde van dit historisch overzicht, dat iedereen die enigszins interesse betoont voor een bijzonder aspect van de geschiedschrijving, prettige winteravonden zal bezorgen, zeker na de weinig inspirerende zomer van '87.

F. WELVAERT

G. MACOURS (ed.), *Cornua legum. Actes des journées internationales d'histoire du droit et des institutions.* (Acta falconis, Faculteit Rechtsgeleerdheid K.U. Leuven, 87/7). Kluwer, Antwerpen, 1987, VI-262 p.

Cornua legum is een geknipte titel voor de akten van het congres van de *Société d'histoire du droit et des institutions des pays flamands, picards et wallons*, dat van 8 tot 11 mei 1986 in Kortrijk en Brugge doorgang vond. Het pleit voor de inrichters dat zij vrij vlug na het congres 16 lezingen in artikelvorm (14 in het Frans, 2 in het Nederlands) op de markt brengen. Het internationaal karakter van de *Société* (Noord-Frankrijk en de Benelux) alsook het omvangrijk onderzoeksveld (recht en instellingen van de Middeleeuwen tot heden), geven het boek een "hoorn des overvloeds" imago.

Wat onze regio aangaat verdient de openingsbijdrage van J. MONBALYU, *L'histoire de la ville de courtrai, ses institutions et son droit* bijzondere aandacht. Krijgen we aanvankelijk een algemeen overzicht van de Kortrijkse geschiedenis, dan wordt in het 2de en 3de deel uitvoerig ingegaan op de Kortrijkse instellingen, het huwelijksgoederenrecht en het erfrecht in de Nieuwe Tijd. P. VAN PETEGEM zoekt in *Courtrai et la Gueldre : aperçu d'une relation abstraite*, enigszins geforceerd, naar gelijkenissen tussen de geschiedenis van Nijmegen en Kortrijk. In zijn exposé is de strijd tussen Frankrijk en Habsburg, en de daarmee gepaard gaande grensverschuivingen, wel goed geïntegreerd. Het belang van de Conferentie van Kortrijk (1679-1682) en het Verdrag van Kortrijk (1820) bij het tot stand komen van onze zuidergrens dient aangestipt. De qua titel misleidende bijdrage van G. DEHON, *Quelques règlements et statuts de l'université de Douai au XVIIIe siècle*, (het handelt hier specifiek over de seminaries in Douai) releveert interessante gegevens over de rol die de Ieperse bisschop de Hennin (†1626) in het onderwijs speelde. Van M. NUYTTENS, *Het archief van de Staten van Vlaanderen*, (wiens inventaris intussen verscheen) onthouden we de beknopte, maar uitstekende schets van de geschiedenis en werking van deze Vlaamse instelling. Hopelijk krijgen de Staten, nu er een inventaris voorhanden is, de nodige historische aandacht die ze verdienen. A. VANDEWALLE stelt in *De stadsofficiën van Brugge : openbaar ambt of commercie (15e-18e eeuw)*, vooreerst dat de leemten in de institutionele geschiedenis vooral te vinden zijn op het regionale en lokale vlak. Als voorbeeld van een plaatselijke instelling gaat hij nader in op de Brugse arbeidersofficiën : lijnwaadmeters, korendragers, wijnspuwers (die bij het proeven de wijn niet mochten inslikken)... Het zijn ambten, ontstaan in de private economische sfeer, maar die omwille van een betere dienstverlening en de financiële voordelen die de stad eruit kon halen, vanaf de 15de eeuw onder stedelijke controle kwamen. Vooral de praktijk van het verhandelen van die officiën wordt nauwkeurig ontleed.

Met M. DUPONT-BOUCHAT verlaten we het graafschap Vlaanderen en komen we bij de rechtsgeschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden terecht. De auteur toont op een boeiende wijze aan dat het verzet tegen de (mislukte) plannen van Jozef II om het strafrecht te hervormen zich niet zozeer richt tegen de inhoud van die vernieuwingen, dan wel op de methodes die de vorst — tegen de oude privileges in — aanwendde om zijn plannen door te drukken. De bijdrage van M. DAMS over de rol van de sociale enquêteur bij de toewijzing van het hoederecht over kinderen bij een echtscheiding, hoort misschien niet in een rechtshistorisch album thuis, maar biedt de sociaal-geëngageerde lezer heel wat stof tot discussie en nadenken. Anderzijds zorgt C. LANNETTE in zijn beschrijving van een 18de-eeuws intern reglement van een legereenheid voor een komische noot : een zin als “*il faut balayer la chambre matin et soir*” zegt voldoende. X. ROUSSEAUX schetst aan de hand van een proces (1750-1754) tegen 5 vagebonden, verdacht van bendevoorming en diefstal, in het Brabantse Orp-le-Grand, het dilemma van de enorme kosten die het vervolgen en beteugelen van de criminaliteit met zich meebrengt : “*Le cout de la procédure criminelle excède les capacités de nombreux seigneurs hauts-justiciers*”. De betwistingen omtrent de kosten van de voorlopige hechtenis, het proces en de executie waren in 1759 nog niet opgelost. P. NEVE leert ons dat rechtsvergelijking niet specifiek een 19de-eeuwse schepping is. Reeds in de Middeleeuwen en vooral in de periode van de redactie en eenmaking der costumen heeft men normatieve bronnen vergeleken. Het pleit voor onze gewesten dat men in de Zuidelijke Nederlanden op dat vlak meer activiteit aan de dag legde dan in het Noorden. Ook de rechtsvergelijking in rechtspraak en rechtsleer komt aan bod, zij het dan bijna uitsluitend voor het Noorden na de splitsing.

Tot zover de voor onze streek belangrijkste bijdragen. *Cornua legum* bevat verder nog artikels over de criminele procedure in het middeleeuwse Douai (M. MESTAYER), de rol van de Limburgse historicus Janssen de Limpens voor de studie van de Bokkerijders (O. MOORMAN VAN KAPPEN), invloed van Romeins en kostumier recht op het maritiem oorlogsrecht (C. ROELOFSEN), de evolutie van het vredegerecht in het Zuidfranse Château-Gombert (C. TEN RAA), het raadplegen van Parijse rechtsgeleerden i.v.m. de aan de vorst voorbehouden gevallen in het Doornikse, anno 1383 (G. VAN DIEVOET), en de argumentatie van de rechtsgeleerden Leoninus en Peckius bij een appel uit Holland voor de Grote Raad van Mechelen (A. WIJFFELS).

Afrondend kan men stellen dat deze bundel — die in hoofdzaak artikels over de Nieuwe Tijd bevat — ook voor de historicus niet-jurist de moeite loont. Daar het een verzamelwerk betreft vindt de specialist er meestal maar één of enkele bijdragen die zijn bijzondere aandacht wegdragen, doch de kwaliteit van de artikels ondervangt dit euvel. Af en toe komen er in de door nederlandstaligen geschreven stukken storende foutjes tegen het Frans voor.

Soms hebben historici wel eens last met de juridische terminologie (b.v. worden in één bijdrage “reprochen” als antwoorden en “salvatiën” als weerleggingen verklaard). Daartegenover staat dat enkele strikt juridische bijdragen in ingewikkelde juridische bewoordingen zijn uitgewerkt die historici nog nauwelijks kunnen volgen. Vooral de slotbijdrage van A. WIJFFELS lijkt hieronder. De aangehaalde tekortkomingen doen in onze ogen echter helemaal geen afbreuk aan de rechtshistorische waarde van dit werk, welke nog verhoogd wordt door de verhelderende korte tekstuitgaven die door meerdere medewerkers ingelast werden.

R. OPSOMMER

Handelingen I (en) II (van het) Tweede Kongres van de Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België (georganiseerd door De Leiegouw in Kortrijk 21-24 augustus 1986) (= XLVIIIe Congrès de la Fédération des cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique - XLVIII. Kongress des Verbandes von Vereinen für Altertumskunde und Geschichte von Belgien) (= De Leiegouw, jg. XXVIII, afl. 3-4, december 1986, pp. 161-512 en De Leiegouw, jg. XXIX, afl. 1-2, maart 1987, pp. 1-336) Prijs voor de 2 volumes : 1.200 Fr. door storting of overschrijving op rek. 717-0300409-75 van De Leiegouw te Kortrijk.

Niet zonder rechtmatige trots schrijft het bestuur van de Leiegouw, organisator van het Tweede Kongres van de Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België, dat zij erin geslaagd zijn nog in december 1986 het eerste deel van de Handelingen van dit in augustus van het zelfde jaar gehouden kongres te publiceren.

Zoals het kongres zelf zijn ook de Handelingen een succes. Van de 176 gehouden lezingen worden er 41 gepubliceerd in het eerst deel. In het tweede deel worden nogmaals 37 teksten gepubliceerd. Vanzelfsprekend moet een beoordeling van niet minder dan 78 bijdragen algemeen blijven en is het evenmin doenbaar ook maar een korte samenvatting van elke bijdrage te geven zonder vele tientallen bladzijden te vullen. Dit is onmogelijk en wij kunnen de belangstellende op de toch zeer verscheiden terreinen van oudheidkunde en historisch onderzoek als archeologie en industriële archeologie, kunstgeschiedenis en monumentenzorg, kerk- en mentaliteitsgeschiedenis, geschiedenis van de instellingen en militaire geschiedenis, sociaal-economische geschiedenis, kultuurgeschiedenis, volkskunde, dialektologie en naamkunde, genealogie, wapenkunde en zegelkunde, archief- en bibliotheekwetenschap slechts aanraden persoonlijk kennis te nemen van deze zeer belangrijke publikatie.

In dit grote gamma waarin wij veel klassieke terreinen van het historisch onderzoek aantreffen, vinden wij ook de oriëntering naar een aantal nieuwe richtingen als industriële archeologie, monumentenzorg en mentaliteitsgeschiedenis terug. De bijdragen zijn zonder uitzondering waardevol te noemen en geven meestal het resultaat van eigen onderzoek. Af en toe werd, uitgaand van eigen ervaring en onderzoek, een breder opgevatte en meer programmatisch opgezette tekst geschreven (M.C. Laleman, Archeologie en monumentenzorg ; C. Dujardin, Het gebruik van mondelinge bronnen) terwijl andere bijdragen het doel hebben nieuwe dokumentatie, bronnen of oriënteringen voor te stellen en te helpen ontsluiten (N. Geirnaert, Het archief van de familie Ardornes en van Jeruzalemstichting ; E. De Vroede, Volkssporten in Vlaanderen : van onderzoek naar aktie ; G. Janssens, Een repertorium van nationale instellingen (1830-1914) ; C. Van den Bergen-Pantens, Thesaurus iconographique ; A. Derolez, Het fonds "Vliegende Bladen" in de universiteitsbibliotheek Gent ; J. Tolleneer - R. Renson, Archief voor het turnwezen).

Enkele opmerkingen van bijkomstige aard die niets afdoen aan het nut en het belang van deze publikatie om te besluiten : in De Leiegouw jg. XXVIII, afl. 3-4, december 1986, pp. 161-512, droegen de uitgevers er zorg voor dit deel van hun tijdschrift, tevens deel I van de Handelingen van het Kongres afzonderlijk te pagineren (pp. 1-352). Jammer genoeg werd deze paginering niet voortgezet in deel II van de Handelingen (= De Leiegouw, jg. XXIX, afl. 1-2, maart 1987, pp. 1-336). Dit kon moeilijk omdat in dit nummer ook een bijdrage is opgenomen die op het Kongres niet was voorgedragen (M. Vander Stichele, De uitgaande migratie uit Kortrijk in de periode 1876-1880, pp. 275-291) (wordt vervolgd). Kon dit nummer niet helemaal voor de Handelingen, die in het totaal dus ongeveer 670 bladzijden beslaan, worden gereserveerd ?

In het eerste deel van de Handelingen (p. 221⁶¹) wordt Alfons van Werweke verkeerdelijk *Antoon* genoemd, terwijl in het tweede deel A. Derolez op p. 334 als *Chr. Derolez* wordt vermeld. Op p. 95 van hetzelfde volume is wellicht een constructie aan de waakzame aandacht van de corrector ontsnapt (In het Pajottenland verbranden de vrienden van de bruidegom vaak *die* zijn broek...) Maar : de minimis non curat censor.

J. MERTENS

KRONIEK

PERSONALIA

Luc Danhieux met pensioen — Op 1 oktober ging op het Brugse Rijksarchief drs. L. Danhieux met pensioen. Naast uitgegeven en onuitgegeven inventarissen van het Rijksarchief, heeft L.D. ook talrijke historische bijdragen op zijn naam staan. In de leeszaal was hij een niet weg te denken figuur ; niemand deed tevergeefs beroep op zijn uitgebreide historische kennis, zijn kritisch inzicht, zijn belezenheid en, last but not least, zijn grote paleografische kennis.

ALGEMENE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Licentiaatsverhandelingen geschiedenis betreffende het oude graafschap Vlaanderen en de provincies Oost- en West-Vlaanderen.
R.U.Gent (1987)

ADRIAENS Véronique, *Liberalisme op het Zuidoostvlaamse platteland (19de eeuw)* (Art).

ANSEEUW Jan, *Gallo-romeinse waterputten in Vlaanderen. Een status quaestionis* (Nenquin).

BAL Geertje, *Non-fiction als historische bron. Theoretische en praktische analyse aan de hand van een repertorium van filmarchieven in Vlaanderen* (Balthazar).

BALLIU Jan, *Het Gentse "Miljoenenkwartier". Van concept tot realisatie van een nieuwe wijk, 1900-1940. Bijdrage tot een sociaal-historische benadering van het urbanisme* (Balthazar).

BASSENS Johan, *De openbare weldadigheid te Brugge, 1776-1830. Een instrument in de sociale politiek van de Brugse elite* (De Belder).

BLOMME Oona, *Profilering van de Belgische zeeloods (1880-1930)* (Van Eenoo).

BOON Koen, *De sociaal-economische transformatie van Sint-Niklaas-Waas (1700-1850)* (Brulez).

BOURGEOUS Bregt, *Methodologische inleiding tot het gebruik van een databaseprogramma in de geschiedenis, en meer specifiek in de historische demografie. Case study : Ronse 1600-1750* (Vandenbroeke).

- COOREMAN Koenraad, *Werkgeversorganisaties in crisis, 1930-'36. Een zoektocht naar een nieuw maatschappelijk concept* (Van Eenoo).
- COTMAN Frank, *Want er komen andere tijden ... Over schilders en de Gentse kunstwereld 1880-1914* (Balthazar).
- DAMBRUYNE Johan, *Economische conjunctuur en sociale structuren te Gent 1590-1660. Een kwantitatieve verkenning* (Brulez).
- DAUWE Marie-Rose, *De Cronicke van Vlaenderen : historiografische studie en transcriptie van f° 137 v° tot f° 420 v°* (Prevenier).
- DE BROCK Tine, *Bijdrage tot de kennis van het Romeinse Cortoriacum : de verzameling J. Viérin (vondsten te Kortrijk-Kuurne)* (Nenquin).
- DE BRUYNE Bart, *De herberg in het Land van Waas. Bijdrage tot de studie van het herbergwezen op het platteland tijdens de 17de en 18de eeuw* (Brulez).
- DE GROOTE Koen, *Archeologisch onderzoek in de gemeente Erpe. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).
- DEMUYTERE Dominique, *Demografische evolutie in de kasselrij en het arrondissement Oudenaarde (14de-20ste eeuw)* (Vandenbroeke).
- DENEWETH Conny, *Vrouwenarbeid te Brugge in de achttiende eeuw* (Brulez).
- DE SCHEIDER Annick, *De politieke evolutie te Gent, 1900-1914. Proeve tot synthese* (François).
- DE SERRANO Luc, *Het Algemeen Christelijk Werkersverbond 1921-1940 in het arrondissement Oudenaarde* (Van Eenoo).
- DE TOLLENAERE Marc, *Het volkstoneel in Vlaanderen tussen 1700 en 1810 : globaal overzicht en sociaal-economische achtergronden* (Baelde).
- ENGELS Ludwig, *De opinie van de Gentse pers over de atoomkwestie in de periode 1945-1950* (Van Eenoo).
- HANSELAER Johan, *Omtrent de "Aeneis"-receptie in de Zuidelijke Nederlanden (1475-1650). De drukken, de schilderijen en het publiek* (Brulez).
- HEYNDRICKX Peter, *Landbouwtechnieken in het Waasland (1380-1540). Studie van en via pachtcontracten* (Verhulst).
- HOOGHE Marc, *Aspecten van het discours inzake sexuele moraal. Vlaanderen, 1955-1980* (Art).
- JANSSEN Isabelle, *Openbare werken en milieuproblemen te Gent, 1750-1814. Een prospectie* (Brulez).
- LEEMAN Peter, *Het Bureel van Weldadigheid te Aalst (1845-1900)* (Van Eenoo).
- MORTIER Vinciane, *De evolutie van het kerkbezit in de dekenij Kortrijk, 1787-1830* (Van Eenoo).
- NAERT José, *De historische ontwikkeling van de borstelnijverheid in Izegem vanaf het einde van de 18de eeuw tot ca. 1930* (De Belder).
- PERRIENS Beatrijs, *Brugges schoonste dag. De volksdevotie voor het Heilig Bloed en haar maatschappelijke inkadering, 1819-1957* (Art / Van Eenoo).

- SAERENS An, *Historiografische studie van de memoires (1448-1467) van Jacques du Clercq* (Prevenier).
- SCHALCK Daan, *Het maalgeld : toepasbaarheid van een fiscale bron in historisch-demografisch perspectief (1615-1702)* (Vandenbroeke).
- SCHELSTRAETE Gudrun, *De relatie tussen de proto-industrie en de huwelijksleeftijd in Oost-Vlaanderen. Een historisch-demografische studie* (Vandenbroeke).
- SCHROYEN Annemie, *Sint-Niklaas : Wase groeipool in de 19de eeuw* (Vandenbroeke).
- STUYVEN Johan, *De demografische transitie te Hamme (1850-1950). Socio-professionele benadering van de huwelijks- en vruchtbaarheidspatronen* (Vandenbroeke).
- VANDAMME Peter, *Archeologisch onderzoek in de gemeente Esen. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).
- VANDEN BERGHE Hilde, *Het stedelijk lager onderwijs te Brugge, 1830-1878* (Van Eenoo).
- VAN DEN BROECK Carla, *Monumenten, standbeelden en andere cultuurproducten als indices van cultuurbeleid (Gent, 1793-1913)* (Art).
- VAN DER KELEN Anna, *De kamer van koophandel te Gent (1830-1900)* (Van Eenoo).
- VAN GEIT Peter, *Archeologisch onderzoek van de gemeente Erembodegem. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).
- VANHOVE Dirk, *Archeologisch onderzoek in de gemeente Uitkerke. Prospectie, analyse, synthese* (Nenquin).
- VAN KEYMEULEN Jacques, *Dialectgeografie en geschiedenis (Balthazar)*.
- VAN LOO Caroline, *Historiografische studie van "La Chronique des Pays-Bas, de France, d'Angleterre et de Tournai" (1294-1483)* (Prevenier).
- VAN POUCKE Petra, *De gallo-romeinse nederzetting van Waasmunster-Pontrave. Terra sigillata verzameling Moens-Lambrechts* (Nenquin).
- VERBEURGT Greta, *Onwettigen en vondelingen te Gent in de 17de en 18de eeuw* (Vandenbroeke).
- VERMANDERE Martine, *Repertorium van de Belgische middenstandspers tot 1940 met casuanalyse van de Vrije Burgersbond te Gent* (Van Eenoo).
- VERSTAPPEN Kris, *De oude vrijster : een sociaal-ekonomische, demografische en mentaliteitsbenadering van de ongehuwde vrouw in de 18de en 19de eeuw* (Vandenbroeke).
- VOLCKE Dominic, *De strijd tussen de verschillende liberale fracties te Gent (1918-1926)* (Van Eenoo).
- VRIELINCK Sven, *Het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming "Société d'Emulation" te Brugge (1838-1940)* (Van Eenoo).

M. Ryckaert

K.U.Leuven (1987)

- BELAEN Joke, *De ondergang van het corporatief regime in de Zuidelijke Nederlanden. De nering van Sint-Catharina te Kortrijk (1700-1795)* (Cloet).
- BRUNEEL Christiane, *Een onderzoek naar de mirakelen van Onze-Lieve-Vrouw van Groeninge te Kortrijk, 1634-1660* (Cloet).
- DAEMEN Pascale, *Veranderd vrouwenbeeld. Visies op vrouw en samenleving in Vlaamse Vrouwenbladen 1946-1974* (Vos).
- DEBAERE Steven, *Het politieke optreden van het ACW in het arrondissement Kortrijk (1918-1934)* (Wils).
- DE BOECK Jan, *Van werkliedenbond tot werkersverbond. De Gentse christelijke arbeidersbeweging na de pionierstijd (1918-1940)* (Wils / Gerard).
- DE GROOF Bart, *Vlaamse wegen leiden naar Rome. Schets van de Zuidnederlandse kolonie in de 17de eeuw* (Stols).
- DETAVERNIER Carine, *De armendis van St.-Maartens te Kortrijk (1701-1729)* (Van Buyten).
- DEWILDE Myriam, *De armoede, haar voor- en nadelen volgens de 18de-eeuwse predikatie* (Cloet). Betreft vnl. westvlaamse predikanten.
- DHOORE Michael, *De machtsstrijd in de Sovjet-Unie (1953-1959). De vlaamse dagbladpers* (De Schrijver).
- DUCASTEELE Mirella, *Status quaestionis van de paaldorpen in het Scheldebekken* (Van Doorselaer).
- HENNION Steven, *De rijkdom. Zijn gevaren en verplichtingen volgens de 18de-eeuwse predikatie* (Cloet). Betreft vnl. westvlaamse predikanten.
- HEYRMAN Peter, *Handhaaf en bouw. De Katholieke Studentenactie in het Waasland, 1927-1987* (Vos).
- HOFACK Kristiaan, *Theo Lefevre (1914-1973). Bijdragen tot de studie van een politiek figuur* (De Schrijver).
- KEYMEULEN Hans, *De verhoudingen tussen Vlamingen en Walen in het Belgische leger tussen 1914 en 1918* (Wils).
- MOYAERT Lutgart, *Joris van Severen* (De Schrijver).
- PATTYN Kathleen, *Heksenprocessen voor de Kortrijkse schepenbank (XVIde-XVIIde eeuw)* (Monballyu).
- PENNE Rutger, *Veertig jaar kristelijke filmcultuur. De katholieke benadering van het medium film in Vlaanderen 1940-1980* (De Schrijver).
- POLLERS Greta, *Het weekblad Balming van Devlag. Nazi-propaganda in Vlaanderen* (Van de Wijngaert).
- ROSSEEL Kathleen, *Sektorieële mutaties in de industriële werkgelegenheid te Kortrijk, 1896-1970* (Van Der Wee).
- SERRE Marleen, *Tot lering en vermaak? Een onderzoek naar het visueel beeld van de Renaissance in geschiedenisleerboeken voor het middelbaar onderwijs in Vlaanderen (1945-1986)* (De Keyser).
- SERRUYS Inge, *Melaatsen en melaatsenzorg in Ieper. Het Godshuis der Hoge Zieken 12de eeuw - 1581* (Verhelst).

STAELENS Freddy, *De Salesianen van Don Bosco in België (1891-1931). Met bijzondere aandacht voor hun aanwezigheid in Vlaanderen* (Wils).

STROBBE Filip, *De gilde van Sint-Thomas en Sint-Lucas (1863-1894). Een genootschap ter bevordering van de neogotiek* (Lamberts).

SWINNEN Rita, *Muziek : cultuur en prestige van de Bourgondische hertogen. De visie van vier kroniekschrijvers* (De Keyser).

TACK Hedwig, *Langs lijnen van geleidelijkheid. Een studie over de introductie van de moderne kunst in Vlaanderen na de Tweede Wereldoorlog* (De Schrijver).

VANSPAUWEN Hilde, *Het Sint-Vincentius-a-Paulogenootschap te Gent 1890-1914* (Lamberts).

VAN TUERENHOUT Ann, *De fibulae uit twee sakrale kuilen te Velzeke. Een typologische studie* (Van Doorselaer).

VERDUYN Ingrid, *Van keramiek tot chronologische gegevens ? Een studie van ijzertijdkeramiek uit grafvondsten in Vlaanderen* (Van Doorselaer).

M. Cloet

Geschiedbeoefening in Zeeland. — In 1987 heeft het Provinciebestuur van Zeeland een “Commissie voor regionale geschiedbeoefening” opgericht die als een centraal punt in de Zeeuwse historische wereld dient te fungeren. Zoals bij ons zijn er in Zeeland eveneens talrijke heemkundige verenigingen, regionale historische tijdschriften en lokale musea, waaronder verscheidene in Zeeuws-Vlaanderen. Maar ook — weer zoals bij ons — vertoont het totaalbeeld soms weinig samenhang. Tot de geplande activiteiten van de nieuwe commissie behoren de publicatie van een nieuwsbrief (waarvan nr. 1 in juni verscheen), het uitgeven van universiteitsverhandelingen waarvoor geen andere publicatiemogelijkheid bestaat, het uitgeven van een gids voor lokaal en regionaal historisch onderzoek, het coördineren van het werk van heemkundige verenigingen, het registreren en stimuleren van wetenschappelijk onderzoek.

Registers Liturgisch Tijdschrift. — In 1986 verscheen — als huldeboek voor Dom A. Verheul — van de hand van Dom E.G. Feys van de abdij van Steenbrugge, de “Registers Liturgisch Tijdschrift - Tijdschrift voor Liturgie, 1910-1945, 1947-1985”. Wie weten wil hoe de liturgische beweging in Nederland en Vlaanderen vorm kreeg, welke publicaties van binnen- en buitenland daarop invloed lieten gelden, welke theologische strekkingen daarbij waren betrokken, welke pauselijke en bisschoppelijke documenten op congressen en studiedagen werden behandeld en verwerkt, komt met deze publicatie aan zijn trekken.

Een belangrijke rol in het tijdschrift speelden twee bestuursleden van ons Genootschap : C. Callewaert (voorzitter van 1934 tot 1943) en A. Hodüm.

Rechtshistorisch Congres, Brugge, 18-19 mei 1987. — Op 18 en 19 mei had het 10de Belgisch-Nederlands rechtshistorisch colloquium plaats in het Provinciaal Hof. Ongeveer zestig rechtshistorici uit noord en zuid namen aan de discussie deel. De nadruk lag dit jaar op het lopend onderzoek en de situatie van het onderwijs in Romeins recht en rechtsgeschiedenis aan de Belgische en Nederlandse universiteiten. Enkele jonge vorsers kregen ruimschoots de mogelijkheid om hun onderzoeksproject (zowel qua bronnen, werkwijze als eigenlijk onderzoeksveld) naar voren te brengen, waarbij vervolgens vanuit de zaal kritische bedenkingen en vruchtbare aanvullingen geformuleerd werden. Wat de geschiedenis van onze streek aangaat, kunnen volgende lezingen vermeld worden : *Het leenrecht in het graafschap Vlaanderen, 14de-15de eeuw* (drs. R. Opsommer), *Het probleem van het auteurschap van de ordonnanties onder het Boergondisch en Habsburgs bewind* (dr. P. Van Peteghem), *Het debat over de juryrechtspraak in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal in 1829* (drs. G. Bossers), *De CAO in historisch perspectief : wetgevende initiatieven sedert 1930* (drs. D. Luyten). Veel bijval oogste het door prof. Macours voorgestelde project over de toepassing van het Romeins recht in de Belgische rechtspraak tussen 1804 en 1814, waarbij wetenschappelijk onderzoek en rechtshistorisch onderwijs (via praktische oefeningen) hand in hand gaan. De door meester M. Becker-Moelands en drs. P. De Win gebrachte schets over de toestand van het universitair onderwijs in Romeins recht en rechtsgeschiedenis trok de meeste aandacht. In Nederland verliest het Romeins recht terrein, vooral door de inkorting van het programma van 5 tot 4 jaar. In België kan dit vak, mede door een wettelijke bepaling, beter standhouden. Rechtsgeschiedenis lijkt minder moeilijkheden te kennen, hoewel terecht geopperd werd het vak zo veel mogelijk bij de huidige gerechtelijke situatie te laten aansluiten. Wat betreft het beschikbaar personeel viel de discrepantie tussen de verschillende Belgische universiteiten op. Deze vruchtbare studiedagen werden afgerond met een receptie aangeboden door de heer gouverneur. Daarbij werd de “pater familias”, dr. D. Lambrecht (Kortemark) terecht geprezen voor de voortreffelijke organisatie. Hopelijk zullen de lezingen binnenkort hun neerslag vinden in één of meerdere publicaties.

Rik Opsommer

PLAATSELIJKE GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

Archief Adornes. — In de reeks “Brugse geschiedbronnen uitgegeven door het Gemeentebestuur van Brugge”, verscheen *Het archief van de familie Adornes en de Jeruzalemstichting te Brugge, I : Inventaris*, van de hand van archivaris Noël Geirnaert.

Het betreft de wetenschappelijke inventarisatie van alle bewaarde documenten (meer dan 1300 nrs.) van het archief van deze Genuées-Brugse familie, die in onze stad de Jeruzalemkapel met het aanpalende herenhuis en de godshuizen heeft opgericht. Het archief van de familie, waartoe ook de documenten van de Jeruzalemstichting behoren, berustte sinds 1946 gedeeltelijk in het Brugse Stadsarchief, waar het neergelegd was door de eigenaar ervan, graaf de Limburg Stirum. Van 1980 tot 1987 verwierf het Stadsarchief door aankopen nog een belangrijk aantal documenten uit het familiearchief, terwijl graaf de Limburg Stirum eveneens nog enkele aanvullingen deponeerde. Daarnaast bezit ook het Rijksarchief verscheidene documenten uit het familiearchief. In de thans gepubliceerde inventaris zijn al deze documenten beschreven, met vermelding van de huidige eigenaar.

Beeldig Brugge. — Van 12 september tot 4 oktober organiseerde het Stadsarchief een tentoonstelling “Beeldig Brugge” waarin met behulp van foto’s en prentkaarten een beeld gebracht werd van de stad in het laatste kwart van de 19de eeuw. Het beeldmateriaal was afkomstig uit de zg. documentaire verzameling van het Stadsarchief, die grotendeels samengesteld is uit de verzameling foto’s en prentbriefkaarten die J. Rau in 1986 aan het Stadsarchief schonk.

De tentoonstelling was opgebouwd rond 11 thema’s : de Markt en het in 1887 geplaatste monument van Jan Breydel en Pieter de Coninck ; het bouwen in neo-gotische stijl ; verdwenen stadsgezichten en straatmeubilair ; het verkeer ; de kledij ; soldaten en politie ; handel en toerisme ; ambachten ; markten ; sociale toestanden ; stoeten en feesten. In de catalogus worden de onderscheiden hoofdstukken telkens voortreffelijk ingeleid, waarna de 212 nrs. uitvoerig beschreven worden. Een grote pluim voor het Stadsarchief en de nieuwe aanwinst, de unieke schenking Jaak Rau !

Breydel en de Coninck. — De hierboven besproken tentoonstelling “Beeldig Brugge” sloot aan bij de vele plechtigheden, feesten en vergaderingen die plaats grepen n.a.v. de honderdste verjaring van de oprichting van het bronzen monument ter ere van de twee Brugse volkshelden. De geschiedenis van het totstandkomen van dit standbeeld — een boeiend stuk Brugse geschiedenis — werd uitvoerig beschreven door A. Vanhoutryve in “Brugse beelden. Geschiedenis van standbeelden en andere memorabilia te Brugge. 1. Jan Breydel en Pieter de Coninck”.

Groen Brugge. — N.a.v. het 75-jarig bestaan van de Stedelijke Groendienst te Brugge werd in de Halle een groots opgezette tentoonstelling ingericht die door haar opvatting en uitwerking met foto's, kaarten, schilderijen, maketten als een model in het genre beschouwd mag worden.

In een tiental hoofdstukken werd het "groen" in al zijn aspecten belicht. Enkele daarvan zullen speciaal de historici interesseren. In het 1ste hoofdstuk over het landschap werd de ontwikkeling van de polders en de zandstreek geschetst en aan de hand van kaarten aanschouwelijk voorgesteld. Het 2de hoofdstuk handelde over de talrijke kasteeldomeinen die in het Brugse bestaan of bestaan hebben. Bij de verscheidene soorten groene ruimten in de binnenstad kan men moestuinen, kloostertuinen, raamlanden en blekerijweiden, schuttershoven, enz. onderscheiden. Afzonderlijk werden de stadsparken behandeld. In de afdeling Vestingen of de evolutie naar geliefkoosd wandelgebied, was de makette met de evolutie in de 16e, 17e en 19e eeuw bijzonder leerrijk.

"Straten en pleinen" brengen ons recente discussies in herinnering over het (te) entoesiast planten van bomen : het asymmetrisch bijplanten op het Simon Stevinplein, het onzichtbaar maken van de pomp op de plaats van de vroegere Sint-Amandskapel, het planten van bomen vóór het pas gerestaureerde Paradijsportaal van de O.-L.-Vrouwewerk¹. Het wandel- en fietspad op de overwelfde Kerkebeek te Sint-Michiels (aangelegd in 1978-1982) kan ons niet doen vergeten hoeveel mooier een wandelpad langs de (propere) beek zou geweest zijn.

Een merkwaardige tentoonstelling en een even merkwaardig boek dat hoog uitsteekt boven veel recente werken over Brugge, ook omdat het zoveel aspecten behandelt die anders nergens aan bod komen.

L.D.

1. Bij de aanleg van het plein vóór dit portaal heeft men spijtig genoeg de vroegere functie van dit portaal uit het oog verloren ; een portaal veronderstelt immers een toegangsweg er naartoe, wat hier door een afsluitingsmuurtje en een grasveld onmogelijk gemaakt wordt.

Brugse tapijten. — Meer dan 88.000 bezoekers hebben de grootse tentoonstelling “Meesterwerken van de Brugse tapijtkunst” bezocht (8 juli - 18 oktober). 76 tapijten legden getuigenis af van de weefkunst te Brugge gedurende de 16de en 17de eeuw (van de tientallen tapijtwevers uit de 14de en 15de eeuw zijn geen werken bewaard gebleven, althans ze zijn niet als dusdanig gekend). De enorme afstand die men in enkele jaren bij de studie van de Brugse tapijtkunst heeft afgelegd, wordt pas duidelijk als men de eerste synthese-studie van dr. Jacqueline Versyp “De geschiedenis van de tapijtkunst te Brugge” uit 1954, vergelijkt met de indrukwekkende catalogus “Brugge en de tapijtkunst” van prof. dr. G. Delmarcel en dr. E. Duverger. Die evolutie ziet men niet enkel aan de inleidende bijdragen die alle mogelijke aspecten van de tapijtkunst bestrijken, maar ook aan het uitvoerig catalogusgedeelte. De grote waarde ligt ook in de vele illustraties waarvan o.a. de kleurafbeeldingen van details de kwaliteit van de tapijten nog meer tot hun recht laten komen.

De tapijten waren in twee gebouwen opgehangen : in het Gruuthusemuseum en in het Sint-Janshospitaal, twee gebouwen die men voor zulke tentoonstelling niet als ideale plaatsen ervaart. In Gruuthuse was ook een didactische zaal ingeruimd waar uitleg werd gegeven over weeftechnieken, merken, kleurstoffen, enz. Er waren ook foto's te zien van 33 Brugse tapijten waarvan men thans het spoor bijster is.

De tentoonstelling zal ongetwijfeld aan specialisten de mogelijkheid geven vergelijkingen te maken en toeschrijvingen aan de werkelijkheid te toetsen. Ons intrigeerde bijv. het groteskentapijt met *Het Offer van Abraham* (cat. 18), waar de invloed van Cornelis Floris duidelijk nawijsbaar is. Kan hier de rode kleur een toeschrijving aan een Brugs weefatelier rechtvaardigen ?

Verscheidene reeksen vertonen een eigen karakter. De reeks *Gombaut en Macée* (cat. 19-26) met de soms onhandig voorgestelde figuren, maar met zeer decoratieve planten, bloemen en dieren die naar de vroegere verdure-tapijten verwijzen ; de reeks *Astrée* (cat. 46-51), met meestal enkele grote figuren per tapijt, en heel typische voluteboorden ; de reeks *De zeven Vrije Kunsten* (cat. 65-72), wel de indrukwekkendste reeks, die in de grote hospitaalzaal ook wel het best tot haar recht kwam.

Dat de Brugse tapijten de kwaliteit niet halen van de Brusselse, waarvan duizenden exemplaren over de hele wereld verspreid zijn, is bekend. Maar een vergelijking van Brugge met andere centra op gebied van invloeden, evolutie, techniek, organisatie blijft een kunsthistorische noodzaak.

Onze aandacht ging uiteraard ook naar de fragmenten van de wandtapijten uit het Brugse Vrije (cat. 3) en de daarmee verwante tapijten (cat. 4-6) waar de boorden echter een rode grond hebben. Op het schilderij van G. van Tilborgh (1659) zien we op het verdure-tapijt links meer dan op blz. 185 vermeld is, en wel opeenvolgend de gekroonde tweekoppige adelaar in een

loverkrans, het wapen met de Vlaamse leeuw, nogmaals de keizerlijke adelaar, het wapen van het Vrije. Op 16 december 1525 is er in de rekening van het Brugse Vrije voor de eerste maal sprake van verdure-tapijten (met de wapens van de keizer en van het Vrije) voor de Schepenkamer. Dit is in de catalogus waarschijnlijk uit het oog verloren omdat J. Versyp (o.c., blz. 187, doc. LXIV) bij vergissing spreekt van het stadsmagistraat en van verdure-tapijten voor de Vierschaar (met een foutieve bronvermelding ; zie L. Devliegheer, De Keizer Karel-schouw van het Brugse Vrije, blz. 25). De tapijten van A. Segon waren dus niet bestemd voor de Vierschaar van het Vrije (blz. 181, 185), maar voor de nieuwe Schepenkamer, waar in 1528-1531 de bekende schouw opgericht werd.

Het klinkt ook vreemd te lezen "Onder Jozef II werd de schepenbank evenwel afgeschaft en verloor het Landhuis haar oorspronkelijke bestemming. De belangstelling voor het interieur ging toen wellicht achteruit. In 1830 werd echter door Charles Geerts met de restauratie van de schouw van het Vrije begonnen". Deze foutieve gegevens gaan terug op een bijdrage van J. Duverger en J. Versyp in het "Album Schouteteet", blz. 78, waarin men voor de zg. afschaffing van de schepenbank onder Jozef II verwijst naar het bekende werk van A. Duclos, blz. 93 ; deze laatste echter heeft het op die blz. over de heerlijkheden van het Proostse en het Kanunnikse ! Het Vrije werd pas in 1795, samen met andere feodale instellingen, opgeheven. De restauratie van Ch. Geerts dateert uit 1846-1847.

Een andere kleine opmerking betreft afb. 16, Paneel met vorsten en abten (Brugge, Duinenabdij), waarop o.m. niet graaf Liederik, maar Keizer Konstantijn VI van Konstantinopel afgebeeld is, zoals overigens te zien aan de keizerlijke attributen kroon, scepter en wereldbol en aan het opschrift (Dit werd reeds in onze *Handelingen*, 121, 1984, blz. 296-297 door B. Janssens de Bisthoven gesignaleerd).

Als er nu na deze prachtige tentoonstelling iets duidelijk geworden is, dan is dat toch wel de schrijvende noodzaak te Brugge van een geschikt tentoonstellingsgebouw. Het op geregelde tijdstippen ontruimen van musea om plaats te maken voor tijdelijke tentoonstellingen is voor niets of niemand goed : het is niet goed voor de eigen kunstwerken ; wegnemen, verplaatsen, opbergen en terugplaatsen kunnen schade veroorzaken ; het is niet goed voor het imago van het museum dat zijn verzameling maar gedeeltelijk kan tonen en zo de bezoeker ontgoochelt. Er is ook het derven van inkomsten ; het is niet goed voor de conservator die een gedeelte van zijn energie en tijd moet besteden aan het ontruimen, opbergen, enz. van de kunstwerken van zijn museum (een frustrerende bezigheid !) ; het is niet goed voor de tijdelijk tentoongestelde werken die soms terechtkomen in zalen die, zelfs met de grootste inspanning, maar moeilijk aan te passen zijn.

Een afzonderlijk gebouw is dan ook een noodzaak. En dan denken we bijv. aan het 19de-eeuws Sint-Janshospitaal, dat met zijn 8 vleugels ten noorden

en ten zuiden van het centraal gedeelte, veel mogelijkheden biedt, en dit voor alle soorten tentoonstellingen. Helaas verkommert dit gebouw — dat toch ook een economische waarde vertegenwoordigt — elke dag meer en meer, tot het niet meer te redden zal zijn !

L. Devliegheer



Gezicht op 't Keerske vanuit de Philipstockstraat (foto Jan Vernieuwe).

“Sint Katharina in de Krog” herontdekt. — De grote ouderdom van de Sint-Pieterskapel, ook wel 't Keerske genoemd, in de Philipstockstraat, is ons wel geen geheim. Onlangs kwamen er bij afbraakwerken aan de zuidzijde van het bouwwerk sporen vrij van een zeer vroege bouwfase.

Op de Romaanse oorsprong van de kapel werd reeds vroeger gewezen door Broeder Firmin¹ en Theo Raison². Een kleine archeologische prospectie ter

1. Broeder Firmin, *De romaansche kerkelijke bouwkunst in West-Vlaanderen*, Gent, 1940, blz. 64 e.v.

2. Theo Raison, *La chapelle Saint-Pierre à Bruges*, Brugge, 1918, blz. 27-46, *Commission Royale des Monuments, Bulletin du Comité de la province de la Flandre Occidentale*, VII, blz. 121-122.

plaatse samen met dr. Luc Devliegher en Jan Esther kon de vroegere publikaties aanvullen.

Deze kapel zou omstreeks 1080 door graaf Robrecht de Fries, ten noorden van de Burg zijn gesticht. Galbertus van Brugge meldt dat men in dit bedehuis op 4 maart 1127 de mis opdroeg ter ere van Karel de Goede die twee dagen eerder vermoord werd. Broeder Firmin vermeldt eveneens dat de kapel na een brand in 1389 werd herbouwd om dan tussen 1477 en 1479 grondig hersteld te worden. In de 18de eeuw, tussen 1723-'25 werd ze door Hendrik Pulinx herbouwd.

De onderkerk werd vanaf de 16de eeuw "Sint-Katharina in de Krog" genoemd. Deze krocht zou op het einde van de 18de eeuw, op bevel van de bisschop zijn gesloten.

Van de oudste bouwfases werden verschillende sporen teruggevonden. Eerst en vooral zijn er de muurresten. Door de afbraak van enkele in de loop van de 17de en 18de eeuw tegenaan de zuidgevel gebouwde huisjes, kwamen sporen vrij van een deels in veldsteen en tufsteen opgetrokken muur. Deze oude muur is nog tot ca. 2 meter boven het huidig straatniveau bewaard. Ook in de voorgevel aan de westzijde van de kapel zijn er nog muurfragmenten in veldsteen zichtbaar. Een gevelfragment bleef tot ca. 4 à 5 meter boven het straatniveau bewaard. De absis van de kapel is op kelderniveau eveneens nog in veldsteen bewaard. Tenslotte bevinden er zich in de noordelijke zijgevel ook enkele fragmenten van de oorsponkelijke veldstenen muur.

In de kelder bevinden zich twee uitermate belangrijke zuilen. Een eerste zuil is van het romaanse type. Op het eenvoudige bladkapiteel bevinden zich thans nog sporen van de oorsponkelijke polychrome beschildering. De bladeren waren oorsponkelijk okerkleurig en de achtergrond blauw-zwart geschilderd. Dit kapiteel ondersteunt een vierkante dekplaat met kwartholprofiel. Het kapiteel wordt door een ring van de schacht gescheiden. Deze schacht is een monoliet met achthoekige doorsnede. De schacht steunt op een vierkante basis versierd met hoekklaauwen. Het betreft hier een zeer vroeg zuilentype. In een woning in de Gentse Veldstraat³, werd in de kelder een zelfde type zuilen ontdekt. Dergelijke zuilen komen eveneens in de krypte van de Gentse Sint-Baafskathedraal voor. Dichter bij ons is er het voorbeeld van het zuidelijk portaal van de Basiliuskapel op de Burg in Brugge, waarin eveneens achthoekige monoliete zuilen met een vrij tweedimensioneel uitgewerkt kapiteel voorkomen. Op de basis van het vergelijkingsmateriaal mag deze zuil in de 12de eeuw gedateerd worden.

3. Patrick Raveschot en Piet Swimberghe, Vondstmelding Hoornstraat-Veldstraat, *Stadsarcheologie*, 9 (1985), nr. 2, blz. 55-56.



12de-eeuwse zuil met monoliete schacht en bladkapiteel (foto Jan Vernieuwe).

De tweede zuil lijkt wel jonger, ofschoon dat lang niet zeker is. Het kapiteel van deze zuil behoort tot een type dat vooral in de Scheldegotiek voorkomt, waarbij de bladeren tot knoppen ontwikkeld lijken. De verwantschap met de eerste zuil is evenwel opvallend. Het kapiteel ondersteunt eveneens een vierkante dekplaat met kwartholprofiel. De schacht is ook monoliet, maar heeft een ronde doorsnede. Gezien de schacht vrij onregelmatig bekapt lijkt, is het niet onmogelijk dat deze ook ooit achthoekig was. Het feit dat de zuil op een basis met hoekklaauwen steunt pleit eveneens voor een vroege datering. Bij de twee voornoemde voorbeelden uit Gent werd eveneens gebruik gemaakt van verschillende kapitelen.

Tesamen met Broeder Firmin mogen we besluiten dat de krocht van deze kapel oorspronkelijk waarschijnlijk uit drie beuken bestond, ten oosten afgesloten met één ronde absis. Gezien er in de zijmuren geen sporen meer zichtbaar zijn van de aanzet van een gewelf lijkt het ons waarschijnlijk dat deze ruimte met een houten zoldering afgedekt werd.

Deze nieuwe bevindingen werpen wel een ander licht op de nakende restauratie van de zuidelijke buitengevel. Om de hoge ouderdom van dit bouwwerk te respecteren en de verschillende bouwfases niet te verdoezelen lijkt het ons aangewezen om de teruggevonden restanten zoveel mogelijk zichtbaar te bewaren. Dit geldt eveneens voor de teruggevonden sporen van een mogelijks 15de-eeuwse zijingang van de kapel, eveneens in de zuidelijke gevel, waarvan de bakstenen opgesmukt zijn met blauwe bladmotieven. Mogelijks bevinden er zich onder het pleisterwerk nog meer beschilderingen. Hopelijk worden ze eerst vrij gelegd en opgemeten alvorens hersteld of vernietigd te worden.

Piet Swimberghe

De Romeinen langs de Vlaamse kust. — Dit was de titel van een tentoonstelling die over twee plaatsen gespreid was: “de burgerlijke bewoning” in de Duinenabdij te Koksijde, “de militaire aanwezigheid” in het vroegere abtshuis te Oudenburg. Eigenlijk was het wel jammer dat de toch niet zo grote tentoonstelling niet in één gebouw kon gehouden worden, zodat er een betere samenhang verzekerd was en overlappingsen konden vermeden worden.

In de catalogus, opgesteld onder redactie van dr. H. Thoen van de R.U.Gent, is er eerst een tekstgedeelte met een synthese van de huidige kennis over de Romeinen in de kustvlakte; het tweede deel bevat de eigenlijke catalogus van het getoonde archeologisch materiaal. De catalogus zal ongetwijfeld voor vele jaren een basiswerk blijven voor archeologen, historici e.a. Uit het Ten Geleide van dr. G. De Boe, directeur a.i. van de

Nationale Dienst voor Opgravingen, onthouden we dat in de kustvlakte tot op heden maar één groot onderzoek heeft plaats gevonden, nl. dat in het Laat-Romeins castellum en bijhorend grafveld te Oudenburg. Een nederzettingsonderzoek, met woongebied en grafveld, is nog nergens kunnen gebeuren.

Bij de heraanleg van de binnenkoer van het Paleis van de Heren van Gruuthuse. — Sinds geruime tijd was de bevoering van de binnenkoer van het Gruuthusemuseum aan de Dijver in erbarmelijke staat van bewaring. Naar aanleiding van de voorbereiding van de tentoonstelling “Meesterwerken van de Brugse tapijtkunst”, werd dit plein op onze vraag volledig herlegd met dezelfde kasseistenen, en bovendien voorzien van vier zitbanken ter hoogte van het Steenmuseum.

De werken gingen van start begin juni 1987, en waren reeds vóór het einde van dezelfde maand beëindigd. Bij deze herbestratingswerken werd — zoals wij steeds vermoedden — een in baksteen zorgvuldig gemetselde waterput ontdekt. Deze vermoedelijk 15de-eeuwse put bevond zich bijna in het midden van de koer, en was afgedekt met een arduinen steen van recentere datum. De waterput werd leeggepompt door de stedelijke archeologische dienst tot op de sliblaag (ca. 4,50 m diepte). Vermoedelijk is deze put nog dieper, maar dit was om technische redenen niet meer mogelijk. De afmetingen binnenwaarts bedragen : Ø schacht 95 cm ; Ø opening 53 cm ; totale hoogte van de kegel bovenaan 58 cm. De put bevatte geen archeologisch materiaal van welke aard ook, en was waarschijnlijk nog in gebruik in de 19de eeuw.

Op de plaats waar deze waterput zich bevindt, werd een kleine arduinen steen in de bevoering gemetst als herkenningsteken.

St. Vandenberghe

Kasteel Tillegem. — Op 10 september werd het herstelde kasteel van Tillegem te Sint-Michiels/Brugge plechtig ingehuldigd. In twee 18de-eeuwse kamers hebben de gerestaureerde salonschilderijen (1788) uit het huis J. van Hamme (Brugge, Sint-Maartensplein), die sinds 1924 nogal ongelukkig in het Provinciaal Hof opgehangen waren, een nieuwe verblijfplaats gevonden.

De vroegste geschiedenis van Gent. — Algemeen wordt aangenomen dat geschreven bronnen ons niets nieuws meer kunnen leren over het ontstaan en de oudste geschiedenis van onze steden. De schaarse documenten in dat verband zijn allemaal reeds lang bekend, en de kans dat nog nieuwe

tekstgegevens opduiken is verwaarloosbaar. Alle hoop is nu op de stadsarcheologie gesteld : alleen het geduldige ontcijferen van het z.g. *bodemarchief* kan op termijn voor belangrijke nieuwe inzichten zorgen. In enkele jaren tijd hebben de nog relatief jonge archeologische diensten van o.a. Brugge en Gent trouwens al voortreffelijk werk geleverd, en ondanks de vaak erg beperkte mogelijkheden waarover de stadsarcheologen beschikken — interessante terreinen niet lang genoeg voor opgravingen vrijgegeven ; personeelstekort ; krappe financiële middelen ; totaal ontbreken van wettelijke bescherming tegen schatgravers en andere onbevoegden — mogen in de toekomst ongetwijfeld nog opmerkelijke ontdekkingen verwacht worden.

Toch zou het verkeerd zijn aan de geschreven bronnen in het geheel geen aandacht meer te schenken. Een hernieuwde, kritische lezing van bekende teksten kan soms nog lonend zijn. Dit bewijst de studie van de Gentse hoogleraar A. Verhulst over “De heilige Bavo en de oorsprong van Gent”, in *Academiae Analecta. Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren*, jg. 47, 1987, nr. 1, blz. 75-90 (tevens in lichtjes aangepaste vorm verschenen onder de titel “Saint-Bavon et les origines de Gand”, in *Revue du Nord*, 68 (1986), blz. 455-467). Op basis van o.m. de *Vita Bavonis* — een Gentse bron van ca. 825, ons overgeleverd in een, naar wordt aangenomen zeer getrouwe copie van de 10de eeuw — komt de auteur tot de vaststelling dat Bavo in het midden van de 7de eeuw zijn laatste levensdagen te Gent heeft doorgebracht in een kluis op of in de onmiddellijke omgeving van de plek waar thans de Sint-Baafskathedraal staat.

Verder acht de auteur het aannemelijk dat reeds in de vroege 9de eeuw, of zelfs in de 8ste eeuw een kerk werd gebouwd ter ere van de kluizenaar Bavo op of nabij de plaats van diens kluis. Die kluis was tevens de eerste begraafplaats van de heilige man geweest vooraleer zijn stoffelijke resten naar de nabijgelegen Sint-Baafsabdij waren overgebracht. Hiermede bouwt prof. Verhulst verder op een hypothese die ooit door wijlen pater Nicolaas Huyghebaert werd geformuleerd. Deze kerk uit de 8ste of 9de eeuw zou dan een voorloper zijn van de latere Sint-Janskerk, thans Sint-Baafskathedraal. Dit voert meteen de oorsprong van de oudste Gentse stadskerk, die traditioneel in de 10de eeuw gesitueerd wordt (oudste vermelding : 964), een flink stuk verder in de tijd terug.

Tenslotte wordt in het artikel ook gepeild naar de exacte ligging en de aard van de vicus die, blijkens de *Vita Bavonis*, in de buurt van Bavo's kluis was gelegen. De meest waarschijnlijke hypothese is dat deze Merovingische bewoningskern zich ten zuiden van de huidige kathedraal bevond. Maar voor een eventuele bevestiging van die hypothese, alsmede voor meer gegevens over het karakter — agrarisch, administratief, commercieel ? — en de uitgestrektheid van de nederzetting kunnen de geschreven bronnen

ons dan weer niet verder helpen, en zal moeten gewacht worden op de inbreng van de archeologen. In afwachting daarvan betekent Verhulstts bijdrage een nieuwe stap voorwaarts in het onderzoek naar Gents oudste verleden.

M.R.

Godelievemuseum Gistel. — In de Sint-Godelieveabdij te Gistel werd op 21 juni van dit jaar een nieuw museum geopend dat de H. Godelieve († 1070), de populaire plaatselijke heilige, en haar verering tot onderwerp heeft. Met veel smaak zijn de archivalia, prenten, aanplakbrieven, beelden, vaandels en ornamenten in de moderne museumruimte tentoongesteld.

C. Luet, 17de-eeuws drukker ? — In zijn bijdrage “Cornelis Luet Brugse drukker uit de 17e eeuw?”, *Handelingen van het Genootschap voor geschiedenis*, 123, 1986, 215-224) heeft A. Schouteet het o.m. over een “zeer zeldzaam” boekje waarvan het titelblad geen drukkersadres vermeldt, maar alleen de aanduiding : “Men vindtse te koop tot Brugghe By Cornelis Lut in de Breydelstraete”. Met een verwijzing naar de kerkelijke approbatie van 9 juni 1691 door A. Hoefslach, die boekenkeurder van het bisdom Antwerpen was, vermoedt hij dat het boekje te Antwerpen werd gedrukt.

Er bestaat inderdaad een Antwerpse druk van 1691, zoals men kan lezen in de *Bibliotheca Catholica Neerlandica Impressa*, onder nr. 15059, waar als vindplaats van een exemplaar de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap te Antwerpen wordt aangegeven. Wat leert nu de vergelijking van dit exemplaar (3087 i 37) met de gegevens over het Brugse exemplaar in Schouteets bijdrage ?

De titelbladen van beide exemplaren komen wat woordschikking, spelling en lettertype betreft grotendeels met elkaar overeen, op enkele kleine verschillen na, die hier beknopt worden vermeld :

- de spatiëring van letters en woorden in het Antwerpse exemplaar is iets kleiner voor de vier bovenste regels, iets ruimer voor de zesde regel ;
- op de elfde regel wordt achteraan het woord *Dooden* gesplitst over de elfde en twaalfde regel (*Doo-lden*) ;
- op de 14de regel staat het woord *Augustinus* reeds bij het begin van de regel ;
- achter het woord *Godt* (6de r.) en achter het woord *Augustinus* (14de r.) staat een komma, geen punt ;
- wat de spelling betreft, leest men *begraven, getrocken, Auteurs, overgeset, Jonghen* (respektievelijk op de 12de, 15de, 16de, 17de en 18de r. ; in het Brugse exemplaar : *begraeven, ghetrocken, Autheurs, over-gheset, jonghen*) ;
- onderaan het drukkersadres : ‘t Antwerpen by H.I. Verdussen, in de thien Geboden, 1691.

Wat de paginering aangaat, heeft het Antwerpse exemplaar 34 genummerde bladzijden + één ongen. met de approbatie van 9 juni 1691 ; het Brugse exemplaar heeft volgens Schouteets beschrijving slechts 32 gen. blz.

Op blz. 3 van het Antwerpse exemplaar vindt men een opdracht aan twaalf met naam genoemde Cellebroeders die in het klooster te Antwerpen verblijven ; het Brugse exemplaar daarentegen heeft, volgens Schouteets beschrijving, een opdracht aan zeven Cellebroeders van het klooster te Brugge.

Wat leert ons nu deze eer vluchtige vergelijking ? Verschenen als gelegenhedsuitgave bij de heiligverklaring van Joannes de Deo heeft de Antwerpse druk blijkbaar als model gediend voor een andere soortgelijke uitgave waarvan het Brugse exemplaar een voorbeeld biedt (Wellicht zijn er ook voor andere steden die een Cellebroedersklooster bezaten dergelijke aangepaste uitgaven geweest). In elk geval werden voor die aangepaste uitgave titelblad en opdracht herdrukt ; of dat ook voor de rest van het boekje gebeurde, lijkt wegens het verschil in paginering (32 en 34 gen. blz.) waarschijnlijk, maar dit zou zekerheidshalve toch nog op de exemplaren zelf moeten worden gecontroleerd. Dat het Brugse exemplaar, zoals Schouteet vermoedt, te Antwerpen werd gedrukt (bij Verdussen werd herdrukt, zouden we nu kunnen vervolledigen), wordt inderdaad vanuit het gebruikte lettertype een aannemelijke veronderstelling, al verwonderen dat toch sommige spellingsverschillen.

J. Andriessen

Nieuw landbouwmuseum te Torhout. — Toen in 1986 het landbouwmuseum van de Stockmanshoeve in Sijsele definitief zijn deuren sloot, nam de stad Torhout het besluit deze leemte op te vullen. Naast het kasteel Wynendale, het A. Maesmuseum van Torhouts aardewerk, het kaasmuseum en “t Klein Gravewinkeltje” (een gerestaureerd 19de-eeuw arbeidershuisje), heeft Torhout met dit landbouwmuseum haar cultureel patrimonium opnieuw uitgebreid.

Het landbouwmuseum, ontworpen door historicus M. Mestdagh en geopend op 15 mei 1987, is samen met een kinderboerderij ondergebracht in de voormalige gebouwen van een stoomvilderij langs de Ieperse Heirweg. De naam “d’Oude Smelterij” verwijst naar deze stoomvilderij waar dode dieren werden verbrand (“gesmolten”) om vet te verkrijgen.

De tentoongestelde stukken, hoofdzakelijk afkomstig van Houtlandse landbouwbedrijven, bevinden zich in een grote schuur. De museumruimte bestaat uit een beneden- en een bovenverdieping. De gelijkvloerse verdieping is ingedeeld naar de vijf fasen in het bewerken van de akkers : het klaarleggen van de grond ; het zaaien en het planten ; het onderhoud van het land ; het oogsten en als laatste het dorsen van de oogstproducten.

Bijgevolg treft men er vooral grote landbouwwerktuigen aan, zoals eggen, ploegen, zaai- en maaimachines waarvan de Mc. Cormack maaimachine van rond de eeuwwisseling het meest indrukwekkend is.

De bovenverdieping bevat voornamelijk kleiner materieel. Enkele losse items en nevenberoepen worden er behandeld, zoals de klompenmaker, de strodekker, de gareelmaker en de schrijnwerker.

J. D'hondt

Sint-Elooi te Ettelgem. — Van 26 september tot 4 oktober vond in het gerestaureerde koor van de vroegere kerk van Ettelgem een kleine ikonografische tentoonstelling over de H. Eligius plaats, waarin alle mogelijke zaken rond de heilige — tot sigarenbandjes toe — samengebracht werden. Voor volgende tentoonstellingen die men daar van plan is te houden, zou men kritischer en systematischer moeten te werk gaan.

Molenboek Henegouwen. — Na de vele Nederlandse molenboeken zijn nu ook recent enkele Belgische provincies een molenboek rijk geworden : eerst West-Vlaanderen in de provinciale inventarisreeks (1984), in 1985 het monumentale molenboek over Oost-Vlaanderen. Daarnaast werd nu in 1987 een boek — geen inventaris — over molens in Henegouwen : “Moulins en Hainaut” uitgegeven door het Gemeentekrediet n.a.v. de rondreizende tentoonstelling over de wind- en watermolens, georganiseerd door Hannonia, de overkoepelende organisatie van de historische kringen in die provincie. Na een leerrijke historische inleiding door M. Arnould, volgen een technische beschrijving door J.-P. Ducastelle, en verder artikels over het molenrecht, het economisch aspect, de ligging en de architectuur van de molens, de epigrafie, de ikonografie, het leven van de molenaar. De laatste 100 blz. van het boek brengen een catalogus van 256 nrs. die de molens onder verscheidene aspecten bekijken : typologie, landschap, techniek, ikonografie en tenslotte de huidige toestand. Het werk dat zeer mooi geïllustreerd is, o.m. met kleurafbeeldingen uit de albums de Croy, heeft zijn gelijke niet in een Vlaamse provincie. Jammer dat in de bibliografie nogal wat Vlaamse titels ontbreken, o.a. studies van Devyt, Devliegher, Bauters.

Europalia Oostenrijk. — Uit de vele tentoonstellingen die in 1987 rond dit thema plaats hadden, dient hier noodgedwongen een keuze gemaakt te worden.

“De reis van Jozef II door de Nederlanden in 1781” in het Algemeen Rijksarchief te Brussel was een hoofdzakelijk historische tentoonstelling die o.a. veel ikonografisch en archivalisch materiaal bevatte betreffende de steden die de keizer bezocht heeft. (In 1779 liepen, volgens het getoonde

document, 990 schepen de haven van Oostende binnen, en niet 900 zoals in nr. 58 van de katalogus staat).

In “De Librije van Margareta van Oostenrijk” in de Nassaukapel van de Koninklijke Bibliotheek was o.m. het hs. van R. du Puys “La tryumphante et solemnelle entrée” over de Blijde Intrede van graaf Karel in Brugge (1515) te zien.

Gouverneur-generaal Karel van Lotharingen werd niet enkel herdacht in zijn paleis te Brussel — wat meteen een enige gelegenheid was om de 18de-eeuwse salons en kapel te bewonderen — maar ook — als Grootmeester van de Duitse Orde — in de Landscommanderij van Alden Biesen.

Te Mechelen waren de Habsburgers in twee tentoonstellingen te gast : de dynastie in het Hof van Busleyden, de woon- en leefcultuur in de 16de eeuw in de zg. Troonzaal van het Hof van Margarata van Oostenrijk. De catalogus bevat enkele belangrijke inleidende bijdragen, waaronder we hier enkel het artikel vermelden van Chr. van den Bergen-Pantens over de wapenborden van het in 1491 te Mechelen gehouden kapittel van het Gulden Vlies. De catalogusnotities geven dikwijls maar summier informatie ; soms worden de opschriften op de kunstwerken gegeven, een andere maal niet (nrs. 173, 190, 223, 224, e.a.). Een “goed” voorbeeld van een storende onjuiste vertaling uit de catalogus “Ausstellung Maximilian I Innsbruck” (1969, nr. 20) is wel nr. 193 !

De meest tot de verbeelding sprekende tentoonstelling was ongetwijfeld “De schat van het Gulden Vlies” in het Paleis voor Schone Kunsten te Brussel. Deze nu eens niet zo grote tentoonstelling (74 nrs.), met een uitstekende catalogus, was rond drie thema’s gegroepeerd.

1. De soevereinen van de Orde, vanaf Filips de Goede tot keizer Frans Jozef I.
2. Kapittels en feesten van de Orde (met o.a. statuten- en wapenboeken, verslagen, plechtigheden, wapenschilden).
3. Insignes van de Orde. Buiten catalogus was een eenvoudige ketting van het Gulden Vlies tentoongesteld, van ca. 1500. De vuurslagen hadden een eenvoudiger vorm dan deze in de “potence” (tussen 1516 en 1520 ; cat. nr. 67) ; ze gelijken op de vuurslagen van de ketting die Maximiliaan draagt op zijn portet uit 1502 (cat. nr. 4). De ketting, nu in Duits privé-bezit, werd waarschijnlijk na de dood van een Gulden Vliesridder ten onrechte door zijn familie achtergehouden.

L.D.

BOEKENSCHOUW

lopende bibliografie van de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en de provincie West-Vlaanderen 1986

door N. Geirnaert, W. Muylaert, M. Ryckaert en W. Vanderpijpen. Met de medewerking van L. Casier, L. Danhieux, J. De Grendele, J. De Grootte, L. Devliegher, H. De Witte, J. D'hondt, J.-M. Duvosquel, B. Janssens de Bisthoven, D. Marechal, H. Platelle, A. de Schietere de Lophem, J. Six, L. Stockman, L. Vandamme, S. Vandenbergh, C. Vandenbroeke, M. Vandermaesen, P. Vandermeersch, A. Vandewalle en L. Valcke.

Voor de criteria die gevolgd werden bij de keuze zie HEM. 88 (1951) 172. We vestigen er de aandacht op dat de rubriek *Genealogie, Biografie* (I,7) nu gesplitst is in een deel *Algemeen* en *Bijzonder*. In het tweede deel van deze rubriek zijn de titels niet meer volgens de auteursnaam geklasseerd maar, in alfabetische volgorde, volgens de behandelde familienaam.

I. HULPWETENSCHAPPEN

1. Bibliografieën, Inventarissen en Catalogi

1. *800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus*. Brugge, Kongregatie van de Zusters van de Kindheid van Maria ter Spermalie, 1986, 559 blz., ill.
2. Andriessen J., *Literatuuroverzicht 1985 (Conspectus bibliographicus)*. - OGE., 60 (1986) 38-119.
3. Asaert Gustaaf, *Analytische inventaris van monsterrollen ter visserij (1818-1843 en 1860-1910)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, 2 dln., 444 en 313 blz.
In het Rijksarchief te Beveren.
4. Boyen R., *Inventaris van het archieffonds "Officierendossiers" 2001 tot 3000*. Brussel, Koninklijk Legermuseum, 1986, 116 blz. (Centrum voor militaire geschiedenis - Inventarissen 30).
5. Boyen R., *Inventaris van het archieffonds "Officierendossiers" 3001 tot 4000*. Brussel, Koninklijk Legermuseum, 1986, 108 blz. (Centrum voor militaire geschiedenis - Inventarissen 31).
6. Christiaens M., *Les registres paroissiaux de Luignee. Essai de mise en ordre*. - MSHM., 8 (1986), 95-114.
7. Debrabandere P., *Schilderijen. Museum voor Schone Kunsten Kortrijk*. Kortrijk, Museum voor Schone Kunsten, 1986, 230 blz., ill.
8. De Vos D., *Een keuze uit de aanwinsten 1983. Brugge Groeningemuseum*. - ML., 12 (1984-1985) 84-89, ill.

9. De Vos D., *Zestien meesterwerken uit de verzameling Tony Herbert naar het Groeningemuseum*. - Informatiebulletin. Stedelijke Musea Brugge, nr. 1, Brugge, 1986, ill.
10. Dezutter W.P., *Devotieprenten van St.-Jozef*. (catalogus). Brugge, 1985, 15 blz., ill.
11. Dezutter W.P., *Een keuze uit de aanwinsten 1983. Brugge Stedelijk Museum voor Volkskunde*. - ML., 12 (1984-1985) 92, ill.
12. Dezutter Willy P., *19de-eeuwse kantontwerpen uit de Brugse Nijverheidsschool*. Brugge, Stedelijk Museum voor Volkskunde, 1986, 16 blz., ill.
13. Dezutter W.P. & Ryckaert M. (red.), *Kroniek en korte berichten 19*. - BO., 26 (1986) 121-144, ill.
14. Ghyssaert Jozef, *Bijvoegsel aan de catalogus van handschriften van de Stedelijke Bibliotheek van Brugge*. - ABB., 57 (1986) 513-529.
15. Haagen W., *Het "Fonds Achille Van Acker"*. - AMSAB Tijdingen, 3 (1984-1985) 1-2, 93-99.
16. *Inhoud van Gezelliana I, 1970-XV, 1986*. - Gz., 15 (1986) 209-216.
17. Janssens Gustaaf, *Inventaris van het Archief van de kasselrij Oudenaarde*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1984, 396 blz.
In het Rijksarchief te Ronse.
18. *Koekelare in de eerste wereldoorlog. Een bibliografisch overzicht*. - Coc., 1 (1986), 7-8.
19. Laurent René, *De havens aan de kust en aan het Zwin. (Doorheen oude plannen en luchtfoto's.)* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, 161 blz., krtn. ill.
Tentoonstellingscatalogus.
20. Le Loup W., *Tentoonstelling : De Bijbel in Prent- en tekenkunst : Het Oude Testament*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea Brugge, nr. 3, Brugge, 1986, ill.
21. Le Loup W., *Tentoonstelling : Kant in de prentkunst*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea Brugge, nr. 4, Brugge, 1986, ill.
22. Le Loup W., *Tentoonstelling : De Bijbel in prent- en tekenkunst : Het Nieuwe Testament*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea Brugge, nr. 4, Brugge, 1986, ill.
23. Lobelle-Caluwé H., *Memlingmuseum Brugge, Sint-Janshospitaal*. Brugge, Die Keure, 1985, 128 blz., ill.
24. Notebaert Alexandre, Neumann Christel, Vanden Eynde Willem, *Inventaris van het archief van de Dienst der Verwoeste Gewesten, 1914-1918*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, , 453 blz., ill.
In het Algemeen Rijksarchief.
25. Nuytens Michel, *Inventaris van het Archief van de Staten van Vlaanderen*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, 689 blz.
In het Rijksarchief te Gent.
26. Osaer A., *Inventaris van het archief van de christelijke middenstandsbeweging in het arrondissement Brugge vanaf ca. 1900*. Leuven, Kadoc, 1985, XXXIV - 84 blz. (Kadoc Inventarissen, Reeks B, Inventarissen van archieven niet bewaard op het Kadoc, nr. 7).
27. Pauwels A.G., *Damast*. Kortrijk, Museum voor Oudheidkunde en Sierkunst, 1986, 542 blz., ill.
28. Pauwels A.G., *Een keuze uit de aanwinsten 1983. Kortrijk Museum voor Oudheidkunde en Sierkunst*. - ML., 12 (1984-1985) 120-121, ill.
29. *Poorters en buitenpoorters van Gent 1477-1492, 1542-1796*. Gent, Stadsarchief, 1986, 307 blz., krtn. (Inventarissen en Indices gepubliceerd door het Archief).
30. Rombauts Wouter, *Het oud archief van de kerkfabriek van Sint-Jacob te Brugge (XIIIde-XIXde eeuw)*. Deel I : *Inventaris*. Deel II : *Regesten*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, 169 blz., ill., en 391 blz.
In het Rijksarchief te Brugge.

31. Ryckaert M. en Cloet M., *Licentiaatsverhandelingen geschiedenis met betrekking tot het oude graafschap Vlaanderen en de provincies Oost- en West-Vlaanderen*. R.U. Gent (1986) en K.U. Leuven (1986). - HEm., 123 (1986) 240-244.
32. *Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove. Zeven eeuwen sociale voorzieningen in Oudenburg*. Tentoonstellingscatalogus. Oudenburg, Stadsbestuur, 1986, 107 blz., ill.
33. Vandenberghe St., *Bibliografie van Vlaams en Waals tin. Tentoonstellingscatalogus. Oud tin, 16e tot 19e eeuw uit de Vlaamse en Waalse ontstaanscentra, met bijdrage tot de geschiedenis van het tinnegietersambacht te Ieper*, Staden, 1986, 98-102.
34. Vandenberghe S., *Een keuze uit de aanwinsten 1983. Brugge Gruuthusemuseum en Arentshuis*. - ML., 12 (1984-1985) 90-91, ill.
35. Van den Eijnde S., *Tijdschriftenschouw 1986*. - VK., 87 (1986) 78-112, 162-192, 232-256.
36. Vandermaesen Maurice, *Inventaris van het hedendaags archief der kerkfabriek van Onze-Lieve-Vrouw te Brugge*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, 58 blz.
In het Rijksarchief te Brugge.
37. Vanhoutryve A., *Bibliografie van de geschiedenis van Brugge, IV*. Brugge, Westvlaamse Gidsenkring, 1986, 251 blz.
38. Van Isterdael H., *Inventaris van het archief van het Land van Zottegem*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1986, 378 blz., krt.
In het Rijksarchief te Ronse.
39. Van Moerbeke A., *De Briefwisseling van Cyriel Verschaeve bewaard in het Verschaeve-archief (3)*. - Vers., (1986) 241-267.
Vervolg op Vers. 1985, 183-235.
Zie Boekenschouw 1985, nr. 27.
40. Vanthournout Claudine, *De Abdij Hemelsdale. Tentoonstellingscatalogus*. Kortemark, Gemeentebestuur, 1986, 239 blz., ill.
41. Van Twembeke Julien, *De penningkohieren*. - JHKS., 15 (1986) 41-59.
Met inventaris van de penningkohieren bewaard op het Algemeen Rijksarchief (100ste penning) en het Gentse Stadsarchief. Betreft ook Westvlaamse gemeenten.

Zie ook nrs. 562, 938, 1016.

2. Paleografie, Diplomatiek, Codicologie en Epigrafie

42. Demarolle Pierre, *Le psautier glosé et exposé de Ludolphe le chartreux*. Nancy, Presses universitaires de Nancy, 1986, 127 p., ill. (Travaux du C.R.A.L. n° 4).
15de-eeuws handschrift vervaardigd in het clarissenklooster van Rijsel.
43. Derolez Albert, *La restauration du Liber Floridus*. - ABB., 56 (1985) 238-256, ill.
Betr. het Liber Floridus van Lambert van Sint-Omaars (voltooid in 1121).
44. D'haen C., *Het nut van het handschrift bij het beschrijven van een poëtica: "De dakpannen" door G. Gezelle*. - Hulde-album Prof. dr. Marcel Hoebeke, o.l.v. H. Ryckeboer, J. Taeldean, V.F. Vanacker, Gent, R.U.G.-Seminarie voor Nederlandse taalkunde, 1985, 211-214.
45. Obbema Pieter F.J., *Een kantekening bij de introductie van het humanistisch schrift in de Nederlanden* - Boek, bibliotheek en geesteswetenschappen. Opstellen door vrienden en collega's van dr. C. Reedijk geschreven ter gelegenheid van zijn aftreden als bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage, Hilversum, 1986, 238-243.

Joris van Oedelem uit Brugge schreef het eerste "Nederlandse" humanistische handschrift niet in Brugge of Leuven, maar in Italië.

46. Van Belle R., *Een raadselachtige priesterzerk te Mariakerke*. - HEM., 123 (1986) 197-204, ill.
47. Van Elslander A., Deschamps J., *De handschriften van de Istory van Troyen van Jacob van Maerlant*. - Hulde-album Prof. dr. Marcel Hoebeke, o.l.v. H. Ryckeboer, J. Taeldeман, V.F. Vanacker, Gent, R.U.G. - Seminarie voor Nederlandse taalkunde, 1985, 413-426.
48. Zwaenepoel Gilberte, *De kalvarie uit het missaal van Diksmuide, miniatuur van Simon Bening. Deel II : Miniatuurkunst en handschrift - Geschiedenis. Deel III : Simon Bening - Leven en werk*. - DD., 5 (1986) 30-35, 63-72.

Zie Boekenschouw 1985, nr. 34.

Zie ook nrs. 14, 849, 942.

3. Aardrijkskunde

49. Augustijn B., *Zestiende-eeuwse polderkaarten : spiegel der eigentijdse landmeetkundige verworvenheden of uiting van traditionalisme ? Het voorbeeld van de kaarten van het oostelijk deel van Zeeuws-Vlaanderen geschilderd door de Gentenaar François Horenbault naar aanleiding van de stormvloed van 1570*. - Oude kaarten en plattegronden. Bronnen voor de historische geografie van de Zuidelijke Nederlanden (16de-18de eeuw) (ABB., Extranr. 31), Brussel, 1986, 75-104, ill.
50. Coornaert M., *Waar en wanneer is Damme ontstaan ?* - RP., 28 (1986) 51-84, krtn.
51. De Ceunynck R., *De wordingsgeschiedenis van de duinen en de aangrenzende kustvlakte aan de Belgische Westkust*. Wavo-berichten, 6 (1986) 3-14, ill.
52. Deroubaix, *Inondations et pollution, les deux fléaux de l'Espierre et de ses affluents*. - MSHM., 8 (1986) 133-236.
Gedurende de 19de-20ste eeuw.
53. Duvosquel J.-M., *La correspondance du duc Charles de Croix avec son arpenteur Pierre de Bersacques (1598-1606) à propos de la confection des cadastres de ses seigneuries*. - Oude kaarten en plattegronden. Bronnen voor de historische geografie van de Zuidelijke Nederlanden (16de-18de eeuw) (ABB., Extranr. 31), Brussel, 1986, 11-50, ill.
54. Janssens de Varebeke Albert, *Was Temse ooit "Durmemonde" ?* - ALW., 89 (1986) 159-176.
Bestudeert de loop van de Schelde.
55. Mertens J., *Lokale grensgechillen en cartografie in de 16de eeuw*. - Oude kaarten en plattegronden. Bronnen voor de historische geografie van de Zuidelijke Nederlanden (16de-18de eeuw) (ABB., Extranr. 31), Brussel, 1986, 105-120, ill.
O.m. betr. Watervliet en het Brugse Vrije.
56. Stockman L., *De grens tussen de Kasselerij Kortrijk en de Oudburg in 1627 door Loys de Bersaques getekend*. - LvdW., 8 (1985) 3, 3-16, 1 uitvouwkaart.
Vgl. Boekenschouw 1984, nr. 41 en Boekenschouw 1985, nr. 46.
57. Tillie W., *De Poperingevaart*. - AdS., 16 (1986) 1, 2-32, ill., krtn.
Kanaliserende van de Vleterbeek naar de IJzer, aanvang 1367.
58. Vlaminck J., *De "broeken" van Woumen*. - BdK., 28 (1986) 151-168.
Vanaf de achttiende eeuw.

Zie ook nrs. 19, 242, 443, 499, 645.

4. Onomastiek en taalkunde

59. A.B., *Kalkschuur te Sint-Baafs-Vijve*. - B., 86 (1986) 379.
60. Beele Wilfried, *Van Ignaes naar Donaes en Thomas*. - VS., 22 (1986) 455.
Met voorbeelden uit Poperinge.

61. Beele W., *Moncarey en Monkerey* - N., 18 (1986) 137-140.
Familienaam in het gebied tussen Veurne, Ieper, Belle en St.-Winoksbergen.
62. Beele W., *De familienaam Wyckaert*. - Westhoek, 3 (1986) 139.
63. Beele W., *De familienaam Boussemaere*. - Westhoek, 3 (1986) 154-155.
64. Beele W., *De familienaam Fonteyne*. - Westhoek, 3 (1986) 163.
65. Debrabandere F., *Familienamen met -ld- in West- en Oost-Vlaanderen*. - Hulde-album Prof. dr. Marcel Hoebeke, o.l.v. H. Ryckeboer, J. Taldeman, V.F. Vanacker, Gent, R.U.G.-Seminarie voor Nederlandse taalkunde, 1985, 63-70.
66. Debrabandere F., *Het Kortrijkse dialect. Een verzameling radiolezingen van wijlen dr. Jan Soete. Bewerkt, ingeleid en van aantekeningen voorzien door F. Debrabandere*. Kortrijk, De Leiegouw, 1986, XX-316 blz., ill. (Verhandelingen uitgegeven door De Leiegouw, 10).
67. Debrabandere Frans, *De naam Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 113-116.
68. Debrabandere Frans, *Namen van Bruggelingen. Allossery*. - BS., 7 (1986) 1, 11.
69. Debrabandere Frans, *Namen van Bruggelingen. Rik en Karel Laloo*. - BS., 7 (1986) 3, 7.
70. Debrabandere Frans, *Namen van Bruggelingen. Hongenaert en Hungenaert. Broodthaers*. - BS., 7 (1986) 4, 11.
71. De Langhe J. E., *Het toponymisch element "donk"*. - B., 86 (1986) 54-56.
72. De Langhe J.E., *Wat betekent de naam Dudzele ?* - B., 86 (1986) 193-195.
73. De Langhe J.E., *Over de plaatsnaam "den Hogen Noene"* - B., 86 (1986) 282-283.
74. Deldicque H. e.a., *Chronique Patoisante*. - MSHC., 16 (1986) 583-592.
Teksten in het Picardisch dialect van Komen-Waasten.
75. Depaeuw R., *Le travail de la terre à Ploegsteert. Etude dialectologique*. - MSHC., 16 (1986) 341-358.
76. De Tollenaere F., *Nogmaals verprillen, verprullen en verpreulen*. - B., 86 (1986) 231-232.
77. Fagoo A., Sansen J., Simon P., *Dictionnaire flamand/français, français/flamand*. Dunkerque Westhoek-Editions, Bourbourg, Tegaere Toegaen, 1985, 234 blz.
Frans-Vlaamse dialect.
78. Goeminne L., *Ongeld voor molenaars te Menen, 1293*. - B., 86 (1986) 53.
79. Gyselen G., *Iets over lobbedei*. - B., 86 (1986) 14-15, 157-159.
80. Lanszweert Willem, *Enkele spreuken ontleend aan de visserij en de vissen*. - MV., 9 (1986) 691-694.
81. Lowyck A., *Kokkemare*. - 't Beertje 1987, Brugge, 1986, 124-130.
82. Stam H., *Een Minnewater in Arnhem*. - "Arnhem de Genoeglijkste", 6 (1986) 264-269.
Toponiem met dezelfde betekenis als het Brugse Minnewater.
83. V(an A(cker) L., *Timpaliers in Kortrijk*. - B., 86 (1986) 130.
84. V(an) d(en) A(beele) A., *Iemand 't gat oplichten*. - B., 86 (1986) 306.
85. Van Durme L., *Zuidnederlandse toponiemen uit de nekro-sfeer*. - N., 18 (1986) 103-136.
Toponiemen van oude graven en begraafplaatsen.
86. Vanhuyse A., *Kul*. - B., 86 (1986) 428.
87. Van Overstraeten J., *Wat betekent mijn familienaam ?*. - VS., 22 (1986) 40-42, 90-92, 158-160, 233-235, 258-260, 336-339, 396-398, 431-434, 472-474, 545-547.
Vervolg op Boekenschouw 1985, nr. 85.
88. Verheye Staf, *Ieperse woordjes en uitdrukkingen*. - IK., 22 (1986) 54-57.
Vervolg Boekenschouw 1985, nr. 87.
89. Willemys R., *Dialect en Zuidnederlands in Brugse krantetaal. Een onderzoek naar lexicale standaardisering*. - Hulde-album Prof. dr. Marcel Hoebeke, o.l.v.

H. Ryckeboer, J. Taeldeman, V.F. Vanacker, Gent, R.U.G.-Seminarie voor Nederlandse taalkunde, 1985, 463-471.

Zie ook nrs. 413, 448, 477, 499, 502, 608, 613, 626, 678, 795, 934, 961.

5. Archeologie

90. Balthau E., *Kalken (Laarne, O.-VI.) : Keltische munt.* - Archeologie, (1986) 103.
91. Bauters Luc, *Bijdrage tot het archeologisch onderzoek van de bewoningsevoluatie in Eke.* - JHKS., 13 (1984) 175-195, krtn., ill.
Van de Steentijd tot de post-middeleeuwse periode.
92. Bernard Honoré, *L'hypothèse du groupe épiscopal de Thérouanne.* - RN., 68 (1986) 301-304.
93. Blicq Gilles e.a., *Les fouilles de la collégiale Saint-Pierre de Lille. Le site. Les fouilles de 1985.* - RN., 68 (1986) 120-152.
94. Bourgeois J. en De Simpel F., *L'archéologie à Comines-Warneton et dans la région en 1985-1986. Dix années de recherche archéologique 1976-1986.* - MSHC., 16 (1986) 577-582.
95. Bourgeois J., *Découverte d'une hache polie à Luignne.* - MSHM., 8 (1986) 11-13.
96. Bourgeois J., *Etat des recherches sur le réseau routier romain dans la région de Comines-Warneton.* - MSHC., 16 (1986) 15-26.
97. Bourgeois J., *Prehistorische bewoning in Brugge : vroegemidden Bronstijd.* - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 55-58.
98. Bourgeois J., *Puits médiéval (fin XIe-début XIIIe siècle) à Ploegsteert (Comines-Warneton).* - Vie archéologique, 19 (1985) 107-122.
99. Bourgeois J., *La région de Comines-Warneton (Belgique).* - La prospection archéologique : paysage et peuplement. Actes de la table ronde des 14 et 15 mai 1982, Paris, Maison des Sciences de l'Homme, 1986, 97-99.
100. Bourgeois J. & Vermeulen F., *Sint-Denijs-Westrem (Gent, O.-VI.).* - Archeologie, (1986) 87-88.
Vondsten uit Steentijd (Neol. ?), IJzertijd, Romeinse Periode en Middeleeuwen.
101. Bourgeois J., Vanmoerkerke J. & Vermeulen F., *Ursel (Knesselare, O.-VI.) : prehistorische structuren en graven.* - Archeologie, (1986) 89-90.
102. Bourgeois J., *Vinderhoute-Molenbrug (Lovendegem, O.-VI.).* - Archeologie, (1986) 85-86.
Vondsten uit Mesolithicum tot en met Romeinse periode.
103. Brulet Raymond e.a., *Le quartier Saint-Brice de Tournai à l'époque mérovingienne.* - RN., 68 (1986) 361-370.
104. Bungeneers J., Delcourt A. & Rommelaere J., *Ursel (Knesselare, O.-VI.).* - Archeologie, (1986) 87.
Romeinse brandrestengraven, silexartefacten.
105. Callebaut D., Pieters M. & Van Durme L., *Dikkelvenne (Gavere, O.-VI.) : Sint-Pietersabdij.* - Archeologie, (1986) 139-140.
106. Callebaut D., *Ename (Oudenaarde, O.-VI.) : vroegmiddeleeuwse portus en Benedictijnenabdij.* - Archeologie, (1986) 137-139, foto.
107. Capenberghs J., *Varius multiplex multiformis. Het probleem van de beschrijving van (Gallo-Romeinse) begravingsresten, enkele metodologische overwegingen.* - LG., 28 (1986) 203-212.
108. Charles L., *Ieper (W.-VI.).* - Archeologie, (1986) 111-112.
Prospectie van de Ieperse grachten ; materiaal vooral uit late middeleeuwen doch ook vroegere periode.
109. Colardelle Michel, *Réflexions méthodologiques sur l'archéologie paléochrétienne* - RN., 68 (1986) 289-300.

110. C(ools) E., *Aartrijke*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 80.
Vondst van vroeg-Romeins aardewerk.
111. Cools E., *Een fragman van een "Knight Jug" uit Wenduine*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 59-60.
112. C(ools) E., *Ichtegem*. - Westvlaamse Archaeologica 2 (1986) 80.
Resten van Middeleeuwse pottenbakkersindustrie.
113. Cools E., *De "Karolingische kerk" van Torhout... Een Romeinse wachttoren ?*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 81-90.
114. Cools E., *Een laat-middeleeuws bronzen driepootkannetje met dierenkop-tuit uit Knokke-Heist*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 1-2.
115. Cools E., De Ceunynck R. & Termote J., *Veurne (W.-VI.) : sporen van een zoutwinningsite*. - Archeologie, (1986) 102.
116. Crombé Ph., *Nukerke (Maarkedal, O.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 97.
Prehistorische ensemble (Laat-Neol. of event. Bronstijd).
117. Crombé Ph., *Ronse (O.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 97-98.
Prehistorische vindplaats (Laat-Neol. of Bronstijd).
118. Crombé Ph., *Een prehistorische site te Kerkhove (Mesolithicum-Neolithicum)*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 3-39.
119. De Ceunynck R. & Termote J., *Laat-middeleeuwse klei- en veenwinning in de regio van de Westhoek (W.-VI.)*. - Archaeologica Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 76-77.
120. De Ceunynck R. & Termote J. m.m.v. Van Strydonck M., *Laat-middeleeuwse veenwinning rond de Moeren*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 61-71.
121. De Cock S., Rogge M. & Van Doorselaer A., *Kerkhove (W.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 105.
122. De Cock S., Rogge M. & Van Doorselaer A., *Zerkegem - Jabbeke (W.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 91.
Nederzettingssporen uit 2de-3de tot 7de-8ste eeuw.
123. Delmaire Roland, *Quelques objets galloromains en bronze provenant des fouilles de Théroutanne*. - BSAM., 23 (446^e livraison, mai 1986) 229-232.
124. Delmaire Roland en Acquart J.A., *Une trouvaille de monnaies d'or romaines républicaines à Tilly-Capelle en 1858*. - BSAM., 23 (446^e livraison, mai 1986) 258-264.
125. Delmaire Roland en Dhénin M., *Trouvailles de monnaies antiques et médiévales en surface à Théroutanne*. - BSAM., 23 (446^e livraison, mai 1986) 258-264.
126. De Meulemeester J., *Archeologische beschouwingen over St.-Rijkers*. - De Duinen, 16 (1986) 63- 71.
127. De Meulemeester J., *Burchten en stadsontwikkeling : archeologische beschouwingen bij de kaarten van Jacob van Deventer*. - De Duinen, 16 (1986) 73-91.
128. De Meulemeester John, *Maisons Fortes : une perspective flamande*. - Bur M. (ed.), *La maison forte au moyen âge. Actes de la table ronde de Nancy-Pont-à-Mousson des 31 mai - 3 juin 1984*, Paris 1986, 87-93, ill. krtn.
O.m. Veurne, Alveringem, Loker, Dudzele en Assebroek.
129. De Meulemeester J., *De O.-L.-Vrouw ten Duinenabdij te Koksijde (W.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 143-144.
130. De Meulemeester J. & De Smet M., *De Augustijnenabdij te Zonnebeke (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 34-35.
131. De Meulemeester J. & Dewilde M., *Romeinse en middeleeuwse sporen te Roksem (W.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 134-135.
132. De Meulemeester J. en Houbaert I., *De kerk van de O.-L.-Vrouw ten Duinenabdij te Koksijde*. - De Duinen, 16 (1986) 93-97.
133. De Meulemeester J. & Houbaert I., *De Kerk van de O. L. Vrouw ten Duinenabdij te Koksijde (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 36.

134. De Meulemeester J. & Vanthournout C., *De Hoge Andjoen-motte te Werken (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 13-15.
135. Deroeux Didier (red.), *Terres cuites architecturales au Moyen Age*. Arras, Commission départementale d'histoire et d'archéologie, 1986 (Mémoires, t. XXII, 2).
136. Desmet G. & Rommelaere J., *Merelbeke (O.-VI.) : onderzoek naar de verdwenen kerk* - Archeologie, (1986) 114-115.
137. Despriet Ph., *Deerlijk : Het goed te Gavere (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 74-75.
I.v.m. opgrav. in middel. site met walgracht.
138. Despriet Ph., *Kortrijk : onderzoek van een leprozerij (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 75.
139. Despriet Ph., *Kuurne : Sint-Michielskerk (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 49.
140. Despriet Philippe, *Opgravingen in het Goed te Gavere*. - Derlike, 8 (1986) 94-98, ill.
141. De Swaef W., *Lede (Lede, O.-VI.) : bewoningssporen uit de vroege La Tèneperiode*. - Archeologie, (1986) 101.
142. De Swaef W., *Oordegem (Lede, O.-VI.)*. - Archeologie, (1986) 99.
Gepolijst bijtje en spinschijfje.
143. D(e) W(itte) H., *Brugge*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 80.
Gallo-Romeinse bewoning op oeverwal van pre-Romeinse stroomgeul. Middeleeuwse vondsten.
144. De Witte H., *La production brugeoise d'épis de faitage (13e siècle), note additionnelle I.* - Verhaeghe F., *Quelques épis...*, 1986, 149-151.
145. De Witte H., *Protection of archaeological sites : the Bruges situation and the example of the Church of Our Lady*. - ICCROM (ed.), *Preventive measures during excavation and site protection*. Conference Ghent 6-8 nov. 1985, Rome, 1986, 299-307.
146. De Witte H., *Stadsarcheologisch onderzoek te Brugge (W.-VI.)*. - Archaeologia mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 71-74.
147. De Witte H. & Verhaeghe F., *Un cavalier brugeois. Epi de faitage remarquable du XIIIe siècle*. - Revue de la Céramique et du verre, 27 (1986) 7-9.
148. Ellebout B., *Archeologische vondst te Mariakerke. Fragment van een Romeinse "geglazuurde" deukbeker*. - Pl., 15 (1986) 78-83.
149. Florin Bernard, *Les fouilles sur le Mont des Boeufs à Cambrai. Etat de la question*. - RN., 68 (1986) 371-384.
150. Goderis J. & Termote J., *Roeselare (W.-VI.) : prospectie en vooronderzoek op het bedrijventerrein Haven*. - Archeologie, (1986) 15.
Oppervlaktevondsten uit het Mesolithicum tot de post-middeleeuwse periode. Resten van een Romeinse houtbouw (2de- beg. 3de E).
151. Gricourt Daniel, *Les fouilles du quartier Baudimont à Arras en 1985 : les monnaies*. - RN., 68 (1986) 101-120.
152. Hanoune Roger & Muller Arthur, *Recherches archéologiques à Cassel (Nord)*. - RN., 68 (1986) 65-74.
153. Heitz Carol, *Saint-Riquier en 800*. - RN., 68 (1986) 335-344.
154. Hillewaert B., *Archeologisch onderzoek van het verdwenen stadje Monnikerede (W.-VI.)*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N. D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 52-53.
155. Hillewaert B., *Heemkundig Museum te Dudzele*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 80.
Met o.m. archeologische sectie.

156. Hillewaert B., *Oostkamp (W.-VI.) : laat-middeleeuws aardewerk.* - Archeologie, (1986) 119.
157. Hillewaert B., *Oostkerke -bij- Brugge (W.-VI.).* - Archeologie, (1986) 23-24.
Afvalkuilen met 12de-eeuwse vondsten.
158. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *Brugge-Haven (Brugge, W.-VI.) : diepzeekaai.* - Archeologie, (1986) 91.
Bodemprofiel ; zeer veel archaeologica waarvan herkomst onbekend is.
159. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *Brugge (W.-VI.) : Herdersbrug.* - Archeologie, (1986) 112-113.
Grubenhäuser. (11de- (begin ??) 12de eeuw). Vondstenensemble eind 13de- begin 14de eeuw.
160. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *13de-eeuwse vondsten te Dudzele (W.-VI.).* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 51-52.
161. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *Dudzele (Brugge, W.-VI.) : briquetage.* - Archeologie, (1986) 109.
162. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *Dudzele (W.-VI.) : Romeins aardewerk en middeleeuwse uitveningen.* - Archeologie, (1986) 15-16.
163. Hillewaert B. & Hollevoet Y., *Prospectie van het tracé van een pijpleiding in het poldergebied ten noorden van Brugge.* - Archeologie, (1986) 14.
Romeinse en Middeleeuwse vondsten.
164. Hillewaert B., Hollevoet Y. & Soers C., *Post-Middeleeuwse vondsten te Assebroek (W.-VI.).* - Archeologie, (1986) 24.
165. Hollevoet Y., *Aatrijke (W.-VI.) : sporen van vroeg-Romeinse aanwezigheid.* - Archeologie, (1986) 103-104.
166. Hollevoet Y., *Bredene (W.-VI.) : toevalsvondsten op het strand.* - Archeologie, (1986) 14-15.
Vondsten uit diverse periodes, maar vnl. laat- en/of post-middeleeuws.
167. Hollevoet Y., *Een bronzen Mercuriusbeeldje uit Oudenburg.* - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 77-79.
168. Hollevoet Y., *Romeinse bewoningssporen te Roksem (W.-VI.).* - Archeologie, (1986) 21.
169. Hollevoet Y., *Zerkegem (Jabbeke, W.-VI.) : gepolijste bijl.* - Archeologie, (1986) 98-99.
170. Huysentruyt P. & Masschelein J., *Archeologisch verleden van Harelbeke.* Harelbeke, Stedelijke Informatiedienst, 1985, 88 blz.
171. Jacques Alain e.a., *Les fouilles de la rue Baudimont à Arras en 1985.* - RN., 68 (1986) 75-100.
172. Laleman M.-C., *De Karmelietenkerk in Gent (O.-VI.).* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 56.
173. Laleman M.-C., *Tegels met tinglazuur uit Gent (O.-VI.)* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 58.
174. Laleman M.-C. & Raveschot P., *Gent (O.-VI.) : stadsarcheologisch onderzoek.* - Archeologie, (1986) 16.
175. Laleman M.-C. & Raveschot P., *Stadsarcheologisch onderzoek in Gent (O.-VI.).* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 58-61, 1 ill.
176. Parent J.-P., *Kruishoutem (O.-VI.) : Romeinse bronzen beeldjes.* - Archeologie, (1986) 109-111, ill.
177. Parent J.P., Van der Plaetsen P. & Van Moerkerke J., *Oudenaarde (O.-VI.) : Donk.* - Archeologie, (1986) 121-123.
178. Parmentier F. & Vermeulen F., *Lovendegem (O.-VI.) : Romeinse laag.* - Archeologie, (1986) 108.

179. Pieters M., *Burst (O.-Vl.) : twee Romeinse waterputten.* - Archeologie, (1986) 132-133.
180. Raveschot P., *Een middeleeuwse spade uit Gent (O.-Vl.).* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 61-62.
181. Révillion Stéphane e.a., *Le site romain précoce des Tamaris à Seclin (Nord).* - 68 (1986) 37-64.
182. Rogge M. & De Cock S., *Een brandrestengraf te Kerkhove - Avelgem.* - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 41-43.
183. Rogge M. & De Cock S., *Overzicht van de voornaamste V.O.B.O.W.-activiteiten in 1985.* - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 73-75.
O.m. over opgravingen te Kooigem, Kerkhove en Zerkegem.
184. Rogge Marc & Vermeulen Frank, *Een inheems-Romeinse nederzetting te Eke.* - JHKS., 12 (1983) 35-73, krtn., ill.
185. Semey J. & Van Moerbeke J., *Lovendegem (O.-Vl.) : Brouwerijstraat.* - Archeologie, (1986) 88-89.
Kringgreppels.
186. Soers Kristel, *Volle middeleeuwse versterking te Assebroek ?* - Arsbroek, 3 (1986) 76-90, ill.
187. Termote J., *Damme (W.-Vl.).* - Archeologie (1986) 23.
Proefonderzoek in de Jacob van Maerlantstraat.
188. Termote J., *Haringe (W.-Vl.) : Romeinse nederzettingssporen* - Archeologie, (1986) 21.
189. Termote J., *Leffinge (Middelkerke, W.-Vl.) : hoeve met walgracht.* - Archeologie, (1986) 113.
190. Termote J., *Merkem (Houthulst, W.-Vl.) : bronzen hielbijl.* - Archeologie, (1986) 99, ill.
191. Termote J., *Oostduinkerke (W.-Vl.) : noodonderzoek.* - Archeologie, (1986) 23.
Resten van een laat-middeleeuwse bewoningssite met walgracht.
192. Termote J., *Sporen van het verdwenen dorp Koksijde (W.-Vl.).* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 79.
193. Termote J., *Stadsarcheologisch onderzoek te Veurne (W.-Vl.)* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 57.
194. Termote J., *Veurne.* - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 80.
Sporen van zoutwinning uit de IJzertijd.
195. Termote J., *Veurne (W.-Vl.) : onderzoek verdwenen dorpskern.* - Archeologie, (1986) 112.
196. Termote J., *Woumen (W.-Vl.) : noodonderzoek in de Sint-Andreaskerk.* - Archeologie, (1986) 114.
197. Termote J. & Deschoemaeker D., *12de-eeuwse nederzettingssporen te Veurne - Beoosterpoort (W.-Vl.).* - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 78.
198. Termote J. & Ramboer K., *Woumen (W.-Vl.) : de motte van Heren van Woumen.* - Archeologie, (1986) 22-23.
199. Termote J. & Van Acker J., *De heren van Stavele, hun geschiedenis, hun kasteel.* Veurne-Koksijde, WAVO, 1986, 32 blz., ill.
200. Termote J. & Van Doorselaer A., *Kooigem (W.-Vl.) : sporen van een hoogtenederzetting uit de IJzertijd.* - Archeologie, (1986) 102.
201. Thoen H. & Vandermoere N., *Maldegem (O.-Vl.) : Romeinse versterkte site.* - Archeologie, (1986) 107-108.
202. Van Acker R., *Prehistorische vondsten ten Oosten van Brugge.* - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 91-103.

203. Vandenberghe R., *Le château des Comtes à Mouscron*. - L'Archéologie en Wallonie 1980-1985. Découvertes des Cercles archéologiques, Namur, 1987, 118-120.
- Opgravingen XVI-XVIIIde eeuw.
204. Vandenberghe S., *Brugge (W.-VI.) : bronzes grapé*. - Archeologie, (1986) 24. 15de-eeuwse grape gevonden in het Prinsenhof te Brugge.
205. Vandenberghe S., *Pelgrimstekens uit Vlaamse of Waalse bedevaartplaatsen*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 9-10.
206. Vandenberghe Stefaan, Dezutter Willy P., *Trois insignes de pèlerinage du 15e siècle de Notre-Dame d'Aardenburg*. - BROB., 33, (1983-1986) 455-459.
207. Van der Haegen G.X., *Vijftig miljoen jaar oude palmbomen te Aalter*. - LvdW., 9 (1986) 2, 3-23.
208. Van der Plaetsen P., *Beestig Gent*, Archeozoölogie in een stad. - Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, 9 (1985) 3, 12-26.
209. Van Dierendonck R.M. & Swinkels L.J.F., *Wall-painting Fragments Found in the Roman Settlement at Aardenburg*. - BROB., 33 (1983-1986) 153-196.
210. Van Doorselaer A. & Rogge M., *Continuité d'un rite funéraire spécifique dans la vallée de l'Escaut de l'âge du fer au haut moyen âge*. - Les Etudes classiques 53 (1985) 153-170, 7 fig. (= Mélanges A. Wankenne S.J.).
211. Van Hooreweder Marc, *Archeologisch onderzoek in Ingelmunster*. - Dh., 7 (1986) 25-53, krtn., ill.
212. Van Nerom C., "*Carreaux cisterciens*", *briques à inscriptions, carreaux incrustés et carreaux peints à l'abbaye des Dunes*. - De Duinen, 16 (1986) 7-34.
213. Verhaeghe F., *Een duif op een dak te Poederlee en andere middeleeuwse nokversieringen*. - Bulletin van de Antwerpse Vereniging voor Bodem- en Grotonderzoek, (1986) 9-44, 9 fig.
- Met veel vergelijk. mat. uit W.-Vlaanderen, vnl. Brugge.
214. Verhaeghe F., *Quelques épis de faitage produits par les potiers flamands (13e-15e siècles)*. - Terres cuites architecturales au Moyen âge (Deroeux D., red.). Musée de Saint-Omer. Colloque des 7-9 juin 1985, Mémoires de la Commission départementale d'Histoire et d'Archéologie du Pas de Calais, XXII, Arras, 1986, 108-156.
215. Verhaeghe Frans, *Les sites fossoyés du moyen âge en basse et moyenne Belgique : état de la question*. - Bur M. (ed.), *La maison forte au moyen âge. Actes de la table ronde de Nancy-Pont-à-Mousson des 31 mai - 3 juin 1984*, Paris 1986, 55-86, ill., krtn.
- O.m. te Alveringem, Astene, Beveren-Leie, Deerlijk, Desselgem, Dudzele, Gijverinkhove, Houthem, Koekelare, Komen, Lampernisse, Loker, Merkem, Neerwaasten, Nieuwkapelle, Oeren, Pervijze, Ploegsteert, 's-Heerwillemskapelle, Sint-Margriete, Stuivekenskerke, Vinkem, Wulveringem, Waasten, Werken, Woumen, Zoutenaai.
216. Verhaeghe F., *Een streek als site*. - LG., 28, (1986) 465-474.
- Algemeen artikel over regionale archeologie.
217. Verhaeghe F. & De Witte H., *Laat-middeleeuwse nokversieringen in Vlaanderen*. - Archaeologia Mediaevalis 9. Facultés Universitaires N.-D. de la Paix 14-15/3/1986, Namur, 1986, 7-9.
218. Verhaeghe F. & Hillewaert B., *Een pinakel uit Monnikerede (Oosterkerke, Damme)*. - Westvlaamse Archaeologica, 2 (1986) 45-53.
- I.v.m. Middeleeuwse dakversiering in aardewerk.
219. Vermeulen Frank, *Een landelijke nederzetting uit de Romeinse tijd te Sint-Martens-Latem*. - JHKS., 13 (1984) 167-174, krt., ill.
220. Vermeulen Frank, *Romeinse munten en muntschatten uit het werkgebied Scheldelveld*. - JHKS., 14 (1985) 3-8.

221. Vermeulen F., *Ruiselede (W.-VI.)*. - Archeologie (1986) 118.
 Kuilen (laat-middeleeuws materiaal : 13de-15de eeuw).
222. Vermeulen Frank, Bauters Luc, Bungeneers Jo, *Tweede opgravingscampagne te Latem-Servaes : nederzettingssporen uit de late ijzertijd en de Romeinse tijd*. - JHKS., 15 (1986) 7-15, ill.
- Zie ook nrs. 234, 855, 882, 914, 924, 934.

6. Numismatiek, Metrologie, Sigillografie, Heraldiek, Iconografie, Chronologie

223. Bommerez R., *Les billets de nécessité de Mouscron durant la première guerre mondiale*. - Terroir, 25 (1986) 1-20.
224. Delmaire Roland e.a., *Chronique numismatique (V)*. - RN., 68 (1986) 169-178.
225. Duvosquel J.-M., *A propos de la genèse des Albums du duc Charles de Croÿ*. - BTOK., 54 (1985) 137.
226. Duvosquel J.-M., *Les Albums du duc Charles de Croÿ*. - Lettre d'information du Centre d'Histoire de la région du Nord et de l'Europe du Nord-Ouest, 4 (1985-1986), Villeneuve d'Ascq, 1986, 42-45.
227. Duvosquel J.-M., *Les Albums du duc Charles de Croÿ et les villes des Pays-Bas en tournant des XVIe et XVIIe siècles*. - Images de la ville, Bruxelles, Université libre de Bruxelles, 1986, 41-47.
228. Duvosquel J.-M., *De albums van hertog Karel van Croÿ*. - TGB., 156 (1986) 53-56.
229. Duvosquel J.-M., *La correspondance du duc Charles de Croÿ avec son arpenteur Pierre Bersacques (1598-1606) à propos de la confection des cadastres de ses seigneuries*. - Oude kaarten en plattegronden. Bronnen voor de historische geografie van de Zuidelijke Nederlanden (16de-18de eeuw). Handelingen van de studiedag 20 sept. 1985, Brussel, 1986, 13-50 (Archief- en Bibliotheekwezen in België, extranummer 31).
230. Duvosquel J.-M., *Un projet trentenaire : l'édition des Albums du duc Charles de Croÿ*. - BTOK., 55 (1986) 119-124 + 2 pl.
231. Duvosquel J.-M. (red.), Lesage Chr., Lottin A., *Albums de Croÿ, 13 : Châtellenies de Lille, Douai, Orchies*, dl. 2, Brussel, Gemeentekrediet van België, 1986, 241 blz.
232. Ghyssens J., *De leeuwengroten van Lodewijk van Male*. Jaarboek 1986. Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, 27-34, ill.
233. Lietard E., *Oostendse numismatiek*. - Pl., 15 (1986) 13-16.
234. Van Gansbeke-Grothausen M., *La collection numismatique Karel Loppens au musée de l'abbaye des Dunes à Coxyde*. - De Duinen, 16 (1986) 35-61.
235. Van Nerom-De Bue Cl., *Deuxième sceau de Richard coeur de lion et sceaux inédites des cinq ports dans les archives de l'abbaye des Dunes*. - C., 36 (1985) 204-210, ill.
236. Warlop Ernest, *Een nieuw gemeentewapen voor Koekelare*. - Coc., 1 (1986) 10-12.
237. Warlop Ernest, *Het wapen en de vlag van Merelbeke*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 539-553.
238. Warlop Ernest, *Het wapen van Hemelsdale*. - Vanthournout Claudine, De Abdij van Hemelsdale. Tentoonstellingscatalogus, Kortemark, 1986, 83-84.
239. Warlop Ernest, *Het wapen van Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 117-124.
240. Watelet M., *Une découverte capitale : la cartographie militaire du nord de la France en 1816-1818. Analyse des planches Menin et Lille*. - MSHC., 16 (1986) 85-98.
- Zie ook nrs. 46, 124, 125, 242, 290, 531, 605.

7. Genealogie, Biografie

7.1. Algemeen

241. Cailliau L., *Overlijdens uit het hospitaal te Duinkerke, 1741-1793*. - VS., 22 (1986) 389-395.
Met heel wat namen uit de Westhoek.
242. Janssens L., *Feodale dokumenten als bron voor de genealogie, sigillografie, heraldiek en geografie* - LG., 28 (1986) 331-340, ill.
243. Ossieur E., *Promoti uit de Zuidelijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik aan de Noordnederlandse universiteiten*. - VS., 22 (1986) 317-335.
Zie ook nrs. 4, 5, 439, 501, 523, 562, 606, 643, 686, 941, 942.

7.2. Bijzonder. Alfabetisch volgens de behandelde familienaam.

244. Geirnaert N., *Het archief van de familie Adornes en van de Jeruzalemstichting*. - LG., 28 (1986) 289-298.
In Brugge.
245. Marechal D., *Alliëncbrod, Joris*. - Allgemeines Künstlerlexikon der Bildenden Künstler Aller Zeiten und Völker, dl. 2, Leipzig, 1986, 240.
246. Marechal D., *Allync(k)brood, Lodewijk*. - Allgemeines Künstlerlexikon der bildenden Künstler Aller Zeiten und Völker, dl. 2, Leipzig, 1986, 292-293.
247. Bouljon Bert, Notteboom Hugo, Dobbelaere Jozef, De Smet M. en De Zutter F., *Herdening Kanunnik J.O. Andries*. Maldegem - Oostkamp, Uitgave Kanunnik Andriescomité, 32 p., ill. Ook in : Infogids Maldegem 86 en in : De Merel-Oostkamp, 16 (1986), afl. 3.
248. Van Belle Juliaan, *Een Bruggeling buiten Brugge. Marc Bafcop, conservator in Mechelen*. - BS., 7 (1986) 2, 16, ill.
249. Veys Jan, *In memoriam Flor Barbry*. - BdK., 28 (1986) 141-144, foto.
Westouter 1921 - Roeselare 1986. Regisseur en toneelschrijver, animator van het Volkstoneel voor Frans-Vlaanderen.
250. *In memoriam J.M. Berteete*. - Cur., 21 (1986) 90-91, ill.
Stadsbibliothecaris te Kortrijk tot 1982.
251. Welten J.B.V., *Eduwaert Adriaensz Booms 1599-1625. De eerste voorganger van Noord-Beveland. I. Het begin en het dispuut*. - ZT., 36 (1986) 56-61.
Met aandacht voor Frans Algoet, calvinistisch predikant, afkomstig van Belle.
252. Van Hoonacker M., *Priester Amaat Boone en de Gouden Handstraat te Brugge*. - B., 86 (1986) 290-293, ill.
253. Boussemaere N., *Jules Boussemaere 1887-1961*. - Westhoek, 3 (1986) 140-153, ill.
254. Leopold Gast, *Een paardeverhaal uit de tijd van toen*. - VI., 8 (1986) 1, 28-39, ill. ; 2, 29.
Een stuk familiegeschiedenis uit Oostvleteren met de stamvader August Boussy (1843-1913), herbergier en makelaar in paarden.
255. Rotsaert K., *Apologie van senator Jules Boyaval (1814-1879)*. - B., 86 (1986) 358-370.
256. Blondeau Roger A., *Dokter Henri Brutsaert van Poperinge (1868-1938)*. - IJzb., 16 (1986) 69-70, 78, portr.
Eveneens voorzitter van de Provincieraad en volksvertegenwoordiger.
257. Van Biervliet Lori, *Charles-Louis Carton (1802-1863). Een biografische schets met een overzicht van zijn bibliografie*. 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus. Brugge, 1986, 125-150.
258. Van Biervliet L., *Correspondentie en documentatie van Charles Carton in het Slossfonds te Kortrijk*. - B., 86 (1986) 286-289.

259. Schouteet A., *Rekwest van een tandarts uit Rijsel aan het stadsbestuur van Brugge*. - B., 86 (1986) 52-53.
Naam : Cirez.
260. Vlieghe Hilde, *Enkele gegevens over Cirez en andere rondreizende tandartsen in Vlaanderen tijdens de tweede helft van de 18de eeuw*. - B., 86 (1986) 164-171.
261. Vanbossele José, *Onbekende Kortrijkzanen. José Cleppe*. - Cur., 21 (1986) 81-86, ill.
1926-1943, verzetsman in W.O. II.
262. Vandenberghe R., *Remy Cogghe, peintre franco-belge de la réalité Guoticienne*. - MSHM., 8 (1986) 237-318.
Met inventaris van de werken van de schilder.
263. Vandewalle Luc, *De familie Cools te Eernegem, 1679-1986*. - Ern., 5 (1986) 56-72, ill., krtn.
264. Coussment P., *De aanverwanten van pastoor Coussement (Dessselgem en Deerlijk) (slot)*. - JGOKW., 14 (1986) 359-408.
265. Gerits J., *In memoriam Z.E.H. André De Bleeker (1918-1985)*. - OH., 40 (1986) 81-82.
Geboren in Lapscheure, priester, publiceerde over zijn geboortestreek.
266. Bonny J., *Brieven van Leonard Lodewijk De Bo, 1826-1885*. - B., 86 (1986) 28-46, 131-156, ill.
Seminariestudent en jong leraar.
267. Ghyssaert J., *Anselmus De Boodt ooit in Douai ?* - B., 86 (1986) 409.
268. Blauwet Jozef, *Over Brugse tafeldieners gesproken*. - BS., 7 (1986) 1, 13-14, ill.
Traiteurs en ceremoniemeesters in onze eeuw, vooral de familie De Buck.
269. Hulpiau Koen, *René De Clercq (1877-1932). Een monografie*. Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en Letterkunde, 1986, 495 blz.
270. D(ewitte) A., *Peter de Corte 1548*. - B., 86 (1986) 102.
271. Bonaert A., *Pierre de Cortewylle, 1539-1585, cet oublié. Son ascendance et sa postérité*. - MGN., 41 (1986) 371-382, ill.
272. Debrouwere M. en Ducatteeuw E., *Joseph de Coster en zijn voetreis naar Rome ten jare 1749*. - JGOKW., 14 (1986) 409-454.
273. Duvosquel J.-M., *Les Albums du duc Charles de Croÿ*. - Bulletin trimestriel de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique, 166 (1986) 142-147, 4 ill.
274. Vyncke Jozef, *Portret van Oudstrijder : Honoré De Fauw* - OR., 3 (1986) 69-71, ill.
275. Bonaert A., *Premiers degrés de la généalogie de la famille de Gheus*. - MGN., 41 (1986) 122-124.
276. Vanbossele J., *Onbekende Kortijkzanen. Flight officer Guy De Jaegher*. - Cur., 21 (1986) 8-12, ill.
1923-1967, verdienstelijk in W.O. II.
277. Vanacker P.M., *Broeder Aloïs*. - Vl., 8 (1986) 2, 3-8, ill.
August De Kindt, redemptorist, Woesten 1865 - Antwerpen 1917.
Koster in Antwerpen.
278. Debrouwere M. en Ducatteeuw E., *Het klokkengietersgeslacht De Leenknecht en Beveren*. - JGOKW., 14 (1986) 458-466.
279. Simoens L., *Upnophanes/Gustaf De Lescluze, "de beweging van verven en koleuren"*. Torhout, Vereniging van Westvlaamse Schrijvers, 1986, 16 blz. (VWS-Cahiers, 121).
° Brugge, 1842, - † Kortrijk, 1918.
280. Naert U., *Baron August de Maere d'Aertrycke (1826-1900). De vader van Brugge-Zeehaven*. - JHKH., 1986, A.d.M. 1-27, ill.
281. R.A.B. (Blondeau Roger A.), *Maurice Dequeecker (1905-1985) burgemeester van Deurne, geboren te Proven*. - IJzb., 16 (1986) 27-28, portr.
282. Vyncke Jozef, *Portret van een oudstrijder : Modest De Roest*. - OR., 3 (1986) 107-109, ill.

283. Goeminne L. en Deseyn O., *De molenmakersfamilie Deseyn in de Leiestreek in de 17^e en 18^e eeuw*. - Molenecho's, 14 (1986) 119-124.
284. Devos Adriën, *André Devaere(laan)*. - Cur., 21 (1986) 97-103, ill.
1890-1914, musicus met straatnaam te Kortrijk.
285. Gyt G., *La famille de Villegas en Belgique (suite et fin)*. - MGN., 41 (1986) 18-49, ill.
Vervolg op Boekenschouw over 1985, nr. 218.
286. Geirnaert Noël, *Een geleerde monnik in Hemelsdale : Carolus de Visch, 1637-1649*. - Vanthournout Claudine, De Abdij Hemelsdale. Tentoonstellingscatalogus, Kortemark, 1986, 56-62.
287. Top S., *In memoriam Georges Devos*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 3-4.
288. Van Heule Michiel, *De Beeldhouwer Pieter-Jozef Devos*. - GS., 16 (1986) 453-464, ill.
Izegem 1805-Staden 1885.
289. Van Belle Juliaan, *Een Bruggeling-buiten-Brugge. Paul de Wispelaere*. - BS., 7 (1986) 3, 16, ill.
290. Donche P., *Het wapen van de familie Donche op zegel (15de-18de eeuw)*. - VS., 22 (1986) 275-281.
291. Van den Berg G., *Klokgieter Georgius Dumery*. Mechelen, Vereniging voor toren en beiaard v.z.w., Vrienden van de beiaard, 1985, 23 blz.
292. Dewitte Alfons, *Erasmus en Brugge. Een Nieuw-testamentische relatie ?* - BS., 7 (1986) 4, 3, ill.
293. De Lille K.M., *Priester Fonteyne*. - Westhoek, 3 (1986) 156-162, ill.
294. Breyne J., De Lille K. en Verheye S., *De kwartierstaat van Zénon Geldof, de Vlaamse grootvader van Bob Geldof*. - VS., 22 (1986) 535-538.
295. Van Nuis H.J. *Guido Gezelle. Flemish poet-priest*. New York-Westport-London, Greenwood Press, 1986, XIII-114 blz. (Contributions to the study of world literature, 13).
296. Arickx V., *Jan Gheerbrandt uit Wakken en de doodsprentjes van andere Napoleonisten*. - B., 86 (1986) 422-423.
297. Huyghebaert J., *Jan Gheerbrandt van Wakken*. - B., 86 (1986) 312-313.
Soldaat onder Napoleon.
298. Haesaert Frans & Decock Emiel, *Klim in je stam. Aartrijke en de familie Haesaert*. - DJ., 10 (1986) 12-18, ill.
299. Degrande Valentin, *Assebroek en de Onbekende Soldaat : Geen toevallige relatie*. - Arsbroek, 3 (1986) 34-43.
De onbekende soldaat werd aangeduid door de blinde oudstrijder Raymond Haesebrouck uit Assebroek.
300. De Vos D., *Hommage aan René Heyvaert (1929-1984)*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea Brugge, nr. 2, Brugge, 1986, ill.
301. Hoste Robert, *De molenmakers en molenaarsfamilie "Hoste"*. - Molenecho's, 14 (1986) 125-126.
Afkomstig uit Ruisselede.
302. Cauwe R., *Alois Iserbyt, gewezen pastoor St.-Anna*. - Schr., 15 (1986) 12, 3-5 ; 16 (1986) 2-3, 6-9.
303. Vekeman H., *Carolus Franciscus Laleman en zijn afstammelingen*. - VS., 22 (1986) 221-227.
304. Van Biervliet Aubert-Tillo, *Kunstschilder Albrecht Lefebvre*. - Arsbroek, 3 (1986) 12-15, ill.
305. Van den Abeele Andries, *Afscheid van Jacques Le Flaguais*. - BS., 7 (1986) 4, 11, ill.
Bretoens-Brugse kunstschilder († 1986).
306. Selosse Ch.-Cl., *Un grand Mouscronnois ; Henri Lerouge*. - MSHM., 8 (1986) 319-322.
Uitgever en politicus (Moeskroen 1856-ibid. 1922).

307. De Launois J., *Généalogie Libbrecht (alias Libberecht)*. - MGN., 41 (1986) 2-17, 95-116, 180-208, 249-278, 352-363, 406-429, ill.
308. Schoutet A., *Cornelis Luet. Brugs drukker uit de 17e eeuw ?* - HEm., 123 (1986) 215-224, ill.
309. Claeys Maria, *Camiel "Den Hollander"*. - OR., 3 (1986) 51-55, ill.
Camiel Maenhout (1874-1955).
310. Van Belle Juliaan, *Een Bruggeling buiten Brugge. Karel Maeyaert. Maximale aanwending van vrijheid en vrije tijd*. - BS., 7 (1986) 1, 16, ill.
311. Martens A., *Carel-Frans Martens, prior van het Gents Augustijnerklooster (Bellem 1731 - Gent 1790)*. - LvdW., 9 (1986) 1, 21-34.
Zijn moeder Petronella Van Maldeghem was vrijlaat van Ursel.
312. Dreesen J.B., *August Michiels, een Oostends beeldhouwer, kunstschilder, ceramicus en graficus*. - Pl., 15 (1986) 273-275.
313. Moraal A., *Moraals van Vlaamse stam ?* - VS., 22 (1986) 301-302, 503.
314. Devos A., *De avonturen van V. Naeyaert in de oorlog 1914-1918*. - Zilleghem, 7 (1986) 35-40.
315. Naert Urbain, *Professor Nelis als geschiedkundige*. - DJ., 10 (1986) 8-11, ill.
Brugge, 1875 - Leuven, 1935, begraven in Aartrijke, arts.
316. *In memoriam Marcel Notebaert*. - Cur., 21 (1986) 72-73, ill.
Kunstschilder, 1924-1986.
317. Noterdaeme Albert, *De Franse biezetters*. - VI., 8 (1986) 2, 19-23, ill.
Tewerkstelling. Het verhaal van de Woestenaar Camiel Oestlandt.
318. Cauwe Roger, *De familie Pannecoucke te Deerlijk*, - Derlike, 9 (1986) 46-51, ill.
Sigarenfabrikanten.
319. De Ren L., *Enkele nieuwe gegevens over de Ieperse beeldhouwer-architect en ingenieur Joris Robijn (ca 1522-1592)*. - LG., 28 (1986) 267-272.
320. De Bruyne M., *In februari 1831 aasde "blinde" Alexander Rodenbach op een "postje"*. - B., 86 (1986) 93-96.
321. De Bruyne M., *De Rodenbachs van Roeselare. Een historische studie*. Antwerpen-Roeselare, Edicon, 1986, 263 blz., ill.
322. Symaey A., *Daniël Rommel (1937-1963)* - Ern., 5 (1986) 27-40, ill.
Plaatselijk kunstenaar.
323. Van Acker L., *Meester Roose van Klerken*. - B., 86 (1986) 304-306.
324. Van Acker L., *De "goederen" van Rubens in het Ieperse*. - B., 86 (1986) 47-51.
325. Devadder Jan, *Rooted in History. The life and Times of T.J. Ryken Founder of the Xaverian Brothers. Volume I : The Vision*. Brugge, bij de auteur, 1986, 550 blz., ill.
326. Berteloot M., *In memoriam Luc Schepens*. - HEm., 123 (1986) 237-240.
327. Arickx V., *De vergeten Tieltse schilder Ceramano of Ch. F. Sermain (Tielt 1831 - Barbizon Fr., 1909)*. - B., (1986) 98-99.
328. De Bleecker A., *Meester Theodoor Sevens*. - RP., 28 (1986) 7-20, 41.
Vervolg op RP., 27 (1985) 71-81. Zie Boekenschouw 1985, nr. 262.
329. Cappon G., *Staat van goed van Ferdinandus Slabbinck anno 1747*. - Zilleghem, 7 (1986) 29-34.
330. Degrave Monique, *Juffrouw Smis (1894-1985)*. - VI., 8 (1986) 1, 3-9, ill.
Oud-burgemeester van Oostvleteren.
331. Vancoppenolle E., *In memoriam Hervé Stalpaert*. - HBBO., 17 (1986) 49-50.
† 3 oktober 1981.
332. Van der Hoeven J., *Egied I. Strubbe, "een Bruggeling voor Europa"*. Torhout, Vereniging van Westvlaamse Schrijvers, 1985, 20 blz. (VWS-Cahiers, 112).
333. Schoutet A., *Jan Tavernier. Een onbekende Brugse schilder uit de 16e eeuw*. - HEm., 123 (1986) 129-133.
334. Bonaert A., *Fragments généalogiques des Thibault, bourgeois d'Ypres* - P., 51 (1986) 3-27, 73-124, 145-155, ill.

335. Vallaeys Frans, *Mensen van bij ons : Jozef Ureel : onderwijzer te Lombardsijde (1864-1936)*. - Gr., 6 (1986) 203-207, ill.
336. Smits Arnoldus, *Dom Modest van Assche. Kersten en Vlaming*. Brugge, Stichting Jan Cobbaut VZW/Sint-Pietersabdij van Steenbrugge, 1986, 459 p., ill.
Met een beschouwing door Dr. Frans Bruynooghe betr. het psychiatrisch verslag over Van Assche.
337. Verbanck Richard, *Andere brief van Joannes Vanbesien, soldaat van Napoleon*. - JHC., (1986) 14-19.
Een eerste brief is gepubliceerd in 1977.
338. Vanbossele José, *Onbekende Kortrijkzanen. Flight-lieutenant Jean-Noël Vandaele*. - Cur. 21 (1986) 19-25 en 49, ill.
1912-1944, verzetsman en RAF-piloot.
339. Naert Urbain, *E.H. Richard Vandebussche (1847-1927) kende de Zedelgemnaar Amaat Vyncke*. - DJ., 10 (1986) 78-79, ill.
340. A.B., *Pastoor Van den Eeckhout*. - B., 86 (1986) 210-211, ill.
Pastoor te Rumbeke.
341. Castelain Rik, *De bezittingen van de familie Van der Moten te Ingooigem, Wortegem-Anzegem, Waregem, Celles (Henegouwen) e.a.* - JGOKW., 14 (1986) 11-18.
342. Bruggeman Albert, *Een figuur van bij ons*. - Derlike, 8 (1986) 75-78, 126-130, en 9 (1986) 9-14, 55-62, ill.
Betr. Remi Vanderschelden (1879-1964), Daensistisch gemeenteraadslid in Deerlijk.
343. D'hondt André, *Pierre van de Velde*. - CII., 23 (1986) 91-97, ill.
Bakker, schepen, hoofdman Sint-Sebastiaansgilde (°1908).
344. Delanghe Elie, *Een babbel met een Aartrijkse emigrante in Amerika* - DJ., 10 (1986) 34-38, ill.
Silvie Vandewalle.
345. Arnou P. ; Vandorpe H., *Meester Vandorpe*. - Zilleghem, 7 (1986) 107-119, 141-156.
346. Van Severen Antoon, *Jerome Van Severen : Gemeente-Ontvanger*. - OR., 3 (1986) 21-35, ill.
Leefde 1865-1932 te Ruselede.
347. Van Poucke André, *Johannes Vantyghem, herbergier te Bekegem*. - Ern., 5 (1986) 83, 85.
348. Buffel Cyriel, *Ter herinnering aan brievenbesteller Henri Vanwallegem* - DJ., 10, (1986) 39-42, ill.
349. Meirhaeghe Herman, *Liedjeszanger Vermeerschke*. - OR., 3 (1986) 139-152, ill. (1862-1925).
350. Dufait F., *Paul Vermeire, verdienstelijk Oostends kunstenaar*. - PL., 14 (1985) 272-273 ; 15 (1986) 4-6.
351. Simaey Willy, *Maria Verschaeve vertelt haar leven*. - DJ., 10 (1986) 75-77.
352. De Zegher C., *Portretten van kanunnik Jan Verslype (1656-1735)*. - B., 86 (1986) 206-207, ill.
353. Huyghebaert Hélène, *Kunstschilder Emmanuël Viérin 1869-1954*. - HGOK., 52 (1985) 3-31, portret, reproducties buiten tekst. Résumé en français (89-91).
- 354-355. IJsewijn J. en Losada A. (ed.), *Erasmus in Hispania. Vives in Belgio. Acta colloquii Brugensis 23-26 IX 1985, (Colloquia Europalia, 1)*, Leuven, Peeters, 1986.
Met volgende bijdragen betr. Vives :
Fontán Pérez A., *La política europea en la perspectiva de Vives*, 27-72.
Sancipriano M., *Problèmes de philosophie et de vie à travers des lettres de Vives, Bruges 1520-1534*, 73-86.
Matheeußen C., *Quelques remarques sur le De Subventionem Pauperum*, 87-97.

- Noreña Carlos G., *Agricola, Vives and the Low Countries*, 99-118.
Batllori Miguel, *Las obras de Luis Vives en los colegios Jesuíticos del siglo XVI*, 121-145.
Losada Angel, *La huella de Vives en America*, 147-177.
Abellán José Luis, *El Erasmismo de Luis Vives*, 181-196.
356. Vandewiele A., *De Zwevezeelse familie Vuylsteke* - RT., 17 (1986) 124-147, ill.
357. Willemyns R., *Willem Weydts, kroniekschrijver en journalist ?* Torhout, Vereniging van Westvlaamse Schrijvers, 1985, 16 blz. (VWS-Cahiers, 111).
°Brugge, 1547 - †1618.
358. Vanbossele José, *Onbekende Kortrijkzanen. Flight lieutenant Jacques Wustefeld*. - Cur., 21 (1986) 50-54, ill.
1920-....., RAF-piloot tijdens W.O. II.
359. *Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 1987, 573 blz., ill.
Met biografie en bibliografie.
360. Wyseur J., *Un poète de chez nous : Marcel Wyseur (Comines-B. 1886-Bruges 1950)*. - MSHC., 16 (1986) 537-540.
361. Symoen René, *Arthur Zwaenepoel vertelt : van vluchteling tot frontsoldaat*. - DD., 5 (1986) 99-107, foto.
Oorlog 1914-18.
- Zie ook nrs. 793, 933, 947, 948.

8. Volkskunde

362. Arickx V., *Scherminkelen of "scherminkeljagen" te Tielt in 1721*. - B., 86 (1986) 16-20.
363. Beuckels Luc, *Van mestraper tot paardebreek*. - BS., 7 (1986) 3, 5, ill.
Over vuilverwijdering te Brugge.
364. Blauwet Jozef, *Over Brugse volksmuzikanten*. - 7 (1986) 3, 13, ill.
365. Blauwet Jos., *Praten met oude Brugse visleurders*. - BS., 7 (1986) 4, 13-14, ill.
366. Bols Lucien, *Uit het verleden van de Vuldersstraat*. - BS., 7 (1986) 4, 16.
Volksleven te Brugge.
367. Braekman W.L., *Brugse raadsels uit de zestiende eeuw*. - VK., 87 (1986) 113-120.
368. Brouckaert L., *Oude en moderne huwelijksgebruiken in Adinkerke*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 30-34.
369. Buffel Cyriel, *Over medicijnen, pillen en andere wonderdrankjes*. - DJ., 10 (1986) 18-23, ill.
370. Buttiens Alb., *Le pèlerinage de Saint-Cornil*. - Terroir, 23-24 (1986) 23-28.
Te Aalbeek.
371. Camerlinckx J., *Aspekten van de volkskultuur op en rond onze hofsteden*. - LvdW., 7 (1984) 2, 12-34 ; 8 (1985) 2, 10-20 ; 8 (1985) 4, 3-16.
372. Catteeuw P., *Terugkerende doden en dwaallichten in de kasselrij Kortrijk*. - LG., 28 (1986) 213-220.
373. Cauwe R., *De pijpen door de eeuwen heen*. - Schr., 15 (1986) 8, 9-12 ; 9, 7-9.
374. Counet M.-Th., *La culture du tabac dans la région de Comines* - Enquêtes du Musée de la Vie Wallonne, 15, fasc. 177-180 (1984-1985) 257-311.
375. Debergh F., *De Poperingse hoppefeesten*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 9-16.
376. De Bruyne M., *Van "bruintje" over "uitzet" tot "Alexander"*. - B., 86 (1986) 307-308.
Over het Roeselaars Rodenbachbier.
377. De Caluwe, H., *Beschouwingen bij een 19de-eeuwse prospectus van het instituut Hemelsdaele*. - Schr., 16 (1986) 4-5, 6-10.
378. Defraeye Guido, *Deerlijkse volksvertelsels*. - Derlike, 8 (1986) 80-83, ill.
379. Dejonckheere Marc, *Sint-Antonius te Oostvleteren*. - Vl., 8 (1986) 1, 10-27, ill.
Abt. Volksdevotie.

380. Demarest H., *Betrouw-dicht op den H. Joseph*. - Schr., 15 (1986) 10, 5-9.
381. Demarest H., *De devotieprent "Virgo de Potteria Brugis"*. - Schr., 15 (1986) 11, 5-11 ; 12, 6-12 ; 16 (1986) 2-3, 3-5.
382. Demarest H., *En het draailied, het draaide voort !* - VK., 87 (1986) 121-138.
383. Demarest H., *Sint-Jansevangelie*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 35-48.
In de volkstraditie.
384. Demarest H., *Zoet naam Jesu en kindje van Praag*. - Schr., 15 (1986) 8, 4-8 ; 9, 10-12.
385. De Mesel John, *De melkvoerders van Westvleteren*. - Vl., 8 (1986) 2, 9 - 18, ill.
Technische evolutie.
386. Depamelaere Gilbert, *Julien Bossuyt en de goedgelovigheid*. - Derlike, 8 (1986) 87-93, ill.
Betr. volksgebruiken en -geloof.
387. Desmet C., *Een vergelijking tussen het wettelijk en het kerkelijk huwelijk in Groot-Izegem anno 1982*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 49-59.
388. De Vroede E., *Volkssporten in Vlaanderen : van onderzoek naar aktie*. - LG., 28 (1986) 273-280, ill.
389. Dewulf L., *De zeewijding te Oostende, vroeger en nu*. - Pl. 15 (1986) 202-206, 229-230, 169-172.
390. Dezutter W.P., *De heropstanding van 't Beertje - Volkskundige Almanak 1986*. - B., 86 (1986) 103-105.
391. Hartmann V., *De duivel in de Westvlaamse volksagen* - LG., 28 (1986) 311-316.
392. Hessel R., *Kinderen vroeger creatiever dan nu ?* - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 60-72, ill.
Over speelgoed van vroeger.
393. Houwen Paul, *Een vinken-zetting in Diksmuide in 1910*. - DD., 5 (1986) 4-8.
394. Hulsens E., *Obscene volksvertellingen uit Vlaanderen*. - VK., 87 (1986) 193-199.
Beschouwingen bij S. Loots, *Uit de vuildoos. Vlaamse erotische volksvertellingen* (Antw., 1985).
395. Huyghe J., *Het internationale bakkerijmuseum in Veurne*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 73-77, ill.
396. Huys P., *Een gaaischieting te Brugge in 1806*. - B., 86 (1986) 419-420.
397. Kerckhof P., *Ongeval bij vuurwerk, 1864*. - B., 86 (1986) 303.
398. Klausung J., *12 maart 1906. Vreselijk drama voor Oostende O.233 "De Matigheid"*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 89-107.
O.m. over marktliederen i.v.m. het vergane vissersschip.
399. Klausung J., *Wat is de invloed geweest van Oostendse volkszangers op het volksliederenrepertorium in het binnenland ?*. - Pl., 15 (1986) 114-117.
400. Prinzie J.P., *Het tekening- en rekenraadsel. Enkele bedenkingen rond raadsel-moppen en egocentrisme*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 131-144.
401. Schoonheere A., *La fête des Louches, miroir de l'histoire de Comines*. - MSHM., 16 (1986) 125-246.
Met reproductie van 48 affiches in kl.
402. V(an) A(cker) L., *Maatregelen tegen liedjeszangers*. - B., 86 (1986) 209.
403. Van den Broeck Eugene, *Liedje gezongen op het veld*. - DJ., 10 (1986) 57.
404. Vanhegen Dirk, *Geboorte-huwelijk-dood in Koekelare tussen de twee wereldoorlogen (1919-1939)*. - Coc., 1 (1986) 2-4.
Over de gebruiken.
405. Verheye Staf, *Dag Belle...* - IK., 22 (1986) 48-53.
Folkloreliedjes in Ieper. Zie ook Boekenschouw 1985, nr. 351.
406. Verstappen Jack, *De spotnamen in onze streek*. - IJzb., 16 (1986) 17-18, ill.
In de Westhoek.
- Zie ook nrs. 10, 11, 12, 80, 206, 259, 260, 433, 437, 455, 464, 471, 473, 476, 481, 483, 484, 491, 524, 542, 628, 634, 746, 757, 777, 807, 975, 1043.

II. ALGEMENE GESCHIEDENIS

1. Geschiedenis van Vlaanderen

407. Avonds P., *Beschouwingen over het ontstaan en de evolutie van het samenhorighedsbesef in de Nederlanden (14de-19de eeuw)*. - Cultuurgeschiedenis in de Nederlanden van de Renaissance naar de Romantiek. Liber Amicorum J. Andriessen s.j. - A. Keersmaekers - P. Lenders s.j., Leuven-Amersfoort, 1986, 45-58.
 Het Brabants-Vlaams verdrag (1339) en de verdere doorwerking, vooral tijdens de zestiende en het einde van de achttiende eeuw.
408. Baelde M., *Het vredesverdrag van Farnèse met het Brugse Vrije repressief toegepast (1587)*. - B., 86 (1986) 160-162.
409. De Bruin M.P. en Uil H., *De strijd om Zeeland in de Lage Landen aan de Noordzee van 11e tot de 14e eeuw. De zeeslag bij Zierikzee in 1304 en het aandeel van Rainier Grimaldi, amiral de France*. - ZT., 36 (1986) 24-32, ill., krtn.
410. Delsalle Paul, Gamblin André, Milot Jean, *Histoire de la vallée de la Marque de Mons-en-Pévèle au cœur de la métropole lilloise*. Dunkerque, Editions des beffrois, 1986, 256 blz., fig.
411. Depauw Cl., *La région de Courtrai vers 1600 d'après une description des paroisses du diocèse de Tournai*. - LG., 28 (1986) 243-251.
412. De Schepper Hugo, *De Nederlanden op gescheiden wegen, 1579-1648*. - OE., 29 (1986) 511 - 520.
413. Devleeschouwer J., *Het ontstaan der Nederlands-Franse taalgrens (III)*. - N., 18 (1986) 55-76.
 Toelichting van een hypothese met aandacht voor de Ripuarische en Salische Franken.
414. De Win P., *De lagere adel in de Bourgondische Nederlanden*. - BG., 69 (1986) 171-207.
415. Dewitte A., *De eeuw van de Beeldenstorm*. - B., 86 (1986) 426-428.
 Onder deze titel werden in het najaar 1986 zeven tentoonstellingen opgezet in diverse steden in Nederland. Bespreking van *Het Boek in Nederland in de 16de eeuw en Kunst voor de beeldenstorm*.
416. Dhaene L., *De Offensiefbeweging in Vlaanderen 1933-1939 : katholieken tussen traditie en vooruitgang*. - BTNG., 17 (1986) 227-269.
417. D'hondt Jan, *De B.W.P.-federatie Brugge, 1919-1940*. - AMSAB Tijdingen, 3 (1984-1985) 1-2, 23-33.
418. Génicot Léopold, *Un équilibre dans l'histoire médiévale : l'étude du monde rural*. - RHE., 81 (1986) 501-527.
419. Lecat J. Ph., *De Bourgondische uitdaging. Bewogen leven in de late middeleeuwen*. Zaventem, Elsevier, 1985, 432 blz.
420. *Lexikon des Mittelalters*, Dl. III, afl. 9-10 (Elegienkomödie - Erziehungs- und Bildungswesen), Muchen-Zürich, 1986. Met o.m. bijdragen over :
 - *Eligius*, kol. 1829-1830 (J.-C. Poulin) ;
 - *Ename*, kol. 1898-1899 (A.C.F. Koch) ;
 - *Erembalde*, kol. 2128 (M. Ryckaert).
421. Janssens G., *Verbondsakten konden de verdeeldheid niet verbergen. Aspecten van politiek eenheidsstreven in de Nederlanden van de Pacificatie van Gent tot de Tweede Unie van Brussel (1576-1577)*. - TBG., 1 (1984) 83-93.
422. Platelle Henri, Dhérent Catherine, Marchand Philippe, Roussel Henri, *Les pays du Nord (Nord et Pas-de-Calais), Cadre naturel, histoire, art, littérature, langue, économie, traditions populaires*. Paris, Christine Bonneton, 1986, 400 p., fig.
423. Robinet René, *Seigneurie ecclésiastique et seigneurie laïque à Sainghin-en-Mélantois au XVIIIe s.* - Actes du congrès de la Fédération des sociétés savantes du Nord de la France en 1984, Calais, 1985, 30-35.

424. Ruys Manu, *De Vlaamse christen-democraten*. - OE., 29 (1986) 381-391.
425. Vandermaesen Maurice, *Een politieke factie in de grafelijke Raad : "Le partie de Gand" in 1326*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers, Brussel, 1987, 451-456.
426. Van Ruymbeke P., *Pourquoi aurait-on pendu le Comte de Flandre, à Lille, en 1225 ?* - HGOK, 51 (1984) 31-59, ill.
Boudewijn IX, graaf van Vlaanderen en Henegouwen (VI), keizer van Konstantinopel, 1204, als gevangene van Johannitze, koning der Bulgaren, in 1205 doodverklaard maar terug in Vlaanderen in 1224 ?
Samenvatting in het Nederlands.
427. Verhulst Adriaan, *La vie urbaine dans les anciens Pays-Bas avant l'an mil*. - MA., 92 (1986) 185-210.
Zie ook nrs. 25, 740.

2. Plaatselijke geschiedenis

Aalbeek

Zie nr. 370.

Aalter

Zie nr. 207.

Aardenburg

Zie nrs. 206, 209, 970.

Aarsele

Zie nr. 755.

Aartrijke

428. Boschvogel F.R., *Pastoor Jules Pollet schreef geschiedkundig werk over Aartrijke*. - DJ., 10 (1986) 92.
429. Buffel Cyriel, *Herinneringen aan het geboortjaar 1936*. - DJ., 10 (1986) 82-85, ill.
430. Buffel Cyriel, *Herinneringen aan het jaar 1926*. - DJ., 10 (1986) 50-56.
431. Buffel Cyriel, *Oprichting van de vennootschap van Sint-Vincentius à Paulo*. - DJ., 10 (1986) 96-98.
432. Buffel Cyriel, *Tien jaar in de kijker*. - DJ., 10 (1986) 70-72, ill.
433. Buffel Cyriel, *Wielervedstrijden tijdens de jaarlijks Burgkermis*. - DJ., 10 (1986) 3-7, ill.
434. Decock Emiel, *Aartrijke eert zijn kunstenaars*. - DJ., 10 (1986) 73-74.
435. Decock Emiel, *Gedichten bij inhuldiging nieuwe herder op de parochie*. - DJ., 10 (1986) 43-49, ill.
Pastoor H. Devlieger, 1956.
436. Decock Emiel, *Heemkring vierde tienjarig bestaan*. - DJ., 10 (1986) 68-69, ill.
437. Decock Emiel, *Het klantenboek van smid Vandewalle*. - DJ., 10 (1986) 105-120, ill.
438. Naert Urbain, *Aartrijsk postkantoor in vroeger dagen*. - DJ., 10 (1986) 24-30, ill.
439. Naert Urbain, *E.H. Alfons Merville, onderpastoor te Aartrijke*. - DJ., 10 (1986) 58-62, ill.
(1856-1942)
440. Naert Urbain, *De "Gros brief" en de "Bona Lambertii" te Aartrijke*. - DJ., 10 (1986) 86-90, ill.
Bron uit 1187.
- Zie ook nrs. 110, 165, 298, 315, 344, 348, 351.

Boekenschouw

Adinkerke

Zie nr. 368.

Alveringem

Zie nr. 215.

Anzegem

441. Speleers F., *Anzegem tijdens de Franse revolutie en het Franse Bewind (1792-1815)*. - JGOKW., 14 (1986) 133-169.

Assebroek

442. Bonte F.A., *De posterijen te Assebroek*. - Arsbroek, 3 (1986) 5-11.
Zie ook nrs. 164, 186, 299, 336, 837, 876, 939.

Bavikhove

443. Vuylsteke G., *De betrouwbaarheid van landmeterskaarten van de parochie Bavikhove*. - Oude kaarten en plattegronden. Bronnen voor de historische geografie van de Zuidelijke Nederlanden (16de-18de eeuw) (ABB., Extranr. 31), Brussel, 1986, 233-252, ill.

Beernem

444. Ryserhove A., *Dossier Beernem*. Knesselare, A. Ryserhove, 1986, 143 blz., ill.
Betr. de beruchte "moorden van Beernem".

Beerst

Zie nr. 1031.

Bekegem

445. Symaeyts A., *Bekegem : Eigenaars en pachters (1742)*. - Ern., 5 (1986) 14-16.
Zie ook nr. 347.

Belle

Zie nr. 784.

Beveren-IJzer

446. De Schrijver D., *De heerlijkheid van Sint-Elooi te Beveren-IJzer*. z.p. (Hoogstade, bij de auteur, 1986), 40 blz., ill.

Een kapel als centraal punt van de heerlijkheid.

447. V(an) A(cker) L., *Salpeterfabriek in Beveren-aan-de-IJzer*. - B., 86 (1986) 283.

Beveren-Leie

448. Debrouwere M. en Ducatteeuw E., *Toponymische wandelingen door Beveren-Leie*. - JGOKW., 14 (1986) 91-132.

449. Debrouwere M. en Ducatteeuw E., *Vontegeld voor zevende zoon in "t Leckerke" te Beveren-Leie*. - JGOKW., 14 (1986) 455 - 457.

Zie ook nrs. 215, 278.

Bikschote

450. A.B., *Krankzinnige te Bikschote, 1820*. - B., 86 (1986) 315.

Blankenberge

451. Bilé E., *De Blankenbergse badkarren*. Brugge, Jempie Herrebout, 1986, 32 blz., ill.
452. Boterberge R., *Blankenberge in en om de Eerste Wereldoorlog*. Blankenberge, Kring voor Heemkunde Dr. Van Damme, 1986, 232 blz., ill.
- Zie ook nr. 846.

Bredene

453. Clybouw Karel, *De oude dorpskern*. - JHC., (1986) 83-134, ill.
Bredene.
454. Deschacht Daniël, *De aanstelling van een politiecommissaris te Bredene in 1803*. - JHC., (1986) 80-82, ill.
455. Loy Marc, *Filomène Strubbe en haar staminee*. - JHC., (1986) 20-23, ill.
In Bredene.
456. Vanleenhove Frans, *Publieke verkoop van de goederen van Marie-Adèle-Henriette Arrighi di Casanova de Padoue te Bredene en Klemskerke*. - JHC., (1986) 3-13, krtn.
In 1879.
- Zie ook nrs. 166, 337.

Broekburg

457. Dupas Georges, *La seigneurie de Gyselhuys à Bourbourg*. - Actes du congrès de la Fédération des sociétés savantes du Nord de la France en 1984, Calais, 1985, 14-25.

Brugge

458. Baes Walter e.a., *30 jaar Komitee voor Initiatief van de Stad Brugge. Een memento*. Brugge, Komitee voor Initiatief van de stad Brugge, 1986, 64 blz., ill.
459. Baes W., Norro K., Willems T., *De praalstoet van de Gouden Boom*. Brugge, Jempie Herrebout, 1985, 128 blz., ill.
Viertalig.
460. Beuckels L., *Brugse vestingen*. Brugge, Koninklijke Gidsenbond van Brugge en West-Vlaanderen, 1985, 64 blz.
461. Bols Lucien, *De parochiale "Sint-Benedictusschool" in Brugge*. - BS., 7 (1986) 2, 14.
Toestand in de jaren 1920.
462. Charlier Georges, Stynen Herman, Ryckaert Marc, Rau Jaak, *Brugge Her-zien*. Brugge, Marc Van de Wiele, 1986, 143 blz., krtn., ill.
463. Penninck Jozef, *De Jeruzalemerkerk te Brugge*. Brugge, Koninklijke Gidsenbond van Brugge en West-Vlaanderen, 1986, 40 p., ill.
Volledig herwerkte uitgave sinds 1977.
464. Trips Eduard, *Café Vlissinghe 1515-1985. Een eeuwenoude Brugge herberg. Geschiedenis en anecdotes*. Brugge, Uitgaven Westvlaamse Gidsenkring V.Z.W., 1986, 135 blz., krt., ill.
465. Van Coppenolle M., *De legende van het doodshoofd aan de Smedenpoort*. - HBBO., 17 (1986) 30-31.
Te Brugge ; herdruk van een artikel uit het tijdschrift "Hedendaagse Kunst" van 8 dec. 1945.
466. Vandewalle André, *De 19de-eeuwse centrale begraafplaats van Brugge in historisch perspectief*. - BO., 26 (1986) 201-224, ill.
467. Vanhoutryve A., *Koninklijke en prinselijke hoofdgilde Sint-Joris Stalen Boog Brugge*. Brugge, Westvlaamse Gidsenkring - Marc Van de Wiele, 1985, 80 blz., ill.

Boekenschouw

468. Vanhoutryve A., *Zo leefde Brugge. Deel 2 : 1830-1870*. Handzame, Familia et Patria, 1986, 144 blz.
469. Van Vlaenderen-Tuyaerts Josiane, *De Brugse Stedelijke Commissie voor Graftekens : een historiek*. - BO., 26 (1986) 251-254, ill.
- Zie ook nrs. 30, 36, 37, 82, 89, 97, 143, 144, 145, 146, 147, 158, 159, 204, 244, 252, 280, 308, 367, 695, 696, 697, 703, 710, 713, 717, 718, 734, 741, 743, 753, 772, 773, 785, 824, 826, 828, 836, 842, 843, 847, 849, 855, 865, 873, 874, 880, 896, 903, 904, 906, 909, 922, 923, 941, 947, 973, 974, 975, 986, 1001, 1010, 1019.

Burst

470. Huys Paul, *Zuid-Oostvlaamse molenarchivalia (midden 16e eeuw)*. - Molenecho's, 14 (1986) 22.
Betr. Burst, Ronse en Geraardsbergen.
- Zie ook nr. 179.

Damme en Vivenkapelle

Zie nrs. 50, 187, 721, 732, 861.

Deerlijk

471. Bruggeman Albert, *Messedienders' perikelen*. - Derlike, 8 (1986) 122-125, ill.
472. Bulcaen Romain, *De behuizing der bedienaars van de eredienst te Sint-Lodewijk*. - Derlike, 8 (1986) 114-119, ill.
473. Byttebier Freddy, *Het cabaretgezelschap de Lustige Zwervers bestaat niet meer*. - Derlike, 9 (1986) 30-31, ill.
474. Byttebier Freddy, *Deerlijk vroeger en nu*. - Derlike, 8 (1986) 84-86, ill.
475. Byttebier Freddy, *De Deerlijkse Burgerwacht van 1830*. - Derlike, 9 (1986) 23-29, tab.
476. Byttebier Fr., *Het feestcomité van de Belgiek bestaat 100 jaar*. - Derlike, 8 (1986) 101-104, ill.
Belgiek : wijk van Deerlijk.
477. Byttebier Freddy, *Hier klappt men Deerlijks*. - Derlike, 9 (1986) 22, 54, 79.
478. Byttebier Freddy, *Nieuwe kapel in de Gaverwijk*. - Derlike, 9 (1986) 63-64, ill.
479. Byttebier F. & Verhelst Nelly, *Deerlijk vroeger en nu*. - Derlike, 9 (1986) 52-53, ill.
480. Defraeye Hugo, *Platina bruiloft J. Peers - L. Vandemoortele*. - Derlike, 8 (1986) 131-134, ill.
481. Defraeye Hugo, *Scherminkelen : een oud volksgebruik*. - Derlike, 9 (1986) 3-8, ill.
482. Demeyere Marcel, *Speurend in het gemeentearchief*. - Derlike, 8 (1986) 112-113, ill.
483. Depamelaere Gilbert, *Julien Bossuyt circa 1905*. - Derlike, 9 (1986) 35-40, ill.
484. Depamelaere Gilbert, *Julien Bossuyt en de spoken*. - Derlike, 9 (1986) 18-21, ill.
485. Deprez Remi en Defraeye Hugo, *De verkiezingen van 1932*. - Derlike, 9 (1986) 41-45, ill.
486. Despriet Philippe, *Deerlijk en Frans-Vlaanderen*. - Derlike, 8 (1986) 107-111, ill.
487. Ver Gucht Eric, Byttebier Freddy, *Deerlijk vroeger en nu*. - Derlike, 8 (1986) 120-121, ill.
488. Verhelst Nelly, *60 jaar wielclub "Het Draaiend Wiel"*. - Derlike, 8 (1986) 99-100, ill.
In St.-Lodewijk, Deerlijk.
489. Verhelst Nelly en Byttebier Freddy, *Deerlijk vroeger en nu*. - Derlike, 9 (1986) 15-17, ill.
- Zie ook nrs. 137, 140, 215, 264, 318, 342, 378, 386, 990.

Dentergem

490. Hollevoet Frans, *Een nieuw pilorijn voor Oude Walle in Dentergem (1780)*. - RT., 17 (1986) 31-36, ill.

De Panne

491. Beun Jacques, *Te De Panne, daar staat mijn huis*. - MV., 9 (1986) 687-690, 708-712, 736-712, 736-740, 772-777.
Visserij.

Desselgem

492. Debrouwere M. en Ducatteeuw E., *Van woonsteden en mensen in Desselgem*. - JGOKW., 14 (1986) 171-218.
Zie ook nrs. 215, 264.

Dikkebus

493. Werbrouck Wilfried, *Hedendaagse Dikkebusse hoeven en hun bewoners 1816-1984*. (Ieper), 1985, 269 blz., ill.

Dikkelvenne

Zie nrs. 105, 108.

Diksmuide

494. A.B., *Pijpenfabriek in Diksmuide, 1794*. - B., 86 (1986) 212.
495. Demoen H., *Schuttersfeest in Diksmuide op 3 juni 1764 en 25 juni 1769*. - DD., 3 (1984) 70-77, ill.
496. Dewilde Marc, *De topografische groei van Diksmuide. Deel I*. - DD., 5 (1986) 134-157.
497. Vandepitte Dirk, *De politieke evolutie te Diksmuide*. - DD., 5 (1986) 9-19, 73-87.
Zie ook nrs. 393, 821, 912, 1001.

Dottenijs

498. Debroux A., *Le terrier de la seigneurie de Dottignies de la fin du XVIe siècle*. - MSHM., 8 (1986) 51-94.

Dudzele

499. Coornaert M., *Dudzele en Sint-Lenaart. De geschiedenis, de topografie en de toponimie van Dudzele tot omstreeks 1914, met een studie over de Sint-Lenaartommegang*. Dudzele, De Vrienden van het Ambacht Dudzele, 1985, 640 blz., ill., plan.
500. Coornaert M., *In de Gekroonde verkoopt men drank*. - RP. 28 (1986) 115-121, ill.
Over een Dudzeelse herberg vóór de Eerste Wereldoorlog.
501. Tytgat Jean-Pierre, *Leenhouders van het hof en de heerlijkheid van Dudzele 1459-1485*. - VS., 22 (1986) 283-285.
502. van Hille W., *Dudzele en Dudezele*. - B., 86 (1986) 419.
Vervolg op B., 86 (1986) 193-195.
Zie ook nrs. 72, 155, 160, 161, 162, 215.

Duinkerke

503. Curveiller Stéphane, *Dunkerque au XIVe s. à travers les comptes du bailliage*. - RSDHA., 20 (1986) 9-20.

Boekenschouw

504. Curveiller Stéphane, *La femme à Dunkerque à la fin du Moyen-Age*. - FN., 12 (1987) 218-231.
505. Vlamijnck Maria, *Taalstrijd bij de Ongeschoeide Karmelieten in Duinkerke*. - BdK., 26 (1984) 9-10.
Vanaf de stichting in juni 1653 tot aan de Franse Revolutie (1793).
Zie ook nrs. 742, 831, 912.

Eeklo

Zie nr. 689.

Eernegem

506. Naert Urbain, *Eernegemse kroegentocht anno 1867*. - Ern., 5 (1986) 76-82, ill.
507. Vandenbussche B., *Over een pastoor bijgenaamd "Moortmesse" (1618)*. - Ern., 5 (1986) 44-46.
Afzetting van pastoor Van den Bossche.
508. Vandenbussche Koenraad, *Bestuur tijdens het Frans bewind*. - Ern., 5 (1986) 86-98, ill., tab.
509. Vandenbussche K., *Een kerkdiefstal (1764)*. - Ern., 5 (1986) 41-43.
510. Vandenbussche K., *De verkoop van genationaliseerde goederen (1797-1810)*. - Ern., 5 (1986) 17-22, tab.
511. Verbeke A., *Inkomsten van pastoor Boene (1527)*. - Ern., 5 (1986) 47-52.
Zie ook nrs. 263, 322.

Egem

Zie nr. 716.

Eggewaartskapelle

512. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies. Eggewaartskapelle*. - BdK., 28 (1986) 113-117.

Eke

Zie nr. 184.

Ename

Zie nr. 106.

Ettelgem

513. Meulemeester J.L., *Kerkschatten uit Ettelgem. Tentoonstellingscatalogus*. Oudenburg, Gemeentebestuur, 1985, 67 blz., ill.

Gent

Zie nrs. 30, 172, 173, 174, 175, 180, 208, 1011.

Geraardsbergen

Zie nrs. 470, 957.

Gijverinkhove

Zie nr. 215.

Gullegem

514. Behaeghe R., Debusseré J., e.a., *Gullegem : beelden uit het verleden*, Gullegem, Heemkring De Meiboom ; Handzame, Familia et Patria, 1985, 121 blz., ill.

Harelbeke

15. Cauwe R., *Het pensioonaat te Harelbeke*. - JGOKW., 14 (1986) 469-472.
Zie ook nrs. 170, 934.

Haringe

Zie nr. 188.

Heist

516. Devent G., *Het Heist van toen*. - Brugge, Marc Van de Wiele, 1986, 159 blz., ill.

Herseeuw

Zie nr. 581.

Hondschote

517. Verpaalen John, *Hondschote : molengemeente*. - BdK., 28 (1986) 99-108.

Houthem

518. Bourgeois H., *L'entrée des Allemands à Houthem en mai 1940*. - MSHC., 16 (1986) 373-400.

Zie ook nrs. 215, 549.

Ichtegem

Zie nr. 112.

Ieper

519. Acke R., *De schepenbank van Ieper (1280-1330)*. - LG., 28 (1986) 165-170.

520. (Dewilde Jan), *De historische kern van Ieper. Tentoonstelling in de lokalen van de Kredietbank Ieper. Open tijdens de werkuren vanaf 19 januari tot en met 1 februari 1985*. - (Ieper, 1985) (28 bladen)
49 nummers.

521. (Dewilde J.), *Restauratiewerken aan de Ieperse Sint-Maartenskerk 1845-1873*. - Ieper, (Stedelijke Museum), 1986, 31 blz., plan.
Historisch overzicht.

Aansluitend catalogus van de tentoonstelling 29 maart-14 april 1986, niet gepagineerd, 55 nrs.

522. Verheye Staf, *Ieper en de omwenteling van 1830. Gebeurtenissen te Ieper op 5 en 6 april 1831*. - IK., 22 (1986) 65-127.

Zie ook nrs. 88, 406, 691, 789, 881, 911, 979, 1040.

Ingelmunster

523. De Clercq R., *De ledenlijst van de "Broederschap van de Zeven Weeën te Ingelmunster" (1669-1740)*. - VS., 22 (1986) 75-85, 261-274.

524. Nolf Bertrand, *De Sint-Sebastiaansgilde, tot aan de Franse Revolutie*. - DH., 7 (1986) 8-59, ill.

In Ingelmunster.

525. Van Hille W., *Het Leenhof van Ingelmunster. Index op de persoons- en plaatsnamen*. - HGOK., 51 (1984) bijvoegsel, 1-24.

Van Hille W., *Het Leenhof van Ingelmunster*. - HGOK., 42 (1975) 195-240. Boekenschouw 1976-1977, nr. 394.

526. Verscheure A., *Ingelmunster in de Franse Tijd*. - DH., 7 (1986) 13-24, ill.

Zie ook nr. 211.

Ingooigem

Zie nr. 341.

Izegem

Zie nr. 387.

Kalken

Zie nr. 90.

Kaprijke

527. Loontjes P., *Onze Lieve Vrouw van Kleemkapel te Kaprijke*. - Knokke, 1986, 80 blz., ill.

Gedeeltelijke herdruk van de eerste editie van 1947.

Kerkhove

Zie nrs. 118, 121, 182, 183.

Klemskerke

528. Van Hyfte I., *Een project : "Klemskerke - Zeehaven" of "Grondwet"*. - Pl., 15 (1986) 94-95.

Zie ook nr. 456.

Klerken

Zie nr. 323.

Knesselare

529. Moelaert R., *De Pietendries en zijn molen te Knesselare*. - LvdW., 9 (1986) 1, 4-15.

Dit artikel omvat o.m. de mulderscijfers gebruikt door de laatste molenaar Henri Taets (†1965).

530. Stevens W., *De armenzorg te Knesselare in de XVIe eeuw*. - LvdW., 9 (1986) 2, 24-38.

Knokke

531. De Coudenberg F., *Vitraux armoriés de l'église Notre-Dame du Rosaire au Zoute*. - P., 41 (1986) 346-369, ill.

532. D'hondt André, *Dagboek 1914 van Garde Casimir*. - CII., 23 (1986) 80-90, ill.

533. D'hondt André, *De herinnering aan de hotels van toen*. - CII., 23 (1986) 15-23, ill.

1890-1914.

534. D'hondt André, *De Knokse pers. Van de Knockenaar tot Tam-Tam*. - CII., 23 (1986) 47-49, ill.

535. Lannoy D., *Het Knokke van toen*. - Brugge, Marc Van de Wiele, 1985, 160 blz., ill.

536. Lannoy Danny, *De stenen zeedijk*. - CII., 23 (1986) 50-69, ill.

537. Van den Heuvel J., *Geschiedenis van de H. Hartparochie van Knokke-het-Zoute, 1935-1985*. - Brugge, Marc Van de Wiele, 1985, 136 blz., ill.

Zie ook nrs. 114, 343.

Koekelare

538. Naert U., *Het kanon Lange Max*. - Coc., 1 (1986) 34-35.

Te Koekelare.

539. Seys Raf, *Wat schuilt er in de nieuwe straatnamen ?* - Coc., 1 (1986) 37-40.
Te Koekelare.
540. Vanhegen Dirk, *Alfabetisme in Koekelare 1779-1794*. - Coc., 1 (1986) 20-22.
541. Vanhegen Dirk, *Parochie De Mokker 60 jaar*. - Coc., 1 (1986) 22-23, ill.
Te Koekelare.
542. Vanhegen Dirk, *De suisse van Koekelare*. - Coc., 1 (1986) 54-55, ill.
Ordehandhaver in de kerk, 1856-1956.
543. Viane Cesar, Monstreij Mark, Vanhegen Dirk, *Beroepen te Koekelare 1870-1880*. - Coc., 1 (1986) 48-50.
- Zie ook nrs. 18, 215, 236.

Koksijde

544. Dewaele Marcel, *Flitsen uit het parochiaal leven te Koksijde tijdens de Franse overheersing*. 1. *Pastoor Kockenpoo en twee Franse priesters emigranten*. 2. *Uit het leven van Joannes Franciscus Delescluze laatste pastoor van de parochie Sint Jan de Doper te Koksijde 1794-1801*. - BdK., 28 (1986) 130-137.
- Zie ook nrs. 129, 132, 133, 192, 914, 1030.

Komen

545. Bourgeois H., *Une commune de Belgique durant la guerre : Comines 1939-1944*. - MSHC., 16 (1986) 401-490.
546. Dendoncker P., *Un an d'actualité à Comines-Warneton 1985-1986*. - MSHC., 16 (1986) 541-576.
547. Duvosquel J.-M., *Aux origines de l'hotel de ville de Comines-Belgique : une acquisition des notables au XVIIe siècle*. - Etudes et documents du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la Région et Musées Athois, 7 (1986) 451-457 (= Autour de la ville en Hainaut. Mélanges d'archéologie et d'histoire urbaines offerts à Jean Dugnoille et à René Sansen à l'occasion du 75 anniversaire du C.R.H.A.A.).
548. Duvosquel J.-M., *La Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la Région en 1985-1986*. - MSHC., 16 (1986) 5-14.
549. Libon J., *Note sur les cimetières de Comines-Warneton*. - MSHC., 16 (1986) 99-124.
- Vanaf de 18de eeuw tot nu toe.
550. Renoud J.-Pl., *Ville de Comines. Observatoire des réalités communales économiques et sociales. Rapport de synthèse*. Lille, 1984, 3 Vol., 110+35+15 blz.
Betreft de hedendaagse toestand van Comines-Frankrijk.
551. Villez A. en Milleville J., *Ten-Brielen 1914-1918 ou la vie civile dans un village de garnison à Comines-Belgique*. - MSHC., 16 (1986) 321-340.
552. Walle J.-Cl., *La Ligue du Coin de Terre et les loisirs de l'ouvrier. La section de Ploegsteert depuis 1910*. - MSHC., 16 (1986) 247-292.
- Zie ook nrs. 215, 401.

Kooigem

Zie nrs. 183, 200.

Kortrijk

553. Bauwens-De Jaegere I., *De nering van Sint-Catharina in Kortrijk*. - LG., 28 (1986) 183-192, ill.
554. Devos A.N., *De Broeltorens en de Leiebruggen*. - Cur. 20 (1985) 151-154 en 21 (1986) 4-7, ill.
555. E.V., *Renteboek van de tienden toebehorende aan de bisschop van Doornik op de Prochie Kortrijk en Rollegem 1638, herzien in 1663*. - HGOK., 51 (1984) 69-109, krtn. + uitslaande kaart.

Boekenschouw

Tekstuitgave met commentaar en index.

556. Mattelaer R., *De diefstal van de Heilige vaten in de Sint-Maartenskerk te Kortrijk*. - HGOK., 51 (1984) 111-116.

Bijgewerkt door De Paepe R. In 1686. Relas van de gebeurtenissen.

557. Vanbossele José, *Kortrijk tijdens de tweede wereldoorlog. Kroniek naar het dagboek van dokter Robert Mattelaer*. Dl. 1. Kortrijk, bij de auteur, 1986, 254 blz., ill.

558. Van Hoonacker Egied, *Duizend Kortrijkse straten*. Kortrijk, bij de auteur, 1986, 591 blz., krtn., ill.

Zie ook nrs. 66, 138, 284, 694, 730, 751, 912, 969, 1048.

Kruishoutem

Zie nr. 176.

Kuurne

Zie nr. 139.

Lampernisse

Zie nr. 215.

Lauwe

559. Blancke R., *Zo was Lauwe*. Nieuwkerke-Waas, Het Streekboek, 1985, 96 blz., ill.

Lebbeke

560. Ringoot Frans, *Problemen bij de oprichting van de Minnemolen te Lebbeke*. - Molenecho's, 14 (1986) 25-27.

Lede

Zie nr. 141.

Leffinge

561. Barra J.M., *Oorlogskroniek Leffinge, 1914-1918*. Middelkerke, Heemkring Graningate, 1985, 340 blz., ill.

Zie ook nrs. 189, 925.

Lo

562. Beyen J.J., *Staten van Goed van Lo, 1626-1788*. - Westhoek, 3 (1986) 33-71, ill.
Met indices op de persoons- en de plaatsnamen.

Loker

Zie nr. 215.

Lombardsijde

563. Vermeersch Dirk, *1918 : Een projekt voor de heropbouw van Lombardsijde en Slijpe*. - Gr., 6 (1986) 67-83, ill.

Zie ook nrs. 335, 925.

Loppem

564. Denys B., *Honderd jaar ziekenzorg in Loppem*, - Zilleghem, 7 (1986) 53-80, 89-106.

Zie ook nr. 927.

Lovendegem

Zie nrs. 178, 185.

Luingne

Zie nrs. 6, 95.

Maldegem

Zie nrs. 201, 247.

Mannekensvere

Zie nr. 1005.

Mariakerke

Zie nrs. 46, 148.

Menen

Zie nr. 78.

Merelbeke

Zie nrs. 136, 237.

Merkem

565. Veryser Wim, *Koninklijke Toneelvereniging De Onverwachte Vrienden 100 jaar jong !* Roesbrugge, Schoonaert, 1986, 161 blz., ill.

In Merkem (gemeente Houthulst).

Zie ook nrs. 190, 215.

Mesen

Zie nr. 916.

Meulebeke

566. Baert G., *Een marktoktrooi voor Meulebeke 1784 - LG.*, 28 (1986) 171-182.

Middelburg

Zie nrs. 247, 1010.

Middelkerke

567. Barra Jean-Marie, *Middelkerke krijgt Oostends noodgeld.* - Gr., 6 (1986) 52-62, ill.

In 1914-1918.

568. *Beknopt verslag over de oorlogsdagen van 1940.* - Gr., 6 (1986) 208-218.

569. Billiet Julien, *Naoorlogse herinneringen.* - Gr., 6 (1986) 136-142.

Na 1918.

570. Inghelram André, *De muziekkorpsen van Middelkerke.* - Gr., 6 (1986) 162-174, ill.

571. Inghelram André, *Oorlogsherinneringen.* - Gr., 6 (1986) 20-25 en 106-114, ill.

572. Inghelram André, *Uit de oude doos — De politie van Middelkerke.* - Gr., 6 (1986) 179-186.

573. Keters Georges, *De handbooggilde de Schuttersvrienden uit Middelkerke.* - Gr., 6 (1986) 94-105, ill.

Vanaf 1921.

Boekenschouw

574. Van Troostenberghe Edwin, *Aardappelcrisis overspoelt Middelkerke met duizenden bedelaars in de jaren 1840*. - Gr., 6 (1986) 5-19.
575. Van Troostenberghe Carlo, *Drie Middelkerkse Honderdjarigen*. - Gr., 6 (1986) 26-42, ill.
576. Van Troostenberghe Carlo, *De inhuldiging van Burgemeester Logier te Middelkerke*. - Gr., 6 (1986) 187-202, ill.
In 1921.
577. Van Troostenberghe Carlo, *De Kommandantur van Middelkerke in 1915*. - Gr., 6 (1986) 131-135.

De Moeren

Zie nr. 120.

Moeskroen

578. Brausch V., *Cabarets, lieux de fraudes au XVIIIe siècle*. - Terroir, 26 (1986) 1-6.
Langs de grens in Moeskroen.
579. Depauw Cl., *Le futur Charles Quint à Mouscron le 27 mei 1516*. - MSHM, 8 (1986) 41-50.
580. Depauw Cl., *Les moulins de l'entité (de Mouscron)*. - Terroir, 23-24 (1986) 1-12.
581. Depauw Cl., *Les seigneuries de Le Val et de la Roussellerie à Mouscron et Herseaux au XVe siècle*. - MSHM., 8 (1986) 15-40.
582. Vandenberghe R., *La Société d'Histoire de Mouscron et de la Région en 1984-1985*. - MSHM., 8 (1986) 5-10.
- Zie ook nrs. 223, 306.

Monnikerede

Zie nr. 732.

Moorslede

583. Lecluyse N., Denorme O., Mus O., *Moorslede : beelden uit het verleden*. Moorslede, Openbare Bibliotheek Sint-Martinus ; Handzame, Familia et Patria, 1985, 96 blz., ill.

Neerwaasten

Zie nrs. 215, 549.

Nieuwkapelle

Zie nr. 215.

Nieuwpoort

584. Bijnens Bert, *Nieuwpoort-Bad, grondgebied van Oostduinkerke, bij de stad Nieuwpoort gevoegd*. - BdK., 28 (1986) 72-78. krt.
Over het verzet van Oostduinkerke tegen de gebiedsuitbreiding van Nieuwpoort, 1883-1949.
585. Demerre G., *Alberic Deswarte op de bres*. - BdK., 28 (1986) 12-21.
(1875-1928) ; uitgever van "De Vlaamsche Stem" ; zijn rol in de wederopbouw van Nieuwpoort na de Eerste Wereldoorlog.
- Zie ook nrs. 912, 1004, 1026, 1028.

Nukerke

Zie nr. 116.

Oedelem

586. Crappé Robert, *De dorpskom te Oedelem en zijn bewoners omstreeks 1920-1930*. - JBB., 19 (1986) 23-49, ill.
587. Slos Etienne, *De Kerk, Klokken, Oorlogsslachtoffers*. - JBB., 19 (1986) 17-22.
588. Tramaseur Guido, *Studie van de rekeningen van de kerkfabriek Sint-Lambertus te Oedelem van 1836 tot 1982, deel I*. - JBB., 19 (1986) 75-94, tab.
589. Verstraete Daniël, *De baldadige politie te Oedelem in de 17de en 18de eeuw*. - JBB., 19 (1986) 9-16.
590. Zutterman Henri, *Oedelem in de tijd van Napoleon, deel I*. - JBB., 19 (1986) 50-72, ill., tab.

Oeren

Zie nr. 215.

Oordegem

Zie nr. 142.

Oostduinkerke

Zie nrs. 191, 584.

Oostende

591. Billiet G., *Omtrent de oprichting van de H.-Hartparochie en de H.-Hartkerk*. - O., 5 (1986) 189-216.
592. Constandt M., *Bij het verdwijnen van drie toeristische complexen te Oostende*. - O., 5 (1986) 171-176.
593. De Brouwere J.G., *Betaald met een wisselbrief in 1694*. - VS., 22 (1986) 232.
In Oostende.
594. De Brouwere J.G., *Billanderman worden : een dure zaak*. - VS., 22 (1986) 492.
In Oostende.
595. De Brouwere J.G., *Insolvente boedel*. - VS., 22 (1986) 86.
In Oostende.
596. Degryse R., *De scheepsbouw in een kleine haven als Oostende in het begin van de moderne tijden (1446-1564)*. - O., 5 (1986) 144-170.
597. Desnerck Gaston, *De Oostendse vissershuisjes*. - MV., 9 (1986) 742-744.
598. Farasyn D., *Enkele gegevens over het ontstaan van het badtoerisme te Oostende en over William Hesketh*. - Pl., 15 (1986) 99-105.
599. Farasyn D., *Localisatie en identificatieproblemen van het oude postgebouw 1780-1830*. - Pl., 15 (1986) 37-42.
600. Grootaerd Théo, *ABOS : Alibel-Ostendia, fabrieksherinneringen*. - Ern., 5 (1986) 1-13, ill.
Biscuiterie en visconserven.
601. Hostyn N., *Oostende anno 1815 : Robert Southey's "Journal of a tour in the Netherlands in the autumn of 1815"*. - Pl., 15 (1986) 52-54.
602. Mertens J., *Het "oude" Oostende en de rente op de hofsteden, toebehorende aan de graaf*. - O., 5 (1986) 35-44.
603. Vandenabeele P., *Het Oostends weekblad "De Weezen - Les Orphélins" (1938)*. - Pl., 15 (1986) 266-267.
604. Vandenabeele P., *Oostendse drukkers werkzaam tussen 1850 en 1914*. - Pl., 15 (1986) 213-214.
605. Van Iseghem A., *Het wapenschild van Oostende*. - Pl., 15 (1986) 234-236.
606. Verhaeghe J., *Oostendenaars omgekomen in Franse militaire dienst (1801-1813)*. - O., 5 (1986) 5-26.
607. *De zwarte nonnen te Oostende — een historiek*. - Pl., 15 (1986) 59-60.
Publikatie van een kloosterkroniek.

Boekenschouw

Zie ook nrs. 233, 312, 350, 389, 398, 399, 567, 729, 754, 850, 868, 869, 883, 884, 885, 886, 949, 950, 998, 1001.

Oostkamp

Zie nrs. 156, 1027.

Oostkerke (Damme)

608. De Langhe J.E., *Waar haalt Oostkerke zijn naam vandaan ?* - B., 86 (1986) 417-419.

Zie ook nrs. 157, 849, 882, 963, 967.

Oostkerke (Diksmuide)

609. Decoutere Albert, *Oostkerke en de hoeve "Het groot Kameroen"*. - DD., 5 (1986) 20-29 ; 46-58, foto's, 163-164.

Geschiedenis en betekenis van deze hoeve voor Oostkerke, vnl. wat de burgemeesters betreft.

610. Van Buggenhout J., *Geschiedenis van onze parochies. Oostkerke*. - BdK., 28 (1986) 29-32.

Oostrozebeke

611. Maes Patrick, *Het gemeentebeleid te Oostrozebeke van 1800 tot 1940 (Deel 1 : van 1800 tot 1914)*. - RT., 17 (1986) 84-122, ill.

612. Maes Patrick, *De gemeenteraadsleden te Oostrozebeke in het midden van de 19de eeuw : volgelingen van Malthus ?*. - RT., 17 (1986) 37-39, ill.

Oostvleteren

Zie nrs. 254, 330, 379.

Otegem

Zie nr. 706.

Oudekapelle

613. Vanhuysse A., *Rellemkapelle of Oudekapelle*. - B., 86 (1986) 212.

Oudenaarde

Zie nr. 177.

Oudenburg

614. Meulemeester Jean-Luc, *Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove. Aspecten uit de sociale voorzieningen in Oudenburg*. - Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove. Zeven eeuwen sociale voorzieningen in Oudenburg. Tentoonstellingscatalogus, Oudenburg, 1986, 27-50.

Zie ook nrs. 32, 167, 900, 902.

Passendale

Zie nr. 1033.

Pervijze

615. Declerck Herman, *Pervijze : 1858-1864. Het verhaal van een dorpsvete met als inzet een derde kerk*. - DD., 5 (1986) 108-123.

Zie ook nr. 215.

Pittem

616. Demeulemeester A., *Vrijers noch dronkelappen op het oksaal. Herrie in de parochiekerk te Pittem. 1842.* - RT., 17 (1986) 161-166.

Ploegsteert

617. De Witte G., *Le Bizet d'hier et d'antan.* Comines-Warneton, Publication extraordinaire de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la Région, 1986, 56 blz., ill.
618. Duvosquel C., *Cinquante années d'images d'un hameau : Le Bizet (Ploegsteert).* - MSHC., 16 (1986) 293-320.
- Zie ook nrs. 98, 215, 549.

Poperinge

619. Ronse-Decraene H., *De bevolking van Poperinge anno 1695 (I).* - Westhoek, 3 (1986) 72-97, ill.
Met een index op de persoonsnamen.
620. Vandenberghe H., *Moord te Poperinge ten jare 1616.* - Westhoek, 3 (1986) 112-120, ill.
Belangrijk voor de grensbetwisting tussen de heerlijkheden Poperinge en Zwijnland.
- Zie ook nrs. 57, 60, 256, 375, 709, 834, 852, 853, 943, 1032.

Proven

Zie nrs. 281, 829.

Reninge

621. Van Acker J., *De heerlijkheid van Reninge in Reninge en Woesten omstreeks 1500.* - B., 86 (1986) 344-357.

Reningelst

622. Boussemaere N., *Meervoudige cijnsbetalers te Reningelst anno 1700.* - Westhoek, 3 (1986) 105-111.
- Zie ook nr. 1000.

Rijsel

Zie nrs. 42, 93, 692, 897.

Roesbrugge

623. R.A.B. (Blondeau Roger A.), *De Rederijkerskamer "De Troostverwachters" te Roesbrugge.* - IJzb., 16 (1986) 49-50, 56, ill.
- Zie ook nr. 979.

Roeselare

624. Huyghebaert J., *Goedhartige Derde Consul te Roeselare.* - B., 86 (1986) 301.
- Zie ook nrs. 150, 321, 376, 731, 767, 1044.

Roksem

Zie nr. 168.

Rollegem-Kapelle

Zie nr. 555.

Boekenschouw

Ronse

625. Gadeyne Guy, *Ronse, een grensgeval*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 161-176.
Zie ook nrs. 117, 470.

Ruddervoorde

Zie nr. 247.

Ruiselede

626. Blontia Luc, *Het dialect van de Krusebergen*. - OR., 3 (1986) 87-88.
627. Claeys Maria, *De opgeëiste meisjes van 1918*. - OR., 3 (1986) 135-137, ill.
628. Daww Adhémar, *Het laatste strodak op de Krusebergen*. - OR., 3 (1986) 83-86, ill., krtn.
629. Debacker Roger, *De bevolking van Ruiselede 1880-1980*. - OR., 3 (1986) 153-156, tab.
630. Debacker Roger, *Winterse Bruggestraat*. - OR., 3 (1986) 3-5, ill.
631. Degruyf Geert, *Een hoeve nader bekeken : Het leen ten Hulle*. - OR., 3 (1986) 58-68, ill., krtn.
632. Depredomme Jozef, *Cinema Moderne - Gebroeders Braeckevelt*. - OR., 3 (1986) 8-16, ill.
Tent, in 1923-1930 als filmzaal gebruikt.
633. Depredomme Jozef, *Luchtfoto van Sint-Petersveld*. - OR., 3 (1986) 122-124, ill.
634. Depredomme Jozef, *Ruiselede-kermis — 1911*. - OR., 3 (1986) 110-113, ill.
635. De Wulf Guido, *Nog een brouwerij te Ruiselede*. - OR., 3 (1986) 72-76, ill.
Bij het Rijksopvoedingsinstituut.
636. Nuytten Roland, *Bisschop Triest bezoekt Ruiselede (I)*. - OR., 3 (1986) 115-119, ill., krtn.
637. Stock Robert, *De leefwereld van Sint-Pietersveld tussen 1900 en 1914*. - OR., 3 (1986) 125-134, ill.
638. Vandevoorde René, *Herinneringen aan mijn schooltijd*. - OR., 3 (1986) 36-39, ill.
Periode 1929-1937.
639. Van Wouterghem Etienne, *Treinen in Ruiselede*. - OR., 3 (1986) 17-20, ill., krtn.
Niet uitgevoerd plan, 1840-1850.
Zie ook nrs. 221, 274, 282, 301, 309, 346, 349.

Rumbeke

Zie nr. 340.

Seclin (bij Rijsel)

640. Coutant Yves, *Een stenen bovenkruier met staartkruiging uit de 14de eeuw, in het zuiden van het graafschap Vlaanderen*. - Molenecho's, 14 (1986) 2, 4-5.
Betr. de molen van Seclin bij Rijsel.

's-Heerwillemskapelle

Zie nr. 215.

Sint-Andries

Zie nr. 1036.

Sint-Baafs-Vijve

Zie nr. 59

Sint-Denijs-Westrem

Zie nr. 100

Sint-Eloois-Vijve

641. Delmotte Marcel, *Verkiezingen, politiek en openbare opinie te Sint-Eloois-Vijve en in de Gaverstreek tijdens de jaren 1795-1836*. - JGOKW., 14 (1986), 235-358.

Sint-Joris-ten-Distel

642. Ryserhove Alfons, *Onderpastoraalied uit 1873*. - JBB., 19 (1986) 73-74.
Dichtwerk van priester Legein, onderpastoor van Sint-Joris-ten-Distel.

Sint-Margriete

Zie nr. 215.

Sint-Martens-Latem

Zie nr. 219.

Sint-Pieters-op-den-Dijk

643. Coghe Paul, *De bedienaars van de kerk*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding, Brugge, 1986, 27-36.
644. Coghe Paul, *De geschiedenis van de kerk*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding, Brugge, 1986, 15-26.
645. Coornaert Maurits, *De oorsprong van Sint-Pieters-op-den-Dijk*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding, Brugge, 1986, 13-14.
646. Meulemeester Jean-Luc, *Uit het kunstpatrimonium van de Brugse Sint-Pieterskerk*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding, Brugge, 1986, 49-65.
647. *Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding*. Brugge, Comité 200 jaar Sint-Pieters, 67 blz., ill.
648. Van Cleven Jean, *De begraafplaats van Sint-Pieters-op-den-Dijk*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding. Brugge, 1986, 47-48.
649. Van Damme Geert, *Het kerkelijk leven op Sint-Pieters vanaf de zeventiende eeuw*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding, Brugge, 1986, 37-42.
650. Vandamme Ludo, *De kerkelijke goederen tijdens het Ancien Regime*. - Sint-Pieters-op-den-Dijk. 200 jaar kerkwijding, Brugge, 1986, 43-46.

Slijpe

Zie nr. 563.

Sluis

651. Coutant Yves, "Ex a sub molendino 22 l." : een windmolen te Sluis in 1187 ? - Molenecho's, 14 (1986) 245-246.
Zie ook nrs. 687, 960.

Snellegem

652. Desmedt Marcel, *Trambeschieting te Snellegem*. - DJ., 10 (1986) 80-81, krtn.
Op 12 febr. 1943.

Stavele

Zie nr. 199.

Boekenschouw

Stuivekenskerke

Zie nr. 215.

Temse

Zie nr. 54.

Tielt

653. Bekaert Paul, *Tielt : van Gildhof tot Cultureel Centrum.* - RT., 17 (1986) 42-58, ill.

654. Billiet J. & Vermeulen G., *Geschiedkundige schets van het V.T.I. in Tielt.* - RT., 17 (1986) 148-160, ill.

Zie ook nrs. 327, 362, 830.

Torhout

655. Bruno, *Torhout rond 1900.* Torhout, Publitor, 1985, 236 blz., ill.

Zie ook nrs. 113, 769, 879, 934.

Ursel

Zie nrs. 101, 104, 311.

Varsenare

656. Franchoo André, *Installatie van Baron Oktaaf van Caloen als burgemeester van Varsenare op donderdag 9 april 1885.* - BO., 26 (1986) 105-110, ill.

657. Franchoo André, *Van nationale garde tot nationale burgerwacht te Varsenare.* - BO., 26 (1986) 160-178.

Veurne

658. Hindryckx J., *De burgemeesters van Veurne vanaf de Belgische onafhankelijkheid tot aan Wereldoorlog II.* - BdK., 28 (1986) 85-98.

Zie ook nrs. 115, 193, 194, 195, 197, 395, 725, 912, 999, 1001.

Vinderhout

Zie nr. 102.

Vinkem

Zie nrs. 215, 832.

Vladslo

Zie nr. 1031.

Voormezele

659. Beele W., *Weerbare mannen te Voormezele anno 1637.* - Westhoek, 3 (1986) 98-104, ill.

Zie ook nr. 856.

Waasten

Zie nrs. 215, 549, 697, 838, 907.

Wakken

660. De Borghgrave, *De stichting van de dinsdagmarkt te Wakken.* - HGOK., 51 (1984) 61-68, ill.

In 1561 en bestaat nog.

661. Maes Hervé, *Wakken op het einde van de zeventiende eeuw*. - RT., 17 (1986) 70-82.

Zie ook nrs. 296, 297.

Waregem

662. Algoet Guy, *Waregem en Waregemnaars op het einde van de 16de eeuw (1560-1580)*. - JGOKW., 14 (1986) 85-90.

663. Opsommer R., *Waregemse territoria onder Oplozer-Huise, 15de eeuw*. - JGOKW., 14 (1986) 219-223.

Zie ook nrs. 341, 990.

Watervliet

Zie nr. 55

Watou

664. Vandendriessche G., *Abeele, een gehucht op de schreve*. - AdS., 16 (1986) 4, 12-19, ill.

Deels Belgisch (Watou, Poperinge), deels Frans. Geschiedkundig overzicht.

665. Vandendriessche G., *Het proces van de bende van Pollet (1898-1906 te Abeele)*. - AdS., 16 (1986) 4, 29-32, ill.

Wenduine

Zie nr. 111.

Werken

Zie nr. 134, 215.

Wervik

666. Leman W., *Kroegentocht door Wervik*. - SOCW., Jaarboek (1986) 1-142. Herbergen van Wervik 19de-20ste eeuw.

667. Renier J.P., *De St. O.C. in het voorbije jaar*. - SOCW., Jaarboek (1986) 191-195.

668. Willemot O., *De brouwerij Bataille*. - SOCW., Jaarboek (1986) 143-160. Te Wervik 1901-1976.

Zie ook nr. 833.

Westende

669. Van Troostenberghe Carlo, *Het ontstaan van de "Villa Scolaire des Marcurvins" te Westende*. - Gr., 6 (1986) 84-90, ill.

Vakantiekolonie 1902-1914.

670. Van Troostenberghe Ronny, *Wachtend op de tram of de evolutie van de wachthuisjes te Westende*. - Gr., 6 (1986) 43-51, ill.

Vanaf 1885.

Westkerke

Zie nr. 905.

Westvleteren

671. Doise Jef, *De kerkklokken van Westvleteren*. - Vl., 8 (1986) 3, 3-13, ill. Enkele geschiedkundige gegevens. Het klokgieten.

Zie ook nrs. 385, 1002.

Boekenschouw

Wevelgem

672. Haeyaert Ph., *Een getuigenis : oorlogscorrespondentie van Wevelgemse burgers en frontsoldaten, 1915-1918*. Roeselare, Concordia, 1985, 415 blz., ill.

Wingene

673. Lams Guido, *De heerlijkheid Wingene. De heren van Wingene*. - RT., 17 (1986) 2-30, ill., krtn.
Zie ook nrs. 895, 1024.

Woesten

674. Noterdaeme Albert, *Kloosterzusters van Woesten in Merlimont*. - VI., 8 (1986) 2, 24-28, ill.
Eerste Wereldoorlog.
675. Noterdaeme A., *De Mote van Woesten*. - VI., 8 (1986) 4, 27-32, ill.
Het voormalig kasteel en zijn bewoners. Aanwijsbaar in het begin van de XVIIde eeuw.
Zie ook nrs. 317, 621, 832.

Wormhout

676. Verpaalen John, *De Briardemolen te Wormhout*. - BdK., 28 (1986) 33-40.

Wortegem

677. Coornaert Maurice, *De verkoop van renten in de heerlijkheid Walem te Wortegem*. - JGOKW., 14 (1986) 225-233.
Zie ook nr. 341.

Woumen

678. Vlamynck J., *600 Woumense plaatsnamen*. - DD., 5 (1986) 39-41, 88-94, 124-129, 165-166.
Zie Boekenschouw 1985, nr. 561.
Zie ook nrs. 58, 196, 198, 215, 912.

Wulpen

679. Bijmens Bert, *Wulpen - Sporen van de Koningskwesitie*. - BdK, 28 (1986) 22-23.
Brief van de parochiale en gemeentelijke overheid van Wulpen aan Leopold III, 1945.

Wulveringem

Zie nr. 215.

Zedelgem

680. Kyndt E., *De teloorgang van de Zedelgemse huisnijverheid (1830-1845)*. - Zilleghem, 7 (1986) 18-28.
681. Kyndt E., *Het verschijnsel seizoenarbeid te Zedelgem*. - Zilleghem, 7 (1986) 124-140.
682. Pollet J., *Bisschop J.B. de Castillon bezoekt Zedelgem (1745)*. - Zilleghem, 7 (1986) 43-54.
683. Pollet J., *Het einde van de parochie Zedelgem*. - Zilleghem, 7 (1986) 15-17.
684. Pollet J., *Enkele gegevens over de finances van de parochie Zedelgem tijdens de 17de en 18de eeuw*. - Zilleghem, 7 (1986) 4-14.
685. Pollet J., *Enkele gegevens over de rechterlijke organisatie van de parochie Zedelgem tijdens de 17de en de 18de eeuw*. - Zilleghem, 7 (1986) 83-88.
Zie ook nrs. 329, 339, 345, 910.

Zerkegem

Zie nrs. 122, 169, 183.

Zonnebeke

686. Donche P., *Weerbare mannen te Zonnebeke*. - VS., 22 (1986) 542-544.
Bronnenpublikatie.

Zie ook nr. 130.

Zoutenaai

Zie nr. 215.

Zwevezele

Zie nrs. 356, 801.

III. BIJZONDERE GESCHIEDENIS

1. Recht en instellingen

687. Baelde M., *Inbeslagneming van haring te Sluis opgeheven (1546)*. - B., 86 (1986) 26-27.

688. Baelde M., *Duur van loterij te Rijsel door de Geheime Raad vastgelegd (1560)*. - B., 86 (1986) 410-411.

689. Baelde M., *Eeklo in "hanze" met het Brugse Vrije verbonden (1544)*. - B., 86 (1986) 180-182.

690. Baelde M., *"Indaginge" in het Brugse Vrije vanuit Gent verboden (1544)*. - B., 86 (1986) 299-301.

691. Baelde M., *De privileges van de stad en van de kasselrij Ieper in 1548 geconfirmeerd*. - B., 86 (1986) 57-59.

692. Clauzel D., *Lille 1373 : "les libertés en question"*. - FN., 12 (1987) 113-128.

693. Coutiez Y., *De hervormingen van Jozef II : balans van de plaatselijke financiën voor 1782*. - TGB., 156 (1986) 3-23.

694. Dauchy S., *Een bevoegdheidsgeschil tussen de Stad Kortrijk en de Sint-Pietersabdij in de Middeleeuwen, voorwerp van een appel aan het Parlement van Parijs*. - LG., 28 (1986) 229-234.

695. De Clerck Gustaaf, *Rechtsvonnissen in de Middeleeuwen (III)*. - BS., 7 (1986) 1, 14, ill.

Vonnis over een dief te Brugge in 1498.

696. De Clerck Gustaaf, *Een "verrijzenis" in Brugge*. - BS., 7 (1986) 4, 5.

Van een terdoodveroordeelde in 1613, zie ook nr. 703.

697. De Meyer G.M. & Van den Elzen E.W.F., *"Tortura Incognita". Het pijnlijk verhoor in de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden tijdens de Middeleeuwen*. - TRG., 54 (1986) 307-321.

Betreft o.m. Brugge en Waasten.

698. Deprez M., *De bevoegdheid van een kasselrijbestuur op politiek, sociaal-economisch en rechterlijk gebied. Het land van Aalst in de 18de eeuw*. - LG., 28 (1986) 259-266.

699. De Win Paul, *Iets over schandstraffen en schandpalen in het algemeen*. - LB., 29 (1986) 122-124.

700. Dewitte A., *Nog de handbibliotheek van het Vrije*. - B., 86 (1986) 46.

701. Geirnaert N., *Nog de handbibliotheek van het Vrije*. - B., 86 (1986) 309.

Vervolg op B., 85 (1985) 127 en 86 (1986) 46.

702. Malvoz L., *De plaatselijke instellingen in België van het einde van het ancien régime tot de gemeentewet van 1836*. - TGB., 158 (1986) 5-64.

703. Monballyu J., *Een mislukte opknooping te Brugge in 1613. Mirakel of toeval?* - HEM., 123 (1986) 167-181.
 Betreft Pieter van Wesemaele uit Lokeren. Zie ook nr. 696.
704. Opsommer R., *Het grafelijk leenhof "De Stenen Man" in Oudenaarde 13de - medio 16de eeuw.* - LG., 28 (1986) 357-366.
705. Opsommer R., *Het Opperhof van Spiere en de tol op de weg Oudenaarde-Doornik in de 15de en 16de eeuw.* - B., 86 (1986) 407-409.
706. Opsommer R., *Verkoop van een rente, bezet op de Otegemse heerlijkheid Diesvelt, 1455.* - B., 86 (1986) 420-421.
707. Stengers-Limet Adrienne, *Une fiscalité particulière dans les anciens Pays-Bas. Les terres franches.* Kortrijk-Heule, 1985, 516 blz. (Standen en Landen, 84).
708. Stockman Luc, *Processen tussen wereldlijke en geestelijke gezagdragers in het Meetjesland 1431-1519.* - AM., 37 (1986) 174-184.
709. Tillie W., *Het straffen van zelfmoord.* - AdS., 16 (1986) 4, 20-23, ill.
 Zelfdoding voor misdrijf gehouden; proces en strafuitvoering van 2 gevallen te Poperinge in 1636 en 1644.
710. Vandepitte G., *Lijkschouwingen op het Proostse.* - RP., 28 (1986) 109-114.
711. Van Dievoet G., *De "Somme rural" van Jehan Bouillier en het Vlaamse recht.* - FN., 12 (1987) 97-112.
712. Van Peteghem P.P.J.L., *De konferentie van Kortrijk (1679-1682).* - LG., 28 (1986) 411-420.
713. Vanysacker D., *Heksenprocessen in de stad Brugge (16de - 17de eeuw).* - LG., 28 (1986) 435-442.
- Zie ook nrs. 17, 25, 38, 78, 255, 408, 425, 444, 490, 519, 620, 621, 665, 673, 685, 718, 723, 734, 1006, 1013.

2. Economische en sociale geschiedenis. Historische demografie

714. Aerts Erik, *De monetaire circulatie van de Bourgondische Nederlanden in het midden van de 15de eeuw.* - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers, Brussel, 1987, 1-21.
715. Algoet Guy, *Molens en molenaars in Vlaanderen rond 1600.* - JGOKW., 14 (1986) 473-474.
716. Arickx V., *Immigratie van Franstaligen in Egem, 1600-1630.* - B., 86 (1986) 337-339.
 Aanvulling op B., 86 (1986) 113-130.
717. Asaert Gustaaf, *Gasten uit Brugge. Nieuwe gegevens over de Bruggelingen op de Antwerpse markt in de vijftiende eeuw.* - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers, Brussel, 1987, 23-41.
718. Baelde M., *Een associatie in een Brugse leenbank toegestaan (1561).* - B., 86 (1986) 191-192.
719. Baeyens E., *Scheepsrampen aan de Vlaamse kust - CII., 23 (1986) 98-101, ill. 1837-1839.*
720. Blomme J., Scholliers P., Van den Eeckhout P., *De hoofdelijke broodgraanconsumptie in België, 1850-1939: een alternatieve benadering.* - TSG., 12 (1986) 401-423.
721. Bonte G., *Duitse handelsbetrekkingen met het Zwin. A. Damme in 1252-1253.* - RP., 28 (1986) 179-187.
722. Bruggeman L., *Asten, bieten en... mensen.* Vichte, J. Vanoverbeke, 1986, 489 blz., ill.
 Over de Westvlaamse seizoenarbeiders.
723. Buntinx Willy, *De zaak Maria-Anna Buens - Judocus-Mattheus du Bois. Een echtscheidingsproces (1ste helft 18de eeuw) als bron voor sociale geschiedenis.* - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers, Brussel, 1987, 57-68.

724. Cabantous A., *Le hareng et son monde. Structures de la pêche harenguière de Boulogne à Blanckenberghe (vers 1650 - vers 1830)*. - Les hommes et la mer dans l'Europe du Nord-Ouest de l'Antiquité à nos jours. Actes du colloque de Boulogne-sur-Mer, juin 1984. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 1986, 47-72 (Revue du Nord, no 1 spécial hors série - collection Histoire).
725. Cailliau Jef, *Het scheprecht te Veurne in de 18de eeuw*. - Molenecho's, 13 (1985) 228.
 Betr. "het economisch aspect van de molenaar".
726. Constandt M., *Een eeuw vakantie. 100 jaar toerisme in West-Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 1986, 160 blz., ill.
727. Coppejans-Desmedt Hilda, *Handel en handelaars op de Vlaamse jaarmarkten in de tweede helft van de XIIIde eeuw*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 69-88.
728. *Le corps humain dans l'histoire du Nord (Actes du XXVI^e congrès de la Fédération des sociétés savantes du Nord de la France en 1985)*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Terroir, 1985, 161 p.
729. De Brouwere J.G., *Rot bevonden fruyt*. - VS., 22 (1986) 499.
 Per schip aangevoerd in Oostende, 1739.
730. De Brouwere J.G., *Het werkboekje*. - VS., 22 (1986) 74.
 Verklaring aan de hand van een voorbeeld uit Kortrijk.
731. De Bruyne M., *Roeselaarse petitie aan Willem I voor de kanalisatie van de Mandel, 1829*. - B., 86 (1986) 168-171.
732. De Keyser R., *Steenovens langs de Verse Vaart op Monnikerede*. - RP., 28 (1986) 37-41.
733. Delsalle P., *Note sur la prostitution dans les estaminets du Mont-à-Leux en 1872*. - MSHM., 8 (1986) 323-326.
734. Deneweth H., *Hekserij of travestie ? Nee, homofilie !* - SpH., 21 (1986) 533-537, ill.
 Een proces over twee lesbische vrouwen in Brugge in de 17de eeuw.
735. Deschrijver D., *De gezondheidsdienst in Veurne-Ambacht onder het Frans bestuur van 1789 tot 1814*. - BdK., 28 (1986) 49-51.
736. Deschrijver D., *Graan- en voedselprijzen onder het Frans Bewind*. - BdK., 28 (1986) 150.
737. Desnerck Gaston, *Kinderarbeid in de zeevisserij*. - MV., 9 (1986) 741.
738. Despriet P., *Bijdrage tot de economische geschiedenis van Zuidwest-Vlaanderen. Wie - wat ?*. - JGOKW., 14 (1986) 19-84.
739. Desreumaux Roger, *L'arpenteur, témoin du cadre social de son temps*. - Actes du Congrès de la Fédération des sociétés savantes du Nord de la France en 1984, Calais, 1985, 36-45.
740. Devroey Jean-Pierre, *Réflexions sur l'économie des premiers temps carolingiens (768-877) : grands domaines et action politique entre Seine et Rhin*. - Francia, 13 (1985) 475-488.
741. Dewitte A., *Verpachting van de pondgelden te Brugge, 1644 e.v.* - B., 86 (1986) 56.
742. Huetz de Lempis Christian, *Les relations maritimes entre Bordeaux et Dunkerque à la fin du règne de Louis XIV (1697-1716)*. - RSDHA., 20 (1986) 63-98.
743. Huyghebaert J., *Een hotelhouder retireert zich in zijne retraite (1788)*. - B., 86 (1986) 302-303.
 Over Joseph de Rudder, in de late Oostenrijkse tijd uitbater van het Brugse hotel de Koornbloeme.
744. Huys Paul, *Over waarde en pacht prijs van molens (1635)*. - Molenecho's, 14 (1986) 253-255.
745. Huys Paul, *De verbrande molens van de Gentse Sint-Baafsabdij (1488)*. - Molenecho's, 13 (1985) 139-140.

746. Jacobs Marc, *Charivari en volksgerichten. Sleutelfenomenen voor sociale geschiedenis*. - TSG., 12 (1986) 365-392.
747. Janssens Gustaaf, *Veestapel en bouwland in de kasselrij Oudenaarde. Aspecten van crisis en heropleving op het einde van de XVIde eeuw*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 261-267.
748. Kerckaert P., *Scheepsvlaggen als havenpromotie*. - B., 86 (1986) 425.
Aanvulling op B., 85 (1985) 297-300.
749. Lammens Lieve, *Sociale voorzieningen in de twintigste eeuw*. - Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove. Zeven eeuwen sociale voorzieningen in Oudenburg. Tentoonstellingscatalogus, Oudenburg, 1986, 25-27.
750. Lohrmann Dietrich, *Mühlenbau, Schifffart und Flußumleitungen im Süden der Grafschaft Flandern-Artois (10.-11. Jahrhundert)*. - Francia, 12 (1984) 149-192.
751. Maddens Niklaas, *De telling van de Kortrijkse poorters in 1530*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 297-312.
752. Maréchal Griet, *Ziekte en hospitaal tijdens het oude regime*. - Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove. Zeven eeuwen sociale voorzieningen in Oudenburg. Tentoonstellingscatalogus, Oudenburg, 1986, 15-20.
753. Mertens Jacques, *Woelingen te Brugge tussen 1359 en 1361*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 325-330.
754. Metsu D., *De Kamers van Koophandel van Oostende 1803-1814, de evolutie van een drukkingsgroep*. - O., 5 (1986) 105-120.
755. Mus Filip, *De Aarseelse bevolking in de jaren 1627-1795. Een historisch-demografische analyse*. - RT., 17 (1986) 59-69, tab.
756. Nuytens Michel, *Beschouwingen bij de bankiersrol van de Tempeliers in Vlaanderen*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 377-382.
757. Platelle Henri, *Légendes médiévales sur les naissances multiples. A propos d'un passage curieux de la Vita Donatiani (XIIIe s.) archevêque de Reims et patron de Bruges*. - HEM., 123 (1986) 183-195.
758. Pollet J., *Torhoute dekens over franstalige immigranten in hun dekenaat, 1639-1663*. - B., 86 (1986) 340-343.
Aanvulling op B., 86 (1986) 113-130.
759. Poppe Marcel, *Honderdvijftig jaar Vlaamse Zeevisserij*. - OH., 40 (1986) 43-52.
760. Schelstraete C., *Dienstpersoneel in Vlaanderen 1700-1850*. - SpH., 21 (1986) 72-78, ill.
761. Siffer M., *Vlaamse zeelui als slaven in Barbarye - en de Trinitariërs*. - MV., 9 (1986) 712-717, ill.
762. Soetaert Paul, *De Bergen van Barmhartigheid in de Spaanse, de Oostenrijkse en de Franse Nederlanden (1618-1795)*. Brussel, 1986, 350 blz., ill., krtn., bijlagen op microfiche. (Gemeentekrediet. Historische Uitgaven, reeks in -8°, 67).
763. Thoen H., *L'activité des sauniers dans la plaine maritime flamande de l'âge du fer à l'époque romaine. Le sel des Morins et Ménapiens*. - Les hommes et la mer dans l'Europe du Nord-Ouest de l'Antiquité à nos jours. Actes du colloque de Boulogne-sur-Mer, juin 1984. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 1986, 23-46 (Revue du Nord, no. 1 spécial hors série-collection Histoire).
764. Thumerelle Pierre-Jean, *La fécondité dans le Nord/Pas-de-Calais : des familles nombreuses d'hier aux petites familles de demain*. - FN., 12 (1987) 11-31.
765. Van Acker L., *Immigratie van franstaligen in Westelijk Vlaanderen na 1585*. - B., 86 (1986) 113-130.
766. Van Acker L., *Het landbouwhandboek van Pieter Sencie, 1785*. - B., 86 (1986) 81-91.
767. V(an) A(cker) L., *Mosselventer uit Roeselare, 1785*. - B., 86 (1986) 61.

768. V(an) A(cker) L., *Vissers op de westkust in 1810*. - B., 86 (1986) 317.
769. Van Acker L., *Vijf vrijgeleiden voor de jaarmarkt van Torhout (1332-1336)*. - JHKH., 1986, V.V.J.M. TOR. 1-5.
770. V(an) B(iervliet) L., *Vlaamse invloed op de Engelse landbouw*. - B., 86 (1986) 91-92.
771. Van den Abeele Andries, *Behoeftigen- en armenzorg vanaf de achttiende eeuw tot heden*. - Van Sint-Jansgasthuis tot Riethove. Zeven eeuwen sociale voorzieningen in Oudenburg. Tentoonstellingscatalogus, Oudenburg, 1986, 21-23.
772. Van den Abeele Andries, *De faiencefabriek aan het Minnewater te Brugge (1750-1818)*. - HEM., 123 (1986) 61-105, krtn.
773. Van den Abeele Andries, "*La Réunion des Amis du Nord*" à Bruges. *Une résurrection manquée 1837-1838*. Beernem, De Windroos, 1986, 75 blz., ill.
Met Nederlandstalige samenvatting. Betr. de Brugse vrijmetselaars.
774. Vandenbroeke Chr., *Molinologie en economische geschiedenis : enkele terreinverkenningen*. - HEM., 123 (1986) 5-28.
O.a. in Vlaanderen van Middeleeuwen tot 19de eeuw.
775. Vandermeersch Peter, *Bruggelingen aan de Leuvense universiteit in de 16de eeuw. Sociale universiteitsgeschiedenis op basis van een prosopografisch onderzoek*. - HKZNM., 40 (1986) 159-173.
776. Vandewalle Paul, *De geschiedenis van de landbouw in de kasselrij Veurne (1550-1645)*. Brussel, 1986, 401 blz., krtn., bijlagen op microfiche. (Gemeentekrediet. Historische uitgaven, reeks in -8°, 66).
777. Van Hille W., *Verdwenen beroep*. - B. 86 (1986) 204.
Over het beroep "wekker" (voor 1914).
778. Vanhoutryve A., *Vis en vishandel in Kustvlaanderen tot het einde van het oud regime*. - OH., 40 (1986) 34-43.
779. Vanhove N., *West-Vlaanderen als toeristische en economische aantrekkingspool voor Frans-Vlamingen*. - FN., 12 (1987) 34-43.
780. Van Waesberghe Wim, *Het Belgische krankzinnigenbeleid in de XIXde eeuw*. - ABVH., 22 (1984) 69-96.
Betreft o.m. Kortrijk.
781. Van Wonterghem Etienne, *Honderd jaar geleden : De stroomtram Tielt-Ruiselede-Aalter*. - OR., 3 (1986) 89-102, ill.
782. Verbanck Richard, *1941-1945 - Hoe zat dat met de vis*. - JHC., (1986) 31-79, ill., tab.
Vis en visserij in W.O.2.
783. Verberckmoes J., "*Daer liep soo wat luchtighs ofte kluchtighs om te lachen met onder, het welck sy gheeren hoorden*". *Het lachen van de Zuidnederlanders in het begin van de 17e eeuw*. - TG., 99 (1986) 167-183.
784. Veys J.J., *La 'Becque' te Belle en plannen om een vaart te graven naar de Leie via Steenwerk*. - Bdk., 28 (1986) 8-11.
Voorstel van 1699. Ook aandacht voor de watermolen van Belle aan de 'Becque'.
785. Wall Richard, *Beroeps- en gezinsstructuren : Brugge in het begin van de negentiende eeuw*. - HEM., 23 (1986) 29-60.
Zie ook nrs. 3, 24, 26, 29, 32, 317, 362, 397, 417, 437, 447, 450, 464, 467, 491, 494, 504, 528, 564, 566, 596, 597, 598, 600, 612, 614, 619, 635, 651, 680, 681, 686, 689, 713, 824, 829, 842, 843, 848, 890, 892, 893, 914, 995, 1025, 1038.

3. Literatuurgeschiedenis

786. Claes V., *De brieven van Guido Gezelle aan Edward Peeters*. - Gz., 15 (1986) 164-203.
Edward Peeters (1873-1937), pedagoog en sprookjesschrijver.

Boekenschouw

787. Commynes Ph. de, *Mémoires* (édit. en russe par Malinina J.R.). Moscou, 1986, 496 blz.
788. Couttenier P., *De correspondentie Gezelle-Lammens*. - Gz., 15 (1986) 134-153.
Jules Lammens (Gent, 1822-1908), senator voor het arrondissement Kortrijk.
789. De Bruyne M., *De "Vlaamse Sterre" uit Ieper in 1862*. - B., 86 (1986) 414.
Over de in 1857 opgerichte Ieperse literaire kring.
790. De Dycker C., *Guido Gezelle en de neogotiek, volgens zijn briefwisseling*. - OH., 40 (1986) 108-115.
791. De Jonghe Hugo, *De Brugse Rebelle (1436-1438) en de Ballade van "Mijn here van Leliedam"*. - BS., 7 (1986) 2, 13, ill.
792. De Leeuw B., *Een verloren gewaande brief van Gezelle aan J.B. Vervliet*. - Gz., 15 (1986) 154-163.
J.B. Vervliet (1855-1942), Antwerps volkskundige.
793. De Man A. *Het leven van Sinte-Lutgard door broeder Geraert : een verwaarloosde bewerking van Thomas Cantipratensis' Vita Lutgardis*. - OGE., 60 (1986) 125-147.
794. Depoortere W., *Gezelles lidmaatschap van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1886-1899*. Gent, Cultureel Documentatiecentrum 't Pand, 1985, 288 blz. (Gentse bijdragen tot de literatuurstudie, VIII).
795. De Smet R., *Two unpublished Latin Elegies written by Petrus Hondius on the death of Marnix van Sint-Aldegonde*. - Lias, 13 (1986) 99-106.
796. D'haen C., *Het poëzie-archief van Gezelle in het Gezellemuseum*. - Gz., 15 (1986) 72-76.
Dit archief bevindt zich thans in Stedelijke Bibliotheek in Brugge.
797. D'haen Christine, *De vier handschriften van Gezelles Brevier-gedicht 1858-1894*. - KVA., (1986) 22-27.
798. Huyghebaert J., *De Clauaertsgilde in Rodenbachs tijd*. - B., 86 (1986) 395-406.
799. Huyghebaert J., *Daelt in Ootmoedigheid*. - B., 86 (1986) 201-202.
Betr. rederijkers.
800. Huyghebaert J., *Den Nieuwen Spiegel der Jonckheydt, ofte Gulden A.B.C., door Ferdinandus Loys (1718-1815)* - AdS., 16 (1986) 3, 2-17, ill.
Een verzameling moraliserende of beleerende voorschriften in versvorm, alfabetisch gerangschikt op de titels.
801. Huyghebaert J., *Een is noodig in Zwevezele*. - B., 86 (1986) 415-416.
Over een anonieme Zwevezeelse deelname onder de kenspreuk Een is noodig aan dichtwedstrijden in de periode 1803-1806.
802. Huyghebaert J., *Jacob Toussaint Neyts en zijn Yverige Brugsche Jonckheijt*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 78-88, ill.
803. Huyghebaert J., *Nog het lofdicht op Jan Verslype, pastoor van Lichtervelde*. - B., 86 (1986) 92.
Vervolg op B., 85 (1985) 376-381 en 435.
804. Huyghebaert J., *Een voorgenomen uitgave van Jan Verslype's reisjournaal in 1788*. - B., 86 (1986) 294-298.
805. Keersmaekers A., *Teksten van Conscience inspireren Gezelle*. - Gz., 15 (1986) 55-71.
806. Maddens N., *Een merkwaardige boek, Gedenkwaardige tydstippen (Kortrijk, 1831), ten onrechte aan Jakob Goethals-Vercruyssen toegeschreven*. - B., 86 (1986) 236-251.
807. Moeyaert C., *Zuidvlaamse vinkeniersliederen*. - B., 86 (1986) 217-230.
808. Muylaert Willy, *De relatie Gezelle-Carton : een inleiding*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 171-176.
809. Van Biervliet L., *Aantekeningen over Charles Carton en de Vlaamse Bibliophilen*. - B., 86 (1986) 380-394.
810. Van Biervliet L., *De bibliotheek van Ignace de Coussemaker*. - B., 86 (1986) 183-187.

811. Vanhegen Dirk, *Over de Koekelaarse Girlegei*. - Coc., 1 (1986) 43-44.
Sage.
812. Vanlandschoot R., *Verschaeve tussen Rodenbach en Vondel. Oude en nieuwe gegevens in het leven van Cyriel Verschaeve*. - Vers., 1986, 7-80, ill.
813. Van Meensel Jef, *Het stereotiepe beeld van Vlaanderen in het werk van Felix Timmermans*. - Streven, 54 (1986) 120-129.
814. Verstraete P.J., *De medewerking van Cyriel Verschaeve aan het weekblad Jong Dietschland*. - Vers., (1986), 119-166, ill.
815. Vosters S.A., *De bekendheid met de Nederlandse letterkunde in het Spanje van de Gouden Eeuw*. - KVA., (1986) 28-87.
Met aandacht voor Petrus Papeus, rector van de Latijnse school in Menen (1537), Cornelius Schepperus, Carel van Mander.
816. Westenbroek J.J.M., *Problemen met Gezelles "o Wilde en onvervalste pracht"*. - B., 86 (1986) 321-332.
- Zie ook nrs. 39, 44, 47, 249, 266, 269, 289, 295, 321, 357, 360, 565, 623, 668, 942, 953.

4. Geschiedenis van het onderwijs

817. A.B., *Engelse lagere schooltjes te Brugge in 1823.*, - B., 86 (1986) 357.
Aanvulling op B., 84 (1984) 67-69.
818. A.B., *Pedagogische lessen in 1821*. - B., 86 (1986) 195.
819. Bekaert Filip, *De geschiedenis van het Koninklijk Instituut Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 211-230.
820. Brouw H., *Sport en spel vóór W.O.II*. - Eertijds, oud-leerlingenbond, Roeselare, 18 (1986) 1-13.
821. Callewaert Herwig (samensteller), *Bijdrage tot de geschiedenis van het Sint-Aloysiuscollege en het onderwijs in Diksmuide*. Diksmuide, Sint-Aloysiuscollege 1985, 160 blz. + bijlage, ill.
Tevens catalogus van de tentoonstelling aldaar, 4-11 mei 1985.
822. De Baere Piet, *Carton en de opvoeding en het onderwijs van doven, blinden en doof-blinden. Een ortopedagogische triptiek*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 185-200.
823. De Baere Piet en Desmet Luk, *Het Koninklijk instituut Spermalie 1836-1929*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 231-244.
824. De Mey J., Van Hoonacker M., *Moeder Brugse, 1885-1985*. Brugge, Moeder Brugse, 1985, 283 blz., ill.
Leuvense studentenclub.
825. De Rycke Hélène, Goetgeluck Leo, Missiaen Denise, *Andere stichtingen en realisaties van Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 245-252.
826. Devos G., *Bijdrage tot het technisch onderricht in de Oostenrijkse Nederlanden : de Hydrografische School*. - Cultuurgeschiedenis in de Nederlanden van de Renaissance naar de Romantiek. Liber Amicorum J. Andriessen s.j. - A. Keersmaekers - P. Lenders s.j., Leuven-Amersfoort, 1986, 167-178.
Over de zeevaartschool in Brugge, 1781-1785.
827. D'hooge Katrien, *Het nieuwe schoolgebouw. Een terugblik*. - Garenmarkt 8, St.-Andreasinstituut, Brugge, 7de jg. nr. 1 (1986) 2-9.
828. Geldhof Jozef, *150 jaar Sint-Lodewijkscollege te Brugge*. Brugge, St.-Lodewijkscollege, 1986, 380 blz., ill.
829. Gheysens J., *Het M.P.I. De Lovie te Proven 25 jaar jong : Wat voorafging en wat men in de toekomst ervan verwacht*. - AdS., 2, 2-16, ill.
Van park en kasteel ontstaan in 1856 naar sanatorium (1930-1960) en medisch-pedagogisch instituut aanvang 1960.

830. Lerouge Jan, Vandekerckhove Dirk, Vanlandschoot Romain, Vankeersbilck Johan, Billiet Jaak, Vanoverschelde Inge, Casselman Ingrid, *300 jaar college te Tielt. Van Schola Latina tot Sint-Jozefscollege 1686-1986*. Tielt, Sint-Jozefscollege, 1986, 319 blz., ill.
831. Marchand Philippe, *Le collège de Dunkerque (1620-1793)*. - RSDHA., 20 (1986) 47-62.
832. Noterdaeme Albert, *Woesten en de Koninginneschool tijdens de Eerste Wereldoorlog*. - Vl., 8 (1986) 2, 30-34, ill.
Les écoles de la Reine in Wulveringem-Vinkem, vanaf juli 1915.
833. Renier J.-P., *Een schoolstrijd te Wervik in 1829*. - SOCW., Jaarboek (1986) 163-189.
834. Schoonbaert G., *Onderwijsstructuren te Poperinge in de 16e eeuw. Gezinscatechese, predikatie, zondagse lering en prereformatorische beïnvloeding (1500-1560)*. - AdS., 16 (1986) 3, 18-31, ill.
835. Termont Marc, *Jeugdharmonie 65 jaar jong*. - Contact, St.-Leocollege, Brugge, 39 (1986) 10-13.
836. Termont Marc, *St.-Leo Brugge, 1890-1990*. - Contact, St.-Leocollege, 39, 1986, nr. 2, 3-7.
837. Valcke Ludo, *Liever Vlaamse dan Waalse nonnen voor Steenbrugge (1876-'79)*. - Arsbroek, 3 (1986) 43-46.
838. Van Achter Gh., *Ecolier à Warneton en 1930*. - MSHC., 16 (1986) 359-372.
839. V(an) A(cker) L., *Westvlaamse gouvernementsscholen in 1823*. - B., 86 (1986) 332.
840. Van Biervliet Lori, *Wat verstaat men onder AB-kens en wat is een hoornboekje?* - B., 86 (1986) 5-13, ill.
841. Vandermeersch Peter A., *The reconstruction of the Liber Quintus Intitulaturum Universitatis Lovaniensis (1569-1616), part two : the theologians, 1579-1605*. - Lias, 13 (1986) 1-67.
Namen en promotiedata van theologiestudenten.
842. Vandermeersch P., *Universiteit en maatschappij. Bronnen, methode en resultaten van een onderzoek naar de studie en de levensloop van de Brugse academici*. - LG., 28 (1986) 401-410.
843. Van Renterghem V., *Het belang van Gent voor de universiteits- en studiekeuze van de Brugse studenten (1817-1914)*. Gent, Archief R.U.G., 1986, IV-250 blz. (Uit het verleden van de R.U.G., nr. 23).
844. Van Renterghem V., *De Brugse seminaristen (1817-1914)*. - LG., 28 (1986) 427-434.
- Zie ook nrs. 12, 245, 246, 266, 323, 345, 377, 461, 515, 540, 654, 775, 979, 1019.

5. Kunstgeschiedenis en monumenten

845. Bijmens Bert, *De molens in de Belgische en Franse Westhoek*. - Bdk., 28 (1986) 117-127.
Thema van de 22e Frans-Vlaamse Heemdag van de Heemkring 'Bachten de Kupe'. 4 mei 1986.
846. Boterberge R., *Een tweede windmolen voor Blankenberge in 1766*. - B., 86 (1986) 172-179.
847. Bruggeman Martine, *Brugge en Kant. Een historisch overzicht*. Brugge, Marc van de Wiele, 1985, 341 blz., ill.
Illustratieredactie : Willy Le Loup.
848. Cailliau Jef, *Het molenbestand in de Westhoek in 1700*. - Molenecho's, 13 (1985) 172-178.
849. Carlvant Kerstin, *Trends in Bruges Illumination until 1260. A-propos a Psalter Connected with Oostkerke*. - ABB., 56 (1985) 321-363, ill.
850. Casier A., *Oostendse muziekgeschiedenis*. - Pl., 15 (1986) 118.

851. Cornelis E., *Kunstenaars en Kunstproductie in Gent tijdens de 15de eeuw*. - LG., 28 (1986) 221-228.
852. Cossey S., *De kruisweg van een calvarieberg te Poperinge*. - AdS., 16 (1986), 4, 2-11, ill.
 Naast de St.-Janskerk, veranderingen door de eeuwen heen.
853. Couttenye Antoon, *Eric Kenningtons grafisch werk in Talbot House*. - AdS., 16 (1986) 2, 26-32, ill.
 Engels kunstenaar (1888-1960) ; frontlevenindrukken
854. De Bruyne H., *Een altaarretabel uit het atelier Bressers-Blanchaert in het oud Sint-Janshospitaal te Brugge*. - OH., 40 (1986) 122-124.
855. De Ceuleneer A. en Manderyck M., *De conservatie van het grafmonument van Anselm Adornes en Margareta Vander Banck in de Jeruzalemkerk te Brugge*. - M. & L., 5 (1986) 2, 8-14.
856. Delepiere A.-M. en Huys M., *"Elzenwalle" : een "selfmade" kasteel van na de Eerste Wereldoorlog in Voormezele*. - M & L., 5 (1986) 5, 14-23.
857. Demerre G., *Reliekschrijn (XVIIe eeuw)[in de] kerk van H. Audomarus Alveringem*. - BdK., 28 (1986) 127-129, ill.
858. De Mulder L., *'t Monumentje is hersteld*. - Schr., 16 (1986) 6, 3-12.
 't Monumentje is het gedenkteken opgericht ter nagedachtenis van de oorlogsslachtoffers van WO I op het pleintje voor de Jeruzalemkerk.
859. De Poorter Nora, *Cornelis Schut als tapijontwerper : de reeks van "de zeven vrije kunsten"*. - Rubens and his world. Bijdragen-Etudes-Studies-Beiträge, Opgedragen aan Prof. Dr. Ir. R.-A. d'Hulst, Antwerpen, 1985, 245-263, 9 afb.
860. Devliegher L., *De oudste windmolenvermelding in het vroegere graafschap Vlaanderen*. - Volkskunde, 86 (1985) 142-143.
861. Devliegher Luc en Didier Robert, *Dertiende-eeuwse houtsculptuur in de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Damme*. Damme, VVV, 1986, 27 p., 16 afb.
862. De Vos D., *De vernieuwing van het Groeningemuseum, Brugge*. - ML., 12 (1984-1985) 32-43, ill.
863. De Vos D., *De constructie van Memlings Van Nieuwenhovoportret : een probleem van interpretatie van de voorbereidende tekening*. - Oud Holland, (1986) 165-170, ill.
864. Devyt C., *De Westvlaamse windmolens in 1986*. - B., 86 (1986) 434.
865. Didier R., Knockaert L., Lobelle H., Serck-Dewaide M., *Le Saint Corneille sculpté de l'hôpital Saint-Jean à Bruges (XVIe - siècle)*. - Bulletin KIK., 20 (1984-1985) 99-136.
866. Dierick A., *Van Eyck - Botanicus* - M & L., 5 (1986) 4, 37-40.
867. Doucet Bart, *Zeventig kilometer vervalping. Bouwen langs Belgische stranden*. - OE., 29 (1986) 405-411.
868. Dubois M., *Architect Gaston Eysselinck. Zijn werk te Oostende 1945-1953*. Brugge, 1986, 96 blz., ill.
869. Dubois M., *Gaston Eysselinck en zijn meesterwerk : het Oostendse postgebouw (1945-1953)*. - M & L., 5 (1986) 1, 8-22.
870. Duverger E., *De Brugse tapijtwevers en de schuttersgilde van Sint-Sebastiaan*, - Artes Textiles, XI (1986) 169-170.
871. Duverger E., *Een reeks Brugse wandtapijten met Pastor Fides-voorstellingen*, - Artes Textiles, XI (1986) 174-176.
872. Duyck R., *Schilder August Martin in het kasteel van Loppem*. - Schr., 16 (1986-1987) 7-8, 5-12.
873. Esther J., *De analyse van een 18de-eeuwse arduinen gevel : het ambachtshuis van de kuipers in de Vlamingstraat in Brugge*. - M & L., 5 (1986) 6, 27-39.
874. Esther Jean-Pierre, *De bouwgeschiedenis van de abdij Nieuw Jerusalem in Brugge in de zeventiende en achttiende eeuw*. - 800 jaar Spermale. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 67-96.

875. Foussard Dominique, *De Vauban à Chaussard : heurts, circuits et compétition de modèles architecturaux allogènes et autochtones en terre flamande*. - RN., 68 (1986) 769-790.
 "terre flamande" : Frans-Vlaanderen.
876. Geirnaert Noël, *Een onbekende afbeelding van de Sint-Trudohoeve te Assebroek (1817)*. - Arsbroek, 3 (1986) 72-75, ill.
 Door J.K. Verbrugge, bewaard in het Steinmetzkabinet te Brugge.
877. Goetinck M., *Grafzerk van Zuster Margareta van Vlissegem*. - RP., 28 (1986) 21-22.
878. Goodgal D., *Joos Vijd : donateur de l'Agneau Mystique*. - Le dessin sous-jacent dans la peinture, colloque V, 1983, Louvain-la-Neuve, 1985, 25-52.
879. Goossens M., *Torhout. "In 't Hof van Engeland"*. - M & L., 5 (1986) 5, 8-13.
880. Goossens M., Davans H. en Struye M., *De restauratie van Freren Fonteinstraat 14 in Brugge*. - M & L., 5 (1986) 3, 8-14.
881. Gyselen G., *De Ieperse graveur Guillaume du Tielt opnieuw geïnventariseerd*. - B., 86 (1986) 284-285.
882. Hillewaert B., *Bewoningssporen uit de volle middeleeuwen te Oostkerke*. - RP., 28 (1986) 155-164, ill.
883. Hostyn N., *Architecten en architectuur te Oostende tijdens het Interbellum*. - Pl., 15 (1986) 23-24 ; 57-58, 70.
884. Hostyn N., *De 'Cercle des Beaux Arts d'Ostende' een Oostends kunstinitiatief uit de 'Belle Epoque'*. - O., 5 (1986) 177-182.
885. Hostyn Norbert, *Het Museum voor Schone Kunsten te Oostende ten tijde van Conservator Permeke (1897-1912)*. - HEM., 123 (1986) 107-121, ill.
886. Hostyn N., *Vergeten Oostendse kunstschilders*. - Pl., 15 (1986) 48-49.
 N. Van de Walle, Arthur Vanhoucke, August Van Houcke, Maurice Vantourhout.
887. Huys Paul, *Brouwersgilde van St.-Sebastiaan, Brugge 1761*. - B., 86 (1986) 310.
 Betr. een (vervalste) gildekan. Zie nr. 917.
888. Huys Paul, *De grafelijke domeinrekeningen, een eersterangsbron voor de molen-geschiedenis (Enkele Westvlaamse molens anno 1444)*. - B., 86 (1986) 314-315.
889. Huys P., *Honderdwtintig windmolens nabij Ieper in 1297 ?* - Molenecho's, 14 (1986) 247-250.
890. Huys Paul, *De "hoogmolen" van de Gentse Sint-Pietersabdij (14e-15e eeuw)*. - Molenecho's, 13 (1985) 134-135.
891. Huys Paul, *Nog Westvlaamse molenarchivalia*. - B., 86 (1986) 205.
892. Huys Paul, *Oprichting van nieuwe windmolens in Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen (1575-1607)*. - Molenecho's, 13 (1985) 141-144.
893. Huys Paul, *Oprichting van rosmolens in Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen tussen 1574 en 1680*. - Molenecho's, 14 (1986) 189-194.
894. Huys Paul, *Westvlaamse molenannonces in de "Gazette van Gend" (1806)*. - B., 86 (1986) 316-317.
895. Lams L., *Verdwenen kapellen te Wingene*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 108-123, ill.
896. Lobelle-Caluwé H., *De kerk van het Sint-Janshospitaal ingericht als Memlingmuseum*. - HEM., 123 (1986) 150-160, ill.
 Bondige historiek van het Memlingmuseum, Sint-Janshospitaal.
897. Loyer François, *Lille 1900 : art nouveau et classes moyennes*. - FN., 12 (1987) 49-66.
898. Marijnissen R.H. & Van de Voorde G., *The x-rays of Gerard David's legend of Cambyzes and Sisamnes*. - Mededelingen van de Koninklijke Akademie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten, 47 (1986) 1, 65-70, ill. (= Academiae Analecta).
899. Massing Jean Michel, *Arnould Poissonier of Tournai and his "...huit pièces du triomphe de César" for Margaret of Austria*. - Artes Textiles, XI (1986) 69-74, 6 afb.

900. Meulemeester J.L., *Het abtsgebouw van de Sint-Pietersabdij in Oudenburg na de Franse tijd*. - B., 86 (1986) 412-414.
901. Meulemeester Jean Luc, *Het beeld van O.-L.-Vrouw-van-Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 97-112.
902. Meulemeester J.-L., *Drie neogotische parochiekerken te Oudenburg*. - OH., 40 (1986) 141-144.
903. Meulemeester J.-L., *Eduard August Wallays en drie tekeningen uit het Steinmetz-kabinet in Brugge*. - B., 86 (1986) 196-200, ill.
904. Meulemeester J.-L., *Huysens, Rubens, Van Mildert en het zeventiende-eeuwse hoofdaltaar van de Sint-Donaaskathedraal in Brugge*. - Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen. Jaarboek 1986, 173-204, 11 figs.
905. Meulemeester Jean-Luc, *Nieuwe klokken voor de Sint-Audomaruskerk te Westkerke*. - BO., 26 (1986) 147-159, ill.
906. Meulemeester J.-L., *Een wijwatervat voor de kathedraal Sint-Donaas te Brugge door Theodoor Rogiers*. - Antwerpen, 32 (1986), 1, 26-31, ill.
907. Parez R., *Etude iconographique des stalles de l'ancienne abbatale de Warneton*. - MSHC., 16 (1986) 47-84, ill.
908. Peel H., *De driezolder koren-olielmolens in Vlaanderen*. - Molenecho's, 14 (1986) 73-87.
909. Pickery Karel, *De Calvaries te Brugge*. - BO., 26 (1986) 179-192, ill.
910. Pollet J., *Herstellingen aan het orgel van Zedelgem*. - B., 86 (1986) 163.
911. Priem Valère, *Beeldhouwer Decrock te Ieper*. - IK., 22 (1986) 58-63, ill.
Restauratie van de barokpredikstoel in de St.-Pieterskerk.
912. Roose P. en Potvlieghe Gh., *Duinkerke, 1594-96, orgel door Pieter Isoree*. - Orgelkunst, 9 (1986) afl. 1, 32-36.
Orgelbouwer P. Isoree uit Sint-Winoksbergen werkte ook in Woumen, Diksmuide, Nieuwpoort, Veurne en Kortrijk.
913. Souchal François, *De quelques influences dans l'architecture des Pays-Bas méridionaux à la fin du XVIIIe siècle*. - RN., 68 (1986) 869-876.
914. Termote Johan, *Production et utilisation de la brique à l'abbaye des Dunes, Coxyde*. - Mémoires de la Commission départementale d'Histoire et d'Archéologie du Pas-de-Calais, 22/2 (1986), (Terres cuites architecturales au Moyen-Age, Musée de Saint-Omer, Colloque des 7-9 juin 1985), 60-71, ill.
915. Tillie W., *Vlaamse tegels met een slibdecor.* - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 17-29.
916. Van Biervliet Lori, *Een reeks zeventiende-eeuwse Oudenaardse wandtapijten met de legende van Onze-Lieve-Vrouw van Mesen*. - Artes Textiles, 11 (1986) 117-123.
Uit de abdij van Mesen.
917. Van Biesebroeck R., *Brouwersgilde van St.-Sebastiaan, Brugge 1761*. - B., 86 (1986) 430-431.
Aanvulling op B., 86 (1986) 310. Zie nr. 887.
918. Van Cleven Jean, *Kan. Carton en de neogotiek in Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 177-184.
919. Van Cleven J., *Naar een herwaardering van de neogotiek in Vlaanderen? Het belang van de receptie-esthetica*. - OH., 40 (1986) 88-97.
920. Van Cleven Jean, *De 19de-eeuwse graftekens en begraafplaatsen in kunsthistorisch perspectief*. - BO., 26 (1986) 225-242, ill.
921. Van Damme-Ketele L., *Historische kant-tekeningen*. - 't Beertje 1987, Brugge 1986, 145-150, ill.
922. Van den Abeele Andries & Webster Christopher, *Architect Robert D. Chantrell en de Kathedraal van Brugge*. - BO., 26 (1986) 7-104, ill.
923. Vandenberghes S., *Brugs tafelzilver van J. Busschop uit het bezit van Frans Beyts, primus te Leuven in 1782*. - HEM., 123 (1986) 123-128, ill.

924. Vandenberghe S., *Een zeldzaam funerair kunstwerk uit de veertiende eeuw in het Gruuthusemuseum*. - Informatiebulletin Stedelijke Musea Brugge, nr. 2, Brugge, 1986, ill.
925. Van der Heyde, Roger, *Molens te Leffinge en Lombardsijde en de twee oudst gekende molens in Camerlinckx Ambacht*. - Gr., 6 (1986) 115-123, ill.
926. Van der Heyde, Roger, *Nog molennieuws uit Leffinge en Walravensijde*. - Gr., 6 (1986) 160-161.
927. Vandevyver L., *De trappen van het kasteel van Caloen te Loppem*. - OH. 40 (1986) 116-122.
928. Van Elslande Rudy, *De geschiedenis van de Vijt-Borluutfundatie en het Lam Gods*. - GT., 14 (1985) 342-348 ; 15 (1986) 56-59, 108-111, 169-172, 230-233, 282-285, 329-332.
929. Van Elslande R., *Juan de Flandes met name Jan van der Straeten*. - BO., 26 (1986) 111-120, ill.
930. Vanhoutryve André, *Een Jan Garemijn in de Brugse kruisbooggilde van Sint-Joris*. - BS., 7 (1986) 1, 10, ill.
Schilderij Sint-Joris en de draak.
931. Van Miegroet H.J., *More news about Gerard David, Gerard Loyet and the enigmatic Antheunis Huyghe*. - Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Schone Kunsten, 47 (1986) 1, 71-107, ill.
932. Verbanck Richard, *1901 - Resten van de oude sluizen van Slijkens*. - JHC., (1986) 24-30, ill.
933. Veys J.J., *Een vergeten Brugse schilder, Augustinus Van den Bergh*. - B., 86 (1986) 233-235.
934. Viérin, J., *Romaanse kerk en kloostergebouwen met kruisgang te Harelbeke. Vermoedelijk plan van de Karolingische kerk*. - HGOK., 51 (1984) 5-29, ill., plan.
Hierbij betrokken de Karolingische kerk van Torhout.
935. Vlaemynck C.H., Jonnaert J., *Het oorlogsgedenkteken van het Sint-Lodewijkcollege in het Zilverpand te Brugge*, Brugge, NV. Zilverpand, 1985, 16 blz., ill.
- Zie ook nrs. 7, 8, 9, 12, 20, 21, 22, 23, 27, 28, 33, 34, 48, 49, 212, 262, 278, 283, 288, 291, 300, 301, 304, 305, 316, 319, 322, 324, 327, 333, 352, 353, 434, 459, 462, 470, 490, 531, 560, 574, 580, 591, 599, 640, 644, 646, 648, 651, 669, 671, 745, 790, 997.

6. Geschiedenis van de drukkunst, de pers en de communicatiemedië

936. Barra Jean Marie, *Een Vlaamse almanak uit 1812*. - Gr., 6 (1986) 143-157, ill.
937. Decock Emiel, *Het belang van het kleine drukwerk voor de heemkundige*. - DJ., 10 (1986) 91.
938. Desmaele Bernard, *Les imprimeurs et libraires des Pays-Bas au XVIIIe siècle. Un premier relevé*. - ABB., 56 (1985) 294-320.
Repertorium van 18de-eeuwse drukkers uit de Zuidelijke Nederlanden, inz. Vlaanderen.
939. De Vriese Carlos, *Bedenkingen bij een stapel oude handschriften uit het fonds A.J. WITTERYCK-DELPLACE eertijds drukker-uitgever te Steenbrugge (Assebroek)*. - Arsbroek, 3 (1986) 16-30.
940. Durnez G., *De Standaard. Het levensverhaal van een Vlaamse krant, 1914-1948*. Tielt, Lannoo, 1985, 580 blz.
941. Duverger E., *Leertijd en leermeesters van de Brugse boekdrukker Jozef Bogaert (1752-1820)*. - B., 86 (1986) 203-204.
942. Geirnaert Dirk (m.m.v. Geirnaert Noël), *Membra disiecta Brugia III* :

- fragmenten in het fonds van het Spaans consulaat. - HKZNM., 39 (1985) 79-107.
Fragmenten van de 16de-eeuwse drukken, vooral het zg. Antwerps liedboek (1544) en de Refreinenbundel van Jan van Doesborch.
943. Houwen Herman, *Het Nieuwsblad van Poperinghe van 22 december 1907*. - AdS., 16 (1986) 2, 17-20, ill.
Ontleding van dit weekbladnummer.
944. Nelis Aloïs, *Over Westvlaamse almanakken*. - DJ., 10 (1986) 99-104, ill.
945. Simons L., *Over Amand en Modest Delplace*. - B., 86 (1986) 213.
946. Vanacker D., *De Vlaamse Post*. - WT., 45 (1986) 1-15.
947. Van den Abeele Andries, *Drukker-uitgever Joseph Bogaert (1752-1820) of de standvastige taalijveraar*. - BTNG., 16 (1985) 25-86.
948. Van den Abeele A., *De uitgeverijen van Martha van de Walle*. - Vers. (1986) 167-240, ill.
949. Vandenaabeele P., *De Oostendse drukkerijen (1780-1850)*. - O., 5 (1986) 121-144.
950. Vandenaabeele P., *De Oostendse drukkers Daveluy*. - Pl., 15 (1986) 181-192.
951. Vandeweyer Luc, *Redaktiegeschiedenis van het Weekblad Vlaanderen (1925-1934)*. - WT., 45 (1986) 65-83.
952. Van Hoonacker S., *Uitgeverij-drukkerij Desclée-De Brouwer en de neogotiek*. - OH., 40 (1986) 102-107.
953. Van Iseghem J., *Een drukke tijd voor drukker De Plancke. Biekorf bij de dood van Gezelle*. - B., 86 (1986) 62-80, 318.
954. Van Thienen Gerard, *Pierre Michault's Danse des aveugles. Een onbekende Brugse incunabel van Colard Mansion in de Oesterreichische Nationalbibliotheek*. - Opstellen over de Koninklijke Bibliotheek en andere studies. Bundel samengesteld door medewerkers van dr. C. Reedijk ter gelegenheid van zijn aftreden als bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, Hilversum, 1986, 273-282.
955. Voet L., *Un humaniste et son éditeur au XVIe siècle : Ogier Ghiselin de Busbecq et Christophe Plantin*. - MSHC., 16 (1986) 27-46.
- Zie ook nrs. 89, 308, 357, 416, 534, 603, 604, 1042.
- ## 7. Kerkgeschiedenis
956. Alberigo Giuseppe, *Méthodologie de l'histoire de l'Eglise en Europe*. - RHE., 81 (1986) 401-420.
957. Aubert R., m.m.v. Hendrickx J.P. en Sosson J.P. (red.), *Dictionnaire d'histoire et de géographie ecclésiastiques*, dl. XXI, 1986, fasc. 123-125.
Bevat artikelen over de Sint-Adriaansabdij en de priorij Hunnegem van Geraardsbergen (G. Van Bockstaele).
958. Backhouse M., *Inwoners van Belle-ambacht betrokken bij de Troebelen in het Westkwartier tijdens de zomer van 1566*. - Westhoek, 3 (1986) 7-32, ill.
959. Baetens Jozef, *Minderbroederkloosters in de Zuidelijke Nederlanden. Kloosterlexicon. 41. Kortrijk*. - F., 41 (1986) 41-95.
960. Bauwens A. en van der Bauwhede D., *Kerkeraad te Sluis. Acta van de kerkeraad van de Nederduits Gereformeerde Gemeente te Sluis 1578-1587*. Torhout, Flandria Nostra, 1986, 327 blz., ill., crt., voetnoten en errata en addenda in bijlage.
961. Berings Geert, *Les patronages de saints dans la vallée de l'Escaut. Esquisse d'une méthode de recherche sur la christianisation*. - RN., 68 (1986) 433-444.
962. Braekman E.M., *Les traductions néerlandaises de l'"Institution" de Calvin (16e-17e siècles)*. - LG., 28 (1986) 193-202.
963. Braet P., *Uit de kerkmemorialen van Oostkerke*. - RP., 28 (1986) 23-31, ill.
964. Brausch V., *Des catholiques tourquennois à Mouscron en 1792 : un exemple parmi d'autres ?* - MSHM., 8 (1986) 115-132.
965. Cloet Michel, *La religion populaire dans les Pays-Bas méridionaux au XVIIIe siècle*. - RN., 68 (1986) 609-634.

966. De Bruin M.P., *De Cisterciënzers binnen de grenzen van het tegenwoordige Zeeland*. - Bulletin/Stichting Oude Zeeuwse Kerken, 16 (mei 1986) 16-20.
Betekenis van de abdijen Boudelo, Ten Duinen en Ter Doest.
967. De Bruyckere G., *Inhuldiging van pastoors op Oostkerke*. - RP., 28 (1986) 33-36.
968. Declercq G.A., *Sekuliere kapitels in Vlaanderen 10de - begin 13de eeuw*. - LG., 28 (1986) 234-242, tab.
969. Defoort H., *De broederschappen in de Kortrijkse Sint-Maartenskerk tijdens de 17de en 18de eeuw*. - LG., 28 (1986) 3-144, ill., tab.
970. Devliegher L., *Het oudste reglement van het Sint-Kathelijnebegijnhof te Aardenburg*. - HEm., 123 (1986) 207-213.
Vernieuwing en aanpassing in 1452 van een reglement uit 1334.
971. Devloo L., *Geestelijke vermaningen van J.B. Van Roo (Oostduinkerke 1716 - Ieper 1797)*. - B., 86 (1986) 371-379.
Geestelijke onderrichtingen aan de zusters der School van Maria of Zusters Lamotte te Ieper.
972. Dierkens Alain, *Saint Amand et la fondation de l'abbaye de Nivelles*. - RN., 68 (1986) 325-334.
973. English Michiel, *Dagklapper. Deel IV, 1955-1956-1957*. Brugge, Tabor, 1986, 320 blz. ill.
Zie Boekenschouw over 1985, nr. 799.
974. English Michiel, *Dagklapper. Deel V, 1958-1959-1960-1961-1962*. Brugge, Tabor, 1986, 414 blz., ill.
975. Geirnaert Noël, *Sint-Arnoldus van Tiegem, patroon der Brugse brouwers in de Middeleeuwen*. - B., 86 (1986) 333-336.
976. Geirnaert Noël en Vandamme Ludo, *600 jaar abdijs. De historische wortels van Spermalie in Brugge*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 35-66.
977. Goetghebeur W., *De religieuze kongregatie van de Zusters van de Kindsheid van Maria ter Spermalie*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 201-210.
978. Heuclin Jean, *L'ermite et la mort durant le Haut Moyen Age*. - RN., 68 (1986) 153-168.
979. Hoste Anselm, *De abdijs O.L. Vrouw Ter-Nieuwe-Plant. Roesbrugge Dames 1236-1986*. Ieper, 1986, 176 blz., ill.
Drie eeuwen kanonikaal leven te Roesbrugge, 1236-1588. Vier eeuwen onderwijs te Ieper, 1588-1986.
980. Janssens de Bisthoven B., *Pleidooi voor een constitutionele bisschop van Ieper, 1798*. - HEm., 123 (1986) 205-206.
981. Jongmans Jacques, *Autour de la restauration de la congrégation bénédictine brésilienne. Le rôle de dom Gérard van Caloen (1894-1907)*. - RB., 96 (1986) 337-352.
Joseph Marie Louis Victor (dom Gerard) van Caloen, °Brugge 1853.
982. Labie Anne-Françoise, *Les vies de Saint Géry dans les légendes en français de la fin du Moyen Age*. - RN., 68 (1986) 445-455.
983. Lebbe Christophe, *De cisterciënzerhervorming in Vlaanderen*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 25-36.
984. Lecomte J., *De dekenij Torhout. Twee eeuwen kerkelijk leven (1597-1795)*. - JHKH., 1986, DEK.TOR. 1-32, tab.
985. Lowyck A., *Deken-dichter Wyckaert uit Hondschote en de Vlaamse priesters van zijn tijd*. - Westhoek, 3 (1986) 121-138, ill.
986. Meulemeester J.-L., *Een zestiende-eeuwse inventaris van het refugehuis in Brugge van de abdijs van Oudenburg*. - B., 86 (1986) 21-25, ill.
987. Meulemeester Jean-Luc en Vandamme Ludo, *Achthonderd jaar Spermalie*. - BS., 7 (1986) 2, 5, ill.

988. Milis Ludo, *La conversion en profondeur : un processus sans fin*. - RN., 68 (1986) 487-498.
989. Nelson Janet L., *Les femmes et l'évangélisation au IXe siècle*. - RN., 68 (1986) 471-486.
990. Opsommer R., *De rechten van de abdij van Ename in Deerlijk en Waregem*. - B., 86 (1986) 60-61.
991. Platelle Henri, *La paroisse et son curé jusqu'à la fin du XIIIe s.* - Actes du 109e congrès national des sociétés savantes, Dijon, 1984, Paris, C.T.H.S., 1985, 11-26.
992. Platelle Henri, *Le thème de la conversion à travers les œuvres hagiographiques d'Hucbald de Saint-Amand*. - RN., 68 (1986) 511-532.
993. R.A.B. (Blondeau Roger A.), *Geuzen tussen Hondschote en Ieper*. - IJzb. 16 (1986) 3-4, ill. ; 11-12, ill. ; 19-20, ill. ; 29-30, krt. ; 39-40, ill. ; 51-52 ; 61-62, ill. ; 71-72, ill. 83-84 ; 88, ill., 93-94, ill. ; 103-105, ill.
Zie Boekenschouw, 1985, nr. 786.
994. Rouche Michel, *Vie de saint Géry écrite par un clerc de la basilique de Cambrai entre 650 et 700*. - RN., 68 (1986) 281-288.
995. Simons Walter, *Bedelordenvestiging en middeleeuws stadswezen. De stand van zaken rond de hypothese Le Goff*. - TSG., 12 (1986) 39-52.
996. Storme H., *Huwelijksmoraal en lekenmentaliteit in de preken van Joannes Verslype (1656-1735)*. - LG., 28 (1986) 373-382.
997. Thijs A.K.L., *Devotie, winst en politiek : achtergronden van de produktie van neogotische devotieprenten in Vlaanderen tijdens de tweede helft van de 19de eeuw*. - Cultuurgeschiedenis in de Nederlanden van de Renaissance naar de Romantiek. Liber Amicorum J. Andriessen s.j. - A. Keersmaekers - P. Lenders s.j., Leuven-Amersfoort, 1986, 279-295.
998. Tytgat J.P., *Dodenlijst van het kapucijnenklooster van Oostende*. - O., 5 (1986) 69-104.
999. V(an) A(cker) L., *Begijnen te Veurne in 1335*. - B., 86 (1986) 421.
1000. Vandamme Ludo, *Een tiendconflict en calvinisme in Reningelst (1559-1569)*. - Westhoek, 3 (1986) 164-171.
1001. Van den Berghe Felix, Van den Heuvel Jozef, Verhelst Germana, *De Zwartzusters van Brugge, Diksmuide, Oostende, Veurne en Brazilië*. Brugge, Marc Van de Wiele, 1986, 336 blz., ill.
1002. Vandenbroucke Alfons, *Vleteren en Beborna, jare 1806*. - Vl., 8 (1986) 3, 14-36 ; 4, 21-26.
Oorsprong van St.-Sixtusabdij West-Vleteren. Vervolg Boekenschouw 1985, nr. 549.
1003. Van den Heuvel J., *De pastoors Vullers (1773-1780) en de Prest (1780-1813), en de moeilijkheden tussen de bisschop en de Heer van Oostkerke*. - RP., 28 (1986) 165-178, ill.
1004. Van der Bauwhede D., *Nieuwpoort in de Geuzentijd*. Torhout, 1986, 66 p., ill.
1005. Van der Heyde Roger, *Certificaat van de bedevaart naar Rome a° 1551 van de pastoor van Mannekensvere*. - Gr., 6 (1986) 219-222, ill.
1006. Van de Wiele Johan, *Het optreden van inquisiteur Pieter Titelmans en zijn inquisitierechtbank in het Westkwartier en Waals-Vlaanderen tussen 1545 en 1566*. - FN., 12 (1987) 67-80.
1007. Vansteenkiste E., *Antonius Sanderus*. - Vanthournout Claudine, *De Abdij Hemelsdale. Tentoonstellingscatalogus, Kortemark, 1986, 80-81*.
Betreft Hemelsdale.
1008. Vansteenkiste E., *Het boekenbezit van Hemelsdale*. - Vanthournout Claudine, *De Abdij Hemelsdale. Tentoonstellingscatalogus, Kortemark, 1986, 63-75*.
1009. Vansteenkiste E., *Pieter Pourbus 1524-1584*. - Vanthournout Claudine, *De Abdij Hemelsdale. Tentoonstellingscatalogus, Kortemark, 1986, 76-79*.
Betreft Hemelsdale.

Boekenschouw

1010. Verhoeven Gerrit, *De cultus van het heilig Hout te Dordrecht : het ontstaan van een bedevaart in de late middeleeuwen*. - In de schaduw van de eeuwigheid. Tien studies over religie en samenleving in laat-middeleeuws Nederland aangeboden aan prof. dr. A.H. Bredero, Utrecht, 1985, 200-223, 296-299.
Betr. de reliëk van het H. Kruis o.a. in Brugge en Middelburg (VI.) door Clais Schouteten uit Dordrecht vanuit het Oosten meegebracht.
1011. Verhulst Adriaan, *Saint Bavon et les origines de Gand*. - RN., 68 (1986) 455-470.
1012. Vleeschouwers Cyriel, *Relations entre les milieux canoniaux anglais et tournaisiens aux XIIe et XIIIe siècles*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers. Brussel, 1987, 531-538.
1013. Vleeschouwers-Van Melkebeek Monique, *De officialiteit van Doornik. Oorsprong en vroege ontwikkeling (1192-1300)*. Brussel, Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, 1985, 210 blz. (Verhandelingen van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Klasse der Letteren, jaargang 47, nr. 117).
- Zie ook nrs. 1, 26, 30, 36, 40, 42, 129, 130, 132, 133, 153, 205, 206, 210, 244, 247, 251, 266, 286, 302, 325, 336, 339, 416, 431, 463, 472, 478, 505, 509, 511, 523, 537, 541, 544, 555, 556, 588, 591, 607, 616, 636, 642, 643, 644, 647, 649, 650, 674, 682, 703, 713, 745, 756, 761, 828, 830, 837, 841, 844, 890, 914, 916, 1018, 1019.

8. Geschiedenis van de Vlaamse beweging

1014. D'Haese R., *Archief en documentatiecentrum van het Vlaams-Nationalisme*. - WT., 45 (1986) 185-190.
1015. Moons Willy, *Het taboe van Vlaanderen. Veertig jaar na de aanslag*. Antwerpen-Weesp, Standaard uitgeverij, 1986, 159 blz., ill.
Ijzertoren Diksmuide.
1016. Nuytens Michiel, *De Franse Nederlanden in Nederlandstalige periodieken (tot 1918)*. - FN., 12 (1987) 201-217.
1017. Schokkaert L., *De katholieke jeugdbewegingen en de IJzerbedevaart 1945-1960*. - WT., 45 (1986) 40-58.
1018. Schokkaert Luk, *De katholieke jeugdbewegingen en de Vlaams-nationale Zangbeweging 1945-1949*. - WT., 45 (1986) 93-117.
1019. Van den Abeele A., *De gilde "Noodvier". Een geheim genootschap in het Sint-Lodewijkscollege in Brugge*. - B., 86 (1986) 252-279.
1020. Van Hoorebeek Marijke, *Vlaams-Nationalistische jeugdbewegingen tijdens de repressie 1944-1949*. - WT., 45 (1986) 84-92.
1021. Van Moerbeke T., *Enkele gegevens over de geschiedenis van het Jozef Lootensfonds en het C. Verschaeve-archief*. - WT., 45 (1986) 59-63.
1022. Verlinde R., *Sport en Vlaamse beweging. De sportwereld als voorbeeld van het vernederlandsingsproces II. Elitesporten*. - WT., 45 (1986) 31-39.
1023. Wils L., *Nationaal saamhorigheidsbesef in de Zuidelijke Nederlanden*. - WT., 45 (1986) 120-121.
1024. Wils L., *Notaris H. Persijn over het Davidsfonds*. - WT., 45 (1986) 118-119.
- Zie ook nrs. 293, 336, 505, 585, 837, 940, 946, 947, 948, 951.

9. Militaire geschiedenis

1025. Becuwe Frank, *De oorlogslasten van de Acht Parochiën en Spleten van Veurne-Ambacht tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog*. - AdS., 16 (1986) 2, 21-25.
1026. Beun J., *Nieuwpoortse vluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog*. - BdK, 28 (1986) 41-49, 109-112.

1027. Claeys G., *Oostkamp onder de oorlog 1914-1918*. - HBBO, 17 (1986) 3-8, 21-24, 31-32, 41-44, 51-52, 58-60, 64-68.
1028. Cox B., *Vanden Tocht in Vlaenderen. De logistiek van Nieuwpoort, 1600*. Zutphen, De Walburg Pers, 1986, 192 blz., ill.
1029. Decuyper D., *La libération de la région de Comines-Warneton d'après les souvenirs du colonel Mac Leod*. - MSHC, 16 (1986) 531-536.
1030. Demerre G., *Een "Nieuport" in Koksijde*. - BdK., 28 (1986) 145-148.
Eerste Wereldoorlog, vliegveld bij Ten Bogaarde. "Nieuport", Frans vliegtoestel, genaamd naar de vliegtuigbouwer Edouard de Niéport.
1031. De Meyer Edgard, *Droevig oorlogsgebeurtenissen op de grens Beerst-Vladslö*. - DD., 5 (1986) 59-62.
Getuigenis, 19.10.1914.
1032. Depoort C., *De 9e S.S.-Divisie te Poperinge*. - AdS., 16 (1986) 4, 24-28, ill.
Tevens genaamd "Hohenstaufen", in 1943 in Poperinge en omgeving opgericht.
1033. Deseyne André, *Tyne Cot Cemetery en de Slag van Passendale*. Zonnebeke, De Zonnebeekse Heemvrienden, 1985, 99 blz., ill.
Twee afzonderlijke met elkaar in betrekking staande opstellen : grootste Britse militaire begraafplaats uit de eerste wereldoorlog en derde slag om Ieper, 1917.
1034. De Waha Michel, *Le compte communal de Bruges pour 1303 et le siège de Lessines*. - Annales du Cercle Royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath, 50 (1984-1986) 25-34.
1035. Filliaert Juul, *Zeeoverrij*. - BdK., 28 (1986) 81-82.
Overdruk van een artikel in De Standaard, juni 1936.
Over de zeeoverrij van Vlaamse vissers tijdens de vijftiende eeuw.
1036. Keukeleire A., *Het enige luchtbombardement te Sint-Andries in 1940*. - HBBO., 17 (1986) 13-14.
1037. Moelaert R., *De groepering Morel de Westgaver in legerreserve te Maria-Aalter*. - LvdW., 9 (1986) 3-4, 4-17.
1038. Paravicini Werner, *Edelleute, Hansen, Brügger Bürger : die Finanzierung der Westeuropäischen Preussenreisen im 14. Jahrhundert*. - HG., 104 (1986) 5-20, krt.
De Brugse geldmarkt fungeerde als belangrijke schakel in de financiering van de militaire expedities o.l.v. de ridders van de Duitse Orde tegen de Litauers.
1039. Sonnevile M., *La guerre psychologique 1940-1944. Le réseau Porcupine - Mandrill : note et documents*. - MSHM., 8 (1986) 327-405.
Nationale organisatie onder leiding van de auteur.
1040. Verheye Staf, *De vesting Ieper. Ontstaan - Uitbouw - Ontmanteling*. - IK., 22 (1986) 1-47, ill., krtn.
1041. Vierstraete A., Parez R., Potié J. et Walle J.-Cl., *La libération de la région de Comines-Warneton le 6 septembre 1944*. - MSHC., 16 (1986) 491-530.
- Zie ook nrs. 4, 5, 24, 261, 276, 296, 297, 299, 314, 336, 338, 358, 361, 518, 545, 551, 557, 561, 606, 672, 674, 853, 858, 935.

10. Geschiedenis van de wetenschappen

1042. Bockstaele Paul, *Een autografe brief van Simon Stevin uit 1590*. - Lias, 13 (1986) 285-287.
Brief gericht aan Frans van Ravelingen te Leiden.
1043. Danhieux Luc, *Uit de geschriften van een 18de eeuwse Steenvoordse autodidact*. - Album Carlos Wyffels. Aangeboden door zijn wetenschappelijke medewerkers, 1987, 117-123.

1044. De Bruyne M., *De komeet Halley schoot in 1910 eventjes te Roeselare voorbij*. - B., 86 (1986) 100-102.
1045. Libbrecht Ulrich, *Ferdinand Verbiest (1623-1688) en Charles L. Carton (1802-1863)*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 165-170.
1046. Marechal Hilde, *De bibliotheek van Charles-Louis Carton in Spermalie in Brugge*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus, Brugge, 1986, 151-156.
1047. Van den Abeele Andries, *Charles Carton en het Brugs Genootschap voor Geschiedenis*. - 800 jaar Spermalie. Tentoonstellingscatalogus Brugge, 1986, 157-164.
1048. Van Laere J., *Kortrijkse asklepiaden. Geschiedenis van de "geneeskunst" in het Kortrijkse*. Tielt-Weesp, Lannoo, 1985, 252 blz., ill.
- Zie ook nrs. 43, 259, 260, 267, 292, 354, 355, 357, 711, 766, 794.

Lijst van afkortingen en gedepouilleerde tijdschriften

- A. = Augustiniana, Heverlee.
AB. = Analecta Bollandiana, Brussel.
ABB. = Archief- en Bibliotheekwezen in België, Brussel.
ABVH. = Annalen van de Belgische Vereniging voor Hospitaalgeschiedenis, Brussel.
AdS. = Aan de Schreve, Poperinge.
AESC. = Annales. Economies-Sociétés-Civilisations, Parijs.
AHN. = Acta historicae Neerlandicae, 's-Gravenhage.
ALW. = Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, Sint-Niklaas.
AM. = Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo.
Arsbroek, Assebroek.
B. = Biekorf, Brugge.
't Beertje. Volkskundige almanak, Brugge.
BG. = Bijdragen tot de Geschiedenis, inzonderheid van het hertogdom Brabant, Antwerpen.
BGTWO. = Bijdragen tot de geschiedenis van de tweede wereldoorlog, Brussel.
BGWZ. = Bijdragen tot de geschiedenis van West-Zeeuws-Vlaanderen, Aardenburg.
BIHBR. = Bulletin de l'Institut historique belge de Rome.
BdK. = Bachten de Kupe, Westende.
BMGN. = Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden, 's-Gravenhage.
BN. = Biographie Nationale, Brussel.
BO. = Brugs Ommeland, Sint-Andries (Brugge).
BROB. = Berichten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
BS. = Brugge die scone, Brugge.
BSAM. = Bulletin trimestriel de la Société académique des Antiquaires de la Morinie, Saint-Omer.
BTFG. = Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, Brussel.
BTMG. = Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis, Brussel.
BTNG. = Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, Gent.
BTOK. = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, Brussel.
C. = Citeaux. Commentarii cistercienses, Achel.
CarB. = Carolus Bonus, Torhout.

- CB. = Cahiers bruxellois, Brussel.
 CBG. = Collationes, Brugge.
 CCM. = Cahiers de Civilisation médiévale, Poitiers.
 CENB. = Cercle d'Etudes numismatiques. Bulletin, Brussel.
 CII. = Cnoc is ier, Knokke.
 Coc. = Coclariensia. Driemaandelijks tijdschrift van de gemeentelijke kring voor heemkunde van Groot-Koekelare : Koekelare, De Mokker, Zande en Bovekerke. Jg. 1 (1986), verschenen te Koekelare (voorheen : Jaarboek).
 Cur. = Curtrike, Kortrijk.
 DD. = Den Dyzere, Diksmuide.
 Derlike. = Derlike. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Dorp en Toren, Deerlijk.
 DH. = Den Hert, Ingelmunster.
 DJ. = Ledenblad. Heemkundige Kring David Jonckheere, Aartrijke.
 Dot. = Dottiniacas, Dottenijs.
 EHR. = The Economic History Review, Londen.
 Ern. = Ernigahem, Geschied-, Heem- en familiekundige kring, Eernegem.
 F. = Franciscana, Sint-Truiden.
 FN. = De Franse Nederlanden. Jaarboek uitgegeven door de stichting Ons Erfdeel, Rekkem.
 Francia = Francia-Forschungen zur westeuropäischen Geschichte, Parijs.
 GB. = Gentse bijdragen tot de Kunstgeschiedenis, Gent.
 GiK. = De Gidsenkring, Brugge.
 GK. = Gezellekroniek, Antwerpen.
 GP. = De gulden passer, Antwerpen.
 Gr. = Graningate, Middelkerke.
 GS. = Het gebied van Staden, Staden.
 GT. = Ghendtsche Tydinghen, Gent.
 GZ. = Gezelliana, Antwerpen
 HBBO. = Heemkundige Bijdragen voor Brugge en Ommeland, Sint-Andries.
 Heemschut = Heemschut, Amsterdam.
 Helinium = Helinium, Wetteren.
 HEm. = Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'émulation» te Brugge.
 HG. = Hansische Geschichtsblätter, Keulen.
 HGOK. = Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk.
 HKCG. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, Brussel.
 HKCUOW. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor de uitgave van oude wetten en verordeningen van België.
 HKZNM. = Handelingen van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor taal- en letterkunde en geschiedenis, Brussel.
 HMGOG. = Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent.
 IJZB. = De Yzerbode, Roesbrugge-Haringe.
 IK. = Iepers Kwartier, Ieper.
 JBB. = Jaarboek van de Heemkundige Kring «Bos en Beverveld», Oedelem.
 JGOKW. = Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring «De Gaverstreek», Waregem.
 JHC. = Jaarboek Heemkring Ter Cuere, Bredene.
 JHKH. = Jaarboek van de Heemkundige Kring Houtland, Torhout.
 JHKS. = Jaarboek van de Heemkundige Kring «Het Scheldeveld», Sint-Martens-Latem.
 JRB. = Jaarboek van de Heemkundige Kring «Rembry-Barth», Menen.

- KB. = Kontaktblad Gidsenbond Brugge en West-Vlaanderen, Brugge.
KVA. = Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, Gent.
LA. = Het Land van Aalst, Aalst.
LB. = Het Land van Beveren, Beveren-Waas.
LG. = De Leiegouw, Kortrijk.
Lias = Lias. Sources and documents relating to the early modern history of ideas, Amsterdam.
LvdW. = Land van de Woestijne, Aalter.
MGN. = De middelaar tussen de genealogische navorsers, Brussel.
ML. = Museumleven, Brugge.
M&L. = Monumenten & Landschappen, Brussel.
Molenecho's. = Molenecho's. Tweemaandelijks orgaan van «Molenzorg» v.z.w. tot behoud van onze molens, Zulte.
MSHC. = Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région, Komen-Waasten.
MSHM. = Mémoires de la Société d'histoire de Mouscron et de la région, Moeskroen.
MV. = Mededelingsblad van De Vrienden van het Nationaal Visserijmuseum van Oostduinkerke.
N. = Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor naamkunde en nederzettingsgeschiedenis te Amsterdam.
NRA. = Nieuwe Rumbeekse Avondstonden, Rumbeke.
O. = Ostendiana, Oostende.
OE. = Ons Erfdeel, Rekkem.
OGE. = Ons Geestelijk Erf, Antwerpen.
OH. = Ons Heem, Sint-Martens-Latem.
OM. = Ons Molenheem, Nieuwkerken.
Orgelkunst = Orgelkunst, Grimbergen.
OR. = Oud Ruysselede, Ruiselede.
OZ. = Oostvlaamse Zanten, Gent.
P. = Le Parchemin, Gentbrugge.
Pl. = De Plate, Oostende.
RB. = Revue Bénédictine, Maredsous.
RBNS. = Revue belge de Numismatique et de Sigillographie, Brussel.
RH. = Revue historique, Parijs.
RHE. = Revue d'histoire ecclésiastique, Leuven.
RN. = Revue du Nord, Rijsel.
RP. = Rond de Poldertorens, Oostkerke.
RSDHA. = Revue de la Société dunkerquoise d'histoire et d'archéologie, Duinkerke (voorheen : les Amis du vieux Dunkerque).
RT. = De Roede van Tielt, Tielt.
S. = Scriptorium, Brussel.
Schr. = Het Schrijverke. Orgaan van de Culturele Kring Sint-Anna, Brugge.
SE. = Sacris Erudiri, Steenbrugge.
SL. = Standen en Landen, Leuven.
SOCW., Jaarboek = Jaarboek van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie, Wer-
vik.
SpH. = Spiegel Historiae, Bussum.
Streven = Streven. Maandblad voor Geestesleven en Cultuur, Leuven.
TG. = Tijdschrift voor Geschiedenis, Leiden.
TGB. = Tijdschrift (driemaandelijks) van het Gemeentekrediet van België, Brussel.
TM. = Ten Mandere, Izegem.
TN. = Tijdschrift voor Numismatiek, Brussel.
TRG. = Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, Groningen.

- TSG. = Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam.
 TT. = Taal en Tongval, Sint-Amandsberg.
 V. = Vlaanderen, Tielt.
 Vers. = Verschaeviana, Steenbrugge.
 Viator = Viator, Los Angeles.
 VK. = Volkskunde, Antwerpen.
 VL. = Vlietmara, Vleteren.
 VMSOCW. = Verslagen en Mededelingen van de Stedelijke Oudheidkundige Commissie, Wervik.
 VN. = La vie numismatique, Brussel.
 VS. = De Vlaamse Stam, Antwerpen.
 W. = 't Wingheroen, Menen.
 WEH. = De Woonstede door de eeuwen heen, Brussel.
 Westerheem = Westerheem, Vlaardingen.
 Westhoek. = Westhoek. Genealogisch jaarboek, Dikkebus.
 WT. = Wetenschappelijke Tijdingen op het gebied van de geschiedenis van de Vlaamse Beweging, Gent.
 Westvlaamse Archaeologica. = Westvlaamse Archaeologica, Brugge.
 Zilleghem = Zilleghem, Zedelgem.
 ZT. = Zeeuws Tijdschrift, Middelburg.

Register op de auteursnamen

- | | |
|--|---|
| A.B., 59, 340, 450, 494, 817, 818 | Bauwens A., 960 |
| Abellán José Luis, 354, 355 | Bauwens-De Jaegere I., 553 |
| Acke R., 519 | Becuwe Frank, 1025 |
| Acquart J.A., 124 | Beele Wilfried, 60, 61, 62, 63, 64, 659 |
| Aerts Erik, 714 | Behaeghe R., 514 |
| Alberigo Giuseppe, 956 | Bekaert Filip, 819 |
| Algoet Guy, 662, 715 | Bekaert Paul, 653 |
| Andriessen J., 2 | Berings Geert, 961 |
| Arickx V., 296, 327, 362, 716 | Bernard Honoré, 92 |
| Arnou P., 345 | Berteloot M., 326 |
| Asaert Gustaaf, 3, 717 | Beuckels Luc, 363, 460 |
| Aubert R., 957 | Beun Jacques, 491, 1026 |
| Augustijn B., 49 | Beyen J.J., 562 |
| Avonds P., 407 | Bijnens Bert, 584, 679, 845 |
| Backhouse M., 958 | Bilé E., 451 |
| Baelde M., 408, 687, 688, 689, 690, 691, 718 | Billiet G., 591 |
| Baert G., 566 | Billiet Julien, 569, 654 |
| Baes Walter, 458, 459 | Blancke R., 559 |
| Baetens Jozef, 959 | Blauwet Jozef, 268, 364, 365 |
| Baeyens E., 719 | Blieck Gilles, 93 |
| Balthau E., 90 | Blomme J., 720 |
| Barra Jean Marie, 561, 567, 936 | Blondeau Roger A., 256, 281, 623, 993 |
| Batllori Miguel, 354, 355 | Blontia Luc, 626 |
| Bauters Luc, 91, 222 | Bockstaele Paul, 1042 |
| | Bols Lucien, 366, 461 |

- Bommerez R., 223
Bonaert A., 271, 275, 334
Bonny J., 266
Bonte F.A., 442
Bonte G., 721
Boschvogel F.R., 428
Boterberge R., 452, 846
Bouljon Bert, 247
Bourgeois H., 518, 545
Bourgeois J., 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102
Boussemaere N., 253, 622
Boyen R., 4, 5
Braekman E.M., 962
Braekman W.L., 367
Braet P., 963
Brausch V., 578, 964
Breyne J., 294
Brouckaert L., 368
Brouw H., 820
Bruggeman Albert, 342, 471
Bruggeman L., 722
Bruggeman Martine, 847
Brulet Raymond, 103
Bruno, 655
Bruynooghe Frans, 336
Buffel Cyriel, 348, 369, 429, 430, 431, 432, 433
Bulcaen Romain, 472
Bungeneers J., 104, 222
Buntinx Willy, 723
Buttiens Alb., 370
Byttebier Freddy, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 487, 489
Cabantous A., 724
Cailliau Jef, 725, 848
Cailliau L., 241
Callebaut D., 105, 106
Callewaert Herwig, 821
Camerlinckx J., 371
Capenberghs J., 107
Capon G., 329
Carlvant Kerstin, 849
Casier A., 850
Castelain Rik, 341
Catteeuw P., 372
Cauwe Roger, 302, 318, 373, 515
Charles L., 108
Charlier Georges, 462
Christiaens M., 6
Claes V., 786
Claeys G., 1027
Claeys Maria, 309, 627
Clauzel D., 692
Cloet Michel, 31, 965
Clybouw Karel, 453
Coghe Paul, 643, 644
Colardelle Michel, 109
Commynes Ph., 787
Constandt M., 592, 726
Cools E., 110, 111, 112, 113, 114, 115
Coornaert Maurits, 50, 499, 500, 645, 677
Coppejans-Desmedt Hilda, 721
Cornelis E., 851
Cossey S., 852
Counet M.-Th., 374
Coussement P., 264
Coutant Yves, 640, 651
Coutiez Y., 693
Couttenier P., 788
Couttenye Antoon, 853
Cox B., 1028
Crappé Robert, 586
Crombé Ph., 116, 117, 118
Curveiller Stéphane, 503, 504
Danhioux Luc, 1043
Dauchy S., 694
Dauw Adhémar, 628
Davans H., 880
Debacker Roger, 629, 630
De Baere Piet, 822, 823
Debergh F., 375
De Bleecker A., 328
De Borghgrave, 660
Debrabandere Frans, 65, 66, 67, 68, 69, 70
Debrabandere P., 7
De Brouwere J.G., 593, 594, 595, 729, 730
Debrouwere M., 272, 278, 448, 449, 492
Debroux A., 498
De Bruin M.P., 409, 966
De Bruyckere G., 967
De Bruyne H., 854
De Bruyne M., 320, 321, 376, 731, 789, 1044
Debusseré J., 514

- De Caluwe H., 377
 De Ceuleneer A., 855
 De Ceunynck R., 51, 115, 119, 120
 De Clerck Gustaaf, 695, 696
 Declerck Herman, 615
 Declercq G.A., 968
 De Clercq R., 523
 Decock Emiel, 298, 434, 435, 436, 437, 937
 De Cock S., 121, 122, 182, 183
 De Coudenberg F., 531
 Decoutere Albert, 609
 Decuyper D., 1029
 De Dycker C., 790
 Defoort H., 969
 Defraeye Guido, 378
 Defraeye Hugo, 480, 481, 485
 Degrande Valentin, 299
 Degrave Monique, 330
 Degruyf Geert, 631
 Degryse R., 596
 Dejonckheere Marc, 379
 De Jonghe Hugo, 791
 De Keyser René, 732
 Delanghe Elie, 344
 De Langhe J.E., 71, 72, 73, 608
 De Launois J., 307
 Delcourt A., 104
 Deldique H., 74
 De Leeuw B., 792
 Delepierre A.-M., 856
 De Lille K.M., 293, 294
 Delmaire Roland, 123, 124, 125, 224
 Delmotte Marcel, 641
 Delsalle Paul, 410, 733
 De Man A., 793
 Demarest H., 380, 381, 382, 383, 384
 Demarolle Pierre, 42
 Demerre G., 585, 857, 1030
 De Mesel John, 385
 Demeulemeester A., 616
 De Meulemeester John, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134
 De Mey J., 824
 De Meyer Edgard, 1031
 De Meyer G.M., 697
 Demeyere Marcel, 482
 Demoen H., 495
 De Mulder L., 858
 Dendoncker P., 546
 Deneweth H., 734
 Denorme O., 583
 Denys B., 564
 De Paepe R., 556
 De Paeuw R., 75
 De Pamelaere Gilbert, 386, 483, 484
 Depauw Cl., 411, 579, 580, 581
 Depoorter C., 1032
 De Poorter Nora, 859
 Depoortere W., 794
 Depredomme Jozef, 632, 633, 634
 Deprez Remi, 485, 698
 De Ren L., 319
 Deroeux Didier, 135
 Derolez Albert, 43
 Deroubaix, 52
 De Rycke Hélène, 825
 Deschacht Daniël, 454
 Deschamps J., 47
 De Schepper Hugo, 412
 Deschoemaeker D., 197
 De Schrijver D., 446, 735, 736
 Deseyn O., 283
 Deseyne André, 1033
 De Simpel F., 94
 Desmaele Bernard, 938
 Desmedt Marcel, 652
 Desmet C., 387
 Desmet G., 136
 Desmet Luk, 823
 De Smet M., 130, 247
 De Smet R., 795
 Desnerck Gaston, 597, 737
 Despriet Philippe, 137, 138, 139, 140, 486, 738
 Desreumaux Roger, 739
 De Swaef W., 141
 De Tollenaere F., 76
 Devadder Jan, 325
 Devent G., 516
 Devleeschouwer J., 413
 Devliegher L., 860, 970
 Devloo L., 971
 De Vos A.N., 554
 Devos Adriën, 284, 314
 De Vos D., 8, 300, 862, 863
 Devos G., 826
 De Vriese Carlos, 939

- De Vroede E., 388
Devroey Jean-Pierre, 740
Devyt C., 864
Dewaele Marcel, 544
De Waha Michel, 1034
Dewilde Jan, 520, 521
Dewilde Marc, 131, 496
De Win Paul, 414, 699
Dewitte Alfons, 270, 292, 415, 700, 741
De Witte G., 617
De Witte Hubert, 143, 144, 145, 146, 147, 217
De Wulf Guido, 635
Dewulf L., 389
De Zegher C., 352
De Zutter F., 247
Dezutter Willy P., 10, 11, 12, 13, 206, 390
D'haen Christine, 44, 796, 797
Dhaene L., 416
D'Haese R., 1014
Dhénin M., 125
Dhérent Catherine, 422
D'hondt André, 343, 532, 533, 534
D'hondt Jan, 417
D'hooghe Katrien, 827
Didier Robert, 861, 865
Dierick A., 866
Dierkens Alain, 972
Dobbelaere Jozef, 247
Doise Jef, 671
Donche P., 290, 686
Doucet B., 867
Dreesen J.B., 312
Dubois M., 868, 869
Ducatteuw E., 272, 278, 448, 449, 492
Dufait F., 350
Dupas Georges, 457
Durnez G., 940
Duverger E., 870, 871, 941
Duvosquel C., 618
Duvosquel J.-M., 53, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 273, 547, 548
Duyck R., 872
Ellebout B., 148
English Michiel, 973, 974
Esther Jean-Pierre, 873, 874
E.V., 555
Fagoo A., 77
Farasyn D., 598, 599
Filliaert Juul, 1035
Florin Bernard, 149
Fontàn Pérez A., 354, 355
Foussard Dominique, 875
Franchoo A., 656, 657
Gadeyne Guy, 625
Gamblin André, 410
Geirnaert Dirk, 942
Geirnaert Noël, 244, 701, 876, 942, 975, 976
Geldhof Jozef, 828
Génicot Léopold, 418
Gerits J., 265
Gheysens J., 829
Ghyssaert Jozef, 14, 267
Ghyssens J., 232
Godderis J., 150
Goeminne L., 78, 283
Goetgeluck Leo, 825
Goetghebeur W., 977
Goetinck M., 877
Goodgal D., 878
Goossens M., 879, 880
Gricourt Daniel, 151
Grootaerd Théo, 600
Gyot G., 285
Gyselen G., 79, 881
Haagen W., 15
Haesaert Frans, 298
Haeyaert Ph., 672
Hanoune Roger, 152
Hartmann V., 391
Heitz Carol, 153
Hendrickx J.P., 957
Hessel R., 392
Heuclin Jean, 978
Hillewaert B., 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 217, 882
Hindryckx J., 658
Hollevoet Y., 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169
Hollevoet Frans, 490
Hoste Anselm, 979
Hoste Robert, 301
Hostyn Norbert, 601, 883, 884, 885, 886
Houbaert I., 132, 133
Houwel Paul, 393

- Houwen Herman, 943
 Huetz de Lemps Christian, 742
 Hulpiau Koen, 269
 Hulsens E., 394
 Huyghe J., 395
 Huyghebaert Hélène, 353
 Huyghebaert J., 297, 624, 743, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804
 Huys M., 856
 Huys Paul, 396, 470, 744, 745, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894
 Huysentruyt P., 170
 IJsewijn J., 354, 355
 Inghelram André, 570, 571, 572
 Jacobs Marc, 746
 Jacques Alain, 171
 Janssens Gustaaf, 17, 421, 747
 Janssens L., 242
 Janssens de Bisthoven B., 980
 Janssens de Varebeke Albert, 54
 Jongmans Jacques, 981
 Jonnaert J., 935
 Keersmaekers A., 805
 Kerckaert P., 748
 Kerckhof P., 397
 Keters Georges, 573
 Keukeleire A., 1036
 Klausning J., 398, 399
 Knockaert L., 865
 Koch A.C.F., 420
 Kyndt E., 680, 681
 Labie Anne-Françoise, 982
 Laleman M.-C., 172, 173, 174, 175
 Lammens Lieve, 749
 Lams Guido, 673
 Lams L., 895
 Lannoy Danny, 535, 536
 Lanszweert Willem, 80
 Laurent René, 19
 Lebbe Christophe, 983
 Lecat J.Ph., 419
 Lecluyse N., 583
 Lecomte J., 984
 Le Loup Willy, 20, 21, 22, 847
 Leman W., 666
 Leopold Gast., 254
 Lerouge Jan, 830
 Lesage Chr., 231
 Libbrecht Ulrich, 1045
 Libon J. 549
 Lietard E., 233
 Lobelle-Caluwé H., 23, 865, 896
 Lohrmann Dietrich, 750
 Loontjes P., 527
 Losoda Angel, 354, 355
 Lottin A., 231
 Lowyck A., 81, 985
 Loy Marc, 455
 Loyer François, 897
 Maddens Niklaas, 751, 806
 Maes Hervé, 661
 Maes Patrick, 612
 Malinina J.R., 787
 Malvoz L., 702
 Manderyck M., 855
 Marchand Philippe, 422, 831
 Marechal D., 245, 246
 Maréchal Griet, 752
 Marechal Hilde, 1046
 Marijnissen R.H., 898
 Martens A., 311
 Masschelein J., 170
 Massing Jean Michel, 899
 Mattelaer R., 556, 557
 Mattheeussen C., 354, 355
 Meirhaeghe Herman, 349
 Mertens Jacques, 55, 602, 753
 Metsu D., 754
 Meulemeester Jean Luc, 513, 614, 646, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 986, 987
 Milis Ludo, 988
 Milleville J., 551
 Milot Jean, 410
 Missiaen Denise, 825
 Moelaert R., 529, 1037
 Moeyaert C., 807
 Monballyu J., 703
 Moons Willy, 1015
 Moraal A., 313
 Muller Arthur, 152
 Mus Filip, 755
 Mus O., 583
 Muylaert Willy, 808
 Naert Urbain, 280, 315, 339, 438, 439, 440, 506, 538
 Nelis Aloïs, 944
 Nelson Janet L., 989
 Neumann Christel, 24

- Nolf Bertrand, 524
Noreña Carlos, 354, 355
Norro K., 458
Notebaert Alexandre, 24
Noterdaeme Albert, 317, 674, 675, 832
Notteboom Hugo, 247
Nuytten Roland, 636
Nuytens Michiel, 25, 756, 1016
Obbema Pieter F.J., 45
Opsommer R., 663, 704, 705, 706, 990
Osaer A., 26
Ossieur E., 243
Paravicini Werner, 1038
Parent P.-J., 176, 177
Parez R., 907, 1041
Parmentier F., 178
Pauwels A.G., 27, 28
Peel H., 908
Penninck Jozef, 463
Pickery Karel, 909
Pieters M., 105, 179
Platelle Henri, 422, 757, 991, 992
Pollet J., 682, 683, 684, 685, 758, 910
Poppe Marcel, 759
Potié R., 1041
Potvlieghe Gh., 912
Poulin J.-C., 420
Priem Valère, 911
Prinzie J.P., 400
Ramboer K., 198
Rau Jaak, 462
Raveschot P., 174, 175, 179
Renier J.P., 667
Renoud J.-Pl., 550
Révillion Stéphane, 181
Ringoot Frans, 560
Robinet René, 423
Rogge Marc, 121, 122, 182, 183, 184, 210
Rombauts Wouter, 30
Rommelaere J., 104, 136
Ronse-Decraene H., 619
Roose P., 912
Rotsaert K., 255
Rouche Michel, 994
Roussel Henri, 422
Ruys Manu, 424
Ryckaert Marc, 13, 31, 420
Ryserhove Alfons, 444, 642
Sancipriano M., 354, 355
Sansen J., 77
Schelstraete C., 760
Schokkaert Luk, 1017
Scholliers P., 720
Schoonbaert G., 834
Schoonheere A., 401
Schouteet A., 259, 308, 333
Selosse Ch.-Cl., 306
Semey J., 185
Serck-Dewaide M., 865
Seys Raf, 539
Siffer M., 761
Simaey Willy, 351
Simoens L., 279
Simon P., 77
Simons L., 945
Simons Walter, 995
Slos Etienne, 587
Smits Arnoldus, 336
Soers C. (Kristel), 164, 186
Soetaert Paul, 762
Soete Jan, 66
Sonneville M., 1039
Sosson J.P., 957
Souchal François, 913
Speleers F., 441
Stam H., 82
Stengers-Limet Adrienne, 707
Stevens W., 530
Stock Robert, 637
Stockman Luc, 56, 708
Storme H., 996
Struye M., 880
Stynen Herman, 462
Swinkels L.J.F., 209
Symaey A., 322, 445
Symoen René, 361
Termont Marc, 835
Termote J., 115, 119, 120, 150, 187, 188,
189, 190, 191, 192, 193, 194, 195,
196, 197, 198, 199, 200, 914
Thijs A.K.L., 997
Thoen H., 763
Thumerelle Pierre-Jean, 764
Tillie W., 57, 709, 915
Top S., 287
Tramaseur Guido, 588
Trips Eduard, 464
Tytgat Jean-Pierre, 501, 998

- Uil H., 409
 Valcke Ludo, 837
 Vallaeys Frans, 335
 Van Achter G., 838
 Vanacker D., 946
 Van Acker J., 199, 621
 Van Acker L., 83, 323, 324, 402, 447,
 765, 766, 767, 768, 769, 839, 999
 Vanacker P.M., 277
 Van Acker R., 202
 Van Belle Juliaan, 248, 289, 310
 Van Belle R., 46
 Van Biervliet Aubert Tillo, 304
 Van Biervliet Lori, 257, 258, 770, 809,
 810, 840, 916
 Van Biesebroeck R., 917
 Van Bockstaele G., 957
 Vanbossele José, 261, 276, 338, 358, 557
 Van Buggenhout J., 512, 610
 Van Cleven Jean, 648, 918, 919, 920
 Vancoppenolle E., 331
 Van Coppenolle M., 465
 Van Damme Geert, 649
 Vandamme Ludo, 650, 976, 1000
 Van Damme-Ketele L., 921
 Van den Abeele Andries, 84, 305, 771,
 772, 773, 922, 947, 948, 1019,
 1047
 Vandenaabeele P., 603, 604, 949, 950
 Van den Berg G., 291
 Van den Berghe Felix, 1001
 Vandenberghé H., 620
 Vandenberghé R., 203, 262, 582
 Vandenberghé St., 33, 34, 204, 205, 206,
 923, 924
 Van den Broek Eugene, 403
 Vandenbroeke Chr., 774
 Vandenbroucke Alfons, 1002
 Vandenbussche B., 507
 Vandenbussche Koenraad, 508, 509, 510
 Vandendriessche G., 664, 665
 Van den Eeckhout P., 720
 Van den Eijnde S., 35
 Vanden Eynde Willem, 24
 Van den Heuvel J., 537, 1003
 Vandepitte Dirk, 497
 Vandepitte G., 710
 Van der Bauwhede D., 960, 1004
 Van der Haegen G.X., 207
 Van der Heyde Roger, 925, 926, 1005
 Van der Hoeven J., 332
 Vandermaesen Maurice, 36, 425
 Vandermeersch Peter, 775, 841, 842
 Vandermoere N., 201
 Van der Plaetsen P., 208
 Van de Voorde G., 898
 Vandevoorde René, 638
 Vandevyver L., 927
 Vandewalle André, 466
 Vandewalle Luc, 263
 Vandewalle Paul, 776
 Vandeweyer Luc, 951
 Vandewiele A., 356
 Van de Wiele Johan, 1006
 Van Dierendonck R.M., 209
 Van Dievoet G., 711
 Van Doorselaer A., 121, 122, 200, 210
 Van Durme L., 85, 105
 Van Elslande Rudy, 928, 929
 Van Elslander A., 47
 Van Gansbeke-Grothausen M., 234
 Vanhegen Dirk, 404, 540, 541, 542, 811
 Van Heule Michiel, 288
 Van Hille W., 502, 525, 777
 Van Hoonacker Egied, 558
 Van Hoonacker M., 252, 824
 Van Hoonacker S., 952
 Van Hoorebeeck Marijke, 1020
 Van Hooreweder Marc, 211
 Vanhoutryve André, 37, 467, 468, 778,
 930
 Vanhove N., 779
 Vanhuyse A., 86, 613
 Van Hyfte I., 528
 Van Iseghem A., 605
 Van Iseghem J., 953
 Van Isterdael H., 38
 Van Laere J., 1048
 Vanlandschoot R., 812
 Vanleenhove Frans, 456
 Van Meensel Jef, 813
 Van Miegroet H.J., 931
 Van Moerbeke Antoon, 39, 1021
 Van Moerbeke J., 185
 Vanmoerkerke J., 101
 Van Nerom (-De Bue) C., 212, 235
 Van Nuis H.J., 295
 Van Overstraeten J., 87

Boekenschouw

- Van Peteghem P.P.J.L., 712
Van Poucke André, 347
Van Renterghem V., 843, 844
Van Ruymbeke P., 426
Van Severen Antoon, 346
Vansteenkiste E., 1007, 1008, 1009
Van Strydonck M., 120
Van Thienen Gerard, 954
Vanthournout Claudine, 40, 134
Van Troostenberghe Carlo, 575, 576, 669
Van Troostenberghe Edwin, 574
Van Troostenberghe Ronny, 670
Van Twembeke Julien, 41
Van Vlaenderen-Tuyaerts Josiane, 469
Van Waesberghe Wim, 780
Van Wouterghem Etienne, 639, 781
Vansacker D., 713
Vekeman H., 303
Verbanck Richard, 337, 782, 932
Verbeke A., 511
Verberckmoes J., 783
Ver Gucht Eric, 487
Verhaeghe F., 147, 213, 214, 215, 216, 217, 218
Verhaeghe J., 606
Verhelst Nelly, 479, 488, 489
Verheye Staf, 88, 294, 405, 522, 1040
Verhoeven Gerrit, 1010
Verhulst Adriaan, 427, 1011
Verlinde R., 1022
Vermeersch Dirk, 563
Vermeulen Frank, 100, 101, 178, 184, 219, 220, 221, 222
Vermeulen G., 654
Verpaalen John, 517, 676
Verscheure A., 526
Verstappen Jack, 406
Verstraete Luc, 589
Verstraete P.J., 814
Veryser Wim, 565
Veys J.J., 784, 933
Veys Jan, 249
Viane Cesar, 543
Viérin J., 934
Vierstraete A., 1041
Villez A., 551
Vlaemynck C.H., 935
Vlamijnck Maria, 505
Vlamynck J., 58, 678
Vleeschouwers Cyriel, 1012
Vleeschouwers-Van Melkebeek Monique, 1013
Vlieghe Hilde, 260
Voet L., 955
Vosters S.A., 815
Vuylsteke G., 443
Vyncke Jozef, 274, 282
Wall Richard, 785
Walle J.-Cl., 552, 1041
Warlop Ernest, 236, 237, 238, 239
Watelet M., 240
Webster Christopher, 922
Welten J.B.V., 251
Werbrouck Wilfried, 493
Westenbroek J.J.M., 816
Willemot O., 668
Willems T., 459
Willemyns R., 89, 357
Wils L., 1023, 1024
Wyseur J., 360
Zutterman Henri, 590
Zwaenepoel Gilberte, 48

REDACTIONEEL 3

BIJDRAGEN

- J.-L. MEULEMEESTER, *Arnout Pluvier, een minder bekende 17de-eeuwse Brugse beeldsnijder.* 5-34
- C. D'HOOGHE, *De Zwartzusters te Brugge : ontstaan en situering van 1356 tot 1580.* 35-46
- P. POPPE, *Het schoolreglement van Bruno Duysburgh uit Blankenberge, 1766.* 47-70
- C. VREUGDE, *De schoolstrijd in het administratief arrondissement Brugge (1878-1884)* 157-190
- D. DALLE, *Nieuwpoort 1576-1601. Topografie van armoede en rijkdom (deel 1)* 191-258

OORKONDEN EN MEDEDELINGEN

- D. VANYSACKER, *Bisschop Matthias Lambrecht en een geval van hekserij te Brugge in 1596.* 71-75
- N. GEIRNAERT, *Drukwerk van Pieter Zoetaert en Willem de Neve. Een kleine aanvulling uit een Brussels handschrift.* 77-82
- A. DEWITTE, *Een opmerkelijk onderwijsinitiatief, Brugge, 1777.* 83-86
- L. GOEMINNE, *Molentermen te Brugge in de 14de en 15de eeuw.* 87-110
- S. VANDENBERGHE, *Drie herbruikte grafzerken uit de O.-L.-Vrouwekerk te Brugge* 259-265

VLAAMSE BIOGRAFICA

- L. GEVERS, *Kanunnik Jozef Andries (1796-1886) herdacht.* 111-118
- A. SCHOUTEET, *De Brugse schilder Nikolaas Blomme, 15??-1635.* 119-135

BOEKBESPREKINGEN

1477, <i>Het algemene en de gewestelijke privilegiën van Maria van Bourgondië voor de Nederlanden</i> (J. Buntinx).	137-139
N. MADDENS e.a., <i>Bibliografie van de geschiedenis, taal- en volkskunde van West-Vlaanderen 1950-1981</i> ; en A. JOURET, e.a., <i>Bibliografie de l'histoire du Hainaut (1951-1980)</i> (L. Valcke).	139-142
<i>Verschaeve in zijn religieuze werk</i> (L. Valcke).	142-143
M. CLOET e.a., <i>Het bisdom Brugge (1559-1984)</i> (L. Danhieux).	143-146
L. PIRSON, <i>Elisabeth de Robiano, Madame Lecandèle barones de Ghyseghem 1773-1864</i> , Asse, 1987 (B. Janssens de Bisthoven)	267-268
<i>Vlaams Centrum voor Genealogie en Heraldiek, Jaarboeken 1-2-3</i> (L. Valcke)	268-270
M. CONSTANDT, <i>100 jaar toerisme — een eeuw vakantie — in West-Vlaanderen</i> (F. Welvaert)	270-271
G. MACOURS (ed.), <i>Cornua legum. Actes des journées internationales d'histoire du droit et des institutions</i> , Antwerpen, 1987 (R. Opsommer)	272-274
<i>Handelingen I (en) II (van het) Tweede Kongres van de Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België</i> (J. Mertens)	274-275
	147-154
KRONIEK	277-296
<hr/>	
BOEKENSCHOUW	297-364
<hr/>	

MEDEWERKERS AAN DEZE JAARGANG

- J. Andriessen, p/a UFSIA, Prinsstraat 13, 2000 Antwerpen.
J. Buntinx, Heiveldstraat 134, 9110 Gent.
M. Cloet, Bergstraat 111, 3200 Kessel-Lo (Leuven).
G. Dalle, Leopold II laan 8, bus 4, 8470 De Panne.
L. Danhieux, St.-Aldegondestraat 15, 9810 Drogenen.
L. Devliegher, Ten Hove 17, 8200 Brugge.
A. Dewitte, St.-Sebastiaansstraat 9, 8202 Varsenare.
J. D'hondt, Kalvariebergstraat 92, 8000 Brugge.
C. D'Hooghe, p/a St.-Andreas, Garenmarkt 8, 8000 Brugge.
N. Geirnaert, Lindenstraat 11, 8020 Oostkamp.
L. Gevers, Naamsevest 162, 3000 Leuven.
L. Goeminne, Oeselgemstraat 76, 9780 Zulte.
B. Janssens de Bisthoven, Langestraat 21, 8000 Brugge.
J. Mertens, p/a Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge.
J.L. Meulemeester, Legeweg 153, 8200 Brugge.
W. Muylaert, Jordaenslaan 51, 8370 Blankenberge.
R. Opsommer, Rode-Kruisplein 3, 8550 Zwevegem.
P. Poppe, Veldstraat 110, 8340 Damme.
M. Ryckaert, Henleykaai 20, 9000 Gent.
A. Schouteet, E. Deneckerestraat 10, bus 2, 8000 Brugge.
P. Swimberghe, Minderbroedersstraat 14, 8000 Brugge.
L. Valcke, Bossuytlaan 59, 8320 Brugge.
S. Vandenberghé, Leopold I-laan 62, 8000 Brugge.
W. Vanderpijpen, Disbos 17, 8310 Brugge.
A. Vandewalle, Ter Zwanekerke 60, 8200 Brugge.
D. Vanysacker, Vinkenweg 10, 8470 De Panne.
C. Vreugde, Mutsaardlaan 78, bus 43, 1020 Brussel.
F. Welvaert, Koolkerkesteenweg 39, 8000 Brugge.

GENOOTSCHAP VOOR GESCHIEDENIS

Zetel en correspondentieadres : Rijksarchief, Academiestraat 14, 8000 Brugge.

Redactieadres : Ter Zwanekeke 60, 8200 Brugge

Postrekening : 000-0107939-75 Genootschap voor Geschiedenis, Brugge.

Het Genootschap voor Geschiedenis «Société d'Emulation», gesticht in 1839, heeft tot doel de geschiedenis van het oude graafschap Vlaanderen en van de Provincie West-Vlaanderen te beoefenen en te bevorderen.

Het Genootschap geeft ieder jaar de «Handelingen» uit, waarin bijdragen over historische onderwerpen van allerlei aard opgenomen worden. Het tijdschrift in zijn huidige vorm is de voortzetting van :

- Annales de la Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale : I (1839) - IV (1842).
- Annales de la Société d'Emulation pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre : V (1843) - LIV (1904).
- Annales de la Société d'Emulation de Bruges. Revue trimestrielle pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre : LV (1905) - LXXVI (1933).
- Annales de la Société d'Emulation de Bruges. Revue trimestrielle pour l'étude de l'histoire et des antiquités de la Flandre. / Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis, gesticht onder de benaming «Société d'Emulation» te Brugge. Driemaandelijks tijdschrift voor de studie van geschiedenis en oudheden van Vlaanderen : LXXVII (1934) - CXV (1978).

Verder worden door het Genootschap ook afzonderlijke studies uitgegeven, nu o.m. in een nieuwe reeks «Vlaamse Historische Studies». Hierin worden teksten van hoog wetenschappelijk gehalte, over onderwerpen die een brede belangstelling wekken, voorgesteld in een eigentijdse stijl en vorm.

Het lidmaatschap van het Genootschap kost jaarlijks 500 F. Dit geeft recht op de toezending van de «Handelingen» en op deelname aan de activiteiten van het Genootschap. Bovendien bekomt elk lid een korting van 20 % op de prijs van de jaargangen van het tijdschrift die vóór zijn toetreding zijn verschenen, en op alle afzonderlijke uitgaven. Lid worden kan (met opgave van naam, adres en beroep) door overschrijving van de lidmaatschapsbijdrage op de bovenvermelde postrekening.

BESTUUR : B. Janssens de Bisthoven (voorzitter), J. Marechal (ondervoorzitter), L. Valcke (secretaris-penningmeester), A. Vandewalle (redactiesecretaris), M. Cloet, D. Dalle, L. Devliegher, A. Janssens de Bisthoven, J. Mertens, O. Mus, M. Ryckaert, A. Schoutet, A. Van den Abeele, C. Vandenbroeke, R. Van Eenoo.

ENKELE UITGAVEN NOG IN VOORRAAD :

- Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis*, (vanaf 1929 ; ontbreken : 1939, 1-2 ; 1963, 1-3 ; 1975, 1-2 ; 1976, 1-4 ; 1977, 1-2), per jaargang 500 fr.
- H. Dussart, *Fragments inédits de Rombout de Doppere, Chronique brugeoise de 1491 à 1498*. Brugge, 1892, in 4° XIV - 137 blz. 375 fr.
- A. Heysse, O.F.M., *Tabulae capitulares almae provinciae Sancti Joseph in comitatu Flandriae Ordinis Fratrum Minorum Recollectorum (1629-1796)*. Brugge, 1910, in 4°, XXV - 169 blz. 375 fr.
- L. Gilliodts-van Severen, *Mémoriaux de Bruges*. Dl. II, in 8°, 327 blz. 500 fr.
- A. Schouteet, *Een beschrijving van de Bogardenschool te Brugge omstreeks 1555 door Zeger van Male*, Brugge, 1960, in 8°, 225 blz. + 6 pl. 500 fr.
- A. Van Walleghe, *De oorlog te Dickebusch en omstreken 1914-1918*. Uitgegeven door J. Geldhof. Tweede en derde deel, in 8°, 256, 213 blz., ill ; samen 500 fr.
- J. Cuyper, *Journal de Campagne 1914-1917. Oorlogsdagboek van een hulpdokter bij het Belgisch leger*. Uitgegeven door A. De Cuyper. Brugge, 1968, in 8°, XXI - 242 blz., 5 pl. 500 fr.
- L. Devliegher, *Oorlogsdagboeken uit de streek tussen IJzer en Leie*. Brugge, 1972, in 8°, 247 blz. + 20 pl. 500 fr.
- J. Geldhof, *Het Handboek van P. Vandendorpe, pastoor van Nieuwerkerke, (1730-1806)*. Brugge, 1974, in 8°, 310 blz. 500 fr.
- A. Schouteet, *Stadsarchief van Brugge, Regesten op de oorkonden. 1089-1300*, 1973, in 8°, 217 blz. (400 fr.). Tweede deel, 1301-1339. Brugge, 1978, in 8°, 362 blz. (600 fr.). Derde deel, 1340-1384. Brugge, 1979, in 8°, 352 blz. (600 fr.). Vierde deel, 1385-1420. Brugge, 1982, in 8°, 325 blz., (700 fr.). Samen 2.300 fr.
- J. Geldhof, *Oorlogsdagboeken over Ieper (1914-1915)*. Tweede deel. Brugge, 1977, in 8°, 472 blz. 700 fr.
- G. Gyselen en J. Hindryckx, *Veurne tijdens de wereldoorlog 1914-1918. Dagboek van Gesquiere*. Brugge, 1979, in 8°, 432 blz., ill. 700 fr.
- E. Dhanens, *De iconografie der Van Eycks*. Brugge, 1982, 88 blz., ill. (VHS1) 290 fr.
- A. Delva, *Vrouwengeneeskunde in Vlaanderen tijdens de late middeleeuwen*. Brugge, 1983, 240 blz., ill. (VHS2) 550 fr.
- J. Marechal, *Europese aanwezigheid te Brugge. De vreemde kolonies, 14de - 19de eeuw*. Brugge, 1985, 284 blz., ill. (VHS3) 980 fr.
- K. Geerts, *De spelende mens in de Boergondische Nederlanden*, Brugge, 1987, 200 blz., ill. (VHS 4) 650 fr.